ЗАРЕВО

БЮЛЕТЕНЬ

МЮНХЕН

Рік І. 1949 Число 1.

ЗАРЕВО

БЮЛЕТЕНЬ
Об'єднання Українських Студентських Товариств Національного Солідаризму "Зарево".

Рік I — ЛИСТОПАД 1949 — Число 1.

Стор.

----ооо----

Видає "ЗАРЕВО" — Редаґує КОЛЕҐІЯ.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:

"ZAREVO" - MÜNCHEN, Ungererstraße 56/III
Germany

----ооо----

ЦЕ ЧИСЛО БЮЛЕТЕНЮ ПОЯВИЛОСЬ ЗАВДЯКИ
ЛАСКАВИМ ПОЖЕРТВАМ СЛІДУЮЧИХ УСТАНОВ ТА ОСІБ:

1. КоДУС - Фюрт (позичка).....50 нм.
2. Інж.ЕРАСТ ДЗЮБИНСЬКИЙ......30 нм.
3. Мґр.ІВАН СТЕБЕЛЬСЬКИЙ......20 нм.
4. Др.МАРКО АНТОНОВИЧ.........20 нм.
5. Др.ПЕТРО СТЕРЧО............20 нм.
6. МИРОН СТЕБЕЛЬСЬКИЙ.........15 нм.
7. Інж.КОНСТАНТИН КОБРИН......10 нм.
8. Інж.ДМИТРО ГРИГОРЧУК.......10 нм.
9. Мґр.ВАСИЛЬ ШМУЛЯК......... 1 ам.дол.
10. ОЛЕКСІЙ ВОРОНИН............10 н.м.

Управа "Зарева" гаряче дякує шановним жертводавцям за зрозуміння до прагнень української Націоналістичної молоді, виявлене ділом.

---ooooo---
ooo
o

ВІД РЕДАКЦІЇ

Випускаючи перше число Бюлетеню, ми поставили перед собою завдання ознайомити загал української молоді з тими думками, що сьогодні цікавлять молодь, об"єднану в "Зареві".

Дві проблеми кардинального порядку лягають в основу наших міркувань: 1) проблема Краю з докладними студіями відносин на Рідних Землях та з особливими узглядненням шляхів, що ними прямує сучасна українська молодь під большевицькою окупацією; 2) проблема духового росту української молоді на еміграції, як тієї ланки, що повинна в свій час витримати тягар подій у ланцюзі всеукраїнського комплексу.

Беручи під увагу першу проблему, цілком усвідомлюємо собі вагу пізнання совєтської дійсности такою, яка вона є: напруженої експансії Москви, її політичного, економічного та національного імперіялізму. Це наше ключеве завдання - над ним повинен призадуматись не тільки той, хто в момент безпосередньої зустрічі з цією дійсністю готовий прийняти удар і платити ударом, а й кожен, хто не хоче бути принаймні заскоченим, хто не хоче стати перед рідним порогом, як перед Багдадською брамою.

Порушуючи другу проблему, не можна поминути дальшого ряду питань загального порядку, виходячи з того становища, що наше перебування поза межами Краю оправдане лише під умовою, коли загал нашої еміграції відчуває потреби Краю і свідомий своїх найелементарніших завдань супроти нього, коли наші голосні слова і не раз такі далекосяглі рішення покриваються з нашою совістю й нашими ділами.

І тут не можемо з заплющеними очима поминати хаосу, що панує в духовій проблематиці сучасного українського життя. Не вистарчає побиватися за самими його причинами. Перший засіб усунення його - це вперта праця, це об"єктивне пізнання. Цей шлях ми вибрали.

Тому хай шановний читач не ламає рук над прямим підходом авторів Бюлетеню до певних справ, що їх сьогодні те чи інше середовище має за істину, так би мовити, за "камінь, єгоже небрегоша". Цей підхід, хоч непідкрашений, та щирий, хоч гострий, та позбавлений злоби. Віримо в свої сили, бо ми молоді. Не перецінюємо, і завжди готові доповнювати їх попередніми здобутками та гартувати власним досвідом, бо роки, в які ми виросли, були суворою школою. І ніхто, хто хотів би бачити нас проломом у власній хаті (а багатьох саме так учила їхня власна совість сприймати український націоналізм) хай не сумнівається, що ми від нього не відступили і не збираємось "перемальовувати щитів".

Якраз "Зарево" поставило собі за мету гуртувати українську націоналістичну молодь. Але це не означає, що наше середовище відгородило себе від українського ненаціоналістичного світу - навпаки! Радо вітаємо у себе тих, що стоять на інших ідейних позиціях, якщо вони не суперечать нашому національному принципові. Самі також використовуємо кожну можливість зустрічі та обміну думками з нашими опонентами. Одного від них вимагаємо: свідомого і ясного визначення своїх ідейних заложень.

Віримо, що це - один із шляхів, який наближає до впорядкування нашого внутрішнього життя, одна з передумов, що її треба поставити на сторожі розвитку відірваного від рідного ґрунту покоління.

Віримо, що наголошення рідного не відверне на чужині нашої уваги від духових процесів сучасного світу. А живемо в переломову добу, що може залишити свою печать на розвитку людства на довгі-довгі віки.

---oooo---

ЯРОСЛАВ ГАЙВАС СУЧАСНИЙ СТАН НА РІДНИХ ЗЕМЛЯХ

(В с т у п)

Говорити про становище на Рідних Землях - це, в основному, - з'ясувати ту стадію українсько-російської боротьби, яка сьогодні там розвивається. Українсько-російська боротьба, тобто, наступ російського імперіялізму на Україну й українська протидія йому, - це незрівняна драма, що витискає вирішне обличчя в історії Східньої Европи. Боротьба ця триває понад сімсот років і, власне, немає в ній жодного відтинку, на якому ці два народи йшли один побіч другого, як дві суверенні сили, не загрожуючи один одному. Історія Европи не знає такого довгого й такого напруженого конфлікту. А сьогодні його напруження досягає свого вершка. Як дотепер, то він завжди розвивався між двома бігунами, між двома символами. Один із них - це Конотоп, а другий - Крути. Таке було дотепер невідхильне або-або. Чи на майбутнє українсько-російські стосунки можуть змінитися, - побачимо. На всякий випадок, про їхню зміну можна буде думати щойно тоді, коли український народ побудує на своїй території своє суверенне державне життя й коли не потребуватиме ніякої "допомоги" чи "опіки" будьякого, а тим більше - російського "старшого брата".

Сьогоднішнє напруження цієї історичної боротьби доведене до найвищої міри. Російський імперіялізм, на цей раз у шатах червоного большевизму, тотально наступає на українство, знищуючи його, як самобутнє і суверенне, на кожному відтинку. Сьогодні боротьба йде не за колоніяльний визиск України, як це було за царських часів, ані за роздачу своїм чи грабування росіянами тих чи інших матеріяльних цінностей, ані за панування російського чиновника чи жандарма в Україні. Сьогодні йдеться про вирвання душі українського народу, про знищення його найглибшого змісту, про доведення його до стану, в якому він зможе бути вже тільки безвольним об'єктом для розбудови могутности російської імперії. Кожен відтинок життя, кожна галузь людської діяльности, без найменших винятків, - саме в цьому напрямі обстрілювані большевиками.

З українського боку успішним може бути тільки такий самий тотальний протинаступ. Протинаступ на всіх ділянках життя всіма доступними засобами й усіма людськими силами. Ні культура, ні економіка, ні церковне, ні політичне життя, ані щось інше не може залишитися поза палаючим фронтом боротьби цих двох світів між собою. І свідомість українських політичних чинників, і діяльність українських культурних чи інших діячів, і схвильована стихія українського народу йдуть у тому ж напрямі. У тих свідомо, а в тих підсвідомо діє непереможна тяга саме так бачити, так розуміти, так відчувати сучасний етап українсько-російської боротьби.

Ми вже не можемо перебирати засобів. Ми вже, власне, не маємо куди відступати. Бій розгортається на наших найглибших позиціях, на наших останніх барикадах. Російський імперіялізм зумів уже не на одному відтинку вдертися в глибину наших позицій. Його сліди помічаються в найвищій цитаделі духа. Ми бачили, як у його полон переходили не одні наші - і то передові - люди. Як же добре ми знаємо цю гірку правду з часів наших Визвольних Змагань, коли під червоними прапорами російського імперіялізму, в полоні його забріханих гасел і лжепринципів опинилося стільки наших людей, що опісля власною кров'ю сплачували й змазували свій трагічний блуд. Це ж саме в другій світовій війні. Не одного підпільника, не одного партизана, не одного зразкового фронтовика дала Україна своєму найжорстокішому ворогові - Росії. Партизанська війна, якою так чваняться большевики - це ж діло українських рук, це ж діло наших людей, що тим чи іншим способом опинилися в полоні російського духа, російської життєвої ідеї. Це ж наші люди - Ковпак, Вершигора і десятки інших доказували неймовірне, і цим спричинювали зміцнювання російського большевизму. Це ж наша молодь - Олег Кошовий, Космодемянська, Ляля Убийвовк дали такі неперевершені зразки революційної мужност

Це ж,нарешті,наш Кожедуб став зразком совєтського бійця.

Оце – трагічні сигнали,які вказують,де вже розгортається російський наступ.Це сигнали,які змушують нас до виключної готовости й напруги,бо тільки тоді ми зуміємо не лише відбити наступ,очистити себе від чужої отрути,а й перейти до остаточної протидії з свого боку.

----oooo----

Свій характер і свою долю кожен народ визначає й формує в двох площинах.Перша площина – це неорганізовані й стихійні,більшою чи меншою мірою,масові рухи й прагнення.Рухи ці оперті на найглибші психічні властивості кожного національного колективу,на його вірування й глибокі світоглядові уявлення та погляди.Вони відбивають вічно живу мрію кожного народу про його призначення і про його місце та ролю під сонцем на нашій землі.Вони являють собою свідоцтво його життєвої здатности,вміння не лише наставити себе,але й упровадити в рух і прагнути вперед на великих історичних шляхах. Друга площина – це усвідомлені й організовані течії, це – стягнені в одні рямки й підкорені тим чим іншим способом визначеному керівництву групи.Вони ставлять перед собою ясно уточнену ціль і в ім'я цієї цілі не лише провдять самі ту чи іншу діяльність,а й намагаються також включити в цю діяльність якнайширші верстви народу.

Ці дві площини не лише діють рівнобіжно,вони взаємно доповнюють одна одну й побуджують,одна одну зміцнюють,власне – творять одну цілість.І не може бути цілево спрямованих і використаних народніх прагнень,доки немає скристалізованого,оорганізованого й пляново діючого середовища чи середовищ.З другого боку,ніяке середовище чи середовища,ніякі організації чи партії не зуміють добитися тривалих і справді історичних рішень,доки за підґрунтя їм не править прагнення й воля широких мас,доки,які вони формулюють,не стають до боротьби мільйони.

Український народній масив,зокрема на Наддніпрянщині,останніми передвоєнними роками був тяжко пригнічений,а його керівні елементи розбиті.Після великого голоду 1932-33 р.,через кілька років прийшла нова хвиля терору – так звана "єжовщина",яка свого вершка досягла в 1937-38 рр.,і жертвою якої впали десятки тисяч кращих наших людей однаковою мірою з робітників і селян,як і споміж трудової інтеліґенції,культурних робітників тощо.І тому,коли літом 1941 р.на далеких просторах України гриміли воєнні громи,не завжди й не всюди будились українські сили,щоб використати свій історичний шанс,великий шанс,та з боротьби двох ворогів витягнути свою долю.А там,де ці сили будилися,не завжди мали вони ясну й чітку спрямованість,не завжди перед ними стояла та ціль,в ім'я якої єдино можна й варто зрушувати народ іти на бій,іти навіть на найбільші страти.А саме в цьому моменті мусіла була включитися оргаізована українська політична сила,свідома не лише своїх завдань,а й можливостей та небезпек моменту,пристосована до використання всіх шансів,а методикою своєї роботи й тактичним підходом здатна і осягати перемогу,і уникати нищівних ударів,спрямованих у її бік.

В добу другої світової війни чи не найтяжчою моральною пробою для українського народу був поновний прихід большевиків на українські землі.Навіть найслабші і периферійні елементи його,що перед другою світовою війною зжилися чи зблизились до большевизму,в своїй основній масі в час війни відвернулись від нього.І,не зважаючи на те,що німецьке ставлення до всього українського була крайньо вороже,це все так нашої маси не пхнуло чуттєво в обійми большевицьких агітаторів,що з

послабленням німців почали масово появлятися на українській території.Що саме так воно було,що Україна була проти большевиків,що український народ не зустрічав хлібом-сіллю та щирим серцем повертаючих большевицьких "визволителів",видно було з тих настроїв,тверджень і большевицьких висловів,якими вони наприкінці війни й зразу після неї підкреслювали ,що Україна пішла проти них - за їхніми словами - "їх зрадила".

Отже,навіть ті найтрагічніші в своїй яскравості й силі сигнали, якими були і є Ковпак і Кошовий,Вершигора й Убийвовк,не в змозі заперечити того факту,що Україна в своїх найглибших коріннях,у своїй масі самобутньо живе й бореться,що вона в глибині чує свій правильний історичний шлях.

Большевицька окупація в Україні триває вже майже тридцять років. В своїй літературі,виступах,спрямуваннях до майбутніх завдань,большевики під сучасну пору завжди і майже без винятку виходять з другої світової війни.На перший погляд могло би здаватися,що таке їхнє поступовання спричинене остаточною - як-не-як блискучою - перемогою над потужною німецькою военною частиною.І тому кожен із них зокрема і в своїх колективних виступах підкреслюють,як вихідну точку,цю перемогу,щоб у її тріюмфі шукати моральної опори й гарантії того векселя "ін-блянко",що вони його виписують на майбутнє.І це правда, але тільки частинна правда - глибша причина в чомусь іншому.Большевики від найвищого "сонця в Кремлі" до останнього агітатора й політрука знають,і гостро,аж до болю,відчувають,що друга світова війна - це мав і мусів бути їх кінець.Всі ті об'єктивні умови,що на них так радо покликаються большевики,винесли були свій історичний присуд,що засудив большевицьку систему.І тому не диво,що виступаючи на початку війни по радіо,Сталін тремтливим і придушеним голосом говорив про майбутні дні війни,кликав до напруження сил,до спротиву наступаючому ворогові.І не даремно перші дні війни - це тотальна паніка саме в осередках большевицького життя,а найперше - в Кремлі.В той час,як народи большевицької Росії у вогнях нової війни спрагнено виглядали свого надходячого ранку,керівники большевицької системи бачили бездонне провалля своєї катастрофи.Врятували їх тільки непростимі і аж незрозумілі помилки їхніх ворогів і противників.А помилки ці большевики вміло використали,і саме завдяки їм,насамперед вийшли з кризи,а потім взагалі перемогли.Побіч інших,меншою мірою вирішних, помилок,уже на початку російсько-німецької кампанії німецьке найвище командування поповнило той свій,найбільший у цій війні на Сході, стратегічний блуд,що - замість ударити всією своєю наснагою на центральне згрупування большевицьких сил на середньому відтинку фронту, на московському напрямку,що було під командуванням Тимошенка,кинуло найдобірніші свої частини на південний відтинок фронту - проти армій під командуванням Будьонного,добилося справді величезних успіхів,короною яких була київська битва з понад півмільйоном полонених,але перший,найстрашніший,удар,а до того вимірений в час,коли ще большевики були не зовсім до війни готові,їх не збив з ніг.Не треба забувати,що саме в першому ударі німці були найнебезпечніші.І коли після київської битви німецьке командування свої добірні частини й панцери перекинуло саме на середущий відтинок фронту,було вже запізно.І люди,і машини потребували ремонту - відпочинку.А до того пізньоосінні дощі й болота до решти спутали рух армій,яких найвищим атутом були змоторизованість і швидкість,і які були підставою перемог.І це врятувало Москву і центральну групу большевицьких військ.Тим урятовано столицю,єдність большевицького фронту,єдність комунікації (Москва - найбільший комунікаційний вузол),а передусім - мораль бійця та тієї частини населення,що стала по боці комунізму.Це й послужило

большевикам підставою до перших зимових офензив під Калугою й Лозовою. Ще більший стратегічно-політичний блуд, який остаточно перерішив в державу, а потім перемогу большевиків - це 7 грудня 1941 року. Довго торгувалися й дебатували між собою німецькі і японські керівні кола: на кого Японія має напасти - на Росію, чи Америку? І врешті, обидва контрагенти дійшли до висновку, що Росія вже розбита, і питання тільки в ліквідації недобитків та очищенні терену. Прийшов Пірль Гарбер - найбільша совєтська перемога в другій світовій війні, фундамент їхнього тріюмфу. Як же інакше виглядало би, коли б 7 грудня 1941 року японці вдарили большевицьку Росію!

До цих самовбивчих потягнень з боку німців та їхніх союзників долучилися ще інші, наприклад, відома німецька національна політика, які своїм порядком сприяли большевикам і зміцнювали їхній опір.

Вийшовши переможно з війни, большевики стали перед рядом найскладніших завдань. До них належать: закріплення свіжо здобутих теренів, приглушення національних прагнень свіжо окупованих народів і викорінювання, ґрунтовне знищення таких же прагнень у народів, перед тим окупованих, відбудова знищеної країни і заличення ран. А опісля... опісля вільні руки до "останнього й вирішного бою", від якого большевики ні на мить не відвертають очей. І тільки відгриміли останні сальви на фронтах другої світової війни, большевики почали розташовувати свої сили на нових випадових позиціях. І сьогодні цю нову війну приготовляють страйкарі у Франції, демонстранти в Італії, партизани в Греції, такі ж самі партизани в Бірмі, Індокитаї і т.д. А поза ними в темноті підпілля - найнебезпечніша, бо світоглядово-політична - п'ята колона. А в останніх місяцях на наших очах розгорівся і оце тепер догасає китайський пролог до великої майбутньої драми, а може й трагедії.

Вибивши німців із України, большевики стали, насамперед, перед завданням промислової відбудови. Відбудовуючи старі заводи й будуючи нові, большевики стало мають на увазі, щоб індустрія України була завжди тільки невід'ємною складовою частиною російської індустрії. Щоб ніяка галузь не стояла зовсім самостійно, та щоб на ніякому відтинку не прокрався самостійний розвиток. Коли в Дніпропетровську працює один із найбільших трубних заводів, то він і постачанням півфабрикатів і додаткових елементів, і ринками збуту зв'язаний щільно з Росією. Коли у Львові побудовано автомобільний завод, то його пристосовано до складання частин, вироблених у Горькому, Москві чи іншій частині Росії. І так на кожному кроці, а коли до того додати, що кожен завод, кожне виробництво мусить вкладатися в загальн -російський плян, що його устійнює державний комітет плянування при раді міністрів у Москві, і що всі найважливіші ділянки індустрії не підлягають республіканському урядові в Києві, а безпосередньо - Москві, то ми з цього боку маємо ясну картину.

Розбудовуючи промисел України, большевики, проте, мають на меті виявити себе перед населенням творчою системою. При цьому вони не забувають, що з посуненням кордонів на захід, треба підсунути сюди теж і цілий ряд осередків виробництва, щоб у майбутньому, на підмогу фронтові, не гнати потягів за тисячі кілометрів, а тільки за кількасот. А до цього саме фабрики найкраще надаються, щоб в Україні насаджувати наплúвові російські елементи і цим способом розкладати знутра українську біологічну та духову спаяність, пружність і відпорність. Тяжко переселювати колгоспників спід Ленінграду, Тули чи Куйбишева в Україну. Але переселити сюди десятки тисяч робітничих родин можна без труду.

І так, наприклад, на велику станцію в Здолбунові, де розбудовується

вагоно- й паровозо-ремонтні майстерні,насилається робітників із Росії готовими бригадами,що місцеве населення має резерви робочих сил, які змушені відпливати до праці на схід.В Дубенському м'ясо-обробному заводі майже весь керівний склад і майстрі привезені з Росії. У найбільшому Львівському заводі електро-приладдя всі начальники цехів прислані большевиками.Навіть на підкарпатських тартаках становище таке саме.В тому ж напрямі посилили большевики свою дію на Наддніпрянщині,а зокрема в таких промислових осередках,як Донбас,Криворіжжя тощо.

І взагалі треба підкреслити,що большевики намагаються в промислових осередках України створити чужо-національні енкляви,які не тільки адміністраційно,а й духово-психологічно творили б нерозривну цілість із московським центром і протиставилися б усьому,що українське.В промислових осередках,чи навіть в окремих більших заводах большевики до такої міри прибирають до рук усе,що видушують звідти найневинніші прояви українства.Наприклад,більшість газет Донбасу виходить російською мовою.Книгарні завалені російською літературою.Навіть у великих книжкових магазинах не можна дістати тих книг українською мовою,що їх можна дістати в Києві,Вінниці,чи Полтаві.В театрах панують майже виключно російські п'єси і переважно російська мова.В установах - тільки російська мова.Заговорити в установі Донбасу українською мовою,значить - звернути на себе загальну увагу.Назовні теж усе майже без винятку тільки по-російському.Написи,вивіски,оголошення тільки російською мовою.Рідко трапляються українські.У школах,навіть так зв.українських,дуже великою мірою українською мовою послуговуються тільки на лекціях української мови.Указом згори цю справу урегульовано тим способом,що коли вчитель не вміє як слід української мови,або учні волять російську,то тоді слід переходити на російську мову.

Як бачимо,з незмінною пильністю большевики підходять до міста, до робітництва.Вони докладають усіх зусиль,щоб міста й робітники не перестали бути знаряддям у руках російського імперіялізму,щоб не вийшли на шляхи,йому протилежні.В добу назріваючої технократії, в добу зростаючої урбанізації,розгортаня ролі міста,а головно фабричного робітництва,робітничі елементи набирають щораз більшої питомої ваги й суспільному й політичному житті.Крім того,большевики знають,що українське село мало й завжди матиме багато елементів,настроєних протибольшевицько,і їх там ґрунтовно не викорінити.І тому вони докладають усіх зусиль,щоб і біологічно і духово сколонізувати українське місто,щоб мати там якнайміцніші пункти опертя,щоб у потребі кинути його проти українського села,як це мало місце у 1917-20 рр.і пізніше.А до цього,як відомо,міста - це нервові вузли суспільно-економічного життя,в яких збігається і комунікація,і зв'язок,і виробництво,і культурні заклади,і впливати на них - це значить тримати палець на живчику життя.

На цьому місці варто було б кинути оком на ґенезу й розвиток цієї,сьогодні передової,верстви.Робітництво,як модерна верства в суспільності,почало свій ріст в Україні в 30-х роках XIX ст.Був це час виникання перших цукрових заводів в Україні.З ними по якомусь часі виникали щораз нові інші заводи,а поволі почали буйно розгортатися й цілі галузі промислу.А коли в половині 90-х років XIX ст. приходить остаточний злам у напрямі якнайширшого індустріяльного використання Донбасу,ми стаємо лице-в-лице з появою значного в економіці країни промислу,але теж із фактом глибокого соціяльного значення.

З розгортанням промислу в Україні,його запотребування робочої сили з надвишкою покривало українське село.І цей факт мусів мати

такий наслідок,що в цю добу робітництво України було тільки українське.Хоч російський уряд і російські підприємці намагалися в Україні мати серед робітництва свої елементи,то це не йшло далі,як до насаджування російських майстрів.Такий стан мав дуже позитивні наслідки для нас.Між містом і селом не лише не виникало розриву,не лише не було протиставлення,як це пізніше мало місце 1917-20 рр.,а навпаки - була єдність і однолінійність цілей.Найкращим висловом цього - як програма,так і практична робота першої взагалі робітничої організації на Сході Европи - "Робітничого Союзу",під керуванням Заславського в Одесі.

З побудовою залізниць російський уряд і російські підприємці починають перекидати в Україну не лише майстрів із їхніми сім'ями,а й робітничу масу.І коли надвишка українського сільського населення змушена відпливати на поселення в південний Сибір,то свіжі місця праці в промислі росіяни заповнюють своїми людьми.Цей процес значно посилюється при кінці XIX ст.,а зокрема - в перші роки XX століття.В той час російське робітництво в Україні являє собою виразного й рішучого прихильника і російської державної системи,і російського підприємця, і бере участь у їхній боротьбі проти українських робітників.І коли українські робітники в 70-80 чи 90 рр. не раз ставали до боротьби шляхом страйків чи фабричних заворушень,російські робітники в Україні були не лише страйколомами,а й активними погромниками,разом із царською жандармерією.Такі картини бачимо ще в 1903 році,коли востаннє зустрічаємо самостійні,широко розгорнуті виступи українського робітництва Ростова,Донбасу,Києва. А після цього приходить злам у тому напрямі,що і чисельно,і психічно російське робітництво стає домінантою в Україні,що кидає свою трагічну тінь на події 1905 року та вирішно причиняється до катастрофи 1917-20 рр.

За большевиків голоди,колективізації,жорсткі нагінки на селян виганяють українського селянина масово в місто.Не зважаючи на намагання большевиків цих людей розбивати по всій Росії,все ж таки вони основною своєю масою лишаються в Україні і поступово збільшують відсоток українського елементу серед робітництва України.І це - один із фундаментальних факторів,від правильного розгорнення й використання якого залежить у майбутньому великою мірою черговий етап наших змагань.

Бо робітництво сьогодні - передова верства кожної модерної суспільности.До того - верства молода,бойова,вже самими умовами свого побуту найкраще організована.Вже десятки років вона йде в авангарді суспільних процесів,а зокрема - в добу революцій участь її і значення зростає до першоплянового чинника.

З окремою увагою слідкує українська публічна опінія за большевицькою політикою в українському селі.Це й зрозуміло.Українське село було горнилом,де ніколи не погасав вогонь почуття національної окремішности,де ніколи не заникали,хай підсвідомі,прагнення свобідного життя й праці,звідки вийшов дух українського відродження.Колективізуючи й розгромлюючи українське село,большевики не лише прибирали до рук контролю сільсько-господарської продукції.Вони відривали українського селянина від української землі і тим способом розривали на частки ту цілість,що складається з землі й людини,яка з неї живе,поливає її своїм потом,захищає своїми грудьми.І тому таке важливе для нас питання про поступ колективізації на землях,прилучених у наслідок другої світової війни та про побут,настрої,життя українського села взагалі.В наслідок пляново' й наполегливої роботи,використовуючи,де треба, терор,у колективізації на ЗУЗ большевики в не одному посунулися вперед.Як відомо,найшвидше - на ЗУЗ почали вони колективізацію на Поліссі й Волині та Підкарпатті.На Поліссі зустріли вони були невеликий опір,

але зате Волинь цій колективізації дуже поважно опиралася.І коли не помагали сотні й тисячі агітаторів,тоді в визначені місцевості приходили на постій військові частини,чи якісь окремі частини НКВД.Сільська кооперація не діставала приділу промтоварів,створювано якнайміцніший натиск за негайним і понадплановим виконанням державних податків,створювано щораз нові завдання при лісових,шляхових чи інших роботах,а до цього майже перманентно відбувалися мітинґи,наради тощо. І наслідок не трудно передбачити.Наприклад,навколо Ковля,почавши з колись відомого комуністичного села Голоби,большевики поступово колективізували село за селом,і сьогодні тільки виняткове тут і там ряснівть плями окремих індивідуальних господарств або їхніх груп.Так само діяли большевики і в районі Сарн, а потім Луцька чи інших.Те саме пізніше прийшло і в Галичині.Яке було насилення акції,може свідчити такий факт,що в перші місяці 1949 року в львівській області розкинуто сім тисяч пропаґандистів для аґітації за колективізацію.І не диво,що є деякі райони мало що не суцільної колективізації,як буський,сокальський чи рава-руський.

Те саме маємо й на Буковині,де на 1 січня 1949 року було 470 колгоспів.

Побут українського села,не зважаючи на передвоєнний незадовільний і низький стан,сьогодні ще значно понизився.Здавалося,що під побутовим оглядом гірше вже не може бути,а воно все таки гіршає.Хоч справді голодової катастрофи немає,була тільки в 46 і частково в 47 році на Наддніпрянщині,та все таки всі інші потреби села,з винятком насичення пропаґандивною літературою,повністю незадоволені.Ті всі протиколективізаційні здобутки,що їх українське село мало в роки війни, большевики зруйнували.

На загал картина українського села уодностайнюється.Воно прибирає однаковий сірий образ усюди - на Наддніпрянщині і в західніх областях.Большевики далі наполегливо прагнуть до того,щоб село стало хлібною фабрикою.У такій "фабриці" зростає оплачуваний колгоспниками,а відданий державі,адміністраційний апарат,помножуються адміністраційні функції.Держава щораз глибше входить у деталі індивідуального життя.Українська людина сьогодні живе,як за скляною стіною,через яку державним органам усе видно.Де большевицькі прислужники виявлять темні місця незадоволення чи протибольшевицьких настроїв,там негайно концентрують поліційний терор - з одного боку,а з другого боку вдаряють обухом партійної пропаґанди.Село,а ще більше місто,й так наводнені масою різних пропаґандистів,дістають додатково ще цілі бриґади їх.Вони без перерви роз'їдають душу і втискаються зі своїми арґументами дорогою безперервних повторювань.Є ще небачені ніде дотепер в історії армії,складені з кар'єристів і неробів,поперетикані фанатиками,єдине завдання яких - заглушувати в людині власну думку й насаджувати чужу,цій людині ворожу й шкідливу.

Резинстанс українського села й міста проти большевицької русифікаційної політики,проти колоніяльного визиску України має дуже широкі рямки.Від найкрайніших форм живої участи в роботі революційного підпілля й повстанських загонів,через зривання чи протягання різних державних податків,драчок,аж до неґації й згірдливого відношення до членів компартії й безпартійних попихачів совєтського режиму.Було б недоречно уявляти собі,що спротив цей набирає буйних форм і має змогу виявитися масово.Большевицький режим не допускає до цього,але вглядливе око завжди побачить неґативну поставу українського народнього масиву до большевицької системи й до большевицької людини,а навіть - де для цього є підходящі умови,без труду зауважити може спроби активної реалізації своєї моральної постави.Цим способом великою мірою під землею відбувається тяжкий зустрічний бій - бій на крайніх бари-

кадах української стихії з російським імперіялізмом. Імперіялістична політика російського большевизму, відмінно від імперіялістичної політики російського царату, вривається в усі закутки українського життя, щоб тотально й без залишків винищити там його самобутнє коріння. Знищуючи все українське, большевики не нехтують також тими найкрайнішими засобами, якими є знищування біологічної субстанції нашого народу. Вивожуванням у глибину Росії, розкидуванням українців по різних інших республіках, масовим насаджування російського елементу в Україні - нарешті - фізичним знищуванням. Це фізичне знищування набирає таких масових розмірів, як організація большевиками голоду 1932-33 рр., сотні тисяч знищених у добу єжовщини, а в час другої світової війни кидання українського елементу тисячами на першу лінію боїв, без потрібної зброї, або взагалі без зброї. Наслідком цього є той відомий феномен, що український народ, який належить до найплідніших у світі, катастрофічно зменшується числово.

Та найяскравіше імперіялістичну політику большевизму можна спостерігати в духово-культурній площині. Зразу після свого поновного приходу на українські землі, большевики до кореня знищили українську автокефальну православну церкву. В ній добачали вони й добачають свого найбільшого ворога, що творить осередок для духового життя зовсім незалежно від Москви. Після того прийшла черга на українську греко-католицьку церкву, яка через кілька років завзятої боротьби теж перестає існувати.

В основному священики й церковні діячі з найбільшою гідністю захищають церковне життя. Але сьогодні вся енергія нації спрямована, насамперед, на інші форми боротьби, а при цьому позем релігійного горіння змінився, і в наслідок того, церкви не стали тереном активного всенароднього, широко розгорнутого большевицького опору.

Загалом наступ на українську культуру й духовість ще ніколи не мав таких гострих, таких нищівних і тотальних форм, як це він має сьогодні. Большевикам замало вимагати від українців українською мовою хвалити російську окупацію, вищість російської культури, щастя бути під московським нагаєм, - вони ще на кожному кроці вимагають ганьблення й наруги над українським минулим, традицією, над нашими велетнями, над нашою самобутньою духовістю. Кожний вислів про те, що ми - таки ми, що ми жили й можемо жити без московської няньки, що ми самостійно творили й творимо тривалі історичні вартості, а на культурному полі маємо незаперечні, світового значення, досягнення, - править за підставу до найдалійдучої нагінки. Не помагає навіть уникання слова самостійність, незалежність тощо. Навіть слово самобутність українського народу, його творчости, його культури, просто його життєвого процесу викликало репресії й нестримний потік лайки. Для України, для українського народу Росія має бути сонцем, що уможливлює життя й усю творчість, без якого українська земля була б пусткою.

Під найтяжчим ударом опинився не лише Яновський за свою "Живу воду", в якій він мертвороджєним механістичним формулам протиставить вічно живі творчі закони буття. Черга переслідуваних письменників і поетів предовга. Чередниченко визнана за шкідницю за "Я - щаслива Валентина" з захопленням нашими гетьманами. Однаковою мірою осуджено Олексу Ющенка за його захоплення картиною Хмеля на коні, чи Володимира Великого з хрестом, як Тереня Масенка за його подив до досконалих катедраль західньо-европейської ґотики і за теплу згадку про Олега. Дістається Возняко́ві за те, що не узгляднює виключних впливів Росії в українській літературі, а Первомайському - за його доповідь в Київській Академії Наук під наголовком "Леся Українка і сучасність", у якій Первомайський наважився оформулювати таку думку: "Так (творами Лесі Українки) поширює свої межі й поглиблюється гуманізм української кл-

сичної літератури,доповнюючи Шевченківський прометеїзм,його гнівну непримиренність до ворогів і любов до свого народу" - до свого українського народу.

Ми не маємо змоги звернути уваги на всі дальші характеристичні моменти.Але вже деякі з них дають змогу,принаймні до деякої міри, відтворити,в не одному розуміти,в чутися в той глибокий внутрішній подих українського життя,який,хоч придушений,все таки жевріє під поверхнею,а навіть часом прориваєтся назовні.

Не зважаючи на надзвичайний тиск большевиків проти всього самобутнього українського,на їхні всюди присущі очі та вуха,в не одного з підбольшевицьких українських письменників чи поетів живо проявляються елементи національного почуття.Треба зважити,що це не раз є і в відношенні до самих авторів - підсвідоме.Але як сейсмографічні знаки глибинного стихійного процесу,вони мають значення не лише мистецької картини,але й документу,що характеризує дух часу і чинника,що співдіє,зміцнює та доповнює життєтворчі сили нації.

Під таким кутом можна розглядати не одну сторінку й не одну картину з історичної повісти Петра Панча "Запоріжці" чи Натана Рибака "Так сходило сонце"; під таким кутом тільки можна зрозуміти і вчутися в молодого Дорожка.Може навіть із перенаголошенням українським сантиментом,але все таки з незаперечним українським патосом,він мріє:

"Ти снишся в снах мені,далека,
Ти найдорожча від усіх,-
Струнка,задумлива смерека
В вінку із квітів польових.
....
Я в сні до тебе припадаю,
Прийми,загрій,чи покарай.
Я вірний скрізь тобі до краю...
....
I я не чуюсь самотинно,
Душа з утоми ожива.
Моє життя,моя Вкраїно!
Моя ти квітко степова!"

Багато сильніше й міцніше звучать Первомайського рядки:

"Та ще ніколи серце під грудьми
Не билось так у тузі безупинно,
Як в мить тяжку,коли ступнули ми
На край землі твоєї,Україно!
....
Коли ж в бою спиню свою ходу
І на ріллю промерзлу упаду,
Мов для обіймів розпростерши руки;
Коли на дальніх пагорбах мене
Вогка земля навіки проглине;
Як знак любови,відданости й злуки
В моєму смертному,важкому сні,
На серці похололому нетлінно
Лежатиме,неспалений в огні,
Шматок землі твоєї,Україно".

Та,на жаль,цього роду рядки не є визначуючі для цілости української підсовєтської поезії.Вони - тільки винятки,які вказують на те, що українська література навіть у Прокрустовому ложі совєтського режиму намагається відірватися від примусового большевицького шляху та знайти свій вияв,свою правду.І хоч ця література і в силу большевицького тиску,і з інших причин ще не стає бойовим окликом,який зрушує та кличе до дії,то все таки є вона контрверзією большевизму і до деякої міри ставить йому спротив.

Помилявся б той,хто думав би,що суцільний наступ большевицького імперіялізму на Україні - це віддзеркалення його власної суцільности,що большевизм піднятий із приготовленої розвитком життя могили увійшов у стан внутрішньої спалности,в якій гострою зброєю своєї вивершеної теорії,свого світогляду,передовістю своїх соціяльно-економічних стосунків,як непереможна стіна,наступає на український світ. Це правда,що він наступає,але теж правда,що в його нутрі появилися ті надщерблення й щілини,яких не було раніш.Ті щілини,що ростуть із невідхильною конечністю,поглиблюються і вміщають у собі коріння за-

гляди большевизму.

Хто не знає колишньої стрункости большевицького світогляду,яка давала змогу большевицьким аґітпропам без труднощів і надуму відповідати на всі заторкнуті питання? Опертий на наслідках природознавчих наук XIX ст.,большевицький матеріялізм тезам ідеалістичного світогляду протиставляв свої,нібито науково обґрунтовані,істини.Та прийшли революційні зміни в природознавчих науках,і матеріялістичний, нібито науковий,домик із карт полетів безслідно.Довший час большевики не визнавали того стану,заперечували його,але як же довго заперечувати факти? І тому вони затрубили на зміну.Котрийсь обучений у большевицькій схоластиці пропаґандист пригадав собі вислів Енґельса в його книзі "Людвік Фоєрбах",який звучить: "З кожним відкриттям, яке творить епоху в природничо-історичній ділянці,матеріялізм неухильно мусить зміняти свою форму". А коли ще виявлено,що цю фразу освятив Ленін,зацитувавши її в своїй брошурі "Матеріялізм і емпіріокритицизм",стала вона зразу новим каноном.Пролунав наказ із гори про шукання,про "зміну форми матеріялізму".Почався бій і заколот,у який партія вислала "кваліфікованого" в справах філософічного світогляду товариша Жданова.Товариш Жданов наказав,і всі здисципліновано замовкли.Але незадовго зчинився нова метушня.Київський учений Лисенко виявив і науково обґрунтував біологічні норми,які,власне,не вкладалися в дотеперішню теорію "клясиків марксизму Маркса-Енґельса-Леніна-Сталіна".Противники Лисенка мали,здавалося,нездобуті позиції. Вони повними жменями сипали цитати з вище названих "клясиків марксизму".Врешті знову втрутився ЦК партії і рішив,яким законам обов'язувати в біології.

Партія й "лично товарищ Сталин" рішили на відтинку біології відбитися за невдачі на відтинках інших наук,а насамперед - фізики,астрофізики,хемії тощо. При Лисенкові створено цілий осередок із фізіологічним ядром,очоленим академіком Презентом,які,власне,дістали завдання "створити найпередовішу в світі совєтську біологію".Все ж таки українець не міг бути творцем цієї "найпередовішої біології", тому всю справу причеплено до видатного російського садовода Мічуріна.Як відомо,Мічурін у своїй роботі не був оригінальний.Він тільки на російському терені практикував ті методи гебридизації й селекції (перехрещування й добору),які вже перед ним всебічно випробував і устійнив каліфорнійський огородник і садовод Лютер Бербенк (помер 1926 року).Сам же Лисенко добився дуже значних досягнень у практичній площині,які визнала світова наука. Але його "світоглядові" висновки,"оперті" на клясиках марксизму - це необґрунтоване,самочинне нагинання життєвих фактів до мертворожденних,а сьогодні змуміфікованих формул марксистської схолястики та насміх над будьякою наукою.А не раз - просто гумористичне непорозуміння.Загалом,власне, ці практичні наслідки суперечать саме основним твердженням марксизму."Вияснити" цей бік справи взяв на себе згадуваний академік Презент,який в основу своїх "глибоких тез" поклав твердження,що автори, які доказують суперечність основних відкрить Лисенка з марксизмом, це " квазі-науковці " (між ним є найбільші совєтські капацитети,як Шмальґавзен,Дубінін,Бондаренко,Завадський,Кольцов та інші),та що вони "вульгарно тлумачать" марксизм.

Не зважаючи на "інтервенцію" ЦК ВКП(б),а може саме завдяки цьому, ці суперечності прислонені тільки тимчасово,а в дійсності внутрі горять вони з тим більшим жаром.

Не краще виглядає справа з "Історією філософії".Большевики протягом тридцятьох років свого панування не допустили до видання такої книги кимось із науковців,а самі не спромоглися на таке.Але далі ждати нікуди.Країна ж не може обійтися без такої підставової

книги. Тому Інститут філософії академії наук СССР дістав завдання виготовити проспект такої книги. Він її виготовив, і цілими місяцями на терені всіх наукових установ СССР відбувалися розгляди цього проспекту. Звіти з цих розглядів виявляють – з одного боку – виключну убогість філософічної думки в СССР, а з другого боку – найдалійдучі принципові розходження. Тут знов компартія порадила собі тим способом, що наказом вирішено: "Історія філософії – це історія матеріялізму і його боротьби з ідеалізмом". І в цьому напрямі має бути написаний підручник історії філософії. Кожного автора, кожну течію, кожну систему треба розцінювати під тим кутом.

В літературі викрито й викривається до сьогодні шкідників. А попри це театр, кіно, музика – всі ділянки виявилися в такому стані, що секретарі партії, а навіть непомильне ЦК мусіло включатися й давати свої настанови, бо ж духове життя, формоване в тих площинах, виявило розбіжності з вченням партії. Наслідок із того в большевицькому друкованому слові вийшов такий, що сьогодні вже тяжкувато зорієнтуватися, кого й за що б'ють: того за лібералізм, а он того за ретроградство, одного за формалізм, а другого за клясичність, цього за націоналізм, а того за космополітизм.

Найглибшого конфлікту зазнають сьогодні большевики, побіч світоглядового, в психологічному відношенні. Цей конфлікт розгорнувся в двох площинах: людина – партія і народ – держава. В клясичному вченні большевизму завжди стояло про ницість одиниці у відношенні до партії. Партія була все, а людина – маленьке коліщатко, маленька і незначна частина великого механізму, порушувана волею й інтересами цього механізму. Але прийшла війна, і відкликуватись на партію, розпалювати найшляхетніші сторінки людської душі за допомогою заклинання на III інтернаціонал, значило б – вийти з порожніми руками. І тоді пішла мова про героїку людини, про невичерпні вартості її й про те, що жити – це чинити подвиг. Людина – як це й мусить бути – стала в центрі подій. Не партія з брехливою програмою, а людина із серцем і палкою кров'ю, з незаспокоєною спрагою жити і спалювати себе в героїчному зриві, з прагненням боротися і формувати життя по своїй подобі, вийшла на чоло подій. Спроби большевиків загнати після війни визволену цим способом, принаймні до деякої міри, людину до старої клітки і втиснути в бездушні коліщата партійної бюрократії, не мають успіху. Людина вирвалася поза обсяг партійних доктрин і перспектив. Партія не зуміла цьому поставити греблі й була змушена вийти в хвіст подій та заднім ходом пристосовуватись до них. А партійні теоретики, достосовуючись до життя, заговорили про революційний романтизм, про індивідуальний героїзм, як про складову частину і підставову частину совєтської системи, яка невід'ємно доповнює совєтський реалізм.

Ця внутрішня забріханість компартії, її відсталість від життя, реакційність большевизму, як системи, в порівнянні з очевидною актуальністю й переконливістю принципів національно-революційних течій, нарешті галапасництво представників режиму й усієї совбуржуазії в зовсім виразному, відпихаючому світі представляють її в очах народньої гущі. Це викликає глибокі резонанси в найвартісніших елементах суспільности, а зокрема – серед молоді. Сьогодні вже немає тієї воєнної чи революційної романтики в большевизмі, яка колись заполонювала такою великою мірою українську молодь. Бо сьогодні вже маємо перед собою тільки розбещених захисників старого режиму, безпринципних експлуататорів свого упривілейованого становища і споживачів. І коли ще в час війни большевиз не раз окупував душі нашої молоді до тієї міри, що не одного з кращих її представників утягав у свої підпілля чи в партизанські загони, то сьогодні сам большевизм позбавив себе до решти

тих прикмет,що могли би заполонити молодь.Очевидна річ,що процес відвороту молоді від большевизму не піде стихійно.Його треба зміцнювати,розбудовувати,спрямовувати.А це,насамперед,залежить від сил, що діють у Краю.

Оскільки ці сили є на тій дорозі,вказують факти про участь українських народніх мас,а передусім - української молоді - в організованій протибольшевицькій акції,в дії підпілля,в боротьбі УПА.

Довкола УПА виникла хвилююча боротьба і колотнеча: хто створив УПА! Хто має до неї право? Чия вона? - І зрозуміло.Бо ж УПА - це найяскравіша позиція останнього етапу нашої визвольної боротьби,це справді пориваючий збройний здвиг,що в нього включилися,побіч зорганізованих політичних українських течій,ще й широкі верстви українського населення.Я тут не розсуджуватиму згаданих питань.Бо хто б УПА не творив,хто б у її рядах не бився, - а напевне були різні люди й члени різних течій,хоч,без сумніву,одні численніші,а другі менше численні, - то кожен із них тільки виконав свій обов'язок перед Батьківщиною і перед своїм народом.

Початком властивого й широкого розгортання УПА є місяці 1942-43, коли в лісах і балках Волині опинилися численні молоді і,здебільшого,військово-вишколені,люди,які після деякого організаційного періоду були готові до дії.Ця ширша збройна дія почалася весною-літом 1943 року.З того часу вона щораз більше набирає сили аж до кінця німецької окупації.І це - перший період у розвитку й боротьбі УПА.

З приходом большевиків почався другий період,що його в першому етапі характеристичними моментами були: масовий наплив людей до відділів УПА(одні приходили добровільно,інших мобілізовано),опанування частинами УПА відносно великих просторів землі,на яких творено зовсім окрему,власну систему.В цьому етапі УПА знаходилася в тому стані імпровізованих і повстанських загонів,коли вони,за наявности відповідних умов,переходять у великі реґулярні оперативні й стратеґічні одиниці.Цей етап триває до кінця війни,коли звільнені на західньому фронті большевицькі війська концентровано в західніх областях України і в тих теренах,де позначилася дія УПА,або де містяться її бази.Сконцентрованими масовими силами большевики намагаються знищити насамперед заховані бази з магазинами,польовими варстатами й обозами,із складною кількаповерховою керівною внутрішньою структурою. Саме в той час відбувався посилений військовий вишкіл у відділах УПА,розпрацьовування партизанської тактики,що узгляднювала б наші умови та останні технічні й тактичні здобутки реґулярного війська. Власне цю акцію переривають большевицькі наступи.І на той час припадають найбільші бої відділів УПА,як,наприклад,бої за Чорний Ліс, наступ відділів УПА на Станиславів 31.X.1945 р.,наступ відділів УПА,під командуванням полковника Коника,на укріплену базу большевицьких і польських військ у Бірчі,і дуже пожвавлена політична робота у зв'язку з надходячими виборами 10 лютого 1946 року.В цей час большевики застосовують найбільше бандитські й нечувані форми боротьби.Вони не тільки вбивають повстанців та підозрілих у допомозі їм цивільних людей,але взагалі найдошкульніше вдаряють по населенню, щоб його стероризувати й протиставити революційній боротьбі.З осени 1945 року по всіх населених точках українських теренів,охоплених дією УПА й українського партизанства,большевики розташовують свої ґарнізони.Ці ґарнізони мають дуже поважну людську силу,бо від 20 до 200 бійців,і високоякісне технічне устаткування.Ці ґарнізони не лише ведуть бої проти УПА,а й також являють собою активних співучасників у тероризуванні населення і помічний елемент у виконуванні адміністративних функцій,при чому властивим їхнім диспозиційним чинником

є НКВД. Це, власне, час найсуцільнішого, безприкладного терору, якого найвища межа приходить у місяцях січні-лютому 1946 року.

Тоді теж большевики масово розправляються з родинами повстанців і з тими, що їм закидають активне сприяння. Тоді зникають хутори і цілі присілки, розташовані по лісах чи під лісовими комплексами, а також знищують большевики великою мірою багато сіл. Для зміцнення наступу большевики зорганізували: а) великі шайки сексотів, б) численні і кількісно сильні відділи стрибків, в) провокативні групи, що мали завдання: 1) провокувати українських патріотів вступати в їхні ряди, 2) виявляти місця побуту, сховки повстанців і підпільників, 3) знущатися з населення, створюючи опінію, що це роблять українські революціонери. До якої заїлости доходять большевики, може вказати факт, що в липні 1946 року волинське НКВД роздало своїм співробітникам отруту, щоб вони підступно вбивали бійців УПА та українських підпільників. Цей факт може знайти собі рівню хіба в тому, коли большевики весною 1945 року, одержавши відомості про закупи протитифозних застриків на терені Станиславівської области представниками УПА, випродукували і кинули на ринок масу затруєних ін'єкцій, після прийняття яких людина гинула в найтяжчих болях.

Серед таких умов кінчився цей період. В ньому частина відділів виходить на Закерзонщину, а частина розбивається на менші групи і веде далі бойову і, насамперед, політичну роботу; частина дістає завдання поза теренами, охопленими повстанською дією, а дехто виходить за кордон, або легалізується, якщо до цього є можливості. З осени 1946 року починається третій період у житті й боротьбі УПА.

Сьогодні перед нами розвиваються події, які не зміцнюють надій на близьку остаточну збройну розв'язку становища. Отже, зовнішнє становище не створює потреби існування більших збройних комплексів. Так само внутрішнє становище теж не розвивається в тому напрямі, щоб була потреба розгортати чисельність і силу відділів до більших меж. Якщо є потреба, то довкола існуючих невеликих ядер можна створити для виконання окремих завдань більші відділи, або сполучити відповідну кількість таких ядер в один відділ.

Може хтось запитає, чи це ще є УПА? Так, це є УПА. Бо доки є принаймні одна група українських повстанців, що б'ються за справу, для якої повстала УПА, що називають себе УПА і мають між собою свого зверхника, - доти УПА в дійсності є. Окремою справою було існування інших збройних угрупувань на терені України, які виступали під назвою "Оборона України", "Відділи української самооборони", чи УНРА. Ті самі прагнення, ті самі настрої, такий самий палкий патріотизм, як і УПА, покликав і їх до життя. Після різних драматичних переходів, вони, нарешті, об'єдналися з УПА в одну нерозривну цілість.

Трохи іншими, хоч і паралельними шляхами розвивалася боротьба й життя українського політичного підпілля, українських революційних угрупувань. В час другої світової війни так само, як і в новій большевицькій дійсності, діяли на рідних землях тільки дві наші революційні націоналістичні організації. Якщо навіть тут і там появлялись якісь члени інших угрупувань, то їхня акція була відірвана і не творила ланки в загальній груповій діяльності. І тому самозрозуміло, що коли наново прийшли большевики, то при праці залишилися тільки українські націоналісти. І коли ми читаємо якінебудь відозви чи заклики, статті, брошури тощо, то зразу бачимо, що вони не тільки своєю термінологією, але насамперед духом і змістом націоналістичні. Цьому зовсім не перешкоджають шукання нових елементів світоглядової підбудови, чи нових форм для програмових напрямних. Це речі самозрозумілі, життям

умотивовані й потрібні.Вони потверджують те,що український націоналізм живе,що він формує життя,що він не костеніє у своїх формах, а безнастанно збагачується й торує нові шляхи,включаючи сміло весь досвід і дорібок минулого та сучасні наші й не наші досягнення.Перепрацювавши й перетравивши їх,він вирощує свій внутрішній зміст,свою пружність та постійну актуальність.

Саме в той час,коли на еміграції різні діячі й теоретики розгублюються,шукаючи виходу в відігравнанні інтернаціонального соціялізму чи навіть лібералізму,що на сьогодні так досконало збанкротували в світі, - повстанець чи революціонер в українському лісі чи в глибоко захованій землянці мають снагу шукати,давати нові формули, нові уйняття світогляду,програми,тактики українського визвольного руху.І,не зважаючи на примазування себе до цих позицій різними елементами на еміграції,ці позиції залишаються завжди націоналістичні й завжди революційні.А те,що там у найскладніших умовах стає сили насвітлювати наші визвольні шляхи з нових позицій - це найкращий доказ,яким напруженим життям живе український визвольний світ під большевиками.Крім цього,такі видатні наслідки його творчости дають також доказ,що на цю творчість є потреба,що на неї є попит - то значить,що визвольна боротьба українського народу це не тільки проблема й потреба гурту організованих динамітардів,але що це - стихійне спрямування наших народніх мас.

Подібно,як УПА,мали теж змогу й українські революційні угрупування після приходу большевиків та ще довгі місяці після війни розвивати широко поставлену роботу.Є це час безпосереднього стику з масами села й міста та широкий,міцний психічний зв'язок із ними. Тоді українські революціонери беруть хоч і законспіровану,але живу участь у формуванні та розбудові усіх форм і галузів громадського життя й цим способом мають найкращу змогу конфронтувати на різних відтинках свої теоретичні засади з різними реальними вимогами життя.

Є це час появи багатьох революційних видань - періодичних і неперіодичних - і широко розгорнутої політично-освідомної та виховної роботи.Через те слід і моральні наслідки поновного приходу большевиків маліють,а виникла в перший момент зневіра уступає поволі місце новому підйомові.Сам розвиток подій став для людей,зокрема на Наддніпрянщині,найживішою і найбільш переконливою ілюстрацією до того,чого хоче й до чого змагає українська національно-визвольна боротьба.Її безперервність і наполегливість і в умовах німецької і в умовах большевицької окупацій потвердили,що наша боротьба спрямована на реалізацію виключно українських цілей,і що саме ними керується вона,не зважаючи на сприятливі чи несприятливі умови.Навіть та частина населення,яка сподівалася можливости погодження з большевизмом, - не треба забувати,що перед приходом большевиків широко панувала думка: большевики змінилися,вони вже не ті,що були,це зовсім щось інше, - навіть та частина населення побачила,що з ніяким імперіялізмом,а в тому числі й большевицьким,спільної дороги знайти не можна,та що український націоналізм - на правій дорозі.

До виборів 10 лютого 1946 року большевики перевели широко в життя перші вступні заходи для ліквідації революційних осередків і вогнищ.Вони перевели масові арешти,допити з тортурами,ряд найбільше вирафінованих провокацій та,як відомо,наводнили терен озброєними силами й аґентурною системою.Весна-літо-осінь 1946 року - це напружена протиакція большевиків проти українського революційного руху. Вона слідна на всіх ділянках життя.Не лише поліційні й військові органи,але радіо,преса,школи,наукові заклади,конференції,присвячено цьому.Не можна сказати,що ця широко розгалужена акція не дала част-

кових успіхів. Большевики захопили не одного революційного діяча, розбили не одну друкарню, магазин, позабирали велику кількість книг.

В цьому, власне, періоді народжується й закріплюється нова форма роботи. Дотеперішня струнка пов'язаність низових клітин із вищими уступає місце децентралізації, з творенням у численніших пунктах міцних осередків роботи: ці осередки перебирають велику частину завдань, використовуючи для реалізації їх місцевих людей і місцеві умови. На випадок арештів і розбиття на якомусь відтинку, цей відтинок легко від'ізолювати та злокалізувати небезпеку. Саме на цей час припадає розрідження революційного елементу на пересичених теренах і перекидання його на слабше насичені, або зовсім неохоплені. Переборюючи немалі труднощі, цим способом створено дальші умови для розгортання й поглиблення революційної діяльности. А сьогодні в своїй роботі на рідних землях український визвольний рух має на меті: 1) поширювати, спаювати, зміцнювати й вишколювати добре законспіровані осередки, 2) контактом і співпрацею з масою утривалити свій вплив і приготовитися до всенародного здвигу в той час, коли прийде найбільше напружена боротьба. Відповідно до цього, укладається практична робота.

Побіч організаційної гнучкости та майже досконалости - що й не диво, коли взяти до уваги такий довгий час тривання підпольного революційного руху - побіч світоглядового й програмового багатства, є ще третій фундаментальний момент, на якому опирається сила визвольної боротьби. Це - величезна психічна твердість, наснага й відпорність української людини. Вже всі країни перейшли большевики своїми монстр-процесами, в яких вони найгіршими наклепами плямували національно-визвольні рухи. Були ті процеси і в Польщі, і в ЧСР, і на Мадярщині, і в Румунії, в Болгарії. Ставили там перед суд найвищих керівників національного життя й опору, наперед зломивши їх. А в Україні не добилися цього. Хоч іще з 1946 року робили большевики найбільші намагання в цьому напрямі. Не треба думати, що їм не попалися в руки видатні керівники українського визвольного руху. Ні, такі попалися. І вони їх не ліквідують. Навпаки. Видатних тримають і допитують. Але з малими винятками вони не піддалися ніяким формам большевицького натиску. І зробити з ними монстр-процес - це значить дати змогу вільному українському слову пролунати переможно в сірих казармах большевицьких судів. Правда, тут і там попадалися випадки використовування прізвищ видатних революційних діячів або бійців УПА. Але це було справді дуже рідко, а навіть і в цих рідких випадках треба рахуватися здебільшого з большевицькою провокацією. Моральна тугість українського народу, тугість, зроджена в боротьбі з буйною природою, з дикими азійськими наїзниками, в турецьких льохах, на польських палях, на багнах Петербургу, в Соловецькому манастирі і в холоді Колими, і тут здала свій великий іспит, і тут черговий раз вийшла переможцем у боротьбі з большевизмом.

--------o--------

Чи є в Краю УГВР? В Краю є люди ОУН(Р). Є їх не мало. І вони, якщо би УГВР у Краю не було, мають завжди змогу покликати її до життя. Отже, УГВР має тривку людську базу під своє існування. І з того приводу заперечувати взагалі її існування неопрвадано. Зате підлягає дискусії, які середовища і взагалі, які сили й наскільки цій УГВР підкорені. Як у цій справі розходяться думки, загально відомо. І тому ця справа, як взагалі справа координуючого осередку для революційних сил у Краю, залишається відкритою. Так само, як залишається відкритим питання, які організації й партії, крім двох націоналістичних, зуміють у Краю запустити своє коріння та створити свої організовані вогнища. А з притиском треба наголосити, що повноправним фактором в українському політичному житті можуть бути тільки ті політичні середовища, що скоріше чи пізніше братимуть активну співучасть у визвольній боротьбі в Краю. Приклади такого ми бачили в другій світовій війні в країнах, поневолених німцями. Там національно-визвольне підпілля, рух опору, чи як він

називався б,співтворили всі - від крайнього лівого до крайнього правого крила,від лівих соціялістичних і лівих націоналістичних груп через групи демократично-ліберальної середини,аж до найправіших консервативних кругів.При такій поставі ми,що опинилися на еміграції,справді зуміємо переставитися на несення посередньої чи безпосередньої допомоги краєвій боротьбі й переберемо на себе ті завдання,що їх там не виконати.

І тоді в дійовому спаянні із своєю землею ми напевно переможно вийдемо навіть із найскладніших ситуацій.А наш кивот,наш портатівес Фатерлянд,візію нашої голубої Савої,що нею живемо,збагачену і зміцнену,повернемо Рідній Землі.Бо воюючому народові немає тами,що її він не переломив би.

Незламно воюючий народ перемогти мусить.Тим більше в нашу добу, коли на історичний театр крок за кроком,один за одним виступають народи нашої землі,що твердою рукою беруть собі,без огляду на бажання сильних світу цього,те,що їм,за Божими й людськими правами,належиться.Серед цих народів у передовій лінії стоїмо ми,стоїть український народ.І ми скоріше чи пізніше своєю,і тільки своєю рукою здобудемо свої права.

---oooo---

"Дивно мені,- каже Володимир Мономах за словами Київського Літопису, - що смердів жалуєте,і їхніх коней,а про це не подумаєте,що коли на весну почне смерд орати тим конем,приїде половчин,уб'є смерда стрілою і забере цього коня,і жінку його,і дітей,а клуню його запалить; чому ж не подумаєте про це?.."

В основі української духовости лежить мужнє й активне сприйняття життя.Українську духову особистість визначає теж виразний і сильний бойовий інстинкт.Войовничість в українській свідомості творить невід'ємну рису й одну з основ національного світогляду, - вона все давала народові міць і певність себе на своєму історичному шляху."Що ж вони дали?" - питають у леґенді Київського Літопису хозарські старці своїх вояків,що ходили по данину до полян на Київських горах. "А вони показали меча". І вирішили хозарські старці: "Недобра це дань,княже,ми послуговуємося оружжям односічним,тобто,шаблями,а їхнє оружжя з обох боків гостре,тобто,мечі - вони будуть збирати дань із нас та з інших країн". Це все і сталося.

Так меч,що його колись у Наддніпрянських степах величали скити,а пізніше так добре кували майстрі Старого Києва,став символом України та її історичної долі".

(ОЛЕГ КАНДИБА: "СОНЦЕ СЛАВИ".

---ooooo---
--- ooo---
--o--

М.АНТОНОВИЧ

НАШІ ЗАВДАННЯ НА ІДЕОЛОГІЧНОМУ ФРОНТІ

Заснування Централі ставить перед нами - і це всі ми собі мусимо добре усвідомити - відповідальні й дуже нелегкі завдання на всіх фронтах. Я зупинюся лише не деяких моментах ідеологічного відтинку, який нас, як ідеологічну групу, зокрема має цікавити.

Праця, яка нас жде, далеко виходить поза рямки нашої ідеологічної групи й має загально-національне значення - і саме тому, що поза нашим середовищем немає іншого, яке б мало досить сили, свідомости й підготування взятися за розроблення цих проблем - до цієї праці мусимо з повною відповідальністю взятися ми.

Цим я не хочу сказати, що наше середовище високо вироблене, що в нас усе в порядку, що ми готові взятися за розв'язку найтяжчих питань. Це було б грубим перекрученням правдивого стану.

Наше загально-національне життя, а в ньому й нашого середовища, в порівнянні з рівнем, до якого звик світ, чи з наставленням передових діячів впливових націй, можна назвати хіба глибоко провінціональним.

Коли я кидаю цей тяжкий закид, то я не маю на увазі самі ідеї, як такі. Навпаки! Під цим оглядом ми напевно могли б світові розкрити очі в багатьох напрямках і виправити багато грубих помилок, що їх допускалися й допускаються провідні ідеологи й політики інших націй.

Наша безпосередність, наша готовість за всяких обставин боротися за кращу долю батьківщини, не зважаючи ні на які жертви, наша витривалість у цьому страшному бою на життя і смерть ставить нас, помимо всіх наших недомагань, на духову височину, якій може позаздрити не один народ.

Але наш інтелектуальний рівень, дискусії, преса, світоглядові писання й реферати, весь підхід до проблем настільки провінціональний і застарілий, що, не дивлячись на найкращі інтенції, світ нас не помічає, і - що найважливіше - не може помітити. В цьому і криється загадка нашої повної неактуальности на світовому форумі. За даних обставин ми можемо бути хіба об'єктом, а не суб'єктом подій. В цьому факті й треба шукати найбільшої загрози для нашої визвольної боротьби та, оскільки цей стан не зміниться, то може статися, що й майбутні наші жертви нам, як і досі, зможуть принести хіба моральний капітал замість бажаного успіху.

Ми далекі від того, щоб підмінювати працю нашої провідної верстви в порівняння з іншими поневоленими народами - до поляків і білої московської еміграції включно - але в тому й уся справа, що згадані дві еміграції можуть собі дозволити на всякого роду промахи, маючи зв'язки й підтримку, а часом і ґарантії від сильних цього світу - все речі, що їх ми не маємо й у найближчому майбутньому ледве чи зможемо досягти.

Світова політика і на сьогодні неґує факт існування нашої нації і її право на самостійне державне існування. І сьогодні для найкраще поінформованих світових політиків Галичина є частиною Польщі, а наші східні й осередні землі - частиною Росії. І тут нам не може помогти ні Національна Рада з її Виконним Органом, ні УГВР з її високими, хоч і порожніми аспіраціями, ні більше десят-

ка наших політичних партій і псевдо-партій.

Не дивлячись на те, що більшість нашої преси на кожній сторінці по кілька разів підкреслює свою демократичність і за неї розпинається - світові демократичні потуги нас готові продати, чи й просто подарувати першому-ліпшому претендентові на наші багатства. Це - реальні факти, що з ними треба рахуватися, але наші партії волітють заколисувати своїх прихильників рожевими мріями й надіями без найменших реальних підстав.

Але вибачаємось за цей політичний деґрес, що його подібно вже свого часу зробив тов. Б. Макаренко в своєму відомому рефераті на XIУ з'їзді ЦЕСУС-а. В нашому зв'язку цей відступ був конечний не для того, щоб ширити зневіру. Наші висновки будуть якраз протилежні. МИ МУСИМО, і тут ми не маємо іншого виходу - МИ МУСИМО ЗДОБУВАТИ СВІТ, ЗДОБУВАТИ ЙОГО ОПІНІЮ І СИМПАТІЇ ТА ЗДОБУТИ ТЕ СТАНОВИЩЕ, ЯКЕ ВІДПОВІДАЄ НАШИМ АСПІРАЦІЯМ І ІНТЕРЕСАМ. На цьому відтинку ми не маємо нічого втрачати, але можемо багато здобути. Для цього ми мусимо навчитися говорити мовою і способом та піднятися на позем, до якого звик світ. І щоб почати цей наступ, наше середовище з усіх існуючих якнайбільше надається, не дивлячись на все вищесказане.

З сліпої вулички, що в ній усе українське суспільно-громадське життя опинилося, є лиш один вихід, і його нам постійно вказують наші найкращі ідеологи: твердо й непохитно змагатися за наші найвищі ідеали й героїчно боротися до останнього віддиху за нашу справу, без огляду на обставини. Віра в себе, в свої сили і в успішність нашого походу - це передумова майбутніх успіхів.

Як це не дивно, але сьогодні цей підхід відкидають наші демоліберали, він не в моді й признаватися до нього сьогодні - це якщо не прямо злочин, то "загумінковість" "провінціялізм" і "брак політичного глузду". Але ці заложення настільки самі собою зрозумілі, що й ідеологи інших народів твердили й твердитимуть завжди це саме. В своїх Reden an die Deutsche Nation, Fichte підкреслював: "... und so siegt immer und notwendigerweise Begeisterung über den, der nicht begeistert ist. Nicht die Gewalt der Arme, noch die Tüchtigkeit der Waffen, sondern die Kraft des Gemüts ist es, welche Siege erkämpft".

Лише з цією передумовою можна братися до тих великих і відповідальних завдань, що їх ми нижче постараємося накреслити.

Наші намагання мають іти в двох напрямках: здобуття нових досягнень і закріплення здобутого при повній гостроті й непримиримості в основних заложеннях і повсякчасній готовості в слушний час принести найвищу жертву воюючій нації і то як у площинах теоретичної підготови, так і практичної дії. Я далі зупинюся лише на першій частині, цебто на теоретичній підготові.

---ооо---

Наша ідеологічна освіта настільки занедбана, що, власне, нелегко устійнити вихідну точку для наших дослідів. І коли я, хронологічно йдучи, поставлю наперед ВИВЧЕННЯ АНТИЧНОГО СВІТУ, то я свідомий, що це може викликати здивовання, а то й заперечення та протести. Але все ж таки в античному світі лежать не лише основи нашої т.зв. західньої культури, а й основи найглибшого відчуття і розуміння суті

батьківщини й служби суспільству.Очевидно,з відповідним наголошенням певних моментів,що їх,на жаль,школа не завжди належно вміє, а часом і свідомо не хоче підкреслювати.Щоби вказати лише декілька прикладів,згадаю високоповчальний твір Тукидіда про Пелопонеську війну,з зразковою промовою Перікла на шану поляглих за батьківщину вояків,згадаю твір Лівія (зокрема,книжки про другу Пунійську війну),твори Цезаря й життєписи Плютарха,на яких донині виховуються передові політики англійської імперії.На жаль,у нашому середовищі античний світ із своїми зразковими творами лишився невідомим царством,що на нього звикли дивитися з погордою.

Ідучи далі,згадаємо клясичні ТВОРИ ЗАХІДНЬОЇ КУЛЬТУРИ,що лишились незнані нашій провідній верстві.Зокрема,треба дивуватися,що основні твори для нашого світогляду таких авторів, як Fichte,Carlyle,Bergson і т.д. і т.д. лишилися не перекладені,або й зовсім непомічені нашими діячами.

Цей фатальний брак перекладної літератури найбільше спричиняє нашу загумінковість,бо звідки ж черпати тієї Европи,до якої ми завжди признаємося й горнемось,як не з джерел тієї Европи! На жаль,і донині гасло Миколи Зерова: Ad fontesлишилося далеким до здійснення.Треба звернути велику увагу на знайомство з цими підставовими творами західньої культури,бо без цього всі наші розмови про Европу лишаться порожніми фразами.

Слідуюча ділянка - УКРАЇНОЗНАВСТВО - занедбана нами також досить основно.Не дивлячись на окремі,дуже важливі дослідницькі праці з ділянок українознавства,не можна не помітити загального занепаду знання у цій ділянці.Навіть такі наші праці,як Золоте Слово й Дух Руїни О.Ольжича,Розвиток української політичної думки за останніх 100 літ Оршана-Чемеринського нині забуті.Ми видавали й перевидавали все можливе,але на перевидання цих праць не знайшлося фондів.Для українського націоналіста знання рідної історії,етнографії,культури,географії,економії,стану на рідних землях - це передумови,без яких він не може внутрішньо рости й розвиватися.Для прикладу згадаємо стан історичного знання.Воно знов таки наскрізь примітивне й безнадійно провінціональне.В святочних рефератах ми до нудоти повторюємо наївні приклади із шкільних підручників,не заглиблюючись у проблематику нашого складного життя в минулому.

Може ми можемо похвалитися хоч якимись скромними досягненнями в ділянці ДЕРЖАВОЗНАВСТВА? Та ця важлива ділянка в нас також зовсім не розроблена.Немає в нас навіть історії державних устроїв, хоч у короткому вигляді.Мало що зроблено й у ділянці пізнання інших політичних рухів,а те "мало" лишається в рукописному стані. Більшість політичних і світоглядових проблем XIX-XX стол.лишається в нас незаторкненими.

Навіть нашого ВІДРОДЖЕННЯ ми досі не простудіювали як слід. Слабо поінформовані й формалістично обмежені діячі усю нашу багату проблематику звести до імен Драгоманова,Липинського,Хвильового і Донцова,викидаючи за борт складні процеси нашого наростання з Кирило-Методіївцями,Кулішем,Л.Українкою,Кониським,Ів.Франком,Міхновським,з надзвичайно цікавими процесами галицького відродження або РУП та інших ґруп нашого недавнього минулого й сучасности.І на родючому ґрунті загумінковости виростають партії,які збивають собі капітал і об'єднують довкола своїх льокальних прапорів уродженців тієї чи іншої области,нацьковуючи їх проти своїх братів,які мають нещастя походити з сусідньої губернії.

Зрештою: скільки складних питань криє в собі СУЧАСНА ДОБА. До всіх до них треба обережно підходити й ґрунтовно студіювати, а це у нас якщо і робиться, то знов таки в недостатній мірі, щоб не сказати більше. А докорінне пізнання сучасних процесів у світі, в усій їх скомплікованості й диференційованості дасть нам цінні вказівки наших власних хиб і недомагань.

Зрештою український загал під ідеологічним аспектом – це нині повний розгардіяш і галіматіяш. Ніде нема чітких кордонів, ніде нема певного хребта. Соціялісти перебирають повністю націоналістичні гасла, націоналісти перебирають основні заложення соціялістів, найбільш праві націоналісти стають найлівішими соціял-комуністами, демократи перебирають відкинутий порядними націоналістами терор, монархісти, як приклонники міцної влади в одній руці, мають декілька різних течій, з яких кожна старається співпрацювати з групами, що неґують принципи дідичного гетьманства, греко-католики проповідують ідеологів, які їх якнайгостріше поборювали, а поборюють тих, що їх пропаґують, православні в духово-ідеологічній сфері заступлені взагалі невідповідними чинниками.

Всі ці аномалії відбиваються неґативно на загалі, який, здеорієнтований, тримається за інерцією тієї чи іншої групи, хоч з даним наставленням люди з одного середовища зовсім добре могли б бути в іншому. Витворюються нездорові ґетта, що їх різнить не ідеологія, а корито. Не сумніваємося в тому, що до цього розгардіяшу приклали руки насамперед большевицькі аґенти, які розпаношилися в нас і роз'їдають наш організм з нутра. Ці аґенти розділилися по різних партіях, і викрити їх нині – в цій, зумисне ними створеній метушні – це справа майже безнадійна.

В цих відносинах кожна неясність, кожне недоговорення, кожна нез'ясованість до кінця є злочином. Ми маємо щастя, що належимо до середовища, яке на протязі останніх років ще найчіткіше ставило свої справи, мало мужність ставити ясно свої домагання, але й у нас заходили всякі ріжниці й непевності.

Треба всі ці справи добре з'ясовувати й висвітлювати, треба ставити чіткі кордони й певні напрямні, які нам допоможуть іти вперед і розвиватися. Та для цього ми мусимо з'ясувати деякі питання основної ваги. Зокрема, велика відповідальність тяжить на нас у зв'язку з НАЦІОНАЛЬНИМ СОЛІДАРИЗМОМ. Треба дуже ґрунтовно розробити це питання, щоб викристалізувати поняття, щоб устійнити, що ми хочемо й будемо пропаґувати, а що не відповідає нашим основним заложенням. Національний Солідаризм це є сильна зброя в наших руках, але, невідповідно вжита, вона може принести нам самим шкоду. Не можна закривати очей на факт, що національний солідаризм є в початках свого розроблення і що сама пропаґанда або декляративне ствердження ще не в силі усунути всіх ускладнень у взаємовідносинах між окремими групами в лоні нації й вирішити всі проблеми реального життя. Багато питань, що на них в теорії не знайдено досі відповіді, мусить перейти довгим шляхом експериментів.

І коли ми нині признаємося до національного солідаризму, то це має бути скоріше символ, ніж реально-діюча й викінчена концепція. Символ того, що кожний чесний громадянин має право й обов'язок у великій спільноті творити й співтворити життя народу, що до нього він належить.

Але це не значить, що ми перекреслюємо ідею націоналізму. Ні! З ще гострішою послідовністю признаємося ми до вольово-ідеалістично-

го світогляду з принципами героїчного змагу,твердої віри й повної самопосвяти.Бо лиш це нам дасть внутрішню потугу далі змагатися й міцно стояти за визнавані нами ідеали.

Сьогоднішнє життя перекреслює вчорашні формулки й догми.Світ знаходиться в боротьбі за нові істини; на жаль,ця боротьба не провадиться завжди чистими руками й ідеями.І коли ми включаємося в цей змаг,то,щоб перемогти,ми мусимо бути кращі й послідовніші,як інші,а зокрема: вповні віддані й фанатично вірні нашій справі.

Очевидно,я не міг вичерпати всього пляну й завдань на ідеологічному відтинку.Деякі ділянки,до яких ми,молоді,заслабі,як проблеми філософічні,метафізичні й інші,я не заторкував свідомо.Ми можемо брати на себе завдання,що в них ми зможемо,запрацювавшися,давати високоякісні речі й приходити до певних висновків.

Філософія нині надто скомплікувалася останніми досягненнями в різних науках.Основні її тенденції розвитку йдуть у напрямку ідеалізму проти матеріялізму,але ґрунтовніші студії цих питань,скажімо собі це відверто,нам не під силу.В цих справах ми будемо консультуватися з нашим старшим активом,бо цілковите неґування цих проблем може потягти за собою катастрофу.

Не згадано було тут і деяких питань,що для нас є самозрозумілі (соціологія,психологія й ін.) або будуть розроблені,але споміж них,як найважливішу,треба відмітити ПРОБЛЕМАТИКУ НАШИХ СУСІДІВ. Пізнання їх сили,аспірацій,історії,психіки й наставлення супроти нас - це передумова успішного будування нашої державности,зокрема в наших умовах,коли з усіх боків на нас готові накинутися й пожерти.Від нашої сили й дипломатичного хисту буде залежати,чи й у яких розмірах ми розбудовуватимемо власну державу.Зокрема,західні й північні сусідні народи мусять у нас бути добре пізнані.Большевизм і Росія - це комплекс питань,що не дочекався у нас іще належної й усебічної оцінки,хоч окремі питання розроблені не зле.

Вважаю,що ми,як молодь,насамперед мусіли б присвятитися пізнанню МОСКОВСЬКОЇ МОЛОДІ взагалі і большевицької - зокрема,з усіма її питоменностями,бо цей чинник відіграє в майбутньому визначну ролю,а проблематика совєтської молоді - це слаба сторінка нашого знання обставин за залізною завісою.

Перед нами,як у калейдоскопі,перейшов цілий ряд проблем,що чекають свого випрацювання й висвітлення.Брак часу нам не дозволив їх ясніше визначити,ми їх,здебільшого,тільки торкали.Але й у цьому поспісі ми могли пізнати,ЯК МАЛО У НАС ДОСІ В ІДЕОЛОГІЧНОМУ НАПРЯМІ БУЛО ЗРОБЛЕНО й скільки основної ваги питань чекає свого розв'язання.

Нинішні обставини,коли окремі ділянки розростаються до безконечности,не дозволяють зразу братися до широко закроєних синтетичних проблем.Але на основі добре розроблених часткових питань ми з бігом часу зможемо будувати й закріплювати нашу ідеологічну фортецю.Величезні завдання й багатство питань самі собою вказують,що в наших рядах можуть знайтися й будуть вітані товариші й з інших середовищ,оскільки вони хотітимуть солідно працювати для загальнонаціонального добра.Наша централя мусить стати кузнею думок молодого покоління,яке йде в авангарді й хоче нині,коли воно тимчасово відклало зброю,послужити нації думкою й пером.

І поза тим ми радо привітаємо співпрацю з іншими ідеологічними середовищами й будемо допомагати іншим ідеологічним групам,у

міру можливостей, знайти своє я, свій хребет.

Для кращого перегляду виконаної праці ми мусимо всіма силами старатися видавати періодичний журнал з одного і бібліотеку з другого боку. Здаємо собі справу з труднощів фінансового, технічного й іншого характерів, але коли наша праця має давати якісь овочі й торувати шлях для прийдешньої молоді, то вона мусить бути десь зафіксована.

Коли ми й не заторкнули цілого ряду питань, але дехто може бути приголомшений тією кількістю першорядних завдань, які ми мусітимемо виконати. Так цих завдань є забагато, але не забуваймо, що з кожним днем проблематика збагачується новими питаннями, які, у нас не вирішені, пізніше перкшкоджають у праці.

А кількість праці нехай нас не лякає. Хто хоче робити, хто хоче працювати для батьківщини й готовий витримати на раз вибраному шляху, того не повинно нішо лякати. Піонірська праця конечна навіть якби ми були здані зовсім на власні сили. Але ми маємо цілий ряд старих і досвідчених борців, які співчувають нашому починові й готові нам допомогти словом і ділом. І це запевнення допомоги старшого покоління для нас мусить бути не лише стимулом до праці, а й зобов'язанням. Бо коли інші хочуть витрачати свою енергію на сварки за формальні й несуттєві справи, або доказувати свою правовірність некультурними вибриками, то ми мусимо докласти всіх старань і труду, щоб двигнути нашу справу наперед. А поскільки ми це зробимо, поскільки нам це вдасться - це буде залежати від кожного з нас зокрема й від усіх разом.

Наш теперішній з'їзд - ЦЕ СТАРТ ДО ДАЛЕКОЇ МЕТИ. Шлях перед нами стелиться трудний, повний перешкод і невигод, але вороття нема. Ми продовжуємо торувати путь, на якій перед нами впали мільйони, на якій не один із нас упаде, і на якій упаде ще не одна сотня і тисяча найкращих синів нашого народу. Але дорога пряма і відверта.

І твердо іде леґіон, бо його кличе Самостійна, Соборна Українська Держава, а ця держава... не твориться в будуччині -
Держава будується нині.

Це останнє ствердження може когось здивувати, а наші противники використають для своїх цілей - мовляв, "Зарево" не вірить у свої основні заложення, коли припускає співпрацю з іншими ідеологічними угрупованнями. Отже, мусимо ясно ствердити, що лише український націоналізм спроможний у сучасній хвилині змагатися за найвищі ідеали нації, і лише він довів це чином і кров'ю своїх найкращих визнавців. Це сьогодні ствердить кожний чесний українець. Своєю працею за останнє тридцятиліття націоналісти довели, що лише ця ідея може розраховувати на успіх у боротьбі з московським большевизмом. Але сьогодні ні одна українська група не ставить питання - чи з націоналізмом чи проти, а лише питання - за який націоналізм. І тут приходить уже відповідальний момент для націоналістичних угруповань, бо українські політичні партії, перейнявши націоналізм, його основи й гасла перетворюють його кожна на свій лад і досі не зустріли в цих своїх намаганнях спротиву з боку націоналістів.

А який же має бути цей націоналізм? Для УРДП націоналісти - це насамперед Хвильовий, але й Скрипник і Любченко, і Винниченко, і цілий ряд інших добродіїв, що з точки погляду чесних українців можуть називатися хіба зрадниками і ренеґатами. Їхній ідеал - це, в

найкращому разі,націонал-комунізм,отже,іншими словами - спроба помирити вогонь з водою.Що така спроба може скінчитися лише або фіяском,або жахливим у своїх наслідках скривленням ідеалів нашої визвольної боротьби - це не підлягає найменшим сумнівам.Постійні намагання грати на дешевих гаслах локального патріотизму ставлять цей рух у відповідне місце.

Добрими техніками революції,одначе поганими націоналістами показали себе від початку своєї діяльности прихильники Степана Бандери.Диверсія,братня кров,терор,брехлива пропаґанда і всякого роду безвідповідальщина - ось основні неґативні ціхи цієї групи.Одначе було б несправедливо не добачати в цьому русі багатьох позитивів,які звичайно противники Степана Бандери стараються замовчати і через те стає незрозуміло,звідки походить порівнююча сила цього руху.Адже ж,коли припустити,що та сила здобута одним терором,то це б у першу чергу кидало яскраво неґативне світло на весь український загал,що він себе дав простим терором залякати й притягти до праці,з якою не згоджувався. До цієї теми я ще повернуся на іншому місці.

Тепер лишається ще ствердити одно,про що не повиннізабувати націоналісти з обох таборів - без огляду на те,які взаємовідносини панують сьогодні між ними.АБО НАЦІОНАЛІСТИ ЗНАЙДУТЬ СПІЛЬНУ МОВУ Й ОБ'ЄДНАЮТЬСЯ,АБО ПРАКТИКА ЗДІЙСНЕННЯ НАЦІОНАЛІСТИЧНОЇ ІДЕЇ БУДЕ ЇЇ НАЙРІЗКІШИМ ЗАПЕРЕЧЕННЯМ.

З інших середовищ,крім християнських,не діють на цьому континенті між молоддю поважніші сили,і про них на цьому місці не варто згадувати. З християнськими групами ми не матимемо засадничих розходжень,оскільки останні будуть дотримуватись своїх основ і не виступатимуть у засадничо невідповідних площинах.

---ooo---

Чи нам знову стати на тому траґічному перехресті української історії,що на ньому у вирішальних моментах зустрічаються сили творчости,героїзму,політично спрямованої волі,карности та безприкладного віддання своїй Батьківщині зо світом руїни,розкладу,духового та політичного рабства і сліпих гонів розгуканої та жадної влади та наживи маси?

Передумови своєї перемоги вбачає Український Націоналізм у виявах своїх моральних чеснот,спрямованих діяльно до подолання українського хаосу і створення внутрішньої рівноваги в ладовому ритмі всіх течій національного життя.

(СВІТОГЛЯД УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛІЗМУ).

---oooo---
--oo--

АРКАДІЙ ЖУКОВСЬКИЙ

ЗАВДАННЯ ТА ПОБУДОВА ЦЕНТРАЛІ УКРАЇНСЬКИХ СТУДЕНТСЬКИХ ТОВАРИСТВ "НАЦІОНАЛЬНОГО СОЛІДАРИЗМУ"

Двадцятиріччя існування організованого націоналістичного руху та річницю смерти його найкращих представників молоде покоління відмічає своєю діловою працею у формі збірного духового змагу, яким засвідчує свою беззастережну відданість ідеї українського націоналізму та свою готовість продовжувати післанницьке покликання перед Україною.

Ідея українського націоналізму з своїми властивостями, здоровими основами для всебічного органічного розвитку української нації знайшла зрозуміння серед широких українських мас та їхню повну піддержку. Аванґардом у реалізації українського націоналізму, творцем його конкретних форм серед українського життя є, насамперед українська студентська молодь.

Закінчення другої світової війни нанесло українству небезпечну своїми проявами духову кризу. В еміґраційному середовищі доходило до внутрішньої громадянської війни, що носила поважну кількість симптомів руїни національного організму. Українське студентство ціхувала повна анархія, кожному відома історія двох ЦЕСУС-ів, полеміка окремих студентських товариств і т.д. І тоді в Мюнхені гурт молодих людей творять Січ.

Січ, визнаючи ідею українського націоналізму, поставила собі за ціль "покласти край тій внутрішній війні", перевести санацію студ середовища і оздоровити його. Це товариство було на початку становим і об'єднувало тих студентів, які не погоджувалися із станом, щ його запровадили в студентське життя творці ЦЕСУС-у. Допровадивши до оздоровлення і правопорядку в становому студентському житті, УСТ "Січ" переключило себе із станового в ідеологічне товариство За свою ідеологічну платформу прийняло український націоналізм і спеціяльним наголошенням ідеї "національного солідаризму".

Незабаром появилися подібні товариства і по інших університетських осередках. Виникла потреба творити Централю, яка б пов'язувала та координувала працю окремих клітин.

Щоб накреслити побудову ідеологічної централі, потрібно знати, які завдання повинна вона ставити в комплексі загально-українського і студентського середовища зокрема. Ці завдання розглянемо в аспекті многогранности всецілого українського світу, не обмежуючи їх ні простором, ні часом.

Виходячи з заложення, що кожна акція на еміґрації зумовлена комплексом певної кон'юнктурности, значить, являє собою поверхове, переходове явище, оскільки вона не випливає з потреб Рідного Краю, з ним щільно не пов'язана, не служить тією чи іншою мірою своїй батьківщині, - наша ідеологічна організація старатиметься стати духовим лучником з поневоленою Україною та постійно глядіти під кутом наших ввизвольних змагань.

Яке наше становище до положення в Рідному Краю? Часто голошений погляд про неґацію активного і пасивного спротиву населення

українських земель рішуче засуджуємо,як фальшивий і ворожий українській визвольній справі.Ми свідомі того,що довголітнє поневолення та жорстокість застосовуваних метод не залишилось без сліду на українській духовості.Окупантові вдалося,але тільки до певної міри,накинути українській молоді чуже та нам вороже світосприймання.Але,не зважаючи на матеріялістичне,штучно накинуте ззовні окупантом большевицьке доктринерство,існує на рідних землях українська людина,яку не зможе зломати ніяка дійсність. Та українська людина ідучи шляхом свого політичного самовизначення,не може підпасти під жодні її ментальності чужі впливи - з нею ми хочемо установити наш зв'язок.В чому полягає той зв'язок?

Капітальне завдання у тому напрямі - це студія проблематики Краю.Студія підсовєтської дійсности,що охоплює в своїх рямках звичайні інформації з побуту,кінчаючи на системі і світогляді,в якому виростає та виховується молодий український інтеліґент на рідних землях.Бо тільки тоді,коли будемо як слід запізнані з методою доктринами й ідеологією окупанта,зуміємо зрозуміти наших земляків та знайдемо зброю для поборювання чужого нам світосприймання.Підсовєтській дійсності ми протиставимо наш український світ з його духовістю та світоглядом. А тому,що ця духовість не мала ніколи змоги свобідно розвиватись та зазнавала різних експериментаторств нашим завданням буде вести студію над характеристикою української духовости та українського світогляду,вільного від усяких чужих впливів та забарвлень.Цю духовість та світогляд ми знайдемо на протязі віків у джерельних працях українських світочів та в українській народній творчості.

Студентська націоналістична централя повинна застановитися над найкращою формою організації молоді та студентства на нашій звільненій Батьківщині.Присвятивши цій ділянці на сторінках нашого періодичного органу відповідне місце,спонукаємо одиниці до опрацьовання важливої справи,а заразом наставимо їх заглибитися в дійсність Рідного Краю,пов'яжемо їх із ним в одну духову цілість.

При вихованні кадрів наше наставлення повинне йти під тим кутом,щоб при повороті на рідні землі ми не говорили різними мовами не дивувались жахливому станові,в якому опинились наші брати,не відкидали всього,що вони мають,а натомість приносили не все ідеальне,що засвоїлося на еміґрації.ЗНАЙТИ ПЛОЩИНУ,ЯКА Б ПОВ'ЯЗУВАЛА МОЛОДЕ ПОКОЛІННЯ КРАЮ ТА ЕМІҐРАЦІЇ І СПІЛЬНИЙ ШЛЯХ ДО ДАЛЬШОЇ АКТИВНОЇ ПРАЦІ ДЛЯ ВІДБУДОВИ ЗРУЙНОВАНОЇ БАТЬКІВЩИНИ - це наказ,що його ми повинні вже сьогодні виконувати.

Перед українством на еміґрації стоїть велика небезпека.Перебування серед чужинецького моря грозить нашому загалові,включаючи й студентство асиміляцією та приспанням національних почувань та обов'язків.Вогнищами національної окремішности та високої української свідомости,моралі й жертвенности,повинні стати студентські товариства "Національного Солідаризму". Постійним наголошенням нашого національного "я" та тієї місії,яку ми повинні виконувати перед своїм народом,затримаємо наше членство на високому моральному та етичному рівні і збережемо його від розкладу та занепаду.Перед чужинецьким світом ми повинні бути постійними амбасадорами українського імени та української вільної думки.

ОРГАНІЗАЦІЙНА ПРАЦЯ ЦЕНТРАЛІ. - Об'єднання Студентських Товариств "Національного Солідаризму" буде вести свою діяльність через свої низові клітини,на підставі детально опрацьованого пляну,

який централя виготовлятиме на певний період часу,обмежуючи себе до координації та централізації цієї діяльности,до її пожвавлення,контролі та до її зовнішнього заступництва перед українськими та чужинецькими чинниками.

Об'єднання застосує супроти своїх фізичних членів відповідну "еміграційну політику",маючи на оці правильне їхнє розміщення.Кращі одиниці та ті,які будуть потрібні для краєвої служби,повинні бути приміщені по европейських осередках.Такими світовими европейськими осередками є Париж,Брюсель,Рим,Мадрід,Лондон,Стокгольм

Справа доросту - це справа поповнювання наших кадрів.Наше завдання - звернути якнайбільшу увагу на покоління,яке не пізнавало світу та життя в українському оточенні.Відшукуючи по всіх усюдах кращі одиниці серед нашого юнацтва та прищеплюючи їм націоналістичне світосприймання,оправдаємо дальше існування нашої ідеологічної студентської централі.

Дбати про те,щоб у кожній країні на еміграції існували загальні організації молоді,збудовані на загальних національних принципах.Своєю участю та позитивним вкладом праці в загальних організаціях молоді,а студентських станових товариствах зокрема,ствердимо передовість проголошуваної нами ідеї та зуміємо приєднати до себе найкращі одиниці споміж молодого середовища української інтелігенції.

ПРАЦЯ НА ВІДТИНКУ МІЖНАРОДНІХ ЗВ'ЯЗКІВ.- Наше завдання на міжнародньому відтинку - ввійти в контакт із подібними організаціями молоді та студентства інших народів та знайти форми і способи нашої співпраці з ними.Інформуючи чужинецьку студентську молодь про наше життя,нашу історію,визвольні змагання,створимо сприятливий ґрунт для дальших політичних взаємовідносин із чужими народами.

ДОПОМОГОВА АКЦІЯ.- Реалізацію розміщення наших кадрів по різних европейських осередках,переведення з'їздів та конґресів і випуск різних видань - запевнить націоналістичний студентський фонд який заініціює наша централя за допомогою братніх націоналістичних організацій з Америки та Европи.

ВИХОВНІ ЗАВДАННЯ.- Особливу увагу ідеологічна організація звер не на справу виховання.В сьогоднішніх еміґраційних обставинах один із реальних та підставових методів - це самовиховання.Виховання повинне йти під тим кутом,щоб воно плекало в окремих одиницях життєвий активізм,пробоєвість та глибоку відповідальність за власні вчинки.

Ідеологічна організація вважатиме за шкідливе - як інтернаціоналізм,так і всякий неприродній шовінізм.Рішуче поборюватиме всякого роду макіявелізм,який старалися прищепити нашій молоді деякі наші ідеологи.Вважаємо,що лише питомий українській вдачі світогляд етика та мораль можуть стати тривкими стовпами,які зуміють відбити всякі ворожі наступи.При формуванні типу українця відкидатимемо всякі експерименти,які проповідували чин лише для чину,надмірний волюнтаризм та хижацькі прикмети,а на їхнє місце поставимо внутрішньо-духовий світ,властивий українській людині.

ІДЕОЛОГІЧНА ПРАЦЯ.- Поминаючи вищезгадані організаційні технічні та виховні завдання,основним постулятом праці ідеологічної централі буде плекання,опрацьовування та поглиблення нашої ідеологічно-світоглядової платформи.

Які шляхи та засоби стоять нам до диспозиції? Це,передусім,пра
ця наших низових клітин.Схемою дискусійних вечорів,чи то індивіду
ально виголошених рефератів,здобудемо потрібне знання з ділянок
української націоналістичної ідеології,соціології,державної еконо
міки,історіософії,філософії і т.д.Керуючись джерельно-ґрунтовним
підходом у розроблюванні окремих проблем,озброєні академічним мет
дом,можемо опрацювати ті ділянки нашого життя,які відіграють таку
важливу ролю при відбудові нашої держави.Перша практична концепці
майбутня праця наших комісій - це перший крок у тому напрямі.Зав
данням Централі буде капіталізувати здобутки,досягнуті в окремих
клітинах її та середовищах,подаючи їх до загального відома.Таким
сполучником та заразом нашим постійним речником повинен стати пер
одичний журнал,поставлений на відповідному рівні,унапрямлений пев
ною проблематикою.Він повинен стати плятформою змагу молодих сил
наростаючого націоналістичного середовища.

ПОБУДОВА СТУДЕНТСЬКОЇ ІДЕОЛОГІЧНОЇ ЦЕНТРАЛІ.- Побудова національ
лістичної студентської ідеологічної централі продиктована двома
чинниками: з одного боку - духовий та фізичний зв'язок із студен-
ством Рідного Краю,а з другого - пристосування до еміґраційної
дійсности,яка позначається цілковитим розпорошенням наших націо-
налістичних студентських кадрів по всіх континетах та різних краї
нах.Займатися лише одним із цих завдань - значить робити щось по-
ловинчате,що не відповідає суті українського націоналізму,який
сприймає націю,як одну нерозривну цілість.Відповідати цим двом,по
суті технічній діяметрально-протилежним завданням,зможе тільки ор
ганізація революційна,організація з рухливим проводом та з відда-
ними справі одиницями.Студентська Централя з такими завданнями му
сить мати свою базу,якнайближче віддалену від нашого материка,му-
сить знаходитися там,звідки найкраще можна держати контакт із Рід
ним Краєм.

А такою базою є і надалі лишається Европа.Всі інші осередки по
інших континентах виконуватимуть допоміжну ролю в цьому шляхетно-
му ділі.Поза-европейські клітини повинні стати економічно-господа
ською базою для розгортання діяльности націоналістичної ідеологіч
ної студентської централі.

ЧЛЕНСТВО ОРГАНІЗАЦІЇ.- У зв'язку з двостепенною побудовою,розр
зняємо в нашій централі два роди членства: члени фізичні і правні
Фізичним членом є студент,член даної нашої низової клітини.Прав-
ними членами - окремі низові клітини.Творення низових клітин про-
понується у формі ідеологічних секцій при даних станових студент-
ських товариствах.

ЯКЕ МАЄ БУТИ ВІДНОШЕННЯ ЦЕНТРАЛІ ДО СВОЇХ НИЗОВИХ КЛІТИН. -Кож
не товариство "Національного Солідаризму" - це середовище,в якому
постійно перебуває молодий студент,що визнає ідеологію українсько
націоналізму,де він здобуває,поглиблює та конфронтує свої ідеоло-
гічно-світоглядові знання.Це кузня,де куються молоді суспільно-гр
мадські діячі з широким державницьким горизонтом,де загартовують-
ся характери молодих борців за краще майбутнє українського народу
Централя старатиметься,щоб праця в окремих низових клітинах не зв
дилась до шабльонової просвітянщини,а розпрацьовувала широко за-
кроєний плян,залишаючи за осередками повну автономію при розв'язу
ванні окремих справ та проблем.Засобами,що ними буде користувати-
ся централя для провадження своєї діяльности,будуть періодичні й
неперіодичні видання. Централя буде аранжувати з'їзди,конґреси,
вишкільні табори,і звертати увагу,щоб особистий контакт між члена

ми централі та своїх низових клітин вирівнював погляди та зроджував одну велику світоглядово-ідеологічну родину.Солідна фінансова база та оперативність членів буде запорукою можливости згаданих імпрез.З дальшим розпорошенням нашої еміграції передбачаємо,що в певних осередках та країнах не буде змоги творити окремі клітини, і тому централя повинна держати контакт та опікуватися також окреми фізичними членами.Ідеологічна централя стане зв'язковим осередком для всіх визнавців ідеологічної платформи українського націоналізму серед молодої ґенерації.Дружнє відношення та взаємне вирозуміння будуть загальними напрямними,які визначатимуть форми співвідношення між централею та її низовими клітинами.

КЕРІВНІ ОРГАНИ ЦЕНТРАЛІ.- Керівним органом Об'єднання буде провід,який вибиратиметься на щорічних Загальних Зборах загальним голосуванням.Управа складатиметься з п'ятичленної президії та трьох референтів: організаційного,пресового та допомогового.Управі централі доведеться працювати серед дуже несприятливих обставин.Досить трудно буде дібрати всю управу з людей одного еміґраційного осередку чи країни.Беручи на увагу ці труднощі і бажання забезпечити оперативність нашої організації,буде потрібно надати окремим членам президії надзвичайні права,на підставі яких вони могли б навіть без попереднього порозуміння з усім проводом,рішати в пильних справах. Про свою діяльність інформуватимуть усю управу,а пізніше звітуватимуть перед щорічними Загальними Зборами.

Найвищим органом Об'єднання буде Загальний З'їзд,який відбуватиметься щорічно.На випадок неможливости скликання Загальних Зборів,передається права їх компетенції Управи та Контрольної Комісі

З самих дотеперішніх висновків ясно,що праця студентської націоналістичної організації зазублюється з різними ділянками громадського,політичного та світоглядового життя,а особливо із становим студентським та молоді,і тому потрібно висловити наше становище супроти цих організацій.

ВІДНОШЕННЯ ДО ЦЕСУС-у.- Централя Товариств "Національного Солідаризму" буде ідеологічним представником націоналістичної студентської молоді до загально-студентської централі.Вона старатиметься про правильний розвиток та гармонійне співвідношення між окремими,серед студентства нуртуючими,ідеологічними угрупованнями та не допускатиме до того,щоб станова централя підупадала під виключний вплив одного середовища.Очевидно,що в ЦЕСУС-і можуть мати місце лише ті середовища,які дійсно мають підтримку серед студентського загалу та які провадять серед нього відповідну діяльність. Ідеологічні та політичні середовища,які не знаходяться серед студентства,не можуть вимагати свого заступництва в ЦЕСУС-і.Ідеологічна централя співпрацюватиме з ЦЕСУС-ом на зовнішньому відтинку віддаючи йому сито станові справи,а залишаючи за собою діяльність над оформленням духового обличчя сучасного студентства.З рамени ЦЕСУС-у ініціюватиме студентські ідеологічні конґреси,на яких намагатиметься,щоб націоналістичний табір мав тільки одного заступника.

ВІДНОШЕННЯ ДО ІНШИХ ІДЕОЛОГІЧНИХ СЕРЕДОВИЩ.- Вважаємо за нормальне явище існування,поруч нас,також інших студентських ідеологічних середовищ.У шляхетній та відвертій формі змагатимемося за передовість нашої ідеологічної платформи.Всяким спробам очорнювання нашої ідеології ставитимемо якнайрішучіший спротив.Студентські Товариства "Національного Солідаризму" ініціюватимуть дискусійні зустрічі з усіма іншими студентськими ідеологічними середовищами

намагаючися,щоб у конфронтації різних світоглядів кристалізувався критичний погляд на ті ділянки національного життя,які вимагають участи всіх одиниць,без огляду на їхні світоглядові,політичні та партійні програми. Наше середовище старатиметься доказати передовість своєї ідеологічної плятформи науковими доводами та життєвим досвідами.

Трактуючи конфесійні студентські організації,як із нами не конкуруючі (бо тоді,коли вони вбачають свою основну ціль у плеканні релігійно-етично-моральних засад,ми кладемо натиск на світоглядово-національно-політичну ділянку), вважаємо участь визнавців нашо ідеології в конфесійних товариствах за можливу та бажану.

Сприймаючи життя,як вирішний змаг концепцій,ідей,світоглядів, у якому молодь відіграє передову ролю,намагатимемося,щоб ЗДОРОВА КОНКУРЕНЦІЯ СВІТОГЛЯДІВ СТАЛА НОВИМ ПОШТОВХОМ ДО АКТИВІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СТУДЕНТСТВА.

ВІДНОШЕННЯ ДО ІНШИХ ОРГАНІЗАЦІЙ МОЛОДІ.- Вважаючи,що студент - це одиниця,яка має всі дані для свого якнайкращого удосконалення під оглядом знання,світоглядовим та виховним,і тому його завдання дати руку допомоги своїм молодшим друзям та тим,які не мають змоги здобувати ті знання в школах чи університетах.Спеціяльно українсь кий націоналізм,який змагається за гармонійне співвідношення всіх шарів народу,покладає на кожного свого члена обов'язок брати акти ну участь у праці всіх організацій молоді. Тому наша Централя та її відпоручники старатимуться увійти в контакт з усіма організаці ми молоді по всіх країнах,змагаючись за здорові відносини серед н

ВІДНОШЕННЯ ДО ПОЛІТИЧНИХ УГРУПОВАНЬ.- Для всебічної свободи сі го розвитку,ідеологічна студентська організація збереже за собою самостійність своєї дії.І хоча Централя входиме у зв'язки з націо налістичними чинниками для спільної акції на рідних землях,як також впливатиме,щоб окремі політичні чинники на еміграції зосередж вали свої сили для спільного діла,залишиться цілком апартійною та не дозволить втручатися у внутрішні справи ніякому політичному се редовищу.Це дасть запоруку,щоб наша Централя розв'язувала всі спр ви з точки погляду всеукраїнського,а окремі проблеми знайшли б ян найбільше різнородний підхід.Ця постанова цілковито не торкається окремих фізичних членів,яких політична діяльність буде мати прива ний характер.

ВІДНОШЕННЯ ДО ГРОМАДСЬКИХ УСТАНОВ.-Провід ідеологічної Центра чи його відпоручники співпрацюватимуть у різних країнах із грома ськими установами,як Представництва,Союзи,Комітети,Ради тощо,з ме тою спільної дії в загально-українських акціях,та на випадок потреби санації відносин на громадському полі.

З КоДУС-ом Централя буде контактуватися для нормалізації розпо ділу стипендій та в справах,які виринуть у зв'язку з стипендійни націоналістичним фондом.Централя сприятиме виниканню різних стано вих організацій - товариств,наприклад,інженерів,лікарів тощо,в я український фахівець доповнятиме свої фахові знання серед свого чення.

І на кінець треба відмітити,що накреслювати вже сьогодні якийс детальний плян праці та визначати різко контури побудови,яку ми чимо лише з візії завтрішнього дня,вважаємо за невідповідне,ба,навіть шкідливе.І тому ми накреслили лише загально,лишаючи,щоб сам життя та наш змаг у ньому визначав ті чи інші завдання,ту чи іншу

форму Централі та цілої організації. Ми не маємо ще перспективи, не маємо досвіду, яким могли б послуговуватися в такому ділі, зате у нас непереможне хотіння не творити щось цілком нове, лише в інших обставинах та в іншій формі продовжувати те, що зродилося в бурі та революції визвольних змагань.

Ініціятори початого діла цілком здають собі справу з відважного кроку, а заразом і з труднощів, які зустрінуть у реалізуванні їх ніх плянів. Вони також свідомі того хаосу, який витворюється з виникканням завжди нових ефемерних інституцій. Вони - наявні свідки тієї загальної кризи, яка потрясає всім людством, а українським світом спеціяльно, але, збережені від розкладу та деморалізації, саме в цю трагічну для українства хвилину, приступають до закладення організму, який старатиметься вивести українську молодь на широкі шляхи та підготувати її до відповідального майбутнього завтра.

---oooo---

ПЕТРО СТЕРЧО

ХУ-й ЗВИЧАЙНИЙ З'ЇЗД ЦЕСУС-у

ХУ-й Звичайний З'їзд ЦЕСУС-у - Центрального Союзу Українського Студентства, що відбувся 25 і 26 серпня 1949 р. в Мюнхені, проходив під знаком тих процесів, що відбувалися від 1945 р. серед українського студентства, а зокрема - під знаком розвитку студентської думки від Загального Студентського З'їзду, що відбувся 30-го червня 1947 р., де довершено об'єднання всього українського студентства в єдину станову централю. Одночасно з повним об'єднанням під становим оглядом проходила ідеологічна диференціяція та кристалізація окремих ідеологічних середовищ. Ця диференціяція виявила себе на Студентському Ідеологічному Конґресі, що відбувся в травні 1948 р., а де чіткіше - на Високошкільному Тижні (див. на іншому місці цього Бюлетеню.-Ред.), що мало, безумовно, вплив на лінію націоналістичного студентського середовища на З'їзді.

x x x

У З'їзді взяло участь 29 делеґатів із правом рішального голосу, та представник "ЗАРЕВА" - організаційної Централі українського націоналістичного студентства, також репрезентант католицької "Обнови" - обидва з правом дорадчого голосу. Представника від де-факто не існуючої соціялістичної Академічної Ліґи Суспільного Гуманізму не було. З огляду на відсутність проявів існування АЛСГ, п. Степан Процик подав внесок на скреслення її із списку надзвичайних членів Союзу, але З'їзд цей внесок тимчасово відхилив, зобов'язуючи нову Управу ЦЕСУС-у скреслити Ліґу Суспільного Гуманізму із списку надзвичайних членів, якщо вона (АЛСГ) протягом трьох місяців не проявить своєї діяльности й не здасть звіту до ЦЕСУС-у. З'їзд виходив із заложення, що всі існуючі ідеологічні середовища повинні входити в ЦЕСУС.

В точці прийняття нових членів затверджено рішення Управи ЦЕСУ про прийняття "ЗАРЕВА" в надзвичайні члени Союзу. Слід відмітити, що деяка частина делеґатів намагалася робити перешкоди, особливо те середовище, яке ставить великі претенсії "на владу", вираховуючи свою силу високими відсотками, але, заснувавши свою єдину, нібиідеологічну, клітину в Мюнхені, під назвою "Гурток для досліду суспільних проблем", не могло себе ніяк проявити. На Високошкільному Тижні це середовище виявило себе дуже слабо. А все ж не бажало во-

но допустити до того,щоб "ЗАРЕВО" було речником націоналістичного студентства в ЦЕСУС-і.Воно ж бо претендувало на це,але скоро поба чило слабість своїх позицій,і "ЗАРЕВО" прийнято 22 голосами,при 2-х,що утримались (ніхто - проти!).Тим способом ХУ Звичайний З'їз затвердив "ЗАРЕВО",як єдиного леґального "виразника прагнень студентів,що стоять на позиціях Українського Націоналізму" в ЦЕСУС-і (див.§ УП,42 Статуту).Тим самим "ЗАРЕВО" ввійшло в нову фазу свого існування й перебрало на себе нові важливі завдання.

x x x

Сьогорічний ХУ-й З'їзд своїм характером у дечому відрізнявся від попередніх.Тоді,як попередні З'їзди відбувалися з великою "помпою",то сьогорічний обмежився ДІЛОВІСТЮ. Це його перша прикмета.Великою мірою цьому допоміг Високошкільний Тиждень,де обгово рено більшість назрілих питань.Другою прикметою його була атмосфе ра взаємної толеранції,що,як видно було,виходила вже дійсно з нут ра,а не тільки з тактичних мотивів,як це бувало раніше.І це - дру ге велике досягнення.Але одна з найважливіших змін,що зайшла на З'їзді - це "відмолодіння" Управи.Якось так складалося,що останніми роками біля керми ЦЕСУС-у стояли люди,що вже мали добрих кіл ка років за собою по закінченні студій,далі т.зв."залізні студенти",а тільки небагато молодих,дійсних студентів.На цьому З'їзді передано керму молодим.Це може внести новий дух і дати новий напрямок розвитку діяльности.

Дотеперішня практика назовні виглядала так,немов би "залізні студенти" з колишнього НОУС-у відбивали своє тавро на обличчі студентства останніх років,бо самовільно керували "Студентським Вісником",ідучи цілковито врозріз із духом студентського загалу.І з цим рішено скінчити!

Слід відмітити ще й той момент,що у З'їзді перемогла думка,що український студент,член політичної еміґраційної спільноти,повинен,власне,вже мати власне "я".Тому не знайдено зрозуміння для т зв.делеґата "без обличчя",який у своїй безпринциповості завжди д сі намагався грати ролю "янгола миру",а де-факто - в перманентно му взаємному поборюванні двох груп шукав він чим більшої здобичі для себе... На минулорічному З'їзді представник цієї групи вираз но сказав: "Панове,ми підемо з тими,хто нам більше дасть..."Відкинуто "янголів миру" ще й тому,що вони доводили до того,що вже кілька років українське студентство на еміґрації не могло виявит свого дійсного обличчя.Більше того,це доводило до того,що націона лістичний студентський загал із сторінок "Студентського Вісника" годовано славословіями в честь Драгоманова і йому подібних людей пройденого етапу,людей не-славного минулого... Та студентський з гал сказав: досить! Хочу,щоб мене представляно таким,яким я в ді ності є!

x x x

З'їзд,крім своїх чисто формальних точок,поставив у свій денни порядок і доповідь інж.Б.Суховерського (1-й заступник Голови уст паючої Управи ЦЕСУС-у та Голова Контрольної Комісії "ЗАРЕВА"),на тему "Українське студентство сьогодні".Це була найцікавіша точка З'їзду.

Зупинившись на умовах,що в них виростає сучасний загал нашого студентства в Україні та на еміґрації,прелеґент на цитатах із українськoї підсовєтської преси довів наявність спротиву українськ го студентства окупантові в його політиці русифікації України.

Студентство,що було на еміґрації до 1939 р.,мало не тільки духовий,а й фізичний зв'язок із частиною Рідних Земель,а це зберігало його від загрози відчуження.Тепер становище погіршало,а тому прелеґент закликає до якнайщільнішого духового зв'язку з Батьківщиною.

Зупиняючись над розвитком студентської думки на еміґрації від 1945 року,прелеґент висловлює вдоволення з тієї еволюції,яку вона пройшла.Обличчя українського студентства 1940-х років щойно формується.Серед нас іще багато студентів,які почали свої студії перед вибухом війни.Ці студенти перейшли концентраційні табори, брали участь в УПА і збройному підпіллі.Але це покоління відходить уже із студентських рядів,а на його місце приходить молодше. Тому сьогоднішнє обличчя українського студентства щойно формуєтьс Воно проходить повільну кристалізацію,і це добре! Бо приспішення її штучними заходами пошкодило б так,як штучне прискорення творен ня кристалу шкодить його красі.

Без усякого перебільшення можемо твердити,що "ЗАРЕВО" дало най більший вклад у працю З'їзду і було найконструктивнішим чинником Єдине "ЗАРЕВО" висунуло конкретну концепцію розв'язки питань,що виступають перед студентством сьогодні у відношенні до майбутньої діяльности ЦЕСУС-у й українського студентства взагалі.

У своїй оперативно-організаційній частині доповіді інж.Б.Суховерський з'ясував методи праці ЦЕСУС-у на майбутнє,а також вказав на конечність перенесення центру далі на Захід і необхідність перейти НА ТРИСТЕПЕННУ побудову,респ.на установлення Представництв ЦЕСУС-у в окремих країнах із більшим скупченням українських студентів.

Більшість тез Голови Контрольної Комісії "ЗАРЕВА",що були висунуті в доповіді,схвалено в резолюціях З'їзду.Він же очолював резолюційну Комісію. Тим то "ЗАРЕВО" чинно докладало зусиль до успішности З'їзду і наміченния дальших шляхів для студентського загалу.

x x x

З'їзд закінчено вибором нових керівних органів (див.Комунікат ЦЕСУС-у),що їх покликано до життя шляхом вужчої коаліції обох націоналістичних середовищ.Це перша спроба по 10-х роках! Не сумніваємося,що при добрій волі з обох сторін і бажанні служити загальній справі,ця спроба увінчається успіхом.Більше того,вона могла же мати далекойдучі наслідки в дальшому ході справ.Але не можемо не висловити побоювань,коли йдеться про персональний склад Управи ЦЕСУС-у.Дуже радітимемо,коли наші сумніви розвіє конкретна праця ЦЕСУС-у,а тим самим і коаліція ця не тільки виправдає себе,а й здійсняться інтенції творців цієї коаліції,бажання усіх чесних українських націоналістів.А тому - дай Вам,Боже,багато успіхів!

---oooo---

МИКОЛА ПЛАВ'ЮК

ВИСОКОШКІЛЬНИЙ ТИЖДЕНЬ ЦЕСУС-у

Імпреза від вище поданою назвою,що відбулась у Мюнхені 20-24 серпня ц.р.,без сумніву одна з успішніших імпрез на еміґрації. Вага її далеко переростає тільки студентську імпрезу,і її слід трактувати,як імпрезу,на якій були віддзеркалені нуртуючі думки щонайменше серед нашого еміґраційного суспільства в Европі.

Для нас,молодих,вона має окреме значення тим,що в її програму

була включена тематика,без запізнання з якою немислиме вироблення основного погляду ані на наше минуле,ані на чинники,що намагаютьс якраз у сучасності різьбити обличчя молодого покоління.Для обґрун тування вищесказаного,наведемо декілька інформацій про перебіг Ви сокошкільного Тижня.

В програму першого дня входили три доповіді з циклю наукової проблематики.Перша з них - "Гуманістичні науки наших днів",виголо шена проф.Чижевським,не викликала основної дискусії,з огляду на т що відчувалось величезну ріжницю між рівнем доповіді та дискутан-тів. Трохи жвавіша дискусія була над доповіддю проф.Василіва під заголовком "Марксизм у світі найновіших досягнень політичної еко-номії".Як доповідач,так і дискутанти зупинилися переважно на пер-шій частині теми.Відчувалося,що дискутанти були дуже слабо зорі-єнтовані в основному матеріялі,і тому ані оборонцям Маркса,ні опо нентам не вдалося,власне,нічого сказати поза тим,що зустрічаємо н сторінках нашої еміграційної преси.Головно - оборонці марксизму н спромоглися на річеві виступи в дискусії,чим доказали,що вони жи-вуть "спадком" свого вчителя.

Доповідь д-ра Рудке Василя на тему "Наука і наше суспільне жит тя" була цікава характеристикою окремих негативних моментів із на шого життя,одначе доповідач не зумів відповісти на поставлену тем і через те його доповідь викликала дискусію.В дискусії підкреслен необ'єктивність доповідача в освітлюванні деяких проявів нашого с спільного життя та вказано на те,що доповідач,піддавши критиці ті прояви,не зумів вказати не тільки на вихід із даної ситуації,але й на шлях до нього - наука в його доповіді не знайшла ґрунтовного освітлення,і її функція,власне,не була з'ясована.

Другий день,присвячений нашій ідеологічній спадщині,був найцік вішим днем цілого Тижня.Д-р І.Лисяк-Рудницький,у доповіді про Дра гоманова,старався змалювати його,як того,що перший зумів поставит позитивну концепцію розв'язки українського питання в той час.Допо відь була добре виголошена,але впадав наскрізь необ'єктивний під-хід до Драгоманова і тенденція поставити його,як у певному змислі зразок до наслідування.Дискусія ґрунтовно заперечила думки преле-ґента і вказала на ту співвідповідальність Драгоманова та те,що українське політичне життя кінця XIX ст.і початку XX ст.не пішло шляхом боротьби за нашу самостійність,тільки зійшло на манівці бо тьби за вселюдські ідеали "поступу" і "справедливости".

Найслабшою доповіддю того дня була доповідь Б.Цимбалистого про В.Липинського.Його доповідь - це одно намагання вказати на те,що написав Липинський - це науково обґрунтоване,правильне,актуальне і т.д.,а всім ,а всім іншим думкам слід відмовити якраз цих при-кмет. Не диво,отже,що навіть присутні гетьманці були розчаровані доповіддю,і на голоси критики ніхто з них навіть не відповів.

Д-р Ростислав Єндик,у доповіді про Донцова,подав без жодного о вітлення думки Донцова,базуючись на його творах.На диво,єдиним кр тиком тих думок був подекуди сам доповідач (напр.,справа касти пр відних людей).Всі інші,що на сторінках преси дуже безперебірчиво стараються поборювати український націоналізм,утотожнюючи його з Донцовим,не спромоглися на форумі Високошкільного Тижня виступити чим відповідно зафіксували себе в очах присутніх.

Дуже цікавою доповіддю була доповідь Ю.Дивнича про Хвильового. Для доповідача Хвильовий - певний символ подій,що розвивались на українських землях під совєтською окупацією по першій світовій ві

їні. Прелеґент змалював середовище українських комуністів і, протиставляючи їх середовищам, що боролись за відновлення УНР, одобрив їхні позиції та определив себе до них. Слід признати, що прелеґент говорив одверто, і до кінця обстоював свої погляди. Тому й дискусія розгорнулась дуже жвава, у вислідї якої був замітний чіткий поділ на величезний круг опонентів, що осудили шлях, який вибрали українські комуністи в 1918-20 рр., та прелеґента і невеликий круг його однодумців, що послідовно до кінця обороняли згадані позиції.

Третього дня відбулось три доповіді з циклю політичної тематики. Я. Гайвас виголосив річеву доповідь на тему "Сучасний стан на Рідних Землях". М. Лівицький змалював картину завдань, що стоять перед еміґрацією. Проф. Кононенко, в своїй доповіді про "Проблеми майбутньої української державности", сконцентрував свою увагу на повторну розправу з марксизмом, яка мала місце, як згадано, першого дня та характеристику проблеми української індустрії і сільського господарства. Довга доповідь і недодержання теми вплинули дуже неґативно на дискусію, що розвивалась побіч окремих справ, а не заторкала основних.

Останній день, присвячений студентській проблематиці, включав доповідь про "Українську молодь на СУЗ до 1941 року" - Б. Гришка, та доповідь про "30-ті роки українського студентства" - д-ра Шірчука Петра. Обидві доповіді належать до найслабших доповідей у програмі Тижня.

Ред. Гришко розтягнув доповідь на три години, чим унеможливив ділову дискусію і заля майже не могла сприймати його думок. Характеристичний був у дискусії різкий тон, яким відкидали картину молоді СУЗ, змальовану прелеґентом, особи, що брали участь у житті тієї молоді, як інж. Сердюк та редактор Каленик. Головно різко засуджено твердження прелеґента про те, що СУМ в очах молоді була реакційною спробою реставрації відносин сперед революції 1917 р. Д-р Шірчук змалював цілий ряд картин та фрагментів, що не мають жодного відношення до проблематики 30-х років українського студентства, і тому в дуже різкому тоні д-р Янів був змушений справити його твердження.

Заплянована доповідь інж. Б. Суховерського про сучасний стан українського студентства, з огляду на брак часу, було перенесено на З'їзд ЦЕСУС-у.

Підсумовуючи вище сказане, хочемо ствердити:

1. Високошкільний Тиждень ЦЕСУС-у був вдалою імпрезою, в якій взяли участь представники всіх середовищ, що діють серед нашої суспільности.

2. Як доповіді, так і дискусія виявили, що основним фактором на українському ґрунті, який, як і в минулому, так і в сучасному формує українське життя, є український націоналізм.

3. Спроби відгребувати з нашої спадщини постаті пройденого етапу (Драгоманів) та через однобічне освітлення створити з них зразки, гідні наслідування, не увінчались успіхом і були ґрунтовно відкинуті в дискусії.

4. Єдине з націоналістичних середовищ, що послідовно боронить своїх позицій - це середовище, репрезентоване ред. Дивничем і Гришком. Воно, ставши на базі українського комунізму першого етапу підсовєтської дійсности, вважає цей стан за правильний, і за потрібне у сучасну пору, пристосувавшись до змінених обставин, задержати

його основні твердження та згідно з ними формувати українське життя.

5. Розбіжності думок,які існували в час "Тижня",виявили,що ми спромоглися вже дійти до досить чіткого спрецизування позицій окремих середовищ на еміграції,та що змаг між ними ведеться в площині змагу думок чи концепцій,а не примітивних пашквілів (головно антинаціоналістичних),що мали так часто місце на сторінках преси останні три роки.

6. Члени "ЗАРЕВА" брали активну участь як у підготовці,так і в проведенні Високошкільного Тижня.Своєю поставою вони доказали, що цікавляться основними проблемами нашого життя.Становище,яке вони зайняли на Високошкільному Тижні,було наскрізь позитивне,і вказує на те,що праця,яку провадить "ЗАРЕВО",є на правильному шляху і знаходить зрозуміння серед українського студентства.

---oooo---

Д-р М.АНТОНОВИЧ

ПРАЦЯ КОМІСІЙ

Ціль,що її перед собою поставило "Зарево",можна схарактеризувати кількома словами,як працю над поглибленням націоналістичної ідеології і якнайбільшим поширенням кола визнавців українського націоналізму між нашим громадянством.Зрештою,це мета далеко не нова - їй служив цілий ряд леґальних і нелеґальних організацій останніх тридцяти років до сучасности включно.

Одначе,дотеперішні групи,маючи колосальне значення для розроблення націоналістичних ідей,мали одно спільне недомагання.Покоління,що на своїх плечах несло тягар визвольної боротьби 1917-192 рр.,ВІДЧУВАЛО національну правду й обґрунтовувало її передовсім з точки погляду почування.Це мало свою слушність у 20-х роках,коли формувалася націоналістична ідея,але відклик до почування має своє обґрунтовання лише в відповідних обставинах та зокрема тоді,коли є певні моменти,що їх можна використати в якнайширших колах народніх верств.Сучасність,із її типовими післявоєнними настроями,браком безпосереднього контакту з Рідними Землями,наявністю великої кількости ідейних українців-комуністів на американському континенті,не сприяє простим відкликам до почування.Українці,що виростали в зовсім інших обставинах,не завжди відчувають слушність визнаваних націоналістами ідей і вимагають глибокого обґрунтування таких думок.І тут зустрічаємося з сумним фактом:наша політична думка надзвичайно мало розроблена й знаходиться на дуже низькому рівні,але дає в свою чергу змогу різним безсовісним демагогам жонґлювати на нашій примітивній політичній арені.Очевидно,що практика ОУНР постійно дає жонґлерам надто багато матеріялу - не лише для критики, а й просто для висміювання українського націоналізму,де,мовляв,теорія з практикою так далеко розходяться.І надзвичайно повчальне те,що якраз це "революційне"середовище не спроможеться на гідну відсіч.Воно або збуває такі напади мовчанкою,або відповідає лайкою,що,звичайно,нікого не переконує.

А проте,національне питання і на сьогодні лишається основним двигуном історії,і в зв'язку з тим,і націоналістичні ідеї єдино оправдані в сучасності.На жаль,самого оправдання мало.За націоналістичну правду треба змагатися ще впертіше й послідовніше,як раніше,бо ситуація надто скомплікована й відповідальна.

Згадане "революційне" середовище, направду, постійно змагаєтьс Але це - змагання за технічні засоби, за владу, за голоси на тих а інших зборах. Очевидно, цим можна лише віддалити актуальні питання, що вимагають негайної відповіді, але не можна їх розв'язати, бо сьогодні не грає ролі чи за кимось голосуватиме десять тисяч, чи може лише сотня. Цей кількалітній віддих, що його ми маємо до диспозиції перед слідуючою війною, треба використати для солідної і всебічно підготовки до майбутніх вирішних днів. Лише той, хто вже нині почне працю над собою і над своїм світоглядом та над його обґрунтовуванням, і витримає аж до кінця, може рахувати на успіх. Вняка тимчасова погоня за владою, за спантеличеним голосом не дасть ніяких передум а навпаки - принесе з собою цілий ряд поважних небезпек.

Виходячи з цього заложення й уважаючи працю на ідеологічному п за першорядну потребу сучасности, провід "Зарева" розплянував цілий ряд комісій для розроблення проблем нашого філософічного, світогля дово-духового, релігійно-етичного, історичного, політичного, економіч но-господарського і т.д. життя.

Досі розплянowано 17 різних комісій, що будуть працювати цілком автономно; кожна з цих комісій діятиме згідно з пляном праці, виго товленим провідником відповідної комісії та затвердженим проводом "Зарева". В комісіях працюватимуть старші студенти, що стоять у порозумінні з фахівцями відповідних ділянок і добирають собі до співпраці членів, які цікавляться даним фахом. Провідники комісій стоят у постійному зв'язку з проводом "Зарева" та дають квартальні звіт за пророблену працю. Праці комісій будуть видруковані або в виданнях "Зарева", або в пресі; крім того, провід "Зарева" постарається про якнайширше продискутування видрукованих праць.

Дальші комісії будуть творитися в бігу розгорнення праці в мір потреб. До співпраці закликаємо всіх охочих, зокрема, молодь, БЕЗ ОГЛЯДУ НА ЇХНІ ПОЛІТИЧНІ ПЕРЕКОНАННЯ. Якраз це останнє ствердження викликало гострі напади наших противників з різних таборів. Очевид но, ці середовища бояться, щоб ми не перетягли тих небагатьох одиниць, що їх вони ще мають із лав молоді. Ми не займаємося ловлею ду і готові співпрацювати з усіма чесними й свідомими своїх обов'язків українцями, не примушуючи їх конче визнавати ті або інші заложення, що, до речі, часом можуть бути спірними. Справа національна - це справа нас усіх, і кожний з нас мусить мати можливість працювати для неї, а оскільки ми віримо, що націоналізм відіграє в майбутній долі України вирішальну ролю, то ми почуваємо зобов'язання не відпихати від себе таких думаючих, а навпаки - довести на практиці що ми зможемо з ними співпрацювати й не відкинемо їх аж тоді, коли доля покладе в наші руки керування Самостійною Соборною Українськ Державою.

---ооо---

КОМІСІЇ:

1) Філософічна, 2) Ідеологічно-світоглядова, 3) релігійного питання і церковних справ, 4) національного солідаризму, 5) соціології, 6) антропології, 7) перекладу античних письменників, 8) Відродження України в XIX-XX стол., 9) економічних справ, 10) державних устроїв, 11) правничих справ, 12) державного плянування й відбудови України, 13) підсовєтської проблематики, 14) міжнародньої політики, 15) фінансових справ, 16) статистики, 17) пропаганди.

Для зразку подаємо далі пляни праці трьох комісій:

1. Д-р М.АНТОНОВИЧ. ПЛЯН ПРАЦІ З ДІЛЯНКИ: СУСПІЛЬНО-ГРОМАДСЬКІ РУХИ В УКРАЇНІ В XIX-XX вв.:

1) Україна в кінці 18 і на початку 19-го стол.Новгород-Сіверський гурток,як носій сепаратистичних ідей.Загальний стан.Окремі діячі з поза середовища Новгород-Сіверського.
2) Декабристи та генерація 20-30-х рр.XIX стол.
3) Харківський осередок романтиків.
4) Кирило-Методіївське Братство і його виразники: Шевченко,Куліш,Костомаров.
5) Розвиткові лінії поглядів Куліша.
6) Стихійні рухи на Україні (Київська козаччина й інш.).
7) Шестидесятники (хлопомани й їх світоглядові заложення).
8) М.П.Драгоманов.
9) Світогляд інших передових постатей тогочасної України.
10) О.Я.Кониський.
11) Галичина в другій половині XIX стол.
12) Галицьке москвофільство.
13) Взаємовідносини між галицькою й наддніпрянською Україною до першої світової війни.
14) В.Липинський.
15) Самостійна Країна; перші проповідники: а) письменники,б) суспільно-громадські діячі.
16) М.Міхновський.
17) РУП.
18) Марево соціялізму.
19) Визвольна боротьба: а) ідейні заложення,б) діячі,в) політичні рухи,г) військові події.
20) Українське політичне життя між обома світовими війнами в цілому й розвитки в окремих сферах окупації.

Адреса керівника Комісії:D-r Marko ANTONOVYČ,Leipheim,üb.Günzburg,DP Camp Bl.14-119.

---oooo---

2. Д-р.Б.ФЕДЕНКО,керівник комісії. Плян видавання античних авторів.

В українському перекладному письменстві існує величезна прогалина:
НЕДОСТАЧА ПЕРЕКЛАДІВ ІЗ СТАРОЇ ГРЕЦЬКОЇ Й ЛАТИНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ
Цю недостачу треба виправити,бо ні один культурний народ не може не мати перекладеної античної літератури - адже ж уся наша сучасна цивілізація спирається на спадщині античного світу.

Треба з жалем ствердити,що наші чинники на еміграції перед грошовою реформою в Німеччині,коли можна було дешево видавати,не звернули на це ніякої уваги.Замість того,друкувалися всякі оригінальні твори графоманів.

Ясно,що треба було б перекласти все античне письменство на українську мову.Одначе цього,так само,як і літератури чи мистецтва не можна "зорганізувати".Зокрема,для перекладів поетів треба мати поетів,навіть для перекладів Платона треба мати поетичне чуття.Одначе справа перекладання всього античного письменства на українську мову лишається,як постулят для української культури,коли ми хочемо бути повноцінним народом і не хочемо відставати від інших народів на цілі століття.

Тут часом треба старатися зробити скромними силами і малими фінансовими засобами що можемо.Треба,при вибиранні матеріялу,звернути особливу увагу на момент ПОЛІТИЧНОГО ВИХОВАННЯ,бо саме античний

світ залишив нам якнайціннішу спадщину - традицію політичної культури вільної людини,традицію,що її тепер західній світ мусить обороняти перед східньою навалою.Тому я пропонував би з величезного числа потрібних річей перекласти в першу чергу:

КСЕНОФОНТА: Виховання Кира,зглядно цікавіші місця з сполучуючим текстом.

ДЕМОСТЕНА: Хоч одну з промов,напр.,Олинтійську,щоб мати образ грецького промовця.

ТУКИДИДА: Пелопонеську війну; твір би треба мати перекладений в цілості,одначе через його величину це неможливо тепер практично зробити.Треба одначе перекласти хоч промови Перикла на похороні.

АРИСТОТЕЛЯ: Атенську конституцію (Атенаіон Політеіа).

ПЛУТАРХА: Вибрані біографії з його "біоі параллелоі).Тут передусім треба перекласти: Перикла,Алькібіяда,Фабія Максіма,Цезаря,Александра,Цицерона.

ЦИЦЕРОНА: Перекласти чи перевидати промови проти Катиліни.

САЛЮСТІЯ: Перекласти чи зробити виправлене видання старіших перекладів Війни з Юґуртою і Змови Катиліни,і перекласти його Листи до Цезаря.

ПЛІНІЯ (молодшого): Перекласти деякі вибрані листи,напр.,Ер.УІ. (Лист про вибух Везувія,при якому загинув його славний дядько).

ТАЦИТА: Вибрані уривки з його історичних творів.

ЛІВІЯ: Вибрані уривки з історії Риму,зокрема,з війни проти Картаґени.

ПОЛІБІЯ: Вибрані уривки про війну з Картаґеною.

Цього всього занадто багато,але й мало.Для практичного виконання треба було б почати з Плутарха,бо він цікавий,загальнозрозумілий і міг би годитися для масового поширення.Його видання могло б принести маленький прибуток,чи,принаймні,покрити кошти видання.

Адреса Керівника Комісії: D-r Bohdan FEDENKO,Erlangen.

---ооо---

3. БОГДАН ВИНАР. ПРОЄКТ ПРАЦЬ ЕКОНОМІЧНОЇ КОМІСІЇ.

Розпрацьовуючи плян праць економічної комісії,ми свідомі того, що запроектований матеріял зібраний в аспекті тільки певної проблематики.Звужуючи рямці нашої праці,робимо це з певною метою.Хочемо керуватися принципом джерельного підходу до подаваних питань,зовсім виключаючи справи т.зв.економічної політики,як,напр.,аґрарної,промислової і т.д.Вважаємо,що ставити певну практичну концепцію розв'язки даного питання можна тільки тоді,коли запізнаємося як слід із його теоретичною базою.Щоб не розгубитися в деталях,послуговуємося певною гамою вартостей окремих ділянок теоретичної економії для нашого середовища.Очевидно,український націоналізм має на тому полі величезні заслуги й успіхи.Ми хочемо бути послідовниками розпочатого діла,даючи українській нації покищо можливо тільки одну із спроб розв'язки суспільно-господарського питання в секторі соціологічно-устроєвім.Коли б почата праця дала бажані наслідки,стала вихідною базою для розпрацьовань практичних уже концепцій,тоді вважатимемо наше завдання за завершене.

І тут широко-рямковою темою буде: "Народнє господарство і побудова державного устрою ,державних правних норм).При дальшому розгляді базуємось на англійській школі.Детальний розгляд інших шкіл (які,очевидно,будуть теж предметом наших дослідів) зайняв би багато місця(тому відсилаємо цікавого читача до універсальної праці

Brinkmann'a "Staatw.Wirtschaft".Не згадуємо теж Пеша з його госп. солідаризмом,уважаючи,що це тема спеціяльних дослідів - похідна форма наших запроєктованих праць.(Згадану госп.систему слід розглядати,як уже певну економічно-політичну концепцію). Важливіші розвиткові тенденції подаємо за певною схемою,прийнятою в науковій англійській літературі:

А. ЛІБЕРАЛЬНА ШКОЛА

1. Клясики (Bentham).
2. Нео-клясики (J.S.Mill,Jevous).
3. Модерний лібералізм: т.зв."жовта книга" (L.George,W.P.Zeyton,A.D.Henderson,Keynes,A.Sammel,J.Simon,Hobhouse,Stamp).

Б. КОЛЕКТИВІЗМ

1. Фабіянізм: B.Shaw,S і B.Webb, далі Edw.Pease,Ph.Snowden, умовно ще Macdonald.
2. Державний соціялізм: G.Wallas, Macdonald з його творами "Socialism and Gouvernment" і "Socialism and Society".

З. КОМУНІЗМ

Типові англійські комуністи -W.Paul з творами "The State","Communism and Society", Eden і Cedar "Creative Revolution".

Соціялізм є темою другої частини нашого проєкту,тут зупиняємось тільки над т.зв.англійськими питоменностями.

П-га ТЕМА:

ІСТОРИЧНА СХЕМА:

1. Утопійно-волюнтаристичний соціялізм: Proudhon,Babeuf,Fourier, Bazard,R.Owen,Blanc,Marlo,Weitling,Thompson і умовно -Lassale.
2. Науково-історичний соціялізм: Rodbertus-Jagetzow,Karl Marx, і умовно R.Luxemburg,Fr.Sternberg.
3. Аграрний соціялізм: Spence,Paine, O"Brien,Wallace,Ogilvie, George,Damasphke,Oppenheimer.

В основному можна ствердити,що англійська школа може єдина, не враховуючи німецької школи,більше відомої загалові наших економістів,дає позитивний аналіз суспільно-економічних течій та їхній вплив на державний устрій. Очевидно,не є нашою метою сприймати щос як "дане",доповнюючи його українським коментарем,але основно призадуматися над поданими проблемами,витягаючи потрібний субстракт - для українського питання. Хоча поняття нації в англійському словнику трохи відмінне від нашого,та це ще не є основною перешкодою для дослідів у позитивному розумінні.

В. ІНШІ ШКОЛИ

1. Консервативний індивідуалізм: Burke, Dagenot,Jamel Stephan, Mainc,Lord Cecil.
2. Плюралізм: A.Z.Laski,B.Russel.
3. Інтернаціоналізм: Norman Angell: "The Great Illusion".
4. Теорія компромісу: L.P.Hobhouse: "Principles of Sociology".
5. Ідеалістичні теорії: Henri Jones і T.H.Green.

Подана тема (соціялізм) є площиною співпраці з Комісією дослідів підсовєтської дійсности. На згадану тему є досить обширні публікації - згадати хоча б критику Маркса Шпанном. Над першою частиною т ми хочемо зупинятись тільки з історичного обов"язку,присвячуючи на

більшу увагу актуальному для української економіки аґрарному соціялізмові. Беручи дану тему, як цілість, слід відмітити важливість її другої частини. І тут, - виходячи з заложень українського націоналізму, - мусимо знайти відповідний критерій оцінки поданого питанн

Ми свідомі того, що поданий матеріял не вичерпує цілком запроект ваної проблематики. Своєю спробою проєкту хочемо викликати зацікавлення порушеними темами. Ми переконані, що річева дискусія доповнит згадані недомагання пляну. Узгіднивши наші думки, зможемо взятися д праці.

Адреса керівника Економічної Комісії:
BOHDAN WYNAR, MÜNCHEN 23, Ungererstraße 56/III.

-----ooooooo----

ХРОНІКА

(бв) ЕРЛЯНҐЕН. УСТ "Січ" в Ерлянґені - це відносно молода кліти На Загальних Зборах, скликаних ініціятивною групою 3 травня 1949 р. схвалено статут товариства та вибрано тимчасовий Провід.

Станово УСТ "Січ" в Ерлянґені підлягає Українській Студентській Громаді Ерлянґен, і на цьому ґрунті провадить культурно-освітню працю. Із перших імпрез Т-ва слід згадати рефререрат д-ра Богдана Феденка на тему "Европейський Рух" (14.7.1949).

Товариство нараховує тепер 18 членів, одиниці вибувають із Німеччини, все ж належить сподіватися, що праця Т-ва з початком зимового семестру пожвавиться. Зараз Т-во стоїть перед Загальними Зборами, які підсумують пророблену працю та розглянуть основні напрямки робо ти наступної каденції.

---o---

СЕКЦІЯ "НАЦІОНАЛЬНОГО СОЛІДАРИЗМУ" ПРИ УСТ "СІЧ" В ҐРАЦУ. Секція заснована на ширших установчих сходинах УСТ "Січ" в Ґрацу 25.2.194 В склад Управи Секції ввійшли члени УСТ, що протягом трьох років свого перебування в Ґрацу не цуралися ні культурно-освітньої, ні гр мадської, ані організаційної роботи. Голова Управи, друг Середович, підкреслив, що середовище, яке згуртувалося в Секції, ніколи нікому н накидало своїх переконань і не монополізувало праці на Ґрацькому т рені, та застерігся від такої постановки роботи серед українського студентства й на майбутнє.

На цих же Зборах друг Середович виголосив доповідь на тему "Національний Солідаризм", після якої розвинулася жвава дискусія. В обміні думок порушено ряд ідеологічно-світоглядових та програмових питань і намічено основні напрямні праці Секції на майбутнє. 2.3.1949 відбувся реферат Середовича на тему: "Політичні події". В біжучій каденції відсвятковано 10-ті роковини проголошення Самостійности Карпатської України (реферат Інж. І. Турянського), влаштовано Академі для вшанування пам"яти сл.п. Отамана Симона Петлюри та полк. Євг. Конс вальця (реферат виголосив А. Кобилко) та Листопадове Свято.

Секція чисельно зменшилась: третина членства (стан членів: 24) еміґрували. Віримо, що ці друзі і на нових теренах побуту знайдуть круг симпатиків світоглядової проблематики і продовжуватимуть почат роботу.

Нетерпимі відносини, що заіснували від декількох місяців у Ґрацькій Студентській Громаді - УСТ "Січ", що є найстаршим українським ст

дентським Товариством, неґативно відбилися й на праці низових клітин УСТ, в тому числі й Секції "Національного Солідаризму".

Віримо, однак, що цей стан переходовий, що загал членства УСТ "Січ" усвідомить собі ризико нерозважної гри, що зветься "бути чи не бути УСТ "Січ" в Ґрацу". Пора засудити злочинні амбіції невідповідальних одиниць, які діють за принципом - "як не буде нашої, то не треба ніякої", що посміли покласти долю Товариства на чужу карту!.

---о---

(бв) МЮНХЕН. Кожний спостерігач запримітить певну депресійну інертність суспільно-громадської праці, що може найбільше маркантно проявляється в найбільшому осередку українського студентства на еміґрації - Мюнхені. Мюнхенська "Січ", найбільш чисельна клітина "Зарева". Очевидно, згаданий нездоровий симптом позначився і на праці нашого Товариства. І хоча виголошені реферати, як, наприклад, реферат проф. Бойка на тему: "Підсовєтська література", користувалися великим успіхом серед студентства, Мюнхенській клітині треба знайти нову спробу розв'язання зацікавлення студентства ідеологічною проблематикою, передусім серед т.зв. неоформлених студентів, які не є членами жодного із існуючих на терені Мюнхену ідеологічних угруповань. Однією з таких спроб було певне "новум", запроєктоване теперішньою Управою. Шляхом улаштовувань товариських вечірок і спільних прогулянок ми хочемо більш оцементувати власне членство, виплекати в ньому специфічне січове товариське співжиття, на зовнішнім терені притягнення нових симпатиків. І можна ствердити, що запроєктований плян частково переведений в життя. Відбулося кілька спільних прогулянок, на яких січовики не старались замикатись у своєму нутрі - їх улаштовували здебільшого з іншими товариствами, як, наприклад, прогулянка січовиків з УСТ Німецького університету на Вендельштейн. І може саме тому Мюнхенові треба завдячувати, що "Січ" відносно до інших товариств і надалі зростає. Хоча квантитативно членство нашої клітини, у зв'язку з численним виїздом товаришів, поменшало, можемо похвалитись, що новий нарибок українського студентства (абсольвенти гімназій) є в переважній більшості членами нашого Товариства.

Перед Управою Товариства стоять поважні завдання. Піднести певний застій студентського Мюнхенського осередку, застосовуючи при тому інші форми проводженої праці. За три роки нашої діяльности ми добились серйозних успіхів, можемо ствердити - творимо одно з найкраще чітко оформлених середовищ студентства Мюнхену.

Подаємо інформативним порядком декілька репортажів із улаштованих імпрез Мюнхенською клітиною.

ЗУСТРІЧ ІЗ ПРОФ.Д-РОМ О.ГРАНОВСЬКИМ

(пс). У четвер, 28 липня 1949 р. УСТНС "Січ" у Мюнхені влаштувало з у с т р і ч проф.д-ра Олександра Неприцького-Грановського, що саме відбував свою подорож по Европі, з українським студентством Мюнхену. В зустрічі взяло участь біля 200 студентів, українських професорів і громадян.

У двогодинній доповіді, насамперед, ознайомив Дорогий Гість студентство з життям у ЗДА, а зокрема зупинився над співжиттям одиниць-громадян і суспільно-громадських та партійно-політичних спільнот. Пошана гідности людини, пошана її думки та право публічно висловлювати її - це основні ознаки американської демократії. Мимоволі перейшов до порівняння взаємовідносин в українському суспільно-громадському та партійно-політичному житті. Він виразно осудив братовбивство, внутрішній терор, нетолерантність і непошанування чужих поглядів. В основ

ній частині доповіді познайомив Дорогий Гість студентство із сту-
дійними можливостями в ЗДА,із структурою американського шкільництт-
ва,а закінчив її п р и з н а н н я м для українського студентст-
ва за його дотеперішні досягнення на еміґрації,та закликом продов-
жувати студії,не дивлячись на щоденні клопоти,і далі працювати нау
во і на нових місцях поселення. Вивчивши мову,у ЗДА можна належно
влаштуватися,продовжувати студії та й науково працювати. Але це ви
магає уміння і серйозної постави.

Пізньої ночі (23.30 год.) студентство розходилося з Фюріхшуле з
вдячністю за одержані інформації та підкріплене на дусі поставою,
свіжістю та великою відданістю українській справі Голови Організа
ції Державного Відродження України - проф.д-ра Олександра Неприць-
кого-Грановського.

---о---

П І З Н А В А Й М О Ч У Ж И Н У

ЕКСКУРСІЯ ДО СЕРЕДНЬОВІЧНОГО РОТТЕНБУРҐУ.(пс). 24 і 25 вересня
1949 р.,з ініціятиви історичної комісії "Зарева",УСТНС "Січ" у Мюн
хені влаштувало екскурсію до збереженого середньовічного "вільного
міста" Роттенбурґ об дер Тавбер (провінція Міттельфранкен).

Це місто заслуговує на увагу не тільки з огляду на свій стиль,
але,і то насамперед,з огляду на збереження традицій і стилю життя
міщан.Всі важливіші будівлі з часів від XII-XVI сторіч збережені,вк
чно з міськими мурами,що були збудовані в рр.1350-1380. Роттенбурґ
об дер Тавбер - це,власне,місто-музей,хоч мешканці його рішуче за-
перечують це,заявляючи свою вірність традиції своїм предкам. Вони
бо замешкують ці середньовічні будинки на кожні Зелені Свята та пр
надзвичайних нагодах (завжди о 3 годині попол.!!),танцюють на міс
кій площі свій середньовічний вівчарський танець (шефер-танц),а що
дня в час між 12.30 - 13 год.на всі сторони світу з ратуші капеля
грає спеціяльні мелодії. Так само ввійшло в традицію,що церковний
шлюб (а в Роттенбурзі без нього не заключуються подружжя!!!) берет
ся тільки в цей час і під супровід цілої капелі.

Окремі важливіші середньовічні будівлі,що цілком збереглися,не
заторкуємо тут,бо це вимагало б спеціяльної обробки.Допоручаємо,од
нак,кожному,хто бажає пізнати середньовічний устрій вільних міст і
їхню культуру,відвідати Роттенбурґ об дер Тавбер,бо настільки збер
женого другого середньовічного міста нема в світі!

---о---

ЗУСТРІЧ НАД БОДЕНСЬКИМ ОЗЕРОМ.(пс). 8 і 9 жовтня 1949 р.,з іні-
ціятиви УСТНС "Січ" у Мюнхені,влаштовано зустріч членства клітин
ЗАРЕВА над Боденським озером.

Не дивлячись на тяжке матеріяльне становище,прибуло 18 учасникі
із Мюнхену,Ерлянґену і Лайпгайму. Першого дня учасники оглянули вс
варті уваги об"єкти в Ліндав та відбули вечірню прогулянку на озер
біля Кроссбронну. Дружня атмосфера,добрий настрій,вечірня пісня на
озером і товариські гри залишаться назавжди в добрій пам"яті учасн
ків.

Другого дня відбуто поїздку кораблем до Констанци.На жаль,корот
кий час не дозволив оглянути всі важливіші історичні об"єкти.Зате
найважливіші з них: камінь Гуса,Конзіль і Мюнстер оглянуто.Крім св
го гарного розташовання,Констанца відома тим,що в рр.1414-18 тут
відбувався 16-й Конзіль Католицької Церкви,скликаний папою Йоанном
XXIII-м. Конзіль мав троє основних завдань: 1) довести до ліквідації

церковної схизми (1378 р.французькі кардинали,крім існуючого Римського папи Урбана УІ, вибрали ще й свого папу - Клемента УІІ,з осідком в Авіньоні у Франції,а на Конзілі в Пізі 1409 р. дійшло до заіснування ще третього папи),2) ліквідувати чеського проповідника Івана Гуса і 3) зреформувати католицьку Церкву. В цьому Конзілі брало участь 18.000 учасників!

Перше завдання до деякої міри довершено,над третім,власне,перейдено до порядку денного,бо за домагання з боку Англії і Чехії перевести реформи в католицькій Церкві дня 6 липня 1415 р. засуджено Івана Гуса і спалено на вогнищі.

Дерев"яний дім,що в ньому відбувався Конзіль,збережений у доброму стані й ще в користуванні (збори і ресторан!) ,а на місці спалення Івана Гуса поставлено величавий природній камінь-скелю. До цих місць приходить кожний відвідувач Констанци.-

---o---

(пс).ЗУСТРІЧ З ІНЖЕНЕРОМ ДМИТРОМ АНДРІЄВСЬКИМ.- У вівторок,8 листопада 1949 року,УСТНС "Січ" у Мюнхені влаштувало зустріч мюнхенського українського студентства з визначним українським націоналістичним діячем і членом УНРади,інж.Дмитром Андрієвським.У сходинах узяло участь біля 150 студентів (-ок),українських професорів і громадських та політичних діячів.

Інж.Дм.Андрієвський виголосив доповідь,по своїй спеціяльності на тему "Українська проблема в сучасній міжнародній політиці".До теми підходив,як практичний політик,а тези свої базував на сучасній дійсності та на власному досвіді з довголітньої діяльности в ділянці міжнародньої політики,а безперебійних поїздок по багатьох країнах світу по другій світовій війні,зокрема.

Доповідь побудував на базі трьох основних наших атрибутів: СУВЕРЕННА СОБОРНА ДЕРЖАВА.

1) Українська Совєтська Соціялістична Республіка (УССР) фактично існує на сьогодні,як українська держава.Це та сама Українська Держава,що зроджена була Українською Національною Революцією в 1917-20 рр.,а зокрема - проголошена Ш-м і ІУ-м Універсалами.В цій Українській Державі відбулося кілька переворотів,від Скоропадського почавши,на накиненні своєї влади московськими большевиками скінчивши.

2) Здобута Українською Національною Революцією СУВЕРЕННІСТЬ Української Нації формально була визнана суб"єктами міжнародньої політики,а прийняттям України в члени ООН цю суверенність Українського Народу формально-правно визнано повно. Тому на міжнародньому форумі нам уже не потрібно більше боротися за своє право самовизначення,бо Український Народ самовизначив себе в огні й бурі Революції 1917-20 рр. Це на міжнародньому форумі. Але ФАКТИЧНОЇ СУВЕРЕННОСТИ Україна зараз не має. Вона ганебно гноблена московським большевизмом,що накинув Україні свою владу.

Основним завданням української визвольної політики є: скинути насаджений Москвою,режим,зірвати з Москвою і зорганізувати Українську Державу згідно з волею Українського Народу.

3) Тоді,як самостійність України (в обкроєних кордонах) знаходить визнання серед більшости наших сусідів,то СОБОРНІСТЬ має значно більше ворогів. Чомусь кожен із наших сусідів претендує на ме

шу чи більшу частину української етнографічної території. Але Україна за ніяких умов не повинна віддавати свої території сусідам.

В другій частині доповіді прелеґент з"ясував наставлення громадян окремих важливіших країн світу до української визвольної боротьби. Зокрема, зупинився над Рухом Об"єднаної Европи.

Закінчив свою доповідь інж. Андрієвський закликом до налагодження внутрішньо-політичних відносин, бо лише тоді допустять нас до міжнародньої шахівниці, а до гри на ній повинна дбало підготовлятися українська молодь.

По доповіді вив"язалася жвава дискусія. Зокрема, варті уваги були річеві виступи доц. д-ра В. Янова і д-ра В. Маркуся. В загальному дискутанти погоджувалися з висунутими прелеґентом тезами.

Доповідь була дуже цікава, багато проблематична і вказувала на конечність переключити закордонну політику наших офіційних чинників на нові, реальніші рейки.

---o8o8o---

У К Р А Ї Н С Ь К А М О Л О Д Е !

До Тебе не раз зверталися і все наново звертаються речники різних українських середовищ, щоб переконати Тебе в правильності своєї політичної лінії та перетягти в свій гурт. Багатьом надокучила ця метушня, і ми твердо переконані, що Ти зустрічаєш цей заклик із таким же упередженням. Все ж ми хочемо промовити до Твоєї терпеливости.

Не будемо переконувати Тебе в своїй єдиноправильності і непомильності, ані перетягати на свій бік. Ставимо перед собою скромну мету: досягти обміну думок того молодого елементу, що ще не відгородив себе від свого оточення колючим дротом інертности. І для таких це слово.

Самий факт нашого недобровільного перебування поза межами Батьківщини, в середовищах чужих народів, ставить перед нами цілий ряд проблем, що на них треба знайти відповідь. Чому ми не вертаємось додому? Чому ми не маємо власної держави, як інші, щасливіші від нас, народи? Що мусить знати кожний член поневоленої нації? Як він мусить поступати? - і т.д. і т.д. Цих питань безліч, і з ними пов"язане наше майбутнє існування в більшій чи меншій мірі.

І замість того, щоб устрявати в партійно-політичні спори й витрачати енерґію на непотрібні сварки, ми вирішили присвятити увагу дослідженню нашої, такої багатої, а так бідно розробленої, проблематики. Для цієї мети чотири (згодом їх буде більше) осередки відбули 28-29 травня ц.р. в одному з міст Західньої Европи, свій Конґрес і покликали до життя ідеологічну Централю "ЗАРЕВО", що гуртує українську націоналістичну молодь. Але це не означає, що лише молодь із цим світоглядово-ідеологічним заложенням має місце в наших рядах. Завдань і проблем, що чекають свого розв"язання, існує надто багато, і кожний, хоч би які були його погляди, може, ба мусить допомогти нам шукати правду, тим більше, що кожній думаючій людині не раз і не два насувалися різні питання, на які вона не завжди могла сама знайти відповідь.

Ти хочеш бути в наших рядах? Вітаємо Тебе! Не хочеш себе зв"язувати організаційними рамками? Тоді привітаємо Твою співпрацю з

нами! Не погоджуєшся з нашими основними заложеннями й хочеш нас критикувати? Твій голос для нас цінний,бо ми з вдячністю приймаємо річеву критику.

Від кожного прихильника чи противника хочемо свідомої відповіді на питання: чому Ти з нами? Чому Ти проти нас? Чому Тебе не цікавлять питання,які цікавлять кожну поневолену націю? Чому Ти,молода людино,якій доля судила брати участь у будові нашого майбутнього життя,відтягаєшся від свого обов"язку?

Будьмо скромні й свідомі свого важкого завдання.Починаймо будувати нашу національну твердиню від основ.Підходьмо до джерел,до студій усього навколишнього життя.Скільки цікавого й нез"ясованого криють у собі наші будні,наше довкілля! Невже ж Тебе вее це не цікавить? Якщо ж Ти хочеш пізнавати і власною працею,власним напруженням шукати правду,знай,що поруч із Тобою десятки й сотні таких молодих людей: звертайся до нас.Ми Тобі радо дамо відповідь, пораду й підтримку в Твоїх світоглядових шуканнях та радо послухаємо Твоїх порад.Без різниці релігійних,світоглядових,соціяльних,локальних та політичних розбіжностей кожний із нас мусить своєю працею послужити Батьківщині.

Н а ш а   а д р е с а :   "ZAREVO" - München, Ungererstraße 56/III.

ЗА ПРОВІД "ЗАРЕВА": Д-р МАРКО АНТОНОВИЧ,в.р., провідник.

Інж.АРКАДІЙ ЖУКОВСЬКИЙ,в.р. секретар.

Мюнхен,1949 р.

хохохо-хо-хо-хо

Ціна в Німеччині: 1,00 НМ.   Поза Німеччиною: 25 амер.центів.

пп

„ЗАРЕВО“

БЮЛЕТЕНЬ

Мюнхен

Рік II. 1950 Ч. 2.

ЗАРЕВО

БЮЛЕТЕНЬ
Об'єднання Українських Студентських Товариств Національного Солідаризму "Зарево".

Рік П ТРАВЕНЬ 1950 Число 2.

Стор.

-----ооо-----

Видає "ЗАРЕВО" Редагує КОЛЕГІЯ.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:
"ZAREVO" - MÜNCHEN,Ungererstr.56/III.
Germany

-----ооо-----

ЦЕ ЧИСЛО БЮЛЕТЕНЮ ПОЯВИЛОСЬ ЗАВДЯКИ

ЛАСКАВИМ ПОЖЕРТВАМ СЛІДУЮЧИХ УСТАНОВ та ОСІБ:

I.	КоДУС - Фюрт	.... 25.00	нм.
2.	Др. ПЕТРО СТЕРЧО	.... 70.00	"
3.	Др. МАРКО АНТОНОВИЧ	.... 30.00	"
4.	п. МАРІЯН КОЗІЙ	.... 25.00	"
5.	Мґр.ІВАН СТЕБЕЛЬСЬКИЙ	.... 20.00	"
6.	Інж.ЕРАСТ ДЗЮБИНСЬКИЙ	.... 20.00	"
7.	п. ІВАН ДУБ	.... 10.00	"
8.	п. ВОЛОДИМИР ШЕВЧУК	.... 10.00	"
9.	Інж.БОРИС СУХОВЕРСЬКИЙ	.... 5.00	"
I0.	п. ІВАН ЖЕҐУЦ	.... 5.00	"
II.	п. ПЕТРО ҐЕНҐАЛО	.... 2.00	"
I2.	п. ОЛЕКСАНДЕР КОРНІЄНКО	..... 2.00	"
I3.	Др. ЯРОСЛАВ СУШКІВ	.... I.00	"
I4.	Від Членів "ЗАРЕВА" в Канаді	.. 30.00	канад.дол.
I5.	п. ВАСИЛЬ СІРСЬКИЙ	.... 5.00	" "
I6.	Мґр.ВАСИЛЬ ШМУЛЯК	.... I.00	амер.дол.

ПРОВІД "ЗАРЕВА" складає Шановним Жертводавцям якнайщирішу подяку !

__________oOo__________

ШЛЯХОМ УПЕРТОЇ ПРАЦІ

(Від Редакції)

Напередодні П-ї Річної Конференції націоналістичної студентської централі "Зарево" випускаємо оце,друге з черги,число нашого Бюлетеню.

Коротко глянемо назад.На протязі цього часу довелося нам випробувати намічений шлях,сконфронтувати його з життєвими можливостями та віднайти нові відтинки праці, В цілості - ми не проектували надармо. Частина була зреалізована,виринули нові проблеми,відпали ті,які виказалися нежиттєздатними.Наша засада: "в праці виявляться правдиві,тривалі вартості",себе повністю оправдала.

Перед тяжким іспитом була поставлена наша організація також під оглядом розташування кадрів.Цей процес добігає до свого закінчення,і він відбувся безболізно.Контакт Проводу із членством зберігся.Заселюючи нові терени,члени "Зарева" поширюють в них істину "Національного Солідаризму" і знаходять нових прихильників. Ми горді з молодого доросту.

До наших турбот прислухалося наше оточення.Одні приступали до нашої праці,або давали об'єктивну оцінку,другі проходили непомітно,а були й такі,які наші змагання і цілі нехтували.Ми простягали руку всім тим,які погоджувалися з основними нашими заложеннями і виявляли добру волю співпрацювати,не відгороджувалися від тих,що мали,може,відмінні погляди,але вміли показати свій щит!

Ми дуже вдячні тим меценатам духа,які нами не нехтували,а з дружньою порадою й допомогою підтримали наше діло.Завжди вітаємо співпрацю з більш досвідченими від нас одиницями і хочемо в них учитися, Основний тягар нашої праці все ж таки хочемо винести на наших молодих,здорових плечах.

Після однорічного пробного етапу та на підставі здобутого досвіду,виходимо на властиві наші тори.Основна вага нашої ідеологічної організації лежить в працях ділових комісій.Черпаючи з джерел здобутків людства та стараючись збагатити їх нашими скромними можливостями,будемо вперто змагати до пізнання правди,яка лежить в основі відбудови нашої Батьківщини.Провід "Зарева" розподілив працю по комісіях,щоб дати змогу молодому студентові виявити свої здібності в даній ділянці та заразом привчити його до фахової праці.Цим почином хочемо запобігти всяким дилетанствам і виховати майстрів діла.Цією лінією і йде наша розв'язка проблеми майбутніх кадрів.

Зміст цього - другого - числа Бюлетеню,у відмінності від першого,який був програмово-деклятивного характеру,віддзеркалює працю комісій.Тому і Бюлетень набирає більш форми збірника.Ми свідомі того,що в такій формі він утратить на популярності,але вона не була нашою ціллю.

Вибраний нами шлях може нефектовний,він вимагає великої підготовки.Але він оригінальний і виповняє одну з прогалин,яка існує серед сучасного студентства.Тому можемо відважно заявити - "Зарево"сьогодні існує.Не через пропаганду,не через дешеві виступи, лише як чинник,що зродився з глибоких потреб молоді студ.генерації, видержав пробу і сміливо зустрічає грядущий етап.

---ооо---

К О М У Н І К А Т .

В днях 20 і 21 травня 1950 відбувається в Мюнхені, Функкасерне, Студентський барак, ч. 30, Річний З"їзд Об"єднання.

Порядок нарад З"їзду :

Субота, 20. травня 1950

I. ОРГАНІЗАЦІЙНІ СПРАВИ.

(Передбачено для фізичних членів "Зарева")

Год.: 9,00

I. Відкриття З"їзду і прийняття порядку нарад.
2. Вибір Президії З"їзду.
3. Відчитання і прийняття протоколу з Першого Конгресу.
4. Звіти: а) Проводу
   б) З діяльности Комісій
   в) Контрольної Комісії
5. Дискусія над звітами.
6. Уділення абсолюторії уступаючому Проводові.

(Обідня перерва).

Год.: I4,3o

7. Микола Плав"юк: Можливості розгорнення діяльности Об"єднання на американському континенті.
8. Іван Жеґуц: Проєкт пляну праці Об"єднання на майбутнє.
9. Зміна статуту.
I0. Вибір Керівних Органів Об"єднання.
II. Аркадій Жуковський: Міжнароднє студентське положення
I2. Вільні внески.

Неділя, 2I. травня 1950

II. СВІТОГЛЯДОВА ПРОБЛЕМАТИКА.

Год.: 9,00

I3. Інж. Дмитро Андрієвський: "Україна й національна революція".
I4. Ярослав Гайвас: "Молодь, як співтворець нових вартостей".
I5. Дискусія.

(Обідня перерва).

Год.: I4,3o

I6. Д-р Марко Антонович: "Український націоналізм і льокальні патріотизми".
I7. Д-р Михайло Данилюк: "До проблеми психології і психози українського організованого життя".
I8. Дискусія.
I9. Постанови З"їзду.
20. Закриття.

III. СВЯТОЧНА ЧАСТИНА.

Год.: I8,00

Проф. Юрій Бойко: "Вожді української національної революції - Петлюра й Коновалець".

Провід Об"єднання.

Марко Антонович

О. Я. КОНИСЬКИЙ.

(1836 - 1900)

Вступ.

"...вагу нинішньої втрати і заслуги небіжчика оцінять тільки тоді, коли народ наш прокинеться до самосвідомого життя".

(Стешенко над свіжою могилою О.Кониського 14.XII. 1900) р.)

В кінці цього року мине пів століття з дня смерти Олександра Яковича Кониського і, хоч наш нарід в 1917 р.прокинувся до самосвідомого життя, але заслуг покійника до нині не то що неоцінено, але навіть самого його майже зовсім забуто. Лиш у підручниках історії українського письменства можна прочитати про нього кілька не завжди влучних слів а в антологіях поезії декілька віршів та й то здебільшого під малознаними псевдонімами Верниволя, Перебендя, Яковенко й ін. Так український нарід віддячився одному з найкращих своїх синів і найхарактернішому виразнику змагань і шукань українства післяшевченківської доби.

Де ж шукати вияснення причин цього неймовірного факту? Людина, що на протязі 40 років була прапором і передовим борцем за українську національну справу,не знайшла ні зрозуміння ні симпатій невдячної нації. Одною з найповажніших причин було без сумніву те, що якраз у час смерти О.Я.Кониського й після неї українське національне життя було затоплене повінню марксизму, для якого Кониський був людиною чужою і ворожою, адже покійник посвятив всі свої сили національному відродженню України, отже згідно з марксистівською термінологією був "буржуазним націоналістом", а це з точки погляду соціялістів неабиякий гріх.

Другим великим "злочином" О.Я.Кониського було його непримиримe становище супроти космополітизму, що його найяскравішим визнавцем поміж українцями був М.П.Драгоманов. Культ Драгоманова, що розвинувся до надзвичайно небезпечних для українства розмірів і який, як прояв похмілля має тенденції тепер наново відродитися у деяких нетверезих головах також несприяв належній оцінці Кониського. Прихильники Драгоманова, а їх на преве-

лике диво можна нині знайти в усіх українських політичних угрупуваннях постаралися з свого боку покрити завісою забуття одного із найзаслуженніших українських діячів другої половини XIX стол.

Дійсне обличчя цих адораторів М.П.Драгоманова видно хоч би з того, що обороняючи "світлу пам'ять" цього своєрідного тоталітарного ватажка другої половини XIX стол. вони як основний арґумент висувають нічим необґрунтовану тезу, що він був виразником українства тієї доби. Такий погляд розрахований на непоінформованість мас. Адже ж Драгоманов своїм чином і словом поставив себе сам поза рямки відродження української нації й так сприймався більшістю національно думаючих українців своєї доби.

Для людей драгоманівського покрою особа Кониського є скрайньо небезпечна, адже сама назва нищить у основах твердження їх про те, що мовляв Драгоманов був типовим виразником своєї доби. Ні, слава Богу, українство мало кращих виразників своєї доби й лиш тому не втопилося у всеросійському морі й лиш тому до нині не склало зброї й не складе аж поки наші землі не очистяться від чужинця - наїздника.

Трагедією Кониського було ще й те, що його спадщину перебрали невідповідні люди, що здебільшого його не розуміли й правильно оцінили вже геть пізніше (С.Єфремов, О.Лотоцький і ін.).

Дальшою причиною забуття Олександра Яковича є без сумніву несприятливі умовини. В підсовєтських відносинах було надто вже небезпечно навіть за "ліберальних" 20-тих років публікувати досліди про Кониського. Маємо відомості, що й М.К. Зеров збірав про нього матеріяли, але неопублікував нічого на цю тему. x/

Накладом видавництва Книгоспілка вийшли в Київі в 1927 р. Вибрані твори Кониського I том з передмовою С.Єфремова. Правда опубліковано цілий ряд дуже цінних документів про діяльність Кониського, але вони залишилися здебільшого неопрацьовані й належно невисвітлені.

Те, що під большевиками не можна було, треба було конче зробити на еміґрації, але й тут крім М.Мухіна сливе ніхто не звернув уваги на цього предтечу українського націоналізму. Д. Донцов, який у своїй Книгозбірні Вістника присвячував місце часом навіть другорядним чужим політикам, не знайшов потрібним уділити відповідної уваги Кониському.

Таким чином особа Олександра Яковича липилася чужою навіть націоналістам 20-тих і 30-тих років, хоч вони могли б її ще

---

x/ Лише в своїй статті про А.Свидницького він черпає дуже багато відомостей з передмови Кониського до "Люборацькі", видано в Київі вже після смерти О.Я.Кониського в 1901 р.

найкраще висвітлити й зрозуміти.

Коли ж ми нині звертаємося до цієї теми, то ми здаємо собі справу з усіх перешкод, що станули перед нами. З потрібних матеріялів можна було використати лиш незначну частину; більшість його творів за сучасних обставин взагалі недоступні. Таким чином наша спроба характеристики О.Я.Кониського лишиться дуже недосконалою і неповною. Все ж відважуємося пускати цей нарис у світ, бо хто знає чи за декілька місяців і ці матеріяли не стануть недоступними. Нехай же ця спроба заступить скромну китицю, що її б ми мали палке бажання у ювілейному році покласти на забутій могилі покійника на Байковому цвинтарі в Києві.

За достачання матеріялів належить моя щира подяка проф.В.В.Міяковському та за численні поради й інформації М.Мухину.

Крім книжок Кониського й про Кониського, що їх мені довелося читати раніше й часом цитувати з пам'яти я мав передовсім завдяки вище згаданому В.В.Міяківському можливість використати слідуючу літературу:

I. Михайло Гніп: Громадський рух 1860 р.р. на Україні. Книга перша. Полтавська Громада. Державне видавництво України 1930. стор.234.

2. М.Возняк: Ів.Белей і Ол.Кониський. До зв'язків Галичини з Наддніпрянщиною в 80 р.р. XIX в. Львів 1928 стор. 45 Накл. "Діло".

3. М.Грушевський: Пам'яті Олександра Кониського. Записки НТШ 39 (1901, I) стор. I - 14.

4. Систематичний Покажчик журнала Киевская Старина (1882 - 1906).

5. Ів. Франко: Олександер Яколевич (!) Кониський 18 серпня 1836 - 12 грудня 1900. ЛНВ 1901, I стор. 46-47 там же

6. Сергій Єфремов: Останні години життя, смерть і похорон Олександра Кониського стор. 51-54.

7. Сергій Єфремов: Історія українського письменства том II Київ - Лайпціг 1919 4-тий наклад.

8. Михайло Мухін: І.Франко як критик політичних поглядів М.Драгоманова в Збірнику Українського Наукового Інституту в Америці Сент Поль - Прага 1939 р. стор.76-109.

9. Ucrainica в альбомі Н.Гербеля подав В.Доманицький Записки НТШ 83 стор.176-184.

10. Bohdan Fedenko: Mychajlo Dragomanovs Ansichten über das Nationalitätenproblem im Osten Europas. Diss. Erlangen 1948.

II. Б.Козьмин: Харьковские заговорщики 1856 - 1858 Харків

1930 Изд. "Пролетарий" стор.86.

12. В.Радзикевич: Історія української літератури. Часть II. Мюнхен 1947 р.

13. Струни: Антологія української поезії влаштував Богдан Лепкий том I. Берлін 1922.

14. Ігнат Житецький: Київська Громада за 60-тих років УАН. Істор.секція Київ 1928.стор. 35.

15. О.Я.Кониський: Дитинний вік Т.Г.Шевченка. Записки НТШ. т.I (1892) стор.87-123. Парубочий вік ЗНТШ т.IУ.стор.I-28. Т. Шевченко в арешті У.стор.I-26.
Проба улаштування хронології до творів Т.Шевченка.I. ЗНТШ 8 (1895, 4) стор.I-20.
Критичні замітки ЗНТШ т. I і У.

16. Ф.Колеса: рецензія на вищенаведені твори Кониського про Т.Г.Шевченка ЗНТШ IX (1896,I) стор.24-37.

17. О.Кониський: Сестра жалібниця. Краків 1940. Народня бібліотека ч.10.стор.19, тут же: Молодий вік Максима Одинця.

18. Його ж: У гостях добре, дома ліпше. Історичне оповідання. Київ-Ляйпціг. Загальна бібліотека 135-140, стор.216.

19. Його ж: До життепису М.О.Дикарева. стор.36 писано в Києві 15-28 УII.1900 р. остання праця О.Я.Кониського.

20. Дмитро Маркович: Про Олександра Яковлевича Кониського ЛНВ 1901, 9 стор.256-260.

21. П.С. Спомини про О.Я.Кониського ЛНВ 1902,12 стор.162-167.

22. Про життє і діяльність Олександра Кониського, оповів Іван Франко. Львів 1901. Вид. Просвіта ч.253 стор.36.

З огляду на спосіб видання я мусів зрезиґнувати з строго наукового подавання цитат з точним зазначенням кожночасного джерела в замітках.

I. Доба Кониського .

Розглядаючи життя і творчість О.Я.Кониського, треба хоч кількома словами зхарактеризувати добу, в якій він жив і творив.

У нас звичайно при характеристиці якоїсь минулої доби обмежуються декількома цитатами, що виступають більш або менш гостро проти національних ворогів і їх імперіялізму, але підкреслення лиш цих моментів скреслює дійсний стан на тодішній Україні не меньше, як спроби деяких московських засліпленців доводити на основі протилежних цитат, що українців "не било, нет

і бить не можеш".

Правда ж є та, що українство ще в ХУІІІ стол. поділялося на лояльних горожан Московської імперії й на патріотів, що не могли примиритися з існуючим станом і прагнули привернути Україні колишню волю й славу. Очевидно, ми ведемо нашу традицію від цих одиниць, що передавали нащадкам золоті мрії про кращі часи, аж поки українські покоління в ХХ-ому столітті не почали переводити їх у життя із зброєю в руках.

Тодішнє життя на Україні було надто мало здиференційоване й у висліді між національно настроєним табором та лояльними до Москви українцями не було таких різких кордонів, як це стало наслідком зросту свідомости після революції 1917 р.(Приятельство Шевченка з Гоголем або ж Гребінкою й ін.). До того ж не рідкі були явища переходу з одного табору до другого (здебільшого під впливом довкілля і переслідувань не в користь українства).Яскравим прикладом для такого типу людей може послужити Петро Гулак-Артимовський, що від свого славного твору Пан та собака перейшов до писання яскраво промосковських "верноподанніческіх" заяв (подобне з Костомаровим, Кулішем і ін.).

Залишитися непохитно на своїх національних позиціях було справою надто тяжкою й вимагало неабиякої твердости й видержливости.А вже лишатись активним працівником "на народній ниві" за тих обставин, це було майже надприродне геройство. Байдужість загалу , глум, доноси, звільнення з посади, заслання, поліційні нагляди й ін.- це лиш зовнішні прояви, що за ними скривалися жахливі психічні депресії, які в силі уявити собі хіба людина, що перебула довгі літа советської окупації. З-поміж відомих імен тут очевидячки поза Т.Г.Шевченком у першу чергу треба згадати Олександра Яковича Кониського, який витерпівши всі етапи переслідувань, не заломався.

Друга чверть ХІХ стол., на яку припадає дитячий вік Кониського, характеризується неабияким підйомом національного почуття.В парі з тим набірає значних розмірів зацікавлення фолькльором і історією рідної минувшини, чого доказом м.ін."Історія Русов", що появилася (і після правдоподібної думки проф. Оглобліна була написана) десь у середині 20-тих років минулого століття, праці Срезневского, вірші Метлинського, ранні твори Куліша й Костомарова, вся багатогранна творчість Шевченка й ін.

На цей самий час припадають також два більші підпільні рухи на Україні: на початку декабристи, а під кінець Кирило-Методіївське Брацтво, останнє з яскраво висловленим месіяністичним покликанням України. Коли поруч із тим згадати боротьбу за знесення кріпаччини й намагання просвітити найширші народні верстви, то матимемо круг тих думок, що хвилювали тодішнє суспільство.Всі ці моменти зацікавлення є характерні й для раннього Кониського (хоч вони й не вичерпують усіх його сфер заінтересування) і ми нераз будемо змушені до них у дальшому вертатися зупиняючися над його діяльністю.

Цих кілька доривочних думок не вичерпують усього, про що варто було б у цьому зв'язку згадати, але до характеристики цієї доби ми повернемось у дальшому це не раз.

II. Життєписні дані Кониського.

Олександер Якович Кониський походив із дрібної шляхти. Його предки в XVII-ому столітті переїхали з Галичини на Надніпрянщину й тут проживали в південній Чернигівщині в околиці Ніжина. Тут у Переходівці народився Кониський 18. серпня 1836 р. До повітової школи як він сам згадує (ЗНТШ IУ, стор.25), ходив він у Ніжині. До гімназії ходив у Чернігові, з якої його одначе 13-тилітнім хлопцем виключено за складання патріотичних віршів під впливом Шевченка. Свою освіту він продовжував у ніженськім ліцею, що його одначе на 16-тому році життя мусів залишити з огляду на слабе здоров'я та брак матеріяльних засобів. На протязі дальших двох років мандрує він по лівобережній Україні, гостюючи в численних родичів та знайомих шляхетських домах.

В 1854 р. працює коротко в Прилуці та ще цього ж року переїздить до Полтави й вступає на посаду в Губерніяльне Правління, де пробув до жовтня 1861 р.; в 1862 р. працює за діловода в Г.П.Старицького відомого діяча в судових справах. 11. січня 1863 р. його арештовано за участь у полтавській громаді й адміністративним порядком заслано у Вологду, а через рік ще дальше в Тотьму. Під впливом північного клімату й злиднів він зовсім стратив і так слабе здоров'я, наслідком чого йому дозволено переїхати в 1865 р. у Воронім та звідси на лікування в Німеччину. По дорозі заїздить до Львова та затіснює там свої відносини з галицькими діячами, що їх нав'язав уже раніше співпрацюючи в "Галичанині" й у органі Дідицького "Слово" (Д.А.Дідицький тоді ще не виступав з своїми москвофільськими ідеями а навпаки потурав українському рухові).

Повернувшись із закордону, живе деякий час у Елісаветі, потім примусово в Бобринцях та від 1867 р. в Катеринославі. В 1870 р. його звільнено з-під догляду поліції. В 1872 р. він переноситься в Київ, де будучи членом "Старої Громади" проживає аж до своєї смерти, відвідуючи час до часу близьку своєму серцю Галичину. Від 1878 р. був членом міської ради міста Київа. В літі 1885 р. їде в Галичину. Підчас повороту 8.VII.1885 р. має прикрий інцидент на кордоні з московською жандармерією, яка робить йому трус на основі доносів галицьких москвофілів. Йому зроблено політичний процес, і грозило нове заслання.

1889 р. він останній раз відвідує Галичину. Відданий невтомній праці живе останні роки свого життя у Київі при Маріїно-Благовіщенській вулиці (нині Саксаганського), де зроджуються постійно нові пляни дальшого розгорнення українського суспільно-громадського життя. Відданий цим справам він не виїхав, як щороку, на зиму в Ялту та вирішив перезимувати в Київі. Тут він захворів на запалення легенів і за декілька день помер 12.12.1900 р.

Похорон відбувся І4.І2.при великім здвизі українців.ІЗ вінків з ріжних частин України: Києва, Львова, Одеси, Харкова, Чернігова й ін. та численні телеграми з України (2 із Львова від НТШ і народовців, з Харкова, Полтави, Катеринодару,Чернігова) й чужини (з Дорпату, Калуги, Вороніжа) наспіли на його похорон і давали доказ, що Україна розуміла й оцінювала заслуги покійника краще, ніж це сьогодня вміємо зробити ми.

III. Впливи на формування світогляду О.Я.Кониського.

I.

Ми вже згадали, що Кониського виключено з чернігівської гімназії за писання патріотичних віршів ІЗ-тилітнім хлопцем. Вже з цього одного факту видно, що Кониський змалечку обертався у національно українському оточенні й що його національна свідомість збудилася рано під впливом Шевченка. З Шевченковими творами познайомився Кониський ще малим хлопцем.Він сам згадує про це в Записках НТШ 8 (І895,4) стор.І4 сл.: "Не буде зайвиною згадати, що по Україні, під час страждання Шевченка в Киргизському степу, було вельми багато по селах зшитків,де без імени автора, були посписувані його твори. Були вони і в моїх родичів і в Козелецькому, і в Пирятинському і в Полтавському повіті; бачив я їх і в Ніжині і в Борзні...Поема "Княжна" була переписана у мого діда Фекиста Ротмистрова в Чернігові і я р.І848 знав її добре і читав з голови не відаючи, хто її автор"...

Шевченко лишився для Кониського дороговказом на ціле його дальше життя, хоч це не було єдине джерело його світоглядового формування. Знаємо, що якраз Чернігівщина та Полтавщина були ще з ХУІІІ стол.центром сепаратистичних (чи принаймні автономістичних) стремлінь українських патріотів: відомий т.зв. Новгород-Сіверський кружок, що інспірував тайну місію Капніста в квітні І79І р. до міністра Прусії Герцберга в справі звільнення України з-під московського ярма (М.Грушевський: Секретна місія українця в Берліні І79І р. ЗНТШ, 9 (896, І) Mixellanea, стор. 7 слл.), національно-забарвлена полтавська масонська ложа з такими членами як Ів.Котляревський, Вол.Тарнавський, Олексій Капніст і ін.

Змагання України були на стільки популярні, що навіть ляхи й москалі зверталися нераз до українських тем. Висловом національного табору можна вважати слова історика Миколи Маркевича: "Ми ще не втратили з поля зору вчинків великих людей малоросіян: у багатьох серцях не зменшились колишня сила почувань і відданости батьківщині. Ви ще знайдете в нас живий дух Полубстка."

В цьому ж напрямку вказують слова офіцера Мартоса, що на початку ХІХ стол. відвідав могилу гетьмана Мазепи: "Разін був розбійник, а Мазепа - освічений і чоловіколюбніший чоловік - зручний вождь і провідник вільного, значить щасливого народу. Після того, як він вийшов з Малоросії, її мешканці втеряли свої

права, котрі Мазепа боронив так довго з любов'ю і запалом, відповідним для патріота. Його не стало й імення Малоросії і її хоробрих козаків зникло з реєстру народів великих числом, а відомих своїм буттям і конституцією".

Цих висловів можна було б навести далеко більше, але це непотрібно. Зазначуючи вгорі, що подібні речення хоч і не рідкі в ті часи, не були характерні для всієї тодішньої інтеліґенції української а лише для передової її частини (в нашому розумінні цього слова), підкреслимо, що якраз весь світогляд Кониського нерозривно зв'язаний із цією частиною провідної верстви нації а не з тою, до якої належав його противник М.П.Драгоманов.

Вистарчить згадати на цьому місці момент підкреслений свого часу М.Мухіном у "Більше світла", як О.Кониський змушений до короткої служби підчас Кримської війни не міг собі простити цього гріха, а саме, що він працював не для свого народу, а для чужинця-ворога. Під впливом докорів сумління з цього приводу повстав його відомий вірш: "Я блудний син, лукавий син... свого народу". Вже тоді для Кониського кожна хвилина життя віддана не для добра нації означає гріх і зраду народних інтересів, а це все речі на які він був ціле своє життя дуже чулим.

2.
Полтавський період О.Кониського.

Вирішальним для сформування світогляду Олександра Яковича було те, що в 1854 році 18-тилітнім юнаком він переїхав на службу в Полтаву. У другій половині 50-тих років у Полтаві знайшовся цілий ряд визначних українських діячів, що на початку 60-тих років склали т.зв.Полтавську Громаду.

Цей період життя Олександра Яковича Кониського порівнюючи дуже добре відомий завдяки цитованій вгорі праці М.Гніпа. В цій монографії використані матеріяли слідчого т.зв. III. відділу, які кидають виразне світло на тогочасні обставини.

Між громадянами, що в той час знаходилися в Полтаві, треба крім Кониського згадати передовсім начальника полтавської телеграфної станції Віктора Лободу, кирило-методіївця Дмитра Павловича Пільчикова, дочку Скоропадського Єлізавету Іванівну Милорадовичку, поета Василя Степановича Кулика, братів Криштофів, москаля Ол.Стропіна й ін., а з молодих Михайла Драгоманова, Михайла Старицького і (з 1863 р.) Панаса Мирного.

В цьому середовищі можна розрізнити два напрямки: а) національний і б) космополітичний. На чолі першого стояли Лобода, Пільчиков і Кониський, виразником другого був О.Стропін.

Найбільший вплив на Кониського мав

3.
Дмитро Павлович Пільчиков (1821 - 1893)

Викладаючи історію в полтавському кадетському корпусі, він

творив разом з Білозерським і ін.полтавську групу Кирило-Методіївського Братства й завдяки своїй здержливості та обережності пережив на цій посаді розгром братства та лишився в Полтаві до I864 р. З I865 р.учителював у Херсоні й Одесі, а під кінець свого життя пробував у свого сина в Харкові. Разом із Кониським був ініціятором і одним із основоположників Т-ва ім. Шевченка в Львові й переводив організацію товариства на місці.

Пільчиков був людиною дуже освіченою і скромною та мав небияикий вплив на молодь і як ми вже згадали передовсім на Кониського. Останній лишився щирим другом Пільчикова аж до його смерті й неоднократно згадував його в своїх творах.

У посмертній згадці,що була надрукована в "Зорі" за I894 р.Кониський так характеризував Пільчикова: "Людина жива, чутка до всього доброго, вільного, прекрасного, людина жвава,перенятлива з душею поетичною, з глибоким переконанням українським, з широкими поглядами політичними і здоровенною ерудицією історичною - він зараз же причарував мене до себе. В житті моєму не багацько людей, щоб я був їм такий удячний, як до Дмитра Павловича, за той світ,що світить мені на стежці мого життя і праці задля України-Руси".

Також у своєму літературному творі Юрій Горовенко О.Я. Кониський виводить Пільчикова під прозорим псевдонімом Пучка: "Поміж корпусними педагогами Пучка дуже вирізнявся...товариш x/ по університету Куліша, Білозерського, Навроцького, Марковича, добрий знайомий Костомарова і Шевченка - Пучка напився одного з ними ключа тої живущої води, котра розкриває ...очі людям і, піднявши їх вище щоденного звичайного життя, не дає вже спуститися додолу в ту калюжу, що зветься "аби день до вечора".Пучка налив у своє серце повно до самого верху непохитної любови до України й її народу, в голові в його лежав великий скарб знання історії, археології й політичної економії.

Непоказний з себе Пучка говорив, мов соловей співав, річ його лилася разом з розуму й серця, лилась тою тихою, теплою розмовою-піснею, котру слухаючи, бажаєш, щоб їй не було кінця... На лихо...сувора, хижа реакція, а з нею сваволльство адміністрації, безсудність і паніка, що обгорнула всю Росію, примусили Пучку до великої обережності в слові".

На іншому місці цієї ж повісті Кониський змальовує як характерну здається відповідаючу дійсності картину: "Підтоптаний

---

x/ Д.П.Пільчиков скінчив київський університет (іст.-філол.Відділ) у I843 р.(Див.Володимир Міяківський: Люди сорокових років. За сто літ стор.88).

уже. Пучка розкривав панораму вонючих громадських ран недавньої минувшини, а молодь гарячими серцями й молодими головами придумувала, чим гоїти ті рани і мріяла великими та недалекими надіями.

"От, от не за горами панове, політична свобода й автономія України...П'ять, шість літ не більше" клекотав молодий учитель гімназії Хоменко.

"Ой, як ви бистро йдете. Глядіть, щоб не пристали",- відповідав Пучка.

"Ні, ні.Не на те воно йде, щоб приставати. От тільки кріпацтво впаде, нехай за ним виступить політична свобода"... стояв на своюму Хоменко.

"А по-мойому, коли б її хоч діти наші діждали".

"Гай, гай, як ви далеко берете, Дмитре Павловичу.

І пішла гаряча жвава спірка між двох учителів. Пучка, яко чоловік з більшим досвідом, стоячи на підгалинах історії Росії, доводив, що не слід покладати великих надій на російський прогрес, що це тільки полум'я вдарило зверху, полум'я шидко скриється, а великі очерети гнилої соломи довго це тлітимуть і чадітимуть, застелюючи димом світ".

Описана тут дія і розмова відбувається майже сто років тому, але яке воно свіже й актуальне ще й нині - а далекозорість і реальність Дмитра Павловича Пільчикова в оцінці ситуації треба хіба подивляти.

Особливість полтавської громади, бодай визначніших її представників полягає в її зовсім ясних політичних тенденціях і неґації чистого культурництва. Як довів М.Гніп головну ролю в цьому різкому курсі відогравав Лобода, але й обережний Пільчиков висловлюється в політичних питаннях дуже недвозначно, хоч може й не зовсім ясно. Цікаве речення Пільчикова з 1864 р. в Харкові зберіг нам Баллін, піонер української кооперації: "Теоретично я розумів законність стремління до сепаратизму, але не міг же я розуміти фрази Пільчикова - свобода, так нема единства, единство - так немає свободи".

У цьому зовсім ясному й правильному реченні й зафіксована ціла ріжниця між поглядами члена полтавської й харківської громад.Пільчиков був переконаний, що в єдиній, неділимій Росії нема місця для свободи України й з того випливало його " Ceterum censeo ".

Нашу інтерпретацію підтверджують ще й слова відомого українського діяча і пізнішого доглядача могили Т.Г.Шевченка Василя Гнилосирова (x 2.XI.1900 р. в Каневі) у його щоденнику: 2.серпня 1863 р. Гнилосиров балакав у Полтаві з Пільчиковим і записав його думки: "...При численній перевазі великоруського народу і нахилу до влади не можна очікувати добра при загальноросійсь-

кій конституції, про яку мріють сучасники. Якщо ця конституція лиш московсько ліберальна, то вона гірше для нашого морального існування, ніж теперішній необмежений деспотизм. При сучасному стані є можливість нашим входити в вищі верстви, займати впливові місця й потихесеньку підтримувати відомий нам рух; тоді ж маючи на увазі нинішніх московських лібералів, що накладають московську рукавицю на всю Русь і бачать лиш Русь єдину, без найменшого допущення нашої автономії в сто разів гірше й така конституція обіцяє в перспективі нашому народові не проґресивний розвиток, а безперечний реґрес..."

В розмові II. серпня того ж року виступають ті самі думки (за Гніпом): "До ліберального курсу уряду й конституційного ладу Пільчиков з погляду інтересів українського руху, як він їх розумів, ставився неґативно, бо російська буржуазія призведе до швидкої асиміляції українські маси ніж за самодержавства. Висновки з цих думок висловлює Гніп так: "І самодержавство, і російська ліберальна буржуазія, і революційні товариства, як "Земля і воля" - всі ворожі Пільчикові. І це зрозуміло: він націоналіст насамперед".

Ще більш ірредентистичні погляди висловлювано на довгій конференції за участю членів київської, харківської та полтавської громад П.Житецького, В.Гнилосирова і Д.Пільчикова в ночі з I3 на I4 серпня того ж року. Тодішня політична ситуація викликала можливість коаліції між Анґлією, Францією, Австрією і повсталою Польщею проти Росії й Прусії. В разі конфлікту мало б Правобережжя припасти до Австро-Угорщини а Київ з околицею стати вільним містом...

Це очевидно була одна з концепцій і нас в даному разі цікавить меньше чи вона була реальна, як саме ставлення справи в такій площині. А ці думки дуже далекі від офіційного становища громад: "неполітичної культури". Ледви прихована органічна ненависть до москалів була мотором усіх дій Пільчикова, навіть і після його одруження з московкою. Це те, що найбільше огірчувало й обурювало москаля і космополіта Стропіна - і він не щадив під адресою його найгірших лайок. Також учень О.Стропіна М.П.Драгоманов з характерною собі злобою і цинізмом висловлювався про цього великого учителя, про що ми згадаємо ще нижче.

До неґативних рис Пільчикова треба зарахувати переборщену обережність, що межувала з страхом і дуже неґативно відбивалася на систематиці праці.

Ще яскравішою постаттю в осередку полтавському був згадуваний нами Віктор Васильович Лобода, що йому присвятимо окрему розвідку і на цьому місці вкажемо лиш на те, що він був безсумніву далеко радикальнішим у національнім питанні, як Пільчиков і в цьому напрямку вплинув рішаючою мірою на Кониського.

Крім того В.В.Лобода мав ясне око на тодішні потреби й у протилежність до М.П.Драгоманова та до інших "громадян" добачу-

вав потребу в організації верхівки, в підготовці еліти, себто одиниць, які розкидані по більших містах України в слушний момент мали б потягнути за собою маси. Ці свої погляди він висловив у законспірованій казці "Про двох братів". І цей погляд розходиться значною мірою з лінією Громад та знаходить свою паралелю в підході Кониського до української проблеми, хоч останній не був прихильником підпільної роботи, маючи на увазі неуспішні спроби цього характеру попередніх поколінь.

ІУ. Характер і світогляд Кониського.

Мотто:
"Конисский увлекается любовью к Малоросии и мечтает о восстановлении ее независимости".
Акти III.відд.

Розпоряджаючи дуже принагідними матеріялами, не маючи змоги використати навіть автобіографічних матеріялів Олександра Яковича (надрукованих в Киевскій Старині за 1900 р) ми можемо подати хіба декілька думок до цієї нелегкої проблеми й лишаємося свідомі того, що образ Кониського нами поданий буде поперше далеко неповний, а подруге він може в дрібницях навіть зазнати деяких несвідомих скреслень. Зрештою людей покрою Кониського ледви чи й можна зовсім об'єктивно схарактеризувати. Це люди твердих і сталих поглядів, що не люблять компромісів і мають або гарячих прихильників, або запеклих ворогів. Противенство між Драгомановим і Кониським та пізніша марксистівська група вплинули дуже від'ємно на оцінку О.Я.Кониського, про що було вже згадано у вступі.

Ми вже згадували, що фізично був О.Я.Кониський змолоду дуже слабий з нахилом до ріжних хороб (зокрема слабував на очі). Не дивлячись на це український нарід не має багатьох діячів, що ціле своє життя терпіли так як він за народню справу, але не зневірювались і стояли твердо на своєму посту. С.Єфремов зове його не даремно "людиною-прапором"(Іст. укр.літ. II стор.). Цим прапором українства був справді Кониський на протязі 40 років від часів Полтавської Громади аж до своєї смерти.

Та було б хибно думати, що Олександер Якович своє передове місце в українському русі завдячує виключно лиш своїй стійкості й незаляканості в національних питаннях. До тієї непохитності приходять ще інші властивості: незвичайна працездатність, рухливість думки й енергія, котрі властивості рідко зосереджуються в одній особі.

Як би йому довелося пройти реґулярну освіту, то він виріс би безсумніву на одного з найбільших українців взагалі. На жаль освіта була його " Ахілесовою п'ятою", зокрема в очах старих громадян-ґенералів з титулами. І її він, як і все своє життя приніс у жертву всеобіймаючій національній ідеї. Ми вже згадували як його 13-тилітнім хлопцем виключили з Чернігівської гімназії за писання патріотичних віршів. Ліцею в Ніжині він також не скінчив та був властиво самоуком.

Проте тверде життя було для нього незгіршою практичною вчителькою, і це лишило на ньому слід на ціле його життя: він , як згадує С.Єфремов, "завжди оддавав перевагу практиці над теорією". Тут здається треба шукати розгадку, чому він волів свої теорії викладати в живому літературному творі-вірші чи оповіданні, а не в сухому теоретичному трактаті, як чистий теоретик Драгоманов.

Очевидно , це створює на перший погляд некорисний образ, зокрема тепер, коли ми за браком безпосереднього зв'язку з краєм все далі і далі відчужуємося від практичної дії й поринаємо в теоретичні міркування; та треба бути дуже обережним,щоб зайво не знецінювати практиків, що може часом і діють більше чуттям, як розумом, але в цій дії часом поступають правильніше, як котрі керуються "чистим розумом" і - сходять на манівці.

Не даремно ми вибрали для цього розділу цитат із тайної слідчої комісії так званого III. відділу.Цей вислів не є перебільшеним, адже ж походить він із тайної інструкції дістати інформації про Кониського. Україна в житті Кониського завжди грала найважнішу ролю, що їй він підпорядковував завжди свої особисті інтереси й вигоди. Раз посвятивши всі свої сили цій найвищій ідеї, він зумів безкомпромісово витягнути всі висновки з цього факту й лишитися на раз вибраному шляху та спрямовувати на нього й інших. В цьому відношенні його треба без сумніву поставити вище П.О.Куліша.

" Я не боюсь тюрми, ні ката,
Вони для мене не страшні!
Страшніш тюрма у рідній хаті,
Неволя в рідній стороні "

починає він один з своїх програмових віршів.Хтось може сказати, що це звичайнісінька собі реторика, але ж ми маємо дуже рясні ствердження Олександра Яковича, які підтверджують те, що для нього національна справа стояла понад усе.

Першого ж дня свого заслання в обличчі невтішної й непевної майбутности він уточнює свої перші почування з "оцеї тонючої Вологди" в листі до Пільчикова з 19.I.1863 р. між іншим такими словами: "...Оце напився чаю, згадав свою Україну, Полтаву, тебе,о мій друже, да утяв великого рюмсая... Боже, як тяжко на чужині. Одна тільки утіха, що страждую за родину (в розумінні Батьківщина М.А.),котру тепер ще більш люблю і любитиму покіль пропаду"...

Надзвичайно характерно для вдачі Кониського, що він у обличчі своеї безпросвітньої будуччини, думає про справу. В цьому ж листі він пише далі: "...Не буду тепер писати про дорогу, напишу про се по почті, спочивши трохи. Дяка Богові за те, що хоть жандари попались люди добрі, земляки, один Марченко, другий Жумайло, послідній кращий, чесна душа, а Марченко знівечений. Як прийдуть до тебе з оцим листом, почастуй їх. Їх можна привернути на нашу руч"... Очевидячки Кониський підчас довгої дороги не одну балачку провів з "земляками" й підготував ґрунт для притягнення їх до національної справи, не дивлячись на те, що вони в даному моменті були його ворогами.

З цього погляду йому міг би хтось зробити закид, що він балакав із експонентами ворожої нації - окупанта. Але Кониський на ці справи дивився зовсім інакше. Вирішним для нього було те, що ці люди були українці й на всякий випадок їх притягнення до української справи могло принести користь.

Станові й соціяльні ріжниці в Кониського стоять на задньому пляні, вони підпорядковані національній доцільності. Майбутнє України залежить від співпраці й справного функціонування взаїмного розділення роль усіх верств і станів. В цьому питанні він заступає ті ж погляди, що й його полтавські товариші Лобода й Пільчиков супроти членів інших Громад. Для В.Б.Антоновича, Познанського й інших хлопоманів, чи то пак українофілів, українство було рівнозначним з простолюддям і вони вибіраючи український шлях поривали з шляхтою, протиставляючи себе в той спосіб польському таборові. x/

Ориґінальний і в своїй переборщеності без сумніву неправильний погляд заступав пізніше Куліш, що добачав усе зло в масах і волів відректися від цих анархічних мас і вихваляти "культурницьку місію" Катерини II й інших катів України.

Кониський займає посереднє становище: сам з шляхетського роду він "між громадян перший налагоджував стосунки з селянами. Дописи його з приводу мандрівок на село і Кулика в "Основі" викликають інтерес з погляду переконань їхніх авторів." Кониського поради селянам на той час можна назвати революційними, хоч вони завжди дуже практичні, подиктовані кожночасними реальними потребами: в обороні проти лихварів він радить селянам "закласти позичкову касу, турбується про школи, спонукуючи вчити по-українському", допомагає у ширенні українських книжок, xx/ у закладанні т.зв.недільних шкіл, носиться з думкою заложити український народній музей у Полтаві, тощо. (Кониський був розпорядчиком 2-ої т.зв.суботньої школи, що постала в квітні 1861 р. в Полтаві й заініціював плебісцит школярів, підчас якого з 140 учнів 123 висловилося за навчанням українською а не московською мовою).

Цим він викликав супроти себе звичайно цілий ряд доносів зокрема "землячка" О.Звенигородського (що й на інших членів Громади виписував у III.відд.скарги), де м.ін.читаємо, що Ко-

---

x/Тут щоправда неможна забувати значних ріжниць між Право- і Лівобережжям,з відмінним відношенням шляхти до простолюддя.

xx/Головну ролю в розповсюдженні Кулішевих так зв. метеликів на Полтавщині грав В.Л. Трупов, який на весні 1861 р. продав 12195 примірників цих книжок !

нисъкий "... подстрекал и возмущал крестьян против помещиков и властей с какой-то злонамеренной целью, отчего спокойствие помещиков и крестьян нарушено". Ці доноси в своєму вислiдi прискорили заслання Кониського.

Цiлу справу, як довiдуємося iз листа Стропiна до Лободи (з 4.YII.1862 р.) викликав сам Кониський. Пiдчас судової розправи, на провокативне твердження, що мовляв селян треба бити рiзками вiн кинув репліку: "Якщо селян треба бити, то помiщикiв рiзати".Тому що суд за цей вислiв виправдав Олександра Яковича, Звенигородський написав ще один донос на цей раз на суддю i справу передано пiд розгляд окремої комiсiї, яка i засудила на основi тенденцiйних i неправдивих показань Кониського на 3 мiсяцi заслання. Дальшу кару додано йому адмiнiстративним порядком.

Кониський звертає пильну увагу на українське панство, то картаючи його, то хвалячи, а все з думкою притягти його до спiльного нацiонального табору. В другому числi "Основи" за 1862 р. вiн м.iн. пише: "Нема в нас того, щоб працювати усiм разом дружньо, укупi. Кат-зна що видумали. Нам давайте [illegible]рти, банкети, танцi ото наше дiло...Єсть у нас ще такiї панки, що "Основу" читають для "потехи", а вже зате "Сина отечества" начитуються до схочу, для розуму, для "направленiя"- химернi люди".

В свойому оповiданнi "Народня педагогiя" вiн питається: "Пан сертучник одсахнувся од народа, одрiкся од нього... Де ти бачиш, де ти знаєш у нас українську нацiональну iнтелiґенцiю? Чи єсть вона i коли єсть, дак чи вона з народом? Чи вона пiклується про народ? Чи веде його до освiти й добра? - I вiдповiдає на це: "...Веде його полiцiя, начальство.Становi його просвiщають, урядники моралiзують"...

Але з другого боку вiн з великою внутрiшньою сатисфакцiєю вiдмiчує позiтивнi прояви українського панства. В листi до Лободи з 27.YII.1862 р.Кониський нотує: "...Милорадовичка гомонiла, що наше панство i те i друге i десяте, а й досi нiчого нема. Отже Катеринославське панство, не гомонiвши, тихенько викинуло дуже коштовну штуку на виборах кажуть: у своєму адресi просить, щоб дозволено було ввести в школах i в судах українську мову, щоб можна було не тiльки носити, x/ а й до двору з'являтись у нацiональнiй українськiй одежi"... Впливам Кониського та Пiльчикова треба завдячувати, що Милорадовичка офiрувала 7000 карбованцiв на Наукове товариство iм.Т.Шевченка в Львовi.Сам Кониський пожертвував на цю цiль у вiдношеннi до своїх достаткiв неймовiрно високу суму 1000 карбованцiв (Бiльшу суму на цю цiль дав також член київської Громади Жученко).

Головну свою увагу Кониський звернув на iнтелiґенцiю отже той стан, представники котрого мали б у майбутньому рекрутуватися передовсiм iз мiщанської верстви. Наростання цiєї нової

---

x/ Саме в той час ходили слухи про те, що мають заборонити носити народню ношу в Полтавi (лист О.Я.Кониського до Лободи з 22. IY.1862 р.).

верстви українського народу Кониський описав перший в українській літературі в довших оповіданнях . Цілий ряд прозових творів Кониського присвячено середовищу, радощам і болям української інтеліґенції: "Перед світом", "Семен Жук і його родичі", "Пройдисвіт люди", Юрій Горовенко" (спочатку звалася ця остання повість "Не під пору") і ін.

Робив він це зовсім свідомо - з розмислом. Адже ж від цієї верстви треба було для майбутньої української справи очікувати найбільше, а цієї верстви нам якраз найбільше недоставало. В записках НТШ (I.1892 р.стор.92) Кониський браконі національної свідомости нашої інтеліґенції приписує найбільше лиха: "Таким чином українська інтеліґенція, покинувши рідну мову, тим самим стала недбалою і ворожою до розвитку освіти народу й національного письменства.Найголовніший цемент, що перш за все єднає і міцніше над усе сполучає народ з інтеліґенцією, рідна народна мова була знехтована. На обох половинах України стало дві мові: панська - на правому боці польська, на лівому московська - і мужича, народньо-національна... Крепацтво наложило на український народ неволю особисту і в істоті не таку тяжку, як крепацтво духове, кайдани темноти народньої: їх скувала українська інтеліґенція тим найголовніше, що відцуралася народньої мови і засипала ту керницю, з якої всюди і скрізь плине освіта й культура з гори в долину".

Характерний для Кониського підхід, що не вороги винуваті в нашій недолі, а ми самі своєю байдужістю й хибами вбиваємо себе. Але з другого боку його національна гордість наказує самому виступити проти погано веденої української справи (Лист Кониського до Лободи з 22.IУ.1862 р.): "Громада наша послала до Білозерського письмо требуючи одповідь, через що так погано веде він діло "Основи".В письмі докоряємо його дуже і кажемо, що коли не пришле якої одповіді і не поправить "Основи", то позвемо його на голосний громадський суд, а "Основу" доб'ємо чесно українськими руками. Лучше нехай вона умре од нас, ніж од кого чужого"...

Ми переглянули вже вище відношення Кониського до всіх станів-кляс українського народу. Кожне з вичислених середовищ має свої питомі завдання в національному організмі й усім їм Кониський ставив реальні обов'язки,що їх вони необхідно мусять справно виконувати, щоб цей організм міг добре функціонувати. Інтеліґенція має дати підстави, обґрунтувати науково право на життя нації, розробляючи ріжні ділянки науки та вести збуджений і свідомий народ у дальший етап боротьби. Кониський не вірив, що він доживе до цього вирішного етапу, але бачив своє покликання у підготові його.Цей етап - це свідома боротьба за визволення України.

Перед селянством стояло завдання, усвідомившись національно, боротися за покращання їх стану соціяльного й культурно-освітнього.Знесення кріпаччини не принесло сподіваного покращання.Це був скоріше моральний здобуток. У оповіданні "Наймичка" Кониський устами простолюддя віддає такі думки: "..без землі воля - друга неволя: підуть знов і нові пани і нові кріпаки. За тодішнього стану повного безправ'я селян, вони самі не могли вибороти свої права. В цьому їм мусить допомагати

як нова інтеліґенція, так і дворянство (шляхта).

Шляхта в спілці з великоземельними багатими українцями має дати матеріяльну базу для ведення української національної справи. Тому він раз-у-раз робить спроби притягнути більше число меценатів до українського руху. На цьому фронті Кониський помимо великих старань не осягнув бажаних успіхів. Та це й не дивно! Признаватися до української ірреденти й наражувати себе на переслідування з боку царських властей, на це могли йти віддані діячі, що не мали чи не боялися нічого стратити, отже переважно біднота. Проте вага меценатів для цілого українського руху перед революцією була надто важливою (пор. Чикаленка, Симеренка) й намагання Кониського нам стануть зрозумілі.

Вище було згадано, як Кониський працював у користь наших селян. Згадали ми також, що він сам хоч не належав до багачів і більшу частину свого життя змагався з бідністю, але де лиш міг підтримував фінансово українські національні підприємства. Коли додати його постійні намагання у видавничих справах (від запроектованого журналу "Нива" в Полтаві в 60-тих роках почавши, через численні видання в Галичині й на Наддніпрянщині - між ними такі поважні, як Записки Наукового Т-ва ім. Шевченка - аж до власним накладом видаваних творів своїх і співзвучних письменників, як А. Свидницький), його працю для українського театру, його культурно-просвітню і пропаґандивну працю та заходи в церковних справах (щоб священики переходили в розмові з населенням й у богослуженні на рідну мову - матимемо всі ділянки нашого національного життя; і у всіх ділянках О.Я. Кониський проявив себе дуже активним, корисним і відданим працівником.

Понад це варто згадати й його наскрізь вдалу спробу в науковій ділянці проявити свої сили, хоч він сам був свідомий всіх своїх недостач у цій ділянці; але його моноґрафія про Т. Г. Шевченка являє собою до сьогодня дуже цінний твір незаступимий щодо численних цікавих фактів у Шевченкознавстві.

Соціяльне й економічне розуміння Кониського.

Але поруч із яскраво підкресленою перевагою у Кониського національних моментів, він всеж не був чужий, як ми бачили, питанням соціяльним і економічним. Якраз ці питання дуже цікавили Кониського на протязі цілого життя, і він їм присвячував немало часу й уваги. Оцінюючи правильно значення соціяльних і економічних чинників у житті нації, Кониський проте був далеким від того, щоб підходити до цих питань з доктринерської площини утопійного соціялізму (як М.П. Драгоманов), чи марксизму (як молодь початку XX стол.).

Соціяльне поневолення й економічний визиск України розумів О.Я. Кониський, не у всеросійських маштабах і не як закономірне явище, - а як результат національної поразки й окупації, при чому колоніяльна політика Московщини на Україні не підлягала ніяким сумнівам. Визиск і намагання русифікації - ось тактика "метрополі" на українських землях. Якраз Кониський залюбки звертав увагу на ці загрозливі для нас економічні проблеми. Обговорюючи в 5-й книзі Записок НТШ книжку Фабричная и заводская промышленность в районах юго-западных железных дорог Конись-

кий розшифровує причину, чому Москва тримає Правобережжя "в исключительном положении", без земств, без всяких статистичних відомостей. Ця причина це намагання "русифікації". В дальшому він стверджує: "Не відомо, який культурний поступ зробило за цілий вік "обрусеніе"; але добре відомо, що пильнування "обрусенія" раз-у-раз гальмує і гальмуе на довгий час майже що кожну добру реформу задля Правобережжя". У дальшому Кониський розшифровуючи цифри показує експлоатацію України.

Хоч Кониський не був марксистом, а навіть його запеклим ворогом, проте він був дуже радикальним у соціяльних і економічних питаннях. В листі до Ів. Белея з 22.II.1883 р. Кониський пише: "Прочитавши 8 чисел "Діла" за рік 83, я втішивсь, бачучи, що Діло не впаде (після смерти Барвінського примітка М.А.) і що воно подає з себе надію на те, що певно воно трохи-потроху підніматиметься до високих соціяльних і економічних поглядів".Сам Кониський не брався писати про економічні й політичні російські речі, бо "вони написані правдиво пошкодили б "Ділу" в Росії.Проте він нераз, якраз на сторінках "Діла" звертався до соціяльних і економічних проблем України й цим викликав нераз гострі напади тодішніх соціялістів за те, що до цих питань підходив не з догматичних засад марксизму, а з точки погляду українських потреб, як він їх розумів.

Релігійність Кониського.

У релігійному питанні погляди Кониського не відрізнялися від нормального становища інших членів "Громад"."Громади" виходили з становища, що українські народні маси глибоко віруючі й визнавали релігію за позітивні цінності. У в релігійних питаннях Кониський знаходився на протилежному бігунові, як Драгоманов.Останній, як і його вчитель Стропін, відносився негативно до християнської віри й був досить аґресивним у цьому питанні, спричинюючи своїми гострими виступами у віруючій Галичині значні заколоти на тлі релігійного питання. В цьому зв'язку вистарчить згадати хоч би "безпопівський похорон",що його найвірніший друг Драгоманова Павлик улаштував у 1884 р. Нарольському. Це дало першорядний аґітаційний матеріял галицьким москвофільським кругам проти українців на довший час.

Кониський натомість був глибоко релігійною людиною, що очевидно в очах драгоманівців ставало доказом його неуцтва й реакціонерства. Один із найкращих і найсильніших віршів Кониського написаний якраз на релігійну тему:

Не призивайте всує Бога,
Не призивайте ви Христа,
Не оскверняйте ви святого
Животворящого хреста !

Христос учив народ любити,
І за народ Христос страждав;
А ви грабуєте освіту
І те, що Бог народу дав.

Христос носив вінець терновий,

Святую кров Свою пролив,

Своєю смертію святою

Народ з неволі іскупив;

А ви - народ рабом зробили,
Братів за гроші продали,
Народ у терніях водили,
І піт, і кров його пили.

Не християни ви - Іюди !
Цілуєте ви хрест святий,
А хрест народові на груди
Щодня кладете ви тяжкий.

Ви гірш Іюди! - той вдавився,
Ви тими грішми живете,
Що менший брат для вас трудився,
І брату жить не даєте !

Не призивайте ж всує Бога,
Не призивайте ви Христа,
Не оскверняйте ви святого
Животворящого хреста !

" З-приводу Шевченкових роковин у 1884 р. він пише для "Діла статтю про релігійність Шевченка і приходить до висновку,"що Тарас був глибоко релігійний чоловік.Певно - додає від себе Кониський (лист до Белея з 14.1.1884 р.) - що між молодими і гарячими головами це викличе лемети, гук, може й лайку... Але що ж діяти! Від правди не втечеш і не сховаєш її !"

Проте Кониський вмів об'єктивним оком дивитися на великі недомагання наших церков і брак освіти в наших церквах кінцем ХУІІІ і початку ХІХ стол. Обговорюючи занепад української культури в ХУІІІ стол.,він підкреслює, що "школа, маючи за керманича духовенство, не спроможна була високо підіймати освіту й письменство" (ЗНТШ , І кн.стор.91).

Етика Кониського .

З релігійности Кониського випливає його сприймання етично-моральних засад і оптимістична віра в перемогу добра над злом і світла над темрявою. Ця віра й тримала його весь час на поверхні життя й не давала зневіритися йому навіть і в найтемніші дні царської реакції.

Властиво й у підході до соціяльних та економічних питань у нього неабияку ролю відігравали якраз моменти етики й моралі, тому то Гніп зовсім слушно характеризує його в цій ділянці словом "гуманіст" (стор. 21). Бо його етика не абстрактна, а виходить із практичних потреб людини в житті й ніколи не гу-

биться в теоретичних міркуваннях. У одному вірші, що з мистецької точки погляду не являє собою ніякої вартости він виголошує:

I. Не той сиротина,
Кого рід не знає,
У кого хатини
Й худоби немає;

2. Не той сиротина,
Хто ходить в десятці,
У кого свитина -
Вся латка на латці...

3. Аби була в його
Голова та руки,
Любов до народу,
Волі і науки,-

4. Він не сиротина,
Він родичів має:
Він краю дитина
І край його знає.

Для його етичного розуміння дає багато матеріялу вірш Кониського, цитований Радзикевичем: x/

"Блажен...хто на громаду звик робить,
Хто брата темного навчає,
І хату вбогу вносить світ...
Блажен, хто щирими сльозами
Чужу оплакує біду...
Блажен, хто серцем незлобивий,
Хто приязно живе з людьми...
Блажен, хто милостив буває,
Хто неімущому дає,
Голодних кормить, напуває,
Одежу вбогим роздає,
Хто йде провідати в неволі
Яремних узників в тюрмі,
Хто вдовам, сиротам в недолі
І безпомощним в чужині,
У поміч стане, братом буде...
Блажен, хто сіє у народі
Зерно найкраще на землі:
Зерно любви, братерства, згоди
В громаді, в хаті і в сем'ї...

З гірким сарказмом зазначує він: "У рабів не повинно,бачте, не може бути власної волі; воля деспота - от їх воля (ЗНТШ. I.стор.II9), або згадуючи про сумне життя молодого Тараса, він додає: "Так росте і за нашого часу велика сила дітей по селах без доброго догляду" (там таки стор.I00).

Обов'язок людини не піддаватися обставинам, а активно включитися в бій добра проти зла й перемагати. З цього огляду Кониський завжди брав собі приклад з Шевченка: "Одначе Тарас не підлягає таким лиходійним умовам щоденного життя; він і свідомо, як уміє, як спроможно йому було, і несвідомо бореться з ними! Він рветься з темного льоху, він шукає хоч маленьку щілинку просвітку в соціяльно-моральній темряві!... Обставини

---

x/ Історія Української Літератури. Часть II,стор.95.

не побороли того великого духу, що вложили в Тарасове тіло твоча сила, національність а потім і народньо-національна історія" (ЗНТШ I 1892 р.стор.I2I-I22).

На іншому місці він маючи на увазі також Шевченка, пише: "Знаємо, що ґеній ніколи не переходить всього свого віку шляхом битим; сам собі робить стежку через тернові кущі; сам себе вигодовує, окрилює і високо здіймається ширяти над масою, щоб з своєї високости пустити в ту масу темну і так чи інак зневолену проміння світу й волі"...(ЗНТШ IУ,сор.I4).

Український нарід, згідно з світоглядом Кониського мусить перемогти, адже ж наш нарід бореться за справедливу справу і природній розвиток промовляє в нашу користь: "Природа - це сам Бог! в які пута її не куй; хоч в які тюрми її не муруй, а вона, чи сяк, чи інак, змагатиметься за своє право людське - і до останньої спромоги протестуватиме за право жити по власній волі, відповідно своєму призначенню, аби тільки не шкодячи життю інших...Енергія світу завсігди непомірно міцніше за енергію темноти".(ЗНТШ IУ, стор.4).

Загальноросійський підхід до української справи (як його мав хоч би М.П.Драгоманов) був чужий Кониському. Українська справа не могла нічого виграти від домовлення з якими б то не було групами російськими. Коли в літі 1862 р.в Полтаві з'явилися відпоручники "Землі й Волі" студенти Петербурзького університету О. Щербачов і В.Козлов, щоб вербувати собі членів і налагодити співпрацю, вони зустріли досить холодне прийняття з сторони Пільчикова, як і славних гостей Потебні і Куліша. Пізніше ці ж студенти старалися, покликаючися на авторитет Костомарова, звербувати Кониського, але й останній рішуче відкинув їх пропозиції. У зв'язку з цим треба розглянути погляди О.Я.Кониського на людство, слов'янство й інші нації.

Хоч Кониський і любив свій нарід у повному розумінні слова понад усе, але - як ми вже бачили - він з надзвичайним респектом відносився до людини, як такої. "Сферам гуманности й загально людських ідеалів" він присвятив не один свій літературний твір, а доводячи вищість Шевченка понад усіми дотогочасними українськими письменниками, він добачує його перевагу в закохавленні Шевченка загально- людськими ідеалами в національному трактуванні: "...причиною тому, що твори українських письменників до Шевченка не мали великого впливу серед інтеліґенції більш освіченої, було те, що творам тим, при всіх їх достоїнствах,бракувало дечого: були вони мало ідейні, як з погляду національного так і з погляду загально-поступового. Письменники наші майже зовсім не займали головніших нужд і пекучих потреб освітних і соціяльно-економічних, найпаче найгіршого лиха України - народньої неволі. Один тільки Гулак-Артемовський вдарив був і вдарив гучно по головнішій і найбільш наболілій струні народнього бідування, та не надовго залунав його голос...(А далі про Шевченка:)

Хоча і як превисоко в своїх творах наш поет-кріпак ширяє в сферу загально-людських ідеалів гуманности; хоч як високо ті ідеали понад народним світоглядом української маси, а проте наш поет і в тій сфері лишився поетом чисто і глибоко народньо-національним"...(ЗНТШ. I,стор.93-94 подібно ще там же стор.87).

Великим впливам Кирило-Методіївців (Пільчикова, Куліша, Костомарова) на Кониського треба приписати його щоправда дуже рідко, але недвозначно висловленим слов'янофільським ідеям:

"Слов'ян усіх в одній сем'ї
Побачить хочеться мені...
Ось бачте - я чого бажаю..."

Проте можливо, що ці думки були спровоковані полемічним тоном віршів, адже ж починається цей вірш словами:

"Не обскурант я що не плачу
За тим, чого нема..."

В напрямку слав'янофільства може вказувати його більший твір "Етнографія Слов'янщини", яку він у 80-х роках написав для галицької преси Але, завжди реальний, він ясно бачить відношення москалів і ляхів до України. Ці народи без ріжниці політичних переконань історичні вороги України - "ліберали" так само як і консерватори (лист Кониського до Лободи з I.IX.1862 р.).

У зв'язку з цим він ненавидів москалів і ляхів, хоч з політичних міркувань під кінець життя і заангажувався активно в т. зв. "новій ері" - спробі угоди, заініційованої Київською Старою Громадою й підтримуваної один час Огоновським, Барвінським, Франком, К.Левицьким і ін. для здобуття позицій українському культурному рухові.

Згадуючи покарання молодого Шевченка, Кониський пише: "Що ж коли польсько-московське "Право" так вигодувало дух і звичаї людей, що отака картина катування неповинного чоловіка, була на той час річ звичайна"(ЗНТШ IУ стор.IO).

Пояснюючи занепад української культури в ХУIII стол. Кониський пише: "Лиходійні історичні вчинки і ворожі відносини до України-Руси елементів, неприхильних до її життя самостійного і народньо-вільного, примушували її усі свої ліпші сили споживати на боротьбу матеріяльною силою своєї волі, віри, свого народньо-національного існування.Тимто мало хто з Українців захожувався і піклувався обороняти край зброєю духовою; силою освіти, культури й цивілізації... або хочби "прорубування" українськими силами "вікна в Европу". Петербург, Ладожський канал і т.і.- то пам'ятники руїни справленої по Україні з початком ХУIII віку. Край тоді страшенно зубожів..."(ЗНТШ I.стор.90).

Неприхована ненависть до Москви раз-у-раз пробивається у Кониського.В листі до Лободи з 22.IУ.1862 р.він пише: "...Занедбали москалі наш край. Znівечили наші ряди голосні, а завели нивість яке письменство. Щоб воно їм випаднем випало.
А все таки:

" Не згубила враже сила
На віки Вкраїну
Не розриті ще високі
Дідівські могили.

Вони скажуть про правду нам,
Про давнюю волю,
Вони скажуть всьому світу
Про Вкраїни долю..."

Усвідомлюючи собі велику потугу московської імперії, Конисьский нераз попадае в розпуку. Тоді його вірші стають мінорні:

"Не вій, вітре, од півночі,
Ми тебе благаєм,
Бо спинити, запретити,
Ми сили не маєм".

Або:

"Дивлюсь, дивлюсь - на сході тьма,
Не проясняється, не дніє;
Ніде і проміня нема,
Північна хмара світ закрила.
А де ж ти, зіронько, ясна,
Сподівана, бажана доле?
Куди сховалася, зайшла?
Ба!...Ти й не сходила ніколи !

Але свідомий того, що чудеса не стаються він не покидає праці, не складає рука працює далі для майбутніх жнив, що їх він знає, йому не бачити. Проте Кониський не був шовіністом. Твойому попередникові x/ Чалому він закидає "польонофобство і брак погляду безстороннього", а порівнюючи Шевченка з Пушкіним, доходить після аналізу до висновку: "...Обидва поети обдаровані великими дарами природи; Шевченко ще більшими ніж Пушкін"(ЗНТШ У.стор. 20).

Маючи на увазі визвольну боротьбу свого народу, Кониський дуже цікавився подібними рухами інших народів (Греків, Італійців і ін.). Зокрема його притягувала визвольна боротьба ірляндського народу, що про неї писати йому випало "цікавіше від всякої белетристики".

Кониський був великий ідеаліст і оптиміст, що до української справи, хоч йому не були чужі народні хиби, що їм він присвячував свої белетристичні твори. Часто це був брак волі й характеру, що приводив його героїв до катастрофи ("Недуг волі"), або захланність, комплекс пана й перейнятої в школі московщини. Селяни не вірять "ні на шаг...ні голові, ні якому начальству своему", бо "голови й писарі повиучувалися на московський лад і по московських книжках грамоті та, помазавшись палатським миром, одрізняються од народа, робляться перевертнями..." ("Основа" 1862 Нр.5).

Цікаві спостереження Кониського, щодо психіки українця, коли розходиться про любов до Батьківщини: "Ледви чи є в світі друга така нація, щоб її інтеліґентні люди жиди так вростіч, як Ук-

x/ Чалий написав Моноґрафію про Шевченка.

раїнці, доки вони живуть на рідній землі, так мовити у власній господі"... Причини до цього: "... се брак самосвідомости національної, або інакше густа хмара темноти національної, а через те й нетямок дійсних первородних інтересів України. Отже скоро доля закине Українця на чужину, тут - інші обставини життя, інші умови, чуже небо, чужі люди, чужа мова і психологія - все оте зразу розбуджує в Українцях інстинкти національні і отся незрима сила стягує українців докупи, гуртує їх і вони пильнують визначити себе навіть прилюдно, що вони "хахли" і часом визначують так недобре задля української ідеї, що не можна тоді не сказати: бодай ви на світ не родилися" (ЗНТШ IУ. стор. I9).

При всьому вищесказаному не можна поминути, що особисто Кониський був дуже скромний і інших закликав до скромности:

"Покинь високії слова
Возьмись за просте діло:
У нас робітників нема,
А ватажки нам надоїли,-"

Він здавав собі справу з того, що береться не завжди до речей, до яких він покликаний, але робив це з конечности. В нашій публіцистиці нема сливе ніякої ділянки, в якій він не забирав би слово від медицини почавши й на політиці скінчивши. Сьогодня, коли наше життя перейшло наабияку диференціяцію, ми схильні посміхатися з такої всесторонньости й закидати Кониському аматорство, або й неуцтво, але в 70-х - 80-тих роках це було конечним, і ми можемо подякувати йому за те, що своєю невдячною працею заповнив значну прогалину тодішнього культурно-освітнього і політичного життя України.

Тому що на цьому місці було неможливим висвітлити всі його думки, ми ще в дальшому постараємося короткими словами з'ясувати його ролю в різних сферах нашого життя національного.

(Далі буде).

_______ооо ооо_______

" Я хочу справді сепаратизму від неволі, від злиднів, від темноти й кнута. Я ворог всякого поневолення людей, тимто й гидую й всяким "обрусенієм" і уважаю, що націоналізм - єдино певний ґрунт, де може рости й пишатись усе те, що зветься ЩАСТЯМ ЛЮДЕЙ."

(О. Кониський. Лист до М.П. Драгоманова IO.УI.I893 р.).

/:/:/:/:/:/

Н. О.

ВЯЧЕСЛАВ ЛИПИНСЬКИЙ, ЙОГО СОЦІОЛОГІЧНІ ТЕОРІЇ І ЙОГО ЗАГРАНИЧНО-ПОЛІТИЧНІ КОНЦЕПЦІЇ

Вячеслав Липинський народився 1882 р.в селі Затурці на Волині.Походив він з польської,давно на Україні осілої,шляхти. Тому,що давніша ґенерація "хлопоманів" перейшла,під впливом народолюбних ідей,на українство,Липинський став ще як учник гімназії українцем.Була,одначе,ріжниця між ним і "хлопоманами". Хлопомани робилися при цьому "кающимися дворянами",Липинський пристав до українства як шляхтич,що свідомо тримався свого шляхетства. Він бачив усе нещастя українського народу у втраті своєї аристократії,і присвятив свою діяльність спробі повернути зденаціоналізовану аристократію назад до свого народу. На це треба завжди звертати увагу при оцінці його діяльности.

Університетські студії Липинський відбув у Кракові й Женеві.Свої історичні праці він випускав польською мовою,щоб члени його стану - спольщена українська шляхта - могли їх читати й набиратися його думок.В праці "Шляхта українська і її участь у житті народу українського" Липинський нагадує цій спольщеній шляхті про її повинність повернутися до українського народу.Сам він стає на чолі однодумців - "Українців польської культури" - і видає 1909 р.в Києві часопис "Пшеглёнд крайовий". В 1912 р.він випускає збірку "З дзєйов Украіни",де є також його монографія про Кричевського. Тільки на еміґрації Липинський почав видавати свої твори українською мовою,між іншим,і "Україну на переломі" (1920),власне переробку з "Дві хвилі з дзєйов пореволюційной Украіни". В цій праці Липинський присвячує,як і скрізь,свою увагу ролі шляхти.Спиняється він також на Переяславській умові. Він її вважає за "випадковий союз","мілітарний союз проти Польщі і татар,забезпечений формою протекторату".Московський воєвода в Києві мав тільки заманіфестувати незалежність від Польщі.

За часів гетьмана Павла Скоропадського Липинський бере участь у практичному політичному житті.Він стає послом української держави в Відні.Цей факт дуже важний,бо Липинський опинився за границею раніше,як інші українці,і не мав нагоди спостерігати події на Україні безпосередньо.

На еміґрації Липинський стає на чолі "Союзу українських хліборобів-державників",і в збірнику "Хліборобська Україна" починає друкувати свої "Листи до братів хліборобів". Ці листи" вийшли пізніше окремою книжкою.В них ідеологія Липинського."Листи" досить об'ємний твір,писаний довго,стиль проповідницький,патетичний. Думки часто повторюються,так що,прочитавши,навіть частину,можна мати образ про його ідеологію.Через свою об"ємність твір втрачає ясність. Є і протиріччя. В протилежність до Дмитра Донцова автор не подає джерел,з яких він черпає,немає в нього донцовської любови до цитат. Стиль ненауковий; в передмові він називає Донцова "смердячим скунксом".

СОЦІОЛОГІЧНА ТЕОРІЯ ЛИПИНСЬКОГО

Загально відомо,що ніколи не панує більшість людей,а тільки меншість,яка тим чи іншим способом захоплює владу над більшістю і встановлює взаємовідносини між пануючою верствою,елітою,і масою. Для різних понять,як провідна верства і її форма правління,Липинський уживає своєї термінології,якою ми для простоти викладу також будемо користуватися.

Провідну верству Липинський називає аристократією, незалежно від того,чи то родова аристократія,чи большевицькі комісари. Він відрізняє три форми взаємовідносин між аристократією і масою,три форми державного устрою,що в тому чи іншому вигляді повторяються в історії. Це є: охлократія, клясократія, демократія. Охлократія в Липинського не є пануванням дикої юрби (όχλος) в старогрецькому розумінні. В нього охлократія значить панування аристократії над неорганізованою юрбою.Охлократія в Липинського є большевицька диктатура і абсолютний режим Людовика XIУ-го.

Клясократія - це гармонійне взаємовідношення між державою,керованою династією,і громадянством,добре зорганізованим і посідаючим засоби продукції,перед яким влада відповідає.

Демократія - це влада виборної аристократії,що за допомогою своєї спритности до демагогії уміє потягти за собою маси.

Це є три державні форми в розумінні Липинського,що вічно повторяються і зміняють одна одну.

Липинський твердить,що всяка влада здобувається завоюванням. Це завоювання може бути: а) зовнішнє,б) внутрішнє. Історія дає багато прикладів зовнішнього завоювання.Типовим зразком є завоювання Англії Вільгельмом Завойовником,що з своїми варягами,норманами,переміг англосаксонців,зробився англійським королем,а землю розділив між своїми войовниками,які створили нову аристократію.

Внутрішнє завоювання може бути збройне або мирне.Збройне робиться революцією.Як приклад може послужити Велика Французька Революція,де велика буржуазія створила нову аристократію.

Внутрішнє завоювання мирне - "пацифістична пенетрація" (мирне проникання) відбувається,на думку Липинського,шляхом всяких маєткових пересунень,"купуванням влади".

Зовнішньому завоюванню влади Липинський присвячує дуже багато місця.Для більшої ясности він бере приклад двох рас - чорної і жовтої. До чорної,що живе,наприклад,на якомусь острові,приходить активніша жовта раса і завойовує її. Жовті творять державну організацію. Вони її можуть творити різними методами.Можуть вони завойовати чорних в лицарській боротьбі,і тоді з переможених вони притягають до себе їм співзвучні елементи,беруть собі жінок з рядів цих,їм співзвучних,чорних елементів і,заволодівши землею,робляться "лицарями продуцентами". Приймаючи до себе співзвучні елементи,ця аристократія відновлюється мирним способом і обминає насильні зміни. Це,в розумінні Липинського,клясократія.

Ці самі войовники можуть заволодіти і зорганізуватися способом охлократичним."Войовники непродуценти" захоплюють владу,винищують попередній провідний елемент - аристократію,і держаться при владі

завдяки своїй залізній організації,своїй силі меча.Вони,в нашому випадку жовті,тримають цією залізною організацією чорну,незорганізовану масу в послусі.

Одначе всяка влада потребує морального авторитету.Всяка аристократія мусить мати в очах пасивної маси моральне оправдання своєї влади.Моральний авторитет залежить: 1) від прикмет громадської моралі національної аристократії; 2) від "степені вссприймчивости" пасивної маси.

Моральний авторитет може спиратися зокрема на ідеології,чи то релігійного,чи якого іншого характеру. Для цього треба,щоб і аристократія і маса мали спільну ідеологію,яка їх зближує.Маючи за собою такі ідеологічну опору,аристократія має в очах маси також моральне оправдання влади. Сильна ідеологічна опора потрібна передусім охлократичній аристократії,що,на думку Липинського,не опирається на матеріяльну продукцію,а тільки на силу свого меча. Тому вона старається захопити владу над душами,чи то в формі цезаропапизму,чи в формі опанування всього духового життя своєю ідеологією,як це бачимо в большевизмі.

Липинський твердить,що демократія виникає наслідком розкладу чи то клясократії,чи охлократії. "Продуценти невойовники" (Липинський ділить людей на 4 соціологічні типи: 1) войовники продуценти,2) войовники непродуценти,3) продуценти невойовники,4) непродуценти невойовники) використовують упадок старої аристократії і,спираючись на інтелігенцію,до якої Липинський зачисляє всі елементи,що живуть з продажу своєї духової продукції,вони володіють за кулісами. Демократична інтелігенція(належна до "непродуцентів невойовників",старається своїм духовим впливом на масу захопити владу в свої руки. Але вона не має матеріяльної підстави для влади,не має матеріяльної сили. Цю матеріяльну силу вона знаходить,коли її підтримує верства заможних "продуцентів-невойовників" своїми грошима. Щоб дістати підтримку, - каже Липинський,ця демократична аристократія цькує маси на цю ж заможну верству,від якої одержує підтримку,і дістає гроші за врятування буржуазії,а голоси - за цькування цієї ж буржуазії. Вона живе,як каже Липинський,"з оббріхування мас".

На думку Липинського,демократія може жити тільки з розкладу попередньої державної форми,яка витворила націю і дає можливість оперувати всякими патріотичними фразами.Він каже,що сама демократія ніколи не створила держави і нації.Держави на демократичних основах були засуджені з самого початку на загибіль.

Липинський вважає,що охлократія,влада "войовників непродуцентів",не може зорганізувати матеріяльної продукції.В цьому полягає її слабість,що веде її неминуче до упадку.Липинський вважав,що большевицька влада,через неспроможність створити матеріяльну продукцію,скоро розкладеться.

Матеріяльну продукцію можуть зорганізувати тільки продуценти,каже Липинський. Це значить,що продукувати можна тільки в клясократії і демократії. Демократія ж не творить ні держав,ні нації.Тому Липинський вважає,що для України найкраще підходить клясократія (панування династії,що зв'язана інтересами свого існування з народом і відповідальністю перед громадянством,зорганізованим у кляси,що тримаються своєї міцної організації,зв"язаної з матеріяльною продукцією,характеризує цей устрій).Одначе найважніша причина,чому Липинський вважає,що для України потріб-

ний клясократичний устрій,це створення аристократії. Всяка нова аристократія,що приходить до влади,мусить,коли хоче вдержатися, прийняти досвід і традицію попередньої аристократії.Це робиться таким способом,що частина старої аристократії входить у склад нової,приносячи свій досвід і традицію.Стара аристократія на Україні спольщилася,або помосковщилася,і вона може повернутися до українства тільки в державі клясократичній,репрезентованій монархом. Демократія її не може притягти на свій бік,і тому створення української нації неможливе без створення клясократії, бо без цього не може бути повороту старої аристократії до українства,без цього ж неможливе створення нової аристократії,а без аристократії нема нації,а є тільки бездержавний народ.

Несамостійні народи ділятьея на бездержавні і поневолені.Бездержавні ті,що не мають своєї аристократії і в яких аристократія чужа,поневолені ті,що втратили державу,але задержали свою аристократію. Приклад перших дають українці,приклад других - поляки. Отже,тільки українська клясократична держава може відірвати живучу на Україні чужу аристократію від метрополії,як каже Липинський,значить від Москви і від Варшави,і зв"язати її інтереси з народом,серед якого вона живе.

В клясократії держава спирається на сильні,матеріяльно продукуючі кляси.В Липинського поняття кляси і стану не є окреслене. В клясократії стоять при владі клясові аристократії,що не тратять зв"язку з своєю клясою,не деклясуються.Липинський вважає, що найбільше шкідливі є всякі здеклясовані елементи.Здеклясований хлібороб є,наприклад,поміщик,що сам живе в місті і через управителів дістає гроші з свого маєтку.Здеклясований інтелігент той,що не займається своїм завданням бути творцем національної ідеології і підтримувати нею державну владу продуцентів,а йде в політику,не маючи для цього матеріяльної підотави,сили матеріяльної продукції.Продуцент не тільки той,що сам продукує,але й організатор матеріяльної продукції.У всякій клясократії виникає питання,на яку клясу має спиратися держава. Ясно,що на найсильнішу.Українська промислова продукція,на думку Липинського,не така велика,щоб можна було спиратися на промислову клясу,треба шукати опори в хліборобів.З хліборобської кляси має вийти нова хліборобська аристократія,що має створитися злиттям старої шляхти з новими "лицарями продуцентами",що виходять з українського селянства.Хліборобська кляса,маючи і знаючи свою матеріяльну силу,не побоїться дати іншим клясам їм відповідаючий уділ у правлінні і їм відповідаючу волю руху.

Липинський є прихильником патріотизму.Загально відомо,що патріотизм і націоналізм - це різні поняття.Наприклад,у Чехії раніше і чехи і німці були однаковими патріотами чеського королівства, без огляду на національну приналежність.Після т.зв.національного відродження німці,що раніше себе чули ближчими до чехів,приналежних до чеської корони,відчули себе ближчими до всіх інших німців,незалежно від їхньої територіяльної і державної приналежности.Тримаючись патріотизму,Липинський признає всіх мешканців України за українців,а за неукраїнців усіх,що живуть поза межами України,хоч би вони були по крови і мовою найчистішими українцями.

Згідно з поділом людей на войовників і невойовників,Липинський рішучий противник загальної мобілізації,бо вважає війну за-

справу войовників.

Не менш рішуче він виступає проти фінансового капіталу,біржової спекуляції,акційних підприємств взагалі.

Тому,що,на думку Липинського,клясократія можлива тільки при монархії,а монархія можлива тільки з династією,Липинський обстоює творення "трудової монархії" на чолі з дідичним гетьманом.

Липинський рішуче проти ідеї Є.Х.Чикаленка посадити на Україні,як монарха,якогось чужого "королевича" з своїми "варягами", щоб таким чином зорганізувати українську державу,бо до своїх українці не мають пошани. Він відкидає цю ідею,як неможливу,бо це значило б,що "королевича" і "варягів" покликали б демократичні українці.Перш за все демократичні українці самі не хотіли б покликати собі монарха ,а до того - який королевич погодився б піти на такий заклик демократії? Найбільшу небезпеку цієї "варяжської теорії" Липинський бачить у тому,що її творець Чикаленко сам український хлібороб,і через те може найтися більше число кандидатів на монарха і може прийти до ослаблення і так слабих рядів українських монархістів.

- о -

Липинський був істориком.Спеціяльністю в нього було 17-те століття. Це відбилося дуже на його всій теорії.Безперечною заслугою Липинського є його розуміння ваги провідної верстви - еліти.Він хотів помогти створити чи відновити українську провідну верству.Був він переконаний,що це можна зробити тільки в монархічній державі,і його теорія призначена для доказання потреби створити таку державу.Для цього він старався навести потрібні докази,які він притягав часто прямо "за чуба",не згадуючи про некорисні факти. Черпав він з різних чужих соціологів,але згадує він тільки Сореля і Спенсера.Одначе він безперечно користувався Освальдом Шпенглером і Вільфредом Паретом.Від Сореля він узяв клясократичну державу,синдикалізм.В його "Листах" багато є суперечностей і неясностей,в які у такій короткій статті не можна заглиблюватися.

Липинський бажає повороту старої аристократії до українства і каже,що тільки вона може створити українську державу,хоч деколи й твердить,що вона в великій більшості здегенерувалася. При цьому він думає про родову аристократію,не політично-провідну верству,заводячи так замішання у власних поняттях.При цьому не можна забути,що в Росії родова аристократія не була вже політичною провідною верствою. Правила державою "охлократична" бюрократія.Забув Липинський про факт,що до нової аристократії пристають елементи старої аристократії звичайно вже "пост фактум",тоді,як нова аристократія захопила владу.

Монархічний устрій має свої великі вигоди.Не даром ті народи,що в них ще збереглася монархія,бережуть її,як історичний скарб.Створення нової монархії,одначе,річ трудна,коли нема традиції.Ми бачимо,що в новішій історії виникали монархії саме способом "покликання варягів",який Липинський так рішуче відкидає. Найкраще це видно в балканських державах,де монархії виникли в минулому столітті. В Греції ми бачимо,як справді геніяльний чоловік Каподістріас не міг закласти своєї династії,бо був своїм. Монархію заклав чужий "королевич".

Липинський вважав,що італійський фашизм створив із своїми синдикатами клясократію. Пізніше він вважав за приклад клясократії Англію. Він рішуче відкидав плебісцитарну демократію з парляментаризмом і партіями,які саме розвинені в Англії.Панування кляс неможливе,бо вони не існують у свідомості людей так як існували стани,які створилися протягом довгого історичного процесу.Стани були точно окреслені.Перехід від одного до другого був майже неможливий.Мали вони свою вироблену станову етику.Кляси виникли з теорії.Нема в них почуття зобов"язуючої приналежности.Перехід є щоденним явищем.

Забуває Липинський про професійність політичної верстви.Вона не може бути ні хліборобською,ні якоюсь іншою,а тільки політичною.Тому то інші елементи,що входять в політичну верству, мусять "деклясуватися",коли хочуть відповідно виконувати свої завдання.Хлібороб,що сам хоче займатися своєю землею,не може бути політичним провідником. Липинський забув про ролю міста, нервового центру модерного політичного життя.Здобуття міста є рівночасно і здобуттям політичного проводу.Хлібороби звичайно мають невеликий політичний хист. Після реставрації у Франції в 1815 році французька "Шамбре дес Депуте" наповнилася "хліборобами",провінціяльною земельною аристократією.Французький міністер закордонних справ (Talleyrand) Талейран був прямо в розпуці,коли скаржився: "Не можу з ними працювати: що їм не толкуй,вони все проти,бо нічого не розуміють!"

Погляд,що людина залежна в своїх переконаннях від свого відношення до матеріяльної продукції,взятий у Маркса,і не є правильний.

Слово "трудовий" у "Трудовій монархії" було популярним демагогічним кличем соціялістів-революціонерів у час революції.Липинський його позичив,хоч він противник як демагогії,так і соціялістів-революціонерів.

Ненависть до інтеліґенції взята також від Сореля.Липинський дійшов аж до твердження,що через недостачу українського фінансового капіталу,що мав би їх купити в час революції,"наші інтеліґенти мусіли його шукати за границею,в Антанти".Цим він пояснює прихильність української інтеліґенції до Антанти.

Погляд,що охлократія не може примусити людей працювати,неправильний. Ми бачимо в СССР господарські досягнення,хоч Липинський провіщав большевикам скоре економічне заломлення.Піраміди також були збудовані охлократами,а будівлі Людовика XIУ свідчать про продуктивність цього французького охлократа.Взагалі, Липинський,як історик,повинен би був дати кращу оцінку абсолютизмові,який має в своїй епосі великі заслуги.Нещастя українського народу,так само,як і польського,є саме те,що свого часу невдалося там завести влади.До цього Липинський ще і прихильник циклічної зміни форми влади і мусів би виявити в цьому напрямку більше зрозуміння.

Липинський пояснює факт,що американська нація і держава виникли,як демократія, їхньою клясократичною формою організації. Про те,що народи недержавні протягом усієї своєї модерної історії фіни,естонці,латиші,створили прямо демократичні держави,Липинський мовчить.

Типологія Липинського не дуже щаслива.Його улюблені "войовники

продуценти",запорожці,саме через свою продуктивність довели до ганебного упадку Січі,що здалася 1775 року без бою. Сам кошовий Кальнишевський мав 14.000 овець.

Дуже нещасливо виявився історизм Липинського в його патріотизмі,у відкиданні загальної мобілізації,в ворожому наставленні до фінансового капіталу,ненависти до біржі.Такі погляди можливі були в 17-му столітті,але не в двадцятому.Показують вони повне нерозуміння нової воєнної історії і незнання економічних наук. Не розуміє Липинський зовсім т.зв.комерціялізації індустрії,біржової спекуляції і взагалі економічних проблем.

Трудно написані "Листи" до того ще і не роблять можливою популяризацію в них зібраних думок.Тяжко взагалі переповісти ідеї Липинського у всіх подробицях точно,бо є суперечності і трудно деколи рішитися,до якого толкування пристати.У всякому разі,теорія Липинського через свій історизм,через далекість від життя не може бути призначена для сучасної доби.

Про загранично-політичні концепції Липинського треба висловитися ще гостріше.

ЗАГРАНИЧНО-ПОЛІТИЧНІ КОНЦЕПЦІЇ ЛИПИНСЬКОГО.

Займаючись історією,Липинський бачив,що українську політику в останні століття визначали майже виключно відносини до Москви і Польщі.Відносини до Москви і Варшави набирали в міру залежности від обох цих центрів все більше характеру внутрішньої політики. Упадок польської державности при кінці ХУШ століття не знищив польських впливів на Україні і відношення до польського елементу грало й надалі велику ролю в політиці на Україні. Відродження польської державности поставило наново перед українцями польську проблему.

Липинський пробує розв"язати проблему відносин до Москви і Польщі.Україна має бути,згідно з ідеями Липинського,в майбутньості кляcократією. Липинський вірить у відродження Росії після упадку большевизму,як держави,в якій лицарські,матеріяльно продукуючі кляси прийдуть до влади.На Білорусі має бути такий самий розвиток.Виникнуть три кляcократії,кожна з своїм власним монархічним проводом.Близькість державної організації примусить усі три Русі об"єднатися й заключити союз.Цей союз "категоричний імператив політики майбутньої української держави",каже Липинський.

Чому союз з Росією,а не з Польщею? Липинський наводить для цього дві причини.

1. Союз з Польщею,чи то міждержавний,чи в одній державі,несе в собі для України смертельну небезпеку.Польський демократизм розкладе українську аристократію і не дасть їй зорганізуватися на кляcократичній основі.

2. Через такий союз треба буде відступити полякам на довший час західні землі,і без допомоги Росії не можна буде їх відвоювати.Також і Польща не схоче собі,підтримуючи Україну,нажити в Росії смертельного ворога і затягти Москву через Київ у Варшаву.

Тому,на думку Липинського,тільки активна політика в справах руського сходу зможе забезпечити Україні існування.Така активна політика може бути потрійна:

1. Бути аванґардом демократичного Заходу для руйнування Руського Сходу.

2. Бути аванґардом охлократичного Сходу в поході на Захід.

3. Бути аванґардом клясократичного відродження Руського Сходу.

Дві перші можливості вже вичерпані, бо вони вже змонополізовані Польщею і Москвою, лишається третя, і тільки вона може привести до відродження України. Україна, як окрема незалежна національна держава мусить або згинути, або стати на чолі великого руху відродження трьох Русей. Коли Україна буде на Сході чинником неґативним, руйнуючим, вона загине. Тільки як чинник позитивний, що оборонятиме інтереси Сходу проти Заходу, вона зможе відіграти свою ролю.

Липинський думає, що тільки ті засоби, якими держава виникла, можуть її вдержати. Українська держава повинна бути клясократична, гетьманська. Українська гетьманська держава виникла за Хмельницького, за допомогою Москви, союзом із Москвою. Тільки так може існувати гетьманська держава і в майбутньому. Такий союз дає, на думку Липинського, величезні вигоди. Москва завжди організувала на Україні бунт низів проти верхів. Тому українська аристократія не могла зорганізуватися, і коли хотіла вдержатися, мусіла йти шукати допомоги проти своїх низів у Москві. За допомогу вона мусіла платити уступками на полі державних стремлінь, мусіла поринати в московській державі. Липинський вважає, що союз із Москвою забезпечить Україну від вмішування Москви у внутрішні українські справи. Україна дістане вільну руку внутрі, і її завданням тоді буде зорганізувати владу своїми власними силами, без чужої допомоги. Для цього треба буде придушити місцеві анархічні елементи. Здавлення цього бунту буде перемогою української держави. Союз із Москвою мав би принести ще й другу користь. Україна матиме забезпечений тил, зможе звернути всю свою силу на Захід для охорони перед польською небезпекою.

Цей союз матиме, на думку Липинського, корисний вплив також на російський елемент на Україні. Російський елемент треба ділити на дві частини, на чисто російський і на москвофільський український, що тільки для охорони своїх інтересів перед місцевою анархією пристав до росіян. Союз прихилить державнотворчі москвофільські елементи на український бік.

Союз із Москвою, каже Липинський, не обійдеться без боротьби. "Шлях одвертої союзної рибалізації тяжчий, значно тяжчий, як кивання на Москву українським пальцем, схованим у чиємусь чужому чоботі, що є шляхом найменшого спротиву". Тільки шлях тяжкий доведе українські стремління до позитивних вислідів, і цей шлях Липинський формулює так: "Союз із Москвою в політиці зовнішній, без московської допомоги в політиці внутрішній".

Липинський похвально висловлюється про книжку Василя Панейка "З'єдинені Держави Сходу Европи". В цій книжці Панейко пропаґує федерацію України з Москвою. Головний мотив для такої федерації - рятування українських західніх земель від Польщі. Самостійність Панейко відкидає словами: "Хто каже самостійна Україна, той тим самим подихом каже: Східня Галичина і решта західніх українських земель навіки полякам". Натомість федерація, на думку Панейка, мала б дати українцям участь, як рівнодайного чинника в світовій великодержаві. Думки Панейка і Липинського розбігаються тільки в тому, що Панейко хоче федерації, Липинський - союзу.

x - o - x

В загранично-політичних концепціях Липинський так як у своїй ідеології,став жертвою свого історизму.Він живе ХУП-м століттям,коли Москва і Польща були рівнорядними силами.Забуває він факт,що Росія протягом останніх століть постійно йшла вперед,поширювала своє панування.Цей ріст не зупинився до сьогоднішнього дня.Українські землі при цьому потрапили під московське панування,стали однією з найцінніщих частин російської імперії.Буває,що якась держава добровільно х) імперіялістичних стремлінь так,як це зробила Туреччина під проводом Кемаля,що свідомо обмежився національною державою. Але це сталося на кінці столітнього процесу упадку турецької імперії.

Будувати політичні концепції на бажаннях,які не спираються на факти (бо дотепер не помічається ніжкідо упадку російської імперії),небезпечно.Розвиток Польщі в час росту Московщини ішов у протилежному напрямку.В порівнянні з Москвою,Польща прямо утратила всяке значення.При союзах треба виходити не з бажання однієї сторони.Чи бажає або бажатиме Росія собі союзу з Україною,союзу на основі рівноправности,це є основна проблема.Вона цього не бажала,не бажає,а чи буде бажати,це є дуже велике питання.Твердити,що так буде,бо то буде клясократична Росія,це трохи відважно.Взагалі клясократія є утопія,але навіть коли б дійшло до неї,то хто може вірити після досвіду з царською,демократичною і большевицькою Росією,що вона добровільно зречеться панування над Україною? Спільна ідеологія чи форма правління ніколи не є запорукою перед конфліктом.Гітлер нищив чужих націоналістів,Сталін хоче знищити комуніста Тіта. Бісмарк вважав,що федерація - це так,як вершник із конем. Не треба тільки бути конем.Союз із Польщею через відношення сил не був би для України такий небезпечний,як союз і Москвою,але й тут би треба було бажання обох сторін.Де ж може бути "союзницька реалізація",коли вся можливість союзу основана на вірі в неправдоподібність?

Які наслідки можуть мати такі теоретичні погляди на практичну політику,бачимо на прикладі Василя Панейка. Він був "спірітус овенс" закордонної політики ЗУНР. Свої погляди він перевів у життя тим,що головно завдяки йому УГА перейшла в 1919 році на бік Денікина і спричинилась до т.зв."Листопадової катастрофи", що ліквідувала український регулярний фронт.Вдержання хоч малої території могло тоді врятувати українську державність.

Ідея "Триединої Русі" Липинського н е р е а л ь н а. Її практичне використання мало б катастрофальні наслідки.Політика ж будується тільки на реальності,на силі,не на бажанні і хотінні.

Правда,не треба забувати,що відірвання України від Росії значить кінець російської великодержавности.Всяка спроба це зробити викличе боротьбу на життя і на смерть.Може бути,що вигляди такої боротьби примусили Липинського шукати іншої розв'язки української проблеми мирним шляхом,шляхом союзу,співпраці.Ясно, що де можливий мирний шлях,там треба його вибирати,але він мусить бути можливий на практиці,спиратися на дійсність. У Липинського ж стало,як кажуть німці,бажання батьком думки.

---oooooo---

х) зречеться

Б. В.

ДІЛОВІ КОМІСІЇ "ЗАРЕВА"

Кожний спостерігач студентського життя останніх років мусить прийти до об'єктивного переконання,що створення т.зв.комісійної системи праці Ідеологічного Товариства є певний Новум,що його виправдати можуть тільки самі результати пророблені праці.

Ініціюючи створення комісій,провід "ЗАРЕВА" дав і певні рямці для передбачених вислідних запроєктованої праці.Нав'язуючи до слів нашого провідника М.Антоновича про те,що "ціль,яку перед собою поставило "ЗАЕВО",можна схарактеризувати,як працю над поглибленням і обґрунтуванням націоналістичної ідеології, - стверджуємо,що саме той другий момент зобов'язує нас до поширення рямок дотеперішніх наших замірів (світоглядово-філософічний відділ) на ті ділянки,що їх наймення знайдете у назвах окремих комісій.

Вважаю,що наведене вгорі ясно і недвозначно опрокидує часто суґеровану нам думку,мовляв,наша праця являється суроґатом перевіреної діяльности різних наукових інституцій,чи може - безплідним,слабо обґрунтованим теоретизуванням.

Маючи чітко сформульовану мету,треба сподіватись і бажаних результатів,що являються зараз потрібним розпрацюванням актуального нам матеріялу. Без тієї свідомости виписування гарних фраз про те,що ми дозріла і готова до державного будівництва нація,є тим,чим воно є: порожнім звуком.

Тільки консеквентно проведене діло,якому доцільности надаватимуть рямки підметних шукань,є тією запорукою збереження констант запроєктованого та осягнення вислідів виконаного!

В першому числі нашого "Бюлетеню" ми подали низку запроєктованих комісій.Бігом практичного розгортання роботи,цей,доволі схематичний, поділ змодифіковано. В наслідок зростаючого заінтересування наших членів,створено нові комісії,наприклад,літературну,решту комісій стягнено до більш основних (так до економічної комісії приєднано ділянку фінансів і статистики,правничу і державних устроїв зведено в правничо-суспільний відділ і т.д.).

Для орієнтаційного перегляду подаємо стан наших комісій:

1. Комісія антропології - очолює др.Р.Єндик (запрошений з поза студентського середовища)з причини недостачі відповідно кваліфікованого члена "ЗАРЕВА").

2. Комісія античних перекладів ,очолює М.Микулович - Мюнхен.

3. Комісія відродження України в XIX і XX ст.ст. - очолює др. М.Антонович.

4. Комісія державного плянування (технічна ділянка) - очолює інж.А.Жуковський,Париж.

5. Комісія економічна - очолює др.Б.Винар,Мюнхен.

6. " літературна, колеґіяльний провід (член "ЗАРЕВА" Берхтаг).

7. " міжнародн.політики - очолює М.Антохій,Мюнхен.

8. Правничо-суспільний відділ - очолює доцент др.Б.Цюцюра,Мюнхен.

Б. В И Н А Р.

НАРОДНЄ ГОСПОДАРСТВО і ДЕРЖАВА

(Вступні міркування з приводу праць економічної комісії)

"Man mus die Geschichte der Meinungen studieren,
ehe man den eigenen Geist befreien kann."
J.M.Keynes.

Шукаючи розв'язки на кардинальне питання взаємовідносин між народнім господарством і державою, мусимо свої шукання унапрямлювати все новими моментами, що їх зумовляють все нові фази розвиткового прогресування. Вони визначають не тільки більш прицизні формування актуальних державно-господарських понять, але нерідко докорінно змінюють саму суть названих взаємовідносин, подиктованих конкретними кожночасними історичними "фактами" - так із сторони народнього господарства як і держави.

В тому змислі виділювати поняття "держави" від "народнього господарства" можна тільки в абстракції; в реальній дійсності становлять вони два функціонально пов'язані із собою феномени, конкретно говорячи наявні державні правні норми повсякчасно впливають на виверщення динаміки господарських дій і навпаки, капіталістична господарська система визначує і децидуючо формує державні атрибути. Розглянувши з того аспекту проблему "держави" і "народнього господарства" - стверджуємо вимогу перманентних студій над її успішною розв'язкою, що зумовлена все новими актуальними змінами нашого державно-господарського критерія.

Сьогоднішня доба - є добою нових переоцінок дотеперішнього нашарювання госп. вартостей, які образово можна б представити декількома штамповими питаннями: яка доцільність існування держави - як тієї "ґварантії" для розвитку господарських процесів? ("Проблема" світової федерації - чи в меншому масштабі нпр.евр. штатів) які господарські ресурси треба перевести у сферу удержавлення, а що залишити за приватною ініціятивою? Питання майбутньої структури господарської системи, як певної вислідної на базі теоретичних обґрунтувань, конкретизуючи: справа аграрної, промислової, торговельної, соціяльної та інших економічних політик, речі можна б сказати вирішальні своєю важливістю для устрою майбутньої УССД. Наведених питань можна б ставити безліч, ми назвали тільки декілька із ряду інших не менше важливих.

Витягаючи відповідні висновки із сказаного, треба ствердити, що саме сьогодні держава і народнє господарство борються із ще більшою інтенсивністю за свій новий позитивний синтетичний зміст. Включитися у ті шукання хочемо і ми, доцінюючи їх вагу та може вирішальне значення у призмі майбутнього.

У першій фазі нашої праці ми ограничуємо себе студіями англій-

ської школи. Виправдуючи наш вибір, хочемо повторити відому опінію, що Англія являється типічною країною для вивчення розвитку великих політичних ідей. Можна б, підтверджуючи наші думки, зацитувати Montesquieu мовляв, найбільш багаті ідеї одержуємо не з Англії, якою вона є, але з тієї Англії, якою вона повинна бути.

Включившись в спосіб сприймання англійської ментальности, треба зафіксувати низку важливих маркантів, конечних передумов для схоплення цілости. Беручи методологічну сторінку справи, слід відмітити один великий позитив англійської школи. І так теоретизування є зовсім неорганічним природі англійського вченя. Чужим є поняття всякого абстраґування, непотрібними уважаються чужі від реальної дійсності загальні ідеї, речі які можуть нам сказати дуже багато x/... З великим упередженням наставлені англійці до логіки, як того унапрямлюючого чинника в сукупності політичних намагань різних вивершених практичних концепцій. (Для пластичного порівнання дімeнсійно протилежна німецька школа з її політичними промахами від Бісмарка починаючи). В противагу до "логічного універсалізму" набуває громадянських прав інстинкт та емпіричний досвід, які наявно вказують, як мало "логічного" є людська натура, як немудро та недоцільно уважати різні політичні інституції тільки звичайним "знаряддям" логіки. Пригадаймо собі, як славними і заразом всесвітньою історією оправданими являються в англійців почуття - інстинкт до реального і практичного, що так характерно можна виразити неперекладеним на іншу мову "

Емпіричний досвід є джерелом пізнання. В тому змислі висловлюється визначний знавець англійської політичної економії Emmerson:" die Engländer sind pietätslos in ihrer Skepsis gegen eine theorie, aber sie beugen sich in Ehrfurcht vor der Wirklichkeit".

Не можемо зрозуміти англійської духовості вперед не запізнавшись із найважнішим її елементом, що його звичайно дефінюємо як питомий англійський індивідуалізм. Було б нерозумно зв'язувати його тільки із економічними течіями сучасної та історичної Англії. Індивідуалізм - поняття закорінене в першу чергу у психологічній побудові кожнього автохтона зокрема зумовляє його спосіб реакції на довкілля, формує світогляд.

Щоб феномен англійського індивідуалізму належно насвітлити , згадаймо хоча його найважніші складові; ними будуть: самозбереження (selfregard) волева еґоцентричність (self-will) довір'я у власні сили (self - reliance) опанованість (self-mostery) та інші, елементи, що творять національну гордість кожнього англійського джентелмена. Тут і треба дошукуватись глибоко закоріненого переконання про особисту свободу людини, що в европейсько-континентальному примінені ста-

---

x/ "Theoretically senseless, but practically, sound and sane".
/Englandshunde, Bd. I, стор.- 46 - 58

ло духовою концепцією великої французької революції.

Названа ідея індивідуалізму, розумово розбудована у ширшій політичній конструкції, становить т.з. ідеологію англійського лібералізму.Про універсальне "застосування" лібералізму для англійської духовості мабуть зайво говорити.Воно являється вихідною базою так для консервативного індивідуаліста лорда Цеціля, як і для ліберального колективіста Мекдональда. Її не проаналізуючи не зрозуміємо ніколи англійського вивершення феномену держави, який нпр.у відмінності до німецького чи французького розуміння чітко відмежовується від спільноти - яка є в рямках даної держави. У вже історичних а навіть деяких сучасних течіях акцентується тільки спільноту (в розумінні нім. Gesellschaft) та її атрибут "індивідуально-зорганізованої сили, державні правні норми (держава) залишаються нерідко тільки конечно потрібною"формальністю". В тій площині і треба дошукуватись ідейних початків англо-саксонської демократії в рямках різного роду плюралістично-асоціяційних сприймань.

Ставлячи проблему держави і народнього господарства треба розрінити два собі протилежні моменти. І так господарська сторона наголошує постулят збереження господарської свободи для індивідуальної людини, сторона держави знову викликує питання її суверенности. x/

Намагану розв'язку дають слова Вільгельма Дібеліюса: "Wir haben in England einen Staat, in welchem der Staat fast überflüssig ist, wo der Staat ziemlich restlos in der Gesellschaft aufgeht...In der Schaffung dieses Gesellschaftsstaates liegt Englands kulturgeschichtliche Leistung. Ein Staat wird in Wirklichkeit von der Individuen gebildet, aus denen er sich zusammensetzt, da jedes Individuum der beste Kenner seiner eigenen Interessen ist".

Із зацитованого наглядно бачимо відхилення держави-нації, вчення, що його репрезентує представник ідейного формування розуміння держави Т. Грін.На підставі більшости англійських державо-творчих теорій буде тому держава не якимось метафізичним феноменом "третіх вимірів" але об'єднанням індивідів (" "Strictly - private ") що асоціюють задля користей із навного стану.Своє існування виправдує держава тільки тоді, якщо являється достаточною ґварантією для їх свободи і самостійности дій. Ту ідею спільнотності на основі добровільної співпраці знаходимо і в творця англ. клясичної школи у політичній економії А.Сміса.

Читаючи наші рядки може у когось повстати питання чи ви-

---

x/ Для пластичности ілюстрації твердження волюнтаризму: воля одиниці знаходить своє обмеження у волі спільноти.

брана тема нашої праці буде щасливою та в наших умовинах виправданою розв'язкою завдань економічної комісії. Анґлійська школа лежить на протилежному бігуні до всього того, чим жила та на чийй базі розвивалася дотогочасна українська економічна наука. Може "вигіднійше" було б розпочати працю студіями, нпр. французького солідаризму чи навіть сорелівського синдикалізму. В той спосіб унапрямлюючи нашу роботу ми мали б змогу добитись скорійше "конкретних" вислідів у формі може навіть якоїсь практичної концепції майбутнього. Свого рода накинена розв'язка була б одначе на нашу думку небезпечною у своїх наслідках. Перейшовши у сферу вже практично вивершених (а може і застосованих!) політичних концепцій ми магли б непродумано "пристосувати" їх на неорганічному їм, чужому українському грунті - не роблячи тим самим нічого оригінального (а може і шкідливого!) і потрібного, а тільки надавали б чужим елементам української "підливи", речі зрештою характеристичні для великої частини навіть поважнійших наших економічних публікацій. Не треба із сказаного розуміти, що ми в той спосіб хочемо висловити якісь спеціяльно широко-простірні аспірації. В тому напрямі ми свідомі одного - наших фізичних можливостей та перспектив еміґрантської дійсності.

Не вибрали ми нашої теми для зайвого теоретизування нікому і нігде не потрібного. Студіюючи анґлійську школу - як той клясичний контраст нашому вченню, постараємось на в той спосіб узисканій канві плястичнійше зафіксувати важливі нам господарсько-устроєві речі, які траба об'єктивно признати розробила анґлійська школа найкраще. При розгляді чужих вартостей мусимо одначе поступати дуже обережно. Студіючи чужі надбання треба завжди вміти віднайти свій "непозичений" критерій їх оцінки x/, сприймати подавані речі перетопивши їх якслід у власному горнилі, витягуючи з них користі і так нам дуже потрібний сьогодні субстрат.

Передумовою успішности запланованого діла є спершу джерельно пізнати і вивчити українські питоменності. Тільки уважно аналізуючи своє власне можна знайти цей бажаний критерій для оцінки свого господарського довкілля. Розв'язка лежить у гармонійному поєднанні тих двох площин. І тільки тоді наша праця буде новим вкладом в українську духовість - якщо ми зможемо скористати із скарбниць надбань західньої культури, не втративши при тому свого національного хребта.

Очевидно, це тільки початок нашого діла. За ним мусять прийти студії нових шкіл: німецької, французької, італійської і т.д. Схопивши цілість актуальної нам проблематики ми зможемо намагатись поставити розв'язку питання майбутніх взаємовідносин Української Держави - та народнього господарства. Треба сподіватись, що консеквентно опрацьовуючи нами заплановане - наші сподівання успішної розв'язки виправдаються.

---

x/ Прикмета питома в найбільшій мірі "українському" соціялізмові.

-.-.-.-.-.-.-.-.-

Т І Т Л І В І Й

БИТВА КОЛО ТРАЗІМЕНСЬКОГО ОЗЕРА

(Від заснування Міста книга XXII, глава 1-8)

Переклад Олександри С а в и н;
звірив з оригіналом
Проф.Др.Д е р ж а в и н.

Вступні зауваги й замітки др.
Марка А н т о н о в и ч а.

В С Т У П

Нижче подаємо переклад із Тіта Лівія - одного з найвидатніших римських істориків. Тіт Лівій народився 59 р.до нашої ери в Патавії (теперішня Падуа) в північній Італії,але більшість свого довгого життя прожив у Римі. Помер 17 р.н.е.Свій основний твір: Rerum Romanorum ab urbe condita libri 142 сам автор називає Annales, а Пліній Старший: Historiae . З цього великого твору збереглося лише 35 книг,а саме: 1-10 і 21-45,крім того,деякі уривки (т.зв.фрагменти) та змісти (т.зв.періохи) з усього твору.

Лівієва історія має,поза значним виховним значенням,ще й не абияку вартість,як джерельний твір,хоч авторові її закидають некритичність і необ"єктивність. Зокрема,в перших книгах,де описані початки Риму,а в 21-23 книгах,де оповідається про початки й перші роки другої Пунійської війни,його твір осягнув загального признання.

Занедбання клясичної освіти серед українців примушує нас подати популярний коментар до перекладу,без якого б нині текст перекладу міг лишитися незрозумілим,хоч ми собі здаємо справу з того,що ще одну ґенерацію тому ці наші зауваги були б зовсім непотрібні.

За панування над Середземним морем римляни мусіли звести з Картаґеною три криваві,т.зв.Пунійські війни.(Перша 264-241,друга 218-201 і третя,що скінчилася зруйнуванням Картґени - 149-146 до н.е.).Зокрема,тяжкою для Риму була друга Пунійська війна,яку з Картаґенського боку провадив один із найбільших полководців усіх часів Г а н н і б а л.(249(247)-183). Однаково визначний, як полководець і як політик,він завдав найтяжчих ударів Римській державі.

Події,що описані в перекладі,відносяться до початку 217 року. Попереднього (218) року Ганнібал,перейшовши Альпи,зазнав блискучих перемог над римським військом над Тічіном і над Требією.Ганнібал перезимував у північній Італії (т.зв.цісальпінській Галії) за дуже несприятливих умов,і тому вирушив у похід уже ранньою весною.У Римі вибрано на цей рік двома ворогуючими між собою групами на консулів ставленника нобілітету (патриціїв-плутократів) Гнея С е р в і л і я і представника плебсу (простолюддя) Гая Ф л я м і н і я . Вони обсадили з своїми військами обидва шляхи, що ними міг Ганнібал пройти в центральну Італію,зокрема в Етрурію і Лаціум.Сервілій прийшов у Арімінії стерегти via Flaminia (дорогу,засновану в 220 р.його теперішнім колегою Гаєм Фляміні́єм),а Фляміній - у Арреції,щоб доглядати via Cassia.

---oo---

Основні вартості для Тіта Лівія - це релігія і батьківщина. Обидві нерозривно сполучені,і не можна безкарно занедбати однієї з них.Тому консул Гней Сервілій,маючи звідомлення про чудесні знамення з різних місцевостей Італії,вирішує принести багаті жертви богам перед походом.Фляміній насміхається із знамень богів,і за те йому приходить кара в формі Тразіменської битви. Як, власне,Фляміній потрапив у засідку,з твору Лівія добре не знати. Очевидно Ганнібал,обійшовши військо Фляміния і пустошачи багаті поля Етрурії,спровокував його до необдуманого поспіху.Хоч Лівій це й заперечує,але все ж лишається можливим,що Фляміній поспішав з'єднатися з військом свого колеґи,бо ж знаємо з Полібія (3,86),що Сервілій послав йому невдовзі перед Тразіменською битвою допоміжні війська,що про їх загибіль Лівій далі згадує.У всякому разі,на це б указував до деякої міри напрям його походу. Лишається загадковим,як міг цей полководець,що до того часу брав участь у неодній битві,так легковажно потрапити в пастку,навіть не виславши наперед розвідки.

На останку подаємо коротку опінію про цю битву відомого фахівця історії военного мистецтва: Haus Delbrück подає в першому томі своєї Geschichte der Kriegs kunst im Rahmen der politischen Geschichte (I, Das Altertum, Berlin 1900,5-та книга,перша глава,ст. 304) таку характеристику цієї битви:

"Битва коло Т р а з і м е н с ь к о г о о з е р а - це напад під час маршу. Він показує певність,з якою картаґенські начальники кінноти вміли самостійно диригувати своїми відділами в той час,як римляни були безпорадні. Біля Требії пробилося 10.000, біля Тразіменського озера 6.000 - через пунійське оточення,але вони не знайшли способу допомогти з свого боку ще воюючому римському війську,в той час,як пунійські полководці діють самостійно.

1

Вже наближалась весна; ото ж Ганнібал вирушив із зимового табору.Він уже й раніше,під час нестерпних морозів,зробив був безуспішну спробу перейти Апеніни,але затримався,і то через велику небезпеку і страх.

Галли[1)],яких зрушила надія на здобич і грабунок,замість того,щоб самим грабувати в інших країнах,мусіли бачити свій власний край місцем війни,і коли їх почали утискати зимові табори обох військ,вони відвернули свою ненависть від римлян і спрямували її,навпаки,проти Ганнібала.

Часто йому загрожували пастки їхніх князів,але він урятувався завдяки їхній власній віроломності,бо вони з тією самою легковажністю,з якою змовлялись,зраджували свої змови,а він охоронявся від пасток ще й обманом таким способом,що міняв то одежу, то накриття на голову.

Між іншим,також цей страх був для нього причиною,щоб поспішніше вирушити з зимових таборів.

В той самий час - 15 березня - консул Гней Сервілій[2)] обняв

---

1) - всі примітки див.в кінці перекладу.

свій уряд у Римі. Коли він доповів там про стан держави, відновилась неприхильність до Гая Фляміння: мовляв, вони вибрали двох консулів, а мають лише одного. Яка ж бо в нього правна військова влада, яка зверхня релігійна санкція? Власті несуть її з собою з дому від богів-покровителів громади й родин, після того, як вони, відсвяткувавши латинські свята, виконали жертвоприношення на Альбанській горі і прийнятим способом виголосили обітниці на Капітолії. Приватна особа не посідає релігійної санкції, а хто вирушив без неї, той не може поновити її на чужому грунті, як правночинну[3].

Посилювали страх чудесні знамення[4], про які надійшли вістки з кількох місцевостей водночас: в Сицилії спалахнули списи у кількох вояків, а в Сардинії - палиця у вершника, яку він держав у руці, обходячи нічні стійки на міському мурі; також морські береги блискали багатьма вогнями, і два щити вкрились кривавим потом; декого з вояків убила блискавка, і здалося, що сонячне коло зменшується. В Пренесті впали з неба палаючі камені, в Арнах видно було на небі круглі щити, немов би сонце билося з місяцем. В Капені вдень зійшли два місяці; Церійські води текли змішані з кров"ю, і саме джерело Гараклеве було поцятковане кривавими плямами. В Антії женцям упали в кіш закривавлені колоски; у Фалеріях у небі зробилась немов би велика щілина, і в отворі блиснуло ясне світло; таблички з жеребками зменшились самі від себе, і одна з них випала з таким написом: "Марс трусить своєю зброєю", а в той самий час у Римі на Аппієвому шляху вкрились потом статуя Марса і зображення вовчиці з близнятами, а в Капуї видно було палаюче небо, і вовна падала всуміш із дощем. Тому йняли віри навіть незначним знаменням - мовляв, у декого кози поростали овечою вовною, і курка обернулась півнем, а півень - куркою.

Консул подав сенатові звідомлення такими, як вони надійшли, і, увівши речників до курії, запитав сенаторів про вшанування богів. Ухвалено запобігти тим знаменням жертвами великих і малих тварин, і щоб відбулись триденні благальні моління по всіх храмах; щоб децемвіри[5] подивились у священних книгах, і щоб решта була так зроблена, як це буде мило богам, згідно з приписами Сибіллиних віршів. За вказівкою децемвірів, ухвалили спершу принести в дар Юпітерові золоту блискавку, вагою в 50 фунтів, Юноні й Мінерві ж дати срібні подарунки і принести більші жертви -Юноні Королеві та Авентині і Юноні Спасительниці в Ленувії, і щоб матрони, зібравши, скільки хто зможе, грошей, принесли дар Юноні Королеві на Авентині; щоб була влаштована божеська учта, і щоби звільнені з рабства жінки з свого боку також зібрали гроші, згідно з своїми достатками, щоб принести дар богині Феронії.

Коли це було зроблено, децемвіри в Ардеї на ринку вчинили великі жертвоприношення. Нарешті, вже в місяці грудні при храмі Сатурна в Римі були принесені жертви і була призначена божеська учта, а влаштували її сенатори, а також громадський бенкет. В місті вдень і вночі оголошувано Сатурналії, і було постановлено, щоб народ відсвяткував цей день і шанував його завжди.[6].

2

Поки консул умоляв у Римі богів і набирав військо, Ганнібал вирушив із зимових таборів, бо надійшла чутка, що консул Фляміній уже прибув до Арреція[7], і хоча мав до розпорядження довший, але зате

вигідніший шлях, він вирушив коротшим шляхом крізь болота, де тими днями річка Арн виступила з берегів більше, ніж звичайно.

Еспанці й африканці та все ядро старого війська мали відкривати похід, маючи при собі свій власний вантаж, щоб їм, коли б вони були змушені десь задержатись, не бракувало найконечніших засобів. Далі слідували Галли, які творили середину походу. Кінець походу становила кіннота, а далі Магон із ненавантаженими нумідійцями замикав похід, тримаючи в порядку насамперед Галлів, коли б вони, через нехіть до зусиль та довгої дороги, розпорошувались чи зупинялись, бо цей нарід взагалі мало надається до подібних речей[8].

Передні слідували за знаменами, кудою пройшли провідники, крізь дуже глибокі й бездонні вири, хоч і загрузали в мулі та майже потопали. Галли не могли ні втриматись на ногах, сковзаючись, ні стати на ноги, потрапивши у вир, і вони не підтримували ні тіло духом, ні духа надією. Одні з трудом тягли свої стомлені члени далі, інші мали вже всього досить і, нарешті зовсім знеохочені, простягались та вмирали по дорозі посеред упавших вантажних тварин. А найбільше виснажувало їх безсоння, яке вони мусіли були видержати вже протягом чотирьох днів і трьох ночей. Тому, що все покрила вода і не можна було знайти жодного сухого місця, де б вони могли покласти своє змучене тіло, вони нагромаджували в воді свій вантаж і лягали зверху, або ж купи вантажних тварин, що лежали вздовж усієї дороги, складали конче потрібне ложе для короткого відпочинку тим, хто шукав чогонебудь понад рівнем води. Сам Ганнібал, що наслідком

весняної погоди та мінливости тепла й холоду терпів на очі,їхав на єдиному слоні,що ще залишився,щоб бути якомога вище над водою. Все таки він утратив одне око через безсоння,бо нічна вологість і болотяне повітря викликали в нього біль голови,а ні час,ні місце не дозволяли лікуватися.

3

Після того,як він утратив страшним способом багато людей та вантажних тварин і нарешті вибрався з багнища,він,скоро тільки зміг,розташував табір на сухому місці і висланням уперед стежі впевнився,що римське військо стоїть біля мурів Арреція.Тоді він дуже дбайливо розвідував далі про пляни консула,про його настрій, положення околиці та шляхи,про засоби довозу і про все,що треба було знати. Околиця належала до найбільш урожайних в Італії - поля Етрурії,що лежать між Фезулями й Арреціем,багаті на збіжжя, худобу та все інше.Консул був ще самовпевнено-гордий від свого попереднього консульства і не шанував достатньо ні законів та авторитету сенату,ні навіть самих богів.Цю,властиву його вдачі, надсміливість підсилила була фортуна щасливим успіхом,як у громадських,так і в воєнних справах[9].Тому було досить ясно,що він не буде питати ради ні богів,ні людей,а діятиме в усьому самовпевнено і занадто поспішно. І щоб він був схильніший до своїх хиб,пунієць[10] пробує його підігнати і роздратувати; він залишає ворога ліворуч,а,вирушивши навпростець полями Етрурії по здобич, змушує консула здалека спостерігати величезне спустошення різаниною та пожежами. Фляміній,що навіть тоді,коли б ворог не діяв,не спочив би,вважає це тепер,після того,як майно союзників майже перед його очима розграбовано,за особисту образу для себе,що пунієць уже блукає серединою Італії,йде без ніякого спротиву штурмувати мури Риму; на військовій нараді всі інші радили скорше доцільне,ніж блискуче: треба почекати консула-колеги,щоби з"єднаними військами однодушно і за спільним пляном вести війну,а тим часом кіннотою і легко озброєними допоміжними силами не давати ворогові спустошувати з необмеженою сваволею край; тоді він вискочив гнівно з наради і,подавши сигнал до вирушення, а заразом і до бою,сказав: "Справді,краще нам сидіти попід мурами Арреція! Тут бо наша батьківщина і домашні боги.Ганнібал, вимкнувшись у нас із рук,хай пустошить Італію і,нищачи та палячи все,хай приходить до римських мурів,а ми не вирушимо звідси раніше,аж поки сенат не викличе Гая Фляміція з Арреція,як колись Камілла з Вей!"

Коли він,отак картаючи,наказував швидше вирушати і сам сів на коня,то кінь раптом упав,так що консул звалився через його голову.В той час,як усі,що стояли навколо,вжахнулися немов би прикрої прикмети при початку всієї справи,сповіщено до того ж, що хорунжий,не зважаючи на найбільшу напругу,не може витягти з землі прапора. Тоді він сказав,звернувшись до вістуна: "Чи не приніс ти ще й листа від сенату з забороною мені проводити війну? Іди - скажи,щоб викопали прапор,якщо їм руки закляклі зі страху і не можуть витягти!"

Тоді похід почав рушати; старшини,крім того,що вони не були згодні з консуловим наміром,були ще й злякані подвійним знаменням; воя́цтво ж посліль раділо з самовпевнености вождя,сприймаючи скорше саму надію,ніж причину надії.

4

Ганнібал спустошує весь край між містом Кортоною і Тразіменським озером[11] усіма лихами війни, щоб тим більше роздражнити лють ворога та заохотити його поміститись за вчинену союзникам кривду. Він уже прийшов до місцевости, яка нібп була створена для засідки, де Тразіменське озеро найбільше наближається до Кортонських гір[12]. Між ними є тільки дуже вузька дорога, немов би простір був навмисне для цього саме лишений; далі простягається трохи ширше поле, а за ним підносяться горби. Тут розташовує він на відкритому місці свій табір, щоб засісти там самому лише з африканцями та еспанцями; балеарців та решту легкозбройного війська він заводить колом поза гори, а кінноту уставляє біля самої гірської ущелини, де її зручно закривають горби так, що як тільки римляни увійдуть, а кіннота кинеться їм назустріч, усе було б замкнуте озером і горами.

Флямінів, підійшовши над озеро попереднього дня при заході сонця, наступного дня, коли ледве почало розвиднятися, пройшов крізь ущелину, не пославши вперед розвідки; а коли похід почав розпросторюватись на відкритому полі, Флямінів побачив тільки тих ворогів, що стояли йому навпроти; засідки над головою й за плечима він не помітив. Пунієць, як тільки досяг, чого хотів - щоб ворог був замкнутий озером та горами і оточений його військом - дає знак до одночасного загального наступу. Ці збігли, кожний найближчою стежкою, вниз, і це здалося римлянам за раптове і несподіване, бо туман піднісся з озера, стелився густіше по полю, ніж по горах, а ворожі війська, збігаючи з горбів, досить добре бачили одні одних, і тому рушили рівномірно. Римлянин раніше відчув, що його оточено, почувши галас звідусіль, аніж міг досить роздивитись; і швидше почали битися спереду та з боків, ніж був добре встановлений боєвий порядок і можна було приготувати зброю та повитягати мечі.

5

При загальному заколоті сам консул, що лишався, як на замішання, досить безстрашним, упорядковує зім'яті (бо кожний обертався на різноголосий крик) частини, оскільки це дозволяв час і місце, і скрізь, де він може підійти і де його чують, закликає і наказує стояти на місці та битись: звідси бо, мовляв, треба вихопитись не обітницями та благаннями до богів, але силою та мужністю; залізо відкриває путь крізь бойові лави, і чим менше страху, тим менше й небезпеки. Зрештою, через галас та замішання не можна було почути ні заклику, ні наказу, і так далеко було від того, щоб вояки знали свої прапори, частини та місце, що ледве вистарчало духу братись за зброю та приготуватись до бою; і не один падав, скорше обтяжений нею, ніж укритий. Серед такої темряви вони краще могли користатись вухами, ніж очима. Вони повертали зір і обличчя навколо, на стогін ранених, на удари тіл і зброї, і на змішаний крик тих, що страшили і тих, що тремтіли. Одні, втікаючи, натрапляли на клубок тих, що бились і застрягали в ньому; інших, що поверталися до бою, відносила геть юрба втікаючих. Пізніше, коли даремними виявились спроби натиску в усі сторони, бо з боків замикали їх озеро й гори, а спереду і ззаду - ворожі лави, і коли стало ясно, що єдина надія на рятунок - у правиці та в мечі, тоді кожний став собі сам вождем і напутником до бою; і почався зовсім новий бій - не той упорядкований по загонах принципів, гастатів

та тріяріїв[13] і не так,щоб передні лави стояли перед прапорами,а інші - поза ними,ані не так,щоб вояк лишався в своєму легіоні,когорті чи маніпулі. Випадок зводив докупи,і кожному його власний дух указував місця: битися ззаду або спереду; і такий великий був душевний запал,такий захоплений битвою був дух, що ніхто з бійців не помітив того землетрусу,який збурив значну частину багатьох міст в Італії,повернув течію швидких рік, укинув море в ріки і завалив гори величезним потрясенням.

6

Три,приблизно,години бились,і скрізь люто; однак,навколо консула була гостріша та палкіша битва.За ним слідували добірні сили мужів,і сам він - з якого боку відчував,що його вояки в тиску та в скруті,невтомно помагав їм його помітною зброєю; вороги з найбільшим напруженням атакували,а співгромадяни охороняли,аж доки один інсубер-вершник[14] - Дукарій на ім"я - не пізнав консула також по обличчю і мовив своїм краянам: "Оце той,хто побив наші війська та поля й місто спустошив. Ось я вже віддам цю жертву тіням неславно пропавших громадян!" І, - піддавши остроги коневі,він проломлюється крізь найтісніший натовп ворогів і,зарубавши попереду збройносця,що кинувся був палкому нападникові назустріч,прокалов консула списом; а хоч хотів і зброю зняти, тріярії не дали зробити це,виставивши проти нього свої щити.Саме лише тоді більша частина війська почала тікати; і вже ні озеро,ні гори не здержували переляку.Вихоплюються крізь усі вузькі та урвисті місця,немов сліпі,і зброя та мужі летять всуміш стрімголов униз.Де не було місця для втечі,багато вояків,посунувшись у воду,крізь найближчі мілизни болота,занурились,аж поки ще могли висувати з води голову та плечі.Були й такі,що їх необачний переляк схилив шукати втечі в плаванні; а де цей спосіб утечі був понад і без надії,вони або поглиналися виром,коли не вистарчало віддиху,або ж,марно втомившись,з превеликим трудом поверталися назад до мілин,і там ворожі вершники,увійшовши у воду,скрізь забивали їх.Приблизно шість тисяч на чолі походу пробили собі завзято дорогу крізь ворогів,що стояли навпроти і,не знаючи нічого про те,що ділось поза ними,вихопилися з гір; а коли вони спинились на якомусь горбі,то чули тільки крик і брязкіт зброї,бо крізь темряву не могли ні довідатись,ні бачити,яка була фортуна бою. Нарешті,коли вже справа була вирішена і гаряче сонце розігнало туман та настав ясний день,тоді гори й долини,що стояли вже в ясному світлі,виявили програний бій і неславно розбите римське військо. Щоб проти них,помітивши їх здалека,не вислали кінноти,вони раптом вирушили і якнайшвидшим походом вихопились геть.

Наступного дня,коли мучив їх крайній голод,Магарбаль[15],що дігнав їх уночі з усією кіннотою,обіцяв,що коли вони здадуть зброю,він дозволить їм відійти,кожному в одному-єдиному вбранні.Тоді вони піддались. Але Ганнібал додержав того слова з пунійською вірністю,і закував їх усіх у кайдани.

7

Це славетний бій над Тразіменським озером і пам"ятна,як небагато інших,поразка римського народу.П"ятнадцять тисяч римлян упало в бою,стільки ж потрапило в полон; десять тисяч,що,втікаючи, розпорошились по всій Етрурії,різними шляхами попрямували до Міс-

та. Дві тисячі п"ятсот ворогів згинуло в бою, багато їх померло пізніше від ран. Інші переказують про далеко більші втрати з обох боків; але я, крім того, що не хотів би перебільшувати без підстав, до чого надто схильні пам'ятки письменників, тримався Фабія [16], як найпевнішого свідка, що був сучасником тієї війни.

Ганнібал відпустив без викупу тих полонених, що були латинськими союзниками Риму, а римлян закував у кайдани. Він наказав поховати тіла своїх, відокремлені від куп нагромаджених тіл ворогів, і дуже старанно розшукував тіло Флямінія, щоб його також поховати, але не знайшов.

В Римі на першу вістку про цю поразку виник величезний переляк і безпорядок, і народ збігся на ринку. Матрони [17] блукали вулицями і питали зустрічних, про яку це несподівану поразку повідомлено, і яка доля війська. І коли юрба, на подобу многолюдних народніх зборів, звернулась до коміція [18] та до курії і викликала урядовців, то вкінці претор Марко Помпоній [19], коротко перед заходом сонця, оголосив: "Нас переможено в великому бою"; і хоч від нього нічого певнішого не почули, все ж таки один від одного розповзалися чутки і вдома повідомляли, що консула вбито разом із більшістю війська, а лишилось небагато, які або розпорошились, утікаючи, по Етрурії, або їх узяв у полон ворог. Як багато було нещасливих пригод переможеного війська, так багато було й турбот, що ними розривались серця тих, чиї родичі були на військовій службі у консула Гая Флямінія, і котрі не знали, яка доля зустріла кожного з їхніх. І ніхто не знав більш-менш певно, чого сподіватись, або боятися.

Наступного дня і кількох слідуючих по ньому днів при воротях стояла юрба, в якій було більше жінок, ніж чоловіків, що очікували або когонебудь із своїх, або вісток про них; вони тиснулись навкруги тих, кого вони зустрічали, і засипали їх запитаннями. Вони не могли відірватись від них, зокрема, коли це були знайомі, доки не випитували про все за порядком. Коли вони відходили від вістунів, можна було бачити різні обличчя, залежно від того, чи ті сповістили їм щось радісне, чи сумне; і коли вони йшли додому, їх оточували і або поздоровляли, або ж потішали. Особливо в жінок ознаки і радости і суму були виразні. Одна прямо у обіймах; друга, якій неправдиво звістили про смерть її сина, сиділа сумуючи вдома, і при першому погляді на сина, що повернувся, померла з надмірних радощів.

Претори затримували сенат у курії кілька днів від сходу до заходу сонця; вони радили, з яким вождем й якими бойовими силами можна було б протиставитись переможним пунійцям.

8

Ще заки вони ухвалили якесь рішення, несподівано зголошено про другу поразку: чотири тисячі вершників, що їх послав із пропретором Гаєм Центенієм консул Сервілій до свого колеги в Умбрії, куди вони попрямували на вістку про бій над Трагіменським озером, вороги оточили і взяли в полон. Вістка про це вплинула на людей по-різному: одні, чиє серце було сповнене більшим смутком, вважали нову втрату вершників за незначну, в порівнянні з попередніми; інші оцінювали те, що сталося, як подію саму для себе, але вважали, що як хворе тіло відчуває хоч би навіть легкий удар прикрішим, ніж здорове, так і кожну невдачу, що спіткає хвору й виснажену гро-

маду,треба оцінювати не відносно величини справи,а відносно слабости сил,нездатних знести нічого,що їх ще обтяжило б. Отже,громада вдалась до засобу,якого від довгого часу і не бажали,і не застосовували - до йменування диктатора. А що й консул,який,здавалось,єдиний міг іменувати диктатора[20],був відсутній і нелегко було надіслати вістуна або листи крізь обсаджену пунійською зброєю Італію,то трапилось те,чого доти ніколи не бувало - народ сам вибрав на диктатора Квінта Фібія М а к с и м а[22],а на командувача кінноти - Квінта Мінуція Р у ф а; і сенат дав їм завдання - укріпити мури й вежі Міста,розташувати залоги,де їм це здасться потрібним,і збурити мости на ріках: треба битись за Місто і домашніх богів,якщо не стало сили оборонити Італію.

- о - о -

П р и м і т к и :

1) Галли в північній Італії були щойно недавно (225-222) розбиті римлянами,тому вони з захопленням підтримали Ганнібала й поповнили його здецимоване переходом через Альпи військо.

2) Гней Сервілій Гемін,консул 217 р.з старого альбанського роду,загинув у битві під Каннами 216 р.

3) Натяк на плебейське походження Флямінія і на його байдужість до релігії.

4) Чудесні знамення вказували на те,що боги гніваються і готують помсту,через те й вирішено в сенаті вшанувати богів жертвоприношеннями.

5) Сибіллині вірші. Римські перекази за Лівієм розповідали, що останній король Тарквіній Суперб (510 р.до н.е.) купив частину їх за дуже великі гроші в невідомого старця.В них були віщування грецькою мовою (що походили ніби від Сибілли).В цих книжках була,мовляв,наперед провіщена вся римська історія.Тому ці книги дуже доглядали й від 367 р.до н.е.для їхнього догляду було приставлено десять т.зв. Sacerdotes Sibyllini ; тому їх названо тут decemviri .Цю посаду не можна змішувати з іншими,більше відомими,що також підлягали т.зв.децемвірам,цебто,для виконання певних завдань вибирали десятьох громадян,наприклад,для поділу землі,для списання законів,для судових справ і т.д.Книги Сибілли згоріли в 84 р.до н.е.під час великої пожежі,і були пізніше реставровані.

6) Описані жертвоприношення й Сатурналії переведено таким святочним способом для уславлення богів у цей тяжкий для Риму час.

7) Arretium (нинішнє Arezzo) - місто в Етрурії,добре укріплене,лежало над Кассієвою дорогою,котрою за нормальних умов мусіло проходити Ганнібалове військо.

8) Ганнібалове військо складалося з найрізнородніших племен, і треба було неабиякої спритности,щоб тримати все це військо в дисципліні.На доказ Ганнібалової ґеніяльности наводять звичайно факт,що це військо йому ані разу,навіть після пізніших невдач,не відмовило в послусі. В історії старого світу таким успіхом не міг похвалитися ні один полководець.

Ганнібал,вийшовши з Еспанії на весні 218 року,мав,як кажуть, 90.000 піхоти,12.000 вершників і 60 (у Франції ще 37) слонів.

Після безприкладного в історії старого світу переходу через Альпи,у нього лишилося ще 12.000 лібійців,3.000 еспанців і 6.000 вершників! Це військо він доповнив галлами.В 217 р.у нього лишався лише один слон!

9) Гай Флямінй перевів,бувши народнім трибуном (tribunus plebis) 232 р.до нашої ери аграрний закон проти волі сенату,і відтоді датується його ворожнеча з нобілітетом.Бувши 227 р.претором у Сицилії,він здобув загальну популярність .223 року був вибраний консулом,але нобілітет визнав ці вибори за незаконні й відкликав його з поля бою.Одначе він не послухав,тим більше,що в міжчасі він здобув блискучу перемогу над галлами над Аддуєю.Бувши цензором у 220 р.,він започаткував будову дороги (via Flaminia) і римського цирку (circus Flaminius).Загинув у квітні 217 р.в битві коло Тразіменського озера.

10) Пунійцем Лівій часто називає Ганнібала.Римська назва походить від грецької Phoinikes.Грецька назва є народня етимологія і пояснюється,як "червоні мужі" - від пурпурової фарби,що її виробляли Сідони й Сирійці. В дійсності це назва нез"ясованого походження (египетське: фенху) семітичного народу, що жив у теперішній Сирії й виконував перед греками культурну місію в середземноморському просторі. Фенікійці перші вживали абетки (в нашому розумінні) й передали її іншим народам.

11) Тразіменське,або ж Тразуменське озеро (тепер lago di Peruggia)лежить у східній Етрурії поміж містами Кортона,Перузія і Клузії,місце,де відбувалась описана битва.

12) Гори на північ від Тразіменського озера; назва від міста Кортони.

13) Бій,впорядкованих по загонах принципів,гастатів та тріаріїв.Тут Лівій має на увазі звичайний порядок римського війська в бою.Римський легіон (legio)в ті часи складався звичайно з 4200 вояків і наступав трьома лавами. Перша складалася з 1.200 гастатів,поділених на 10 маніпулів по 120 вояків,друга з такої самої кількости принципів,третя з 600 триаріїв,поділених на 10 маніпулів по 60 чоловіка в кожній. Крім того,леґіон мав ще 1.200 легкоозброєних (velites) піхотинців і 300 їздців.Кожний маніпул мав свою відзнаку (signum),що допомагала воякам утримувати порядок під час бою.Когорта складалася з трьох маніпулів - по одній гастатів,принципів і триаріїв.Цей поділ подано,очевидно,дуже схематично,але тут не місце зупинятися на цим нелегким питанням римського военного мистецтва.

14) Інсурби - галльське плем"я в північній Італії жило в околицях нинішнього Міляну.Покорені римлянами незадовго до початку другої пунійської війни (в 222 р.),вони пристали в великій кількості добровольцями до військ Ганнібала.

15) Магарбал,славний полководець Ганнібала,що після перемоги під Каннами радив останньому йти на Рим,коли ж той відмовився, то мав сказати слово,що стало притчею: "Перемогти ти вмієш,але використати перемогу - ні" ("Vincere scis,victoria uti nescis". Liv.21,12,51).

16) Квінт Фабій Піктор народився коло 254 року.Брав особисто

участь у боях проти галлів і Ганнібала - вважається першим римським істориком - анналістом.Написав грецькою мовою історію Риму від Енея до своїх часів.Твір цей зберігся тільки в уривках.

17) Матрона - почесна назва заміжніх жінок у Римі.

18) Комиції - народні збори.Збори 30-ти курій патриціїв називалися comitia curiata.

19).За часів другої пунійської війни було 4 претори: 2 в Римі, 1 на Сицілії й 1 на Сардинії й Корсиці. Римський претор (praetor urbanus)виконував,за неприсутности консула,тимчасово його функції.

20) На диктатора вибирали в Римі в часи крайньої небезпеки звичайно колишнього консула,як необмеженого володаря,на 6 місяців.

21) Квінт Фабій Максим Веррукоз,пізніше названий Кунктатором, був консулом 233 і 228 рр.,своєю тактикою він повернув римському військові віру в себе.Уникаючи бойових зустрічів із переважаючим численно ворогом,він не давав Ганнібалові можливостей ані розгорнути свої сили,ані використати свою перевагу.

xxx-ooo-ooo-xxx
o

ЗАУВАГИ ДО ПЛЯНУ ПЕРЕКЛАДАННЯ АНТИЧНИХ АВТОРІВ

Поданий в "Заграві" (ч.1,ст.39) керівником Комісії перекладу античних письменників др.Б.Феденком перелік того,що слід було б перекласти в першу чергу - є засадничо прийнятний,але потребує деяких модифікацій,бо не все в ньому відповідає саме тим слушним засадам,на яких він базується.

Ксенофонтова Кірупайдея ("Виховання Кіра")є на сьогодні цікава,головне,як ранній зразок морального педантизму та літературного сентименталізму (у вставних новелях); навпаки,2-га книга його ж таки "Грецької історії" (Геллєніки) подає надзвичайно жваву й виразну картину політичної боротьби в містах-державах клясичної Греції (зокрема,ораторський двобій між Критієм і Тераменом - між речниками античного "тоталітаризму" і "лібералізму" - в розділі 3) і справді заслуговує на першочергове перекладання.

Те саме можна сказати про приписаний античною традицією Ксенофонтові політичний трактат-памфлет "Атенська політея" (на сьогодні його здебільшого вважають за давніший від Ксенофонта і взагалі найдавніший зразок аттицької літературної прози - в своїй ненадрукованій харківській дисертації я датував його 410-405 роком перед Хр.),тим часом як славетна "Атенська політея" Аристотеля ні змістом своїм,ні конспективною формою викладу аж ніяк не надається до загально-освітнього читання,бувши складена фахівцем; краще було б перекласти вибрані уривки з Аристотелевої "Політики" - незрівняно популярнішої формою і синтетичнішої змістом.

З політичних промов Демостена безперечне першенство - так літературне,як і ідейно-моральне - посідає "промова про вінець",тим часом як Олінтійські промови,Філіппіки тощо є надто пов"язані з деталями поточної політики.

З Тукідида на найбільшу увагу заслуговують - поряд із похорон-

ною промовою Перикла (в 2 книзі) - ораторський двобій Клеона й Діодота про долю приборканих мітиленців (у 3 книзі) і славетний діялог між урядом Мелосу й атенськими послами про силу й право в міжнародніх відносинах (наприкінці 5 книги). Дуже бажаний корелят до цього останнього становить дискусія між Калліклом і Сократом у Плятоновому "Ґорґії" про право сильного, а також діялоґи між Аристиппом і Сократом та між Алькібіядом і Периклом у Ксенофонтових "Меморабіліях".

Плятонові "Критон" і "Апологія Сократа" не повинні бути пропущені в жадному - хоч би якому мінімальному - пляні перекладання античних авторів, бо жаден античний твір не формулює виразніше античні ідеали громадської гідности та громадського обов"язку.

Із Плютарха слід було б, у першу чергу, перекласти біографії Демостена, Арата, Клеомена, Філопоймена, однаково сповнені соціяльно-державною проблематикою і найщирішим патріотизмом.

З Геродота конче треба було б подати, щонайменше, Термопільську, Салямінську й Плятейську битви.

Корисні також були б уривки з Аппіяна (римські громадські війни, Мітридат), Арріяна (Олександер), Аммііяна Марцелліна (Юліян), а особливо з такого невмирущо свіжого і почасти "модерного" психологічно листування Цицерона. Невеличкий "Діялоґ про ораторів" Тацита подає яскравий образ римського інтелектуального життя за перших віків імперії, а "Переґрин Протей" та деякі дрібніші твори Люкіяна - геленістичного морально-релігійного життя.

Що ж до Лівія, то, не заперечуючи певної етичної та естетичної вартости канонізованої ним римської "патріотичної леґенди", вважаю, проте, що він і послідовніший, і натуральніший, і зрештою артистичніший саме там, де він має змогу фантазувати досхочу, тобто в 1 декаді, аніж у 3-й та 4-й, де він якоюсь мірою змушений рахуватися з історичними фактами та викривляти їх найтенденційнішою інтерпретацією.

Проф.др.В.ДЕРЖАВИН.

-ооо-ООО-ооо-
О

Відвідини представника "ЗАРЕВА" в Лювені.

Використовуючи Великодню прогульку Історичного Інституту до Брюселю, Ґенеральний Секретар "Зарева" Аркадій Жуковський, який постійно перебуває в Парижі, відвідав українських студентів у Лювені. При цій нагоді представник Об'єднання обзнайомив бувших членів УСТ "СІЧ" з працею націоналістичної студентської централі і вислухав їхні побажання до Проводу "Зарева". Деякі формальні застереження лювенського середовища та труднощі місцевого характеру, які, віримо, вдасться узгіднити та провести відповідні зміни в статуті "Зарева" на другій Річній Конференції, уможливлять створення клітини нашої Централі також і в цьому поважному студентському осередку Західної Европи.

(") (") (")

ІНЖ.АРКАДІЙ ЖУКОВСЬКИЙ,
Керівник секції. Коміс

ПЛЯН ПРАЦІ КОМІСІЇ "ДЕРЖАВНОГО ПЛЯНУВАННЯ І ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ"

І. ВСТУПНІ ЗАУВАГИ: під державним плянуванням розуміємо тільки ділянку промислово-технічну.Тісно з нею зв'язане економічне плянування віддаємо до розпрацювання економічній комісії,а там, виявиться потреба,ці дві комісії будуть співпрацювати. Зазублення цих двох ділянок вимагає участи в даній комісії як інженерів, так і економістів.

Поруч інших комісій ідеологічної централі "ЗАРЕВА" покликається також Комісію "державного плянування та відбудови України",бо вважаємо,що людина,яка має надати матерії форму і її відповідно застосувати до вжитку і потреб певного народу,мусить знати його світогляд,здобутки та завдання,які він (народ) повинен сповняти в своєму ґеополітичному просторі.

П. ГОЛОВНІШІ ДІЛЯНКИ КОМІСІЇ:
1. Будівництво й архітектура: а) сполучення: залізниці,автостради,шляхи,повітряне сполучення,водна комунікація (морська,ріки,канали),мости; б) водне будівництво: реґуляція рік,тами,будова каналів,будова пристаней,міська каналізація,меліорація в сільському господарстві; в) промислове будівництво; г) плянування і санація міст; ґ) сільсько-господарська забудова.

2. Аґрономія, 3. Лісництво, 4. Мірництво, 5. Ґеологія і наука ґрунтів, 6. Машинобудівництво, 7. Електротехніка, 8. Промислова хемія.

Ш. ПРАЦЯ КОМІСІЇ:
1. Підшукання джерел для вивчення теперішнього стану на Україні: публікації,праці,карти,фотознимки,діяграми тощо, 2. Запроектування організації державних установ,які мають значення для державного плянування та відбудови, 3. Відкомунізація України в ділянці матеріяльній. Справа удержавлених і приватних підприємств - плянова і систематична українізація дотеперішнього стану, 4. Випрацювання етапних плянувань для здійснення точки 3, 5. Студія сировини в Україні,потрібної для згаданих ділянок праці,6. Опрацювання Українських Індустрійних Норм на підставі зразків Західньої Европи, 7. Опрацювання законів,які мають нормувати технічну продукцію,здоровий розвиток відбудови,та дбати про санітарні забезпечення, 8. Випрацювання нового сполучення на Україні,відповідно до життєвих потреб українського народу та у відношенні до ролі,яку відіграватиме Україна на Сході Европи, 9. Випрацювання стандартного сільсько-господарського оселення, 10. Нова аграрна політика в Україні, 11. Залісенення України, 12. Захист українських національних монументів.

---ооо---

ВІДБУДОВА УКРАЇНИ В АНГЛО-САКСОНСЬКОМУ АСПЕКТІ

Щойно після закінчення другої світової війни почали західньо-европейські держави цікавитися українським питанням і то,як зви-

чайно для цього світу - економічним становищем та спроможностями України.

Перед нами невидне видання місії УНРРА в Україні: "Економічна відбудова в Україні" - "Economic rehabilitation in the Ukraine", London,W.I.April 1947. Циклькостилеве видання великого формату на 80 сторінок.

В передмові сказано,що цю наукову працю написала Мері Редмер, якій допомагав у перекладі статистичних матеріялів В.І.Уоллер,і яка являється,як 39-та з черги праць,що були виготовлені Відділом Оперативної Аналізи Европейської Обласної Служби УНРРА. Ця прая базується переважно на відомостях,здобутих Місією УНРРА,і на даних уряду України. Крім того,звертається увагу на те,що через труднощі,пов"язані із здобуванням докладних інформацій,ця праця не повна і не остання.

Це - збірник економічних даних про Україну (дуже нагадує "Україну в цифрах" М.Сціборського). Складається він із чотирьох частин: 2. Вступ, П. Передвоєнний та сучасний стан сільського господарства в Україні, Ш. Промисел та транспорт, і ІУ. Допомога УНРРА в Україні; крім того,в праці - 39 статистичних таблиць.

Основними джерелами для виготовлення цієї праці були англійсько-американські видання про СССР,та советські публікації. Найголовніші з них:

1. Soviet News, London 1945,1946.

2. Soviet Monitor, London 1946,1947.

3. The Bulletin of International News, Royal Institute of International Affairs, London, July 13, 1940.

4. Soviet War News, London, 1944.

5. Sown Areas of the USSR, Moscow 1939.

6. New York Times, quoted by Voices of History (1945-1946), Gramercy Publishing Company, New York.

7. UNRRA Mission to the Ukraine, Kiev.

8. Socialist Agriculture, Moscow 1939.

9. Pravda Ukrainy, Kiev, 1946.

Перша частина подає загальні статистичні дані про Україну. Окреслюючи загальниково величину України в порівнянні до СССР та її продукційний вклад,автор переходить до докладного визначення площі (площини) та населення України. Сьогодні площа України (так називає площу УССР!) начисляє 587.700 квадратових кілометрів.

При обговоренні справи поширення площі України,почавши від 1939 року,автор подає історичне тло та аргументи,на підставі яких прилучено до УССР Західню Україну в 1939 р.,Бесарабію та Буковину в 1940 р. та Карпатську Україну - в 1945 р. Ці всі дані становлять об'єктивне та документальне насвітлення переговорів і трактаків,які велися та заключалися між урядом УССР та сусідніми країнами в справі України.

В підрозділі "німецько-советська війна" автор не забуває згадати також про ті великі знищення, які вчинили самі совети, спалюючи за собою все, щоб не залишати німцям, та про героїчний спротив українців перед другим нападом німців на Україну в нашому столітті.

Дуже цікаві статистичні дані про втрати населення України під час війни. Більше як 4 мільйони населення України було замордовано, а понад 2 мільйони вивезено на каторгу до Німеччини. "Втрати, які спричинили німці в промислі та сільському господарстві України були жахливі і не до порівняння з тими, що в Західній Европі". Німці знищили чи спалили в Україні дощенту 714 міст, 28.000 сіл, знищили більш ніж 2 мільйони будинків та залишили понад 10 мільйонів населення бездомним; вивезли з України 127.000 електричних моторів, 81.600 токарних варстатів, знищили залізницю та станції, пошту та телеграф. Було знищено понад 56.000 тракторів, приблизно 1.900.000 сільсько-господарських машин та 30.000 автомашин, а частину з них вивезли до Німеччини. За час трьох з половиною річної німецької окупації вони награбували понад 12 мільйонів тонн сільсько-господарських продуктів на Україні. Загальні знищення, вчинені німцями на Україні, обчисляє "Сучасне і майбутнє" на 100.000 мільйонів долярів.

Також дуже цінні дані про знищення українських міст (на відсотки чи сумарно), як Київ, Харків, Дніпропетровськ, Кременчук, Полтава, Запоріжжя, Сталіно...

В точці: "Прохання України за допомогою УНРРА" автор подає перебіг переговорів між урядом України та УНРРА, в наслідок яких ця остання призначила для України таке постачання:

Їжа, харчування, мило..............	100.189.000 дол.
Убрання, текстиль, взуття..........	16.856.000 "
Санітарно-медична достава........	2.326.000 "
Сільсько-господарська відбудова.	17.088.000 "
Промислова відбудова............	51.591.000 "
Разом:.......	188.050.000 дол.

Це становить, приблизно, 5 долярів на кожного українця.

Допомога УНРРА не могла заповнити всі недостатки, і передбачена вона була лише на короткий час. На думку автора, цю потребу повинна задовольнити четверта п"ятирічка (1946-1950), завдання якої - не тільки направити всі знищення, але також перевищити передвоєнний стан у промислі й сільському господарстві.

Не менш цінні дані з запляновованої четвертої п"ятирічки.

В другому розділі: "Сільське господарство в Україні" подано продукцію пшениці й іншого збіжжя, цукрових буряків, бавовни, картоплі - на Україні, в порівнянні з продукцією СССР. Окремо змальовано розвиток сільського господарства в прилучених до України після 1939 року країнах.

Коротко характеризує автор організацію сільського господарства в СССР - колгоспи та совгоспи. Він занадто переймається успіхом колгоспів і визначає збільшення продукції в них супроти приватних господарств у 3,2 рази, а там, де вживано модерних машин, видатність колективних господарств булаж 7 разів більша в 7 разів, ніж у приватних. Колгоспи України становлять дев"яту

частину всього Совстського Союзу й обіймають 34,9 мільйонів гектарів землі.

Далі подає автор докладні цифри знищення в сільському господарстві,загарбання сільсько-господарських машин та про відбудову сільського господарства в перші повоєнні роки 1945-47.

Ніяк не міг автор не згадати про голод в Україні в 1946 році. Хоча цей голод пояснюється виключно посухою,правди закрити ніяк, що цей голод мав також політичне підґрунтя.

Цей розділ закінчується поданням пляну,який накреслили собі совєти для досягнення на кінець 4-ї п"ятирічки - в 1950 році.Також варто уваги,що ця частина праці містить багато цінних статистичних 6 таблиць із сільського господарства України.

Третій розділ - "Українська індустрія",говориться,що ця індустрія базується на багатих копальнях вугілля в Донецькому басейні,заліза - в Кривому Розі та манганцю в Нікополі.На підставі цієї сировини та індустріялізації,яка лежить у програмі совєтського уряду,Україна стає чимдалі більш промисловою країною.

І тут знову вимиоляються ті величезні знищення,що їх завдали німці під час війни,говориться про недостачі та про утаткування, конче потрібне для відбудови української промисловости.

З порівняльних таблиць видно,що совєти прагнуть досягти в 1950 році того самого стану промисловости,що був у році 1940, проте,Україна даватиме багато менший відсоток продукції всього Союзу ССР,ніж давала десять років тому.Значить,совєти не хочуть більше зосереджувати свій промисел в Україні,а розбудовують його в більш безпечній частині - за Уралом.

На підставі пляну 4-ї п"ятирічки намічено досягти в 1950 р. такого рівня продукції на Україні:

Вугілля..............86.100.000 тонн (СССР - 250.000.000).
Коксу................15.500.000 "
Нафти................325.000 метричних тонн.
Чавуну (заліза).... 9,7 мільйонів тонн.
Сталі.............. 8,8 мільйонів тонн.
Продукція тракторів 25.000 (в СССС 112.000).
Соди...............448.000 тонн.
Суперфосфату.......860.000 "
Соли..............1.930.000 "
Цукру.............1.637.000 " (в СССР - 2,4 мільйон.).
Цементу...........2.065.000 " (" " 10.500 міл.т.).
Електричної сили13.690 мільйонів кіловат-годин.

Так само в наслідок війни сильно потерпів транспорт на Україні.Знову порівнюється з передвоєнним станом та з аплянованим проектом на 1950-й рік.У 1950 році проектується збудувати:

Довговіддальних локомотивів........1.000 (в СССР 2.720).
Вантажних автомашин...............55.500 (в СССР 146.000).
Моторових возів...................25.000 (в СССР 428.000).

Для водного транспорту велику вагу становить відбудова каналу Дніпро-Буг,який сполучить Чорне море з Вислою.

ДОПОМОГА УНРРА - УКРАЇНІ. Постачання Україні допомоги УНРРА відбувалось через Одесу (Чорним морем),а уряд України був відповідальний за розподіл постачання.

Подібно до того,як і по всіх інших країнах,український уряд створив спеціяльну організацію: Відділ Постачання УНРРА для догляду за прийомом та розподілом дібр,одержуваних від УНРРА.Цей відділ,керований В.В.Хомяком,(був безпосередньо відповідальний перед Радою міністрів України,і мав завдання тримати щільний контакт між різними українськими міністрами та місією УНРРА.

До закінчення діяльности місії УНРРА в Україні (1 березня 1947 року) продано привезені продукти на 5.166.482.000 рублів (1 дол.= 5.40 рубля),і цю суму мало бути вжито на дальші потреби відбудови в Україні.

Автор широко описує способи розподілу допомоги УНРРА серед населення України,подаючи цікаві приклади практики з київських магазинів.Розподіляли продукти універсальні магазини,гастрономи та колективно-публічні базари.Дуже поширена тоді в Україні була чорна біржа (ринок),на якій товари коштували в 10-20 разів дорожче за ціни на раціоновані продукти.При кінці наведено дані про кількість кальорій для окремих категорій населення України.

В післяслові автор робить такі висновки:

1. Перед війною Україна була житницею СССР - вона постачала збіжжя для всього СССР,а дев"ять десятих експортованого походило з України.

2. Війна цілковито змінила це становище. Найбільше знищена в другій світовій війні країна - це Україна.Найпотрібніші в 1945 році постачання для України - це харчові продукти.

3. Посуха касУкраїні багато сп[illegible] до збільшення катастрофи в Україні.

4. Ніякий нарід в Европі,що пере[illegible]тя і нищення війни, не зазнав такого голоду,як український [illegible] році 1947-му.

Які наші висновки з цієї рідкісної офіційної чужинецької публікації про Україну?

1. Помалу,хоч і не цілком відважно,світ починає вважати Україну за окрему країну.Для чужинецького світу неважлива комуністична форма,лише сама суть існування України,як держави.

2. Через брак докладних джерел при складанні цієї праці,автор користувався переважно совет[illegible]ми даними і тому з неї не можна мати кар[illegible] Україні, а в більшості - про пляни п[illegible]

3. "Ек[illegible]на в[illegible]будова [illegible] України" - це настільна книга для компете[illegible]в,які [illegible]маються справами Сходу Европи,і заразом м[illegible] с[illegible]ійним дж[illegible]ел[illegible]м також для українських дослідників економ[illegible]станови[illegible]раїни.

4. Ду[illegible],щоб українські спеціялісти попрацювали серйозно над [illegible]кою й не обмежували свої досліди тільки дешевими часописними статтями,а дали щось поважного,з чого могли б черпати відомості [illegible]кож чужинці. Промотором у цій ділянці був М.Сціборський,якого [illegible]ацю "Україна в цифрах" перекладено також на англійську мову.

——oooOooo——

o

З ТАЄМНИХ НІМЕЦЬКИХ ДОКУМЕНТІВ

(Українською мовою друкується вперше)

Після розвалу Третього Райху, весною 1945 року, в руках переможців опинилось багато документів, які кинули яскраве світло за куліси злочинної політики нашого окупанта. Багато з них відносяться до страшного терору і нищення нас, українців, як нації.

У нас, на жаль, чомусь на ці документи не звернуто належної уваги, хоч вони є часом дуже важливі. За причину цього можна вважати хіба звичайний психологічний наслідок пережиття. Той терор так жахливо відбився в наших душах, що ми навіть не хочемо цікавитися, пізнати ті методи, які давали нечувані наслідки. Один із багатьох інших таких документів кидає трохи світла на те, що робилось ворогом відносно нас пляново. Це документ, яким ми можемо користуватися, як фактом, що наш народ не був пасивним у боротьбі, не склав зброї перед окупантом, але примусив його ж задуматись над його такою безглуздою політикою. Друге, що вже з того випливає - український народ багато спричинився до перемоги добра над злом. Це ще один наочний факт, що перемога на Сході залежить у першу міру від українського народу. Значить, такі документи можуть нам багато допомогти у виборенні самостійного права перед обличчям грядущих подій... Але про це ми мусимо докладно знати, щоби мати змогу відповісти на запитання: "чому Україна - найголовніший засіб перемоги на Сході Европи?"

Використаний нам документ подаємо лише в видатніших витягах. Він фігурував на Нюренберзькому процесі під № 5394. Це меморіял гавляйтера Таврії (південної України) А.Е.ФРАВЕНФЕЛЬДА в справі адміністрації обсаджених східних областей з 10.II.1944 року.

Тому, що з коротких уривків, поданих нижче, не все ясно виходить, треба подати кілька заміток про автора меморіялу і його становище. Фравенфельд хоч і критикує часом дуже гостро нацистівську практику на Україні, однак він був відданий партієць, з австрійськими своєрідностями. Його лист - це вищого роду цинізм, бо він, зазначаючи хиби нацистівської адміністрації щодо України, дає свої поради, як треба поводитися з окупованими землями, щоб мати з того якнайбільше користи. Україна для нього - дійна корова, українці - простаки-примітиви, що їх легко обдурити. До речі, лист писаний уже після відступлення німців із нашої Батьківщини й тому реального значення не мав. Але він дуже цікавий для пізнання психології й підходу імперіялістів до нашого народу, і з цього погляду вартий уваги.

Крім того, меморіял являє собою жахливий акт оскарження супроти німців взагалі, і супроти райхкомісара України Коха, зокрема. Останній, недавно впійманий в англійській зоні Німеччини, на суді цинічно заявляв, що він "завжди був найбільшим приятелем українського народу". В чому це "приятельство" полягало, наш документ показує дуже яскраво. Підкреслення оригіналу збережено.

УРИВКИ З ДОКУМЕНТУ № 5394

БЮРО НАЧАЛЬНИКА РАДИ ВОєННИХ ЗЛОЧИНІВ.

ҐАВЛЯЙТЕР А.Е.ФРАВЕНФЕЛЬД. Відень, 10.II.1944.

У СПРАВІ АДМІНІСТРАЦІЇ ОКУПОВАНИХ СХІДНИХ ТЕРИТОРІЙ.

... зайнято в Европі країни, населення яких від са-

мого початку було супроти нас наставлене ворожо, наприклад, у Польщі, Франції, Бельгії, Голляндії, Данії й Норвегії. Але з другого боку, займято країни, що їх населення вітало німецькі частини, як визволителів і станилось до німецького правління цілковито позитивно. Так було з деякими народами Балканів і Балтики, але, передовсім, - з українцями.

Цей нарід, другий по величині на нашому континенті..., що з його більше ніж 40-мільйонового населення під німецьке цивільне і військове правління потрапило три чверті людности, прийняв німецьких вояків із захопленням, як визволителів спід зненавидженого ярма большевизму, і ставився до них з найбільшим довір"ям і симпатією.

У протилежності до цього стоїть ЗРАЗОК НЕПРАВИЛЬНОГО ПОСТУПОВАННЯ: і дивний факт, що ми протягом одного року загнали нарід, цілковито приязний до німців, що тішився нами, - в партизанку, в ліси й болота, і тим вплинули дуже негативно на хід подій на Сході..."

Сталося це, як твердить Фравенфельд, з вини німців. Далі він продовжує:

"Це був курс безоглядної брутальности і поступовання з мешканцями країни на таких засадах і такими методами, які були застосовувані в попередніх століттях супроти кольорових рабських народів. Коли додати до цього факт, який осмішує кожну розумну політику, що зневага супроти українського народу знайшла свій вияв не лише в поводженні з людьми, приналежними до нього, але при кожній можливій і неможливій нагоді була завжди висловлювана, навіть друком і розповсюджувана в летючках, то ще дужче засвідчить брак такту в поводженні з чужими народами, який, з огляду на його наслідки, може бути окреслений не інакше, як потрясаючий і катастрофальний... Знавець історії зможе навести принаймні 100 прикладів на те, що тиск викликає завжди спротив, і що нарід на ковадлі занадто часто, замість того, щоб бути розбитим, виковується на сталь, під час, коли еластична тактика в поводженні виявляється завжди розкладовою і роззброюючою, ведучи швидко і певно до бажаного результату... До цього належить ще й наївність, ЯКА МЕЖУЄ З ОБМЕЖЕНІСТЮ, вірити в те, що в XX столітті нарід, який дійсно має надзвичайно сумну, але багату історичну минувшину і інші здібності, ніж німецький нарід, що безперечно вказує на неабиякі расові й духові якості, - що цей нарід дозволить себе безперестанно принижувати й м'яти, даючи при тому радісно і, де тільки можливо, добровільно свою робочу силу й досягнення на службу тиранові...

...Кожний нарід, <u>але особливо наївні й трохи примітивні люди природи</u>, що, не зважаючи на чвертьстолітнє большевицьке поневолення зберегли надзвичайно здорові моральні сили, мають дуже вироблену здібність розрізняти між твердістю і кривдою, між карою і сваволею так, як це вміють розрізняти й діти.

В ЦЬОМУ ЗВ"ЯЗКУ Є ВИРАЗНО ПІДКРЕСЛЕНЕ, ЩО ТАКОЖ НА СТОРОНІ ОБОРОНЦІВ РОЗУМНОЇ" ПОЛІТИКИ СХОДУ НЕМАЄ НІКОГО, ХТО Б ПОБОЯВСЯ ХОЧ НА СЕКУНДУ ПОПОВНИТИ НАЙТЯЖЧІ Й НАЙБЕЗОГЛЯДНІШІ ВЧИНКИ, КОЛИ Б ЦЬОГО ВИМАГАЛИ ІНТЕРЕСИ НІМЕЦЬКОГО НАРОДУ. ЦЕ ЯВЛЯЄТЬСЯ ВИПРАВДАННЯМ, І ЗА ЦЕ МОЖНА СМІЛО ВІДПОВІДАТИ ПЕРЕД ІСТОРІЄЮ, КОЛИ ТВЕРДА КОНЕЧНІСТЬ ВИМАГАЄ ВІДДАТИ НА СМЕРТЬ ТИСЯЧІ Й СОТНІ ТИСЯЧ ПРИНАЛЕЖНИХ ДО ЧУЖИХ НАРОДІВ, КОЛИ ЦЕ Є НЕОБХІДНЕ ДЛЯ БУДУЧЧИНИ І ДЛЯ ПЕРЕМОГИ НІМЕЦЬКОГО НАРОДУ:.. АЛЕ ВБИВСТВО ОДНІЄЇ-ОДНІСІНЬКОЇ ЛЮДИНИ, БЕЗ НАКАЗУ ВИЩОЇ КОНЕЧНОСТИ, Є МОРДОМ І ТАКЕ ПОСТУПО-

ВАННЯ ЗАВЖДИ ОСУДЖУЄТЬСЯ ІСТОРІЄЮ,А ВИНУВАТЦІВ ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ ПОКАРАЄ НАЙЖАХЛИВІШИМ,ЦЕБТО,НЕВДАЧЕЮ!.. Це можна окреслити, як вершок засліплення,коли люди вірять,що вони мусять заступати під час війни якраз основні засади нашої політики,що будуть на Сході мірodайними після війни,без огляду на їх психологічні наслідки.Одне таке непорушне,догматичне поступовання доказує,як невідповідними є такі люди для того,щоб вести чужі народи. Бо таке завдання вимагає невмолимої твердости в останніх і найвищих питаннях та найдалійдучої елястичности й гнучкости,як також і здібности пристосуватися в питаннях тактики,що ними в ніякий спосіб не мусить бути заторкнута стратегія політики на Сході.

...Це показує,як дуже особи,що назовні носять на показ свою брутальність,внутрі бувають міщанами без формату.Вони засади міщанської моралі пристосовують до проблем світової історії і заявляють,що вже сьогодні треба обходитися в засадничих питаннях так,як це відповідає нашим пізнішим намірам у поступованні й адміністрації східних країн,бо ж ми,мовляв,не зможемо за кілька років прийняти іншу поставу,ніж сьогодні.Якраз протилежне є правдою.

КОЛИ НІМЕЦЬКИЙ НАРІД ВИГРАЄ ВІЙНУ,НІХТО НЕ ЗМОЖЕ ЙОМУ ПЕРЕШКОДИТИ ЗРЕВІЗУВАТИ ЙОГО ОКРЕМІ ПОТЯГНЕННЯ,ЯК ТАКОЖ УСЮ ЙОГО ПОЛІТИКУ..."

На початку, - твердить далі Фравенфельд, - гострість була оправдана,але коли виявилося,що нема небезпеки,мусіла прийти зміна...

"Навіть коли в зайнятих східних областях,передовсім в Україні, політика безоглядности ЗАСАДНИЧО була б правильною,то це було б не лише пропагандивно і тому,з огляду на воєнне правління,неправильним,але воно було б також ТАКТИЧНО помилковим,бо правління ніколи не розпоряджало екзекутивними засобами,щоб могти таку політику переводити,з конечними консеквенціями і твердістю,в життя. Але населення цього простору було до цього приучене большевизмом та до нічого іншого не звикло,і треба було призадуматись над потягненнями,бо надзвичайно небезпечно наслідувати большевизм у ділянці насильства й терору,в якій він є мистцем.Це може лише викликати з боку тубільного населення порівняння,яке мусить приводити до зменшення поваги й респекту до нас.

Також не могло цьому високоінтелігентному населенню лишатись довго таємницею те,що між вищим правлінням і військом,як також і в самому вищому правлінні,виникли розбіжності в засадничих питаннях,бо цей народ за час большевиків,як і всі поневолені народи, зробився дуже чуйним супроти нас,німців.

...Райхскомісар Кох з новоіменованим генерал-комісаром відбули інформативну поїздку до Рівного й Києва.При тій нагоді Кох висловив таке речення,як найвищу мудрість політики: "Коли б я знайшов українця,який був би вартий того,щоб сидіти за одним столом зі мною,я б мусів його розстріляти..."

...Німецьке військо закладало багато шкіл,всупереч тому Райхскомісаріят їх усі практично знищив - обидві акції були безперечною помилкою.Українці,особливо жінки,надзвичайно пильні до науки і з їх уст можна було почути: "За большевицьких часів ми голодували,але могли принаймні вчитися,за вас ми навіть такого права не маємо.Це вказує,що ви - наші вороги,хоча ми вітали вас,як при-

ятелів і визволителів..."

В інших випадках арґументують знову:

"Що у нас,колгоспників,беруть із стайні останню корову,що на нас накладають контингенти здачі збіжжя,яких вимагали большевики, це можна пояснити твердістю війни... Але те,що ви закриваєте наші школи,є доказом,що ви хочете зробити нас дурнішими,значить - ви наші вороги.Отже,ви не можете сподіватись від нас,щоб ми приносили для вас жертви".

Далі описує Фравенфельд практику замикання українських шкіл,і робить висновок-твердження,що Німеччина не могла дати відповідної кількости фахівців,потрібних для України. "А це знов таки порожня демагогічна фраза, - стверджує Фравенфельд, - коли деякі німці кажуть,що українцям непотрібно лікаря,бо пошесть лише винищить тисячі чи десятки тисяч українців.Але вони забувають, що пошесті не знають національних кордонів,і від тих хвороб умиратимуть так само й німці. Крім того,брак ветеринарів приносить колосальні шкоди для худоби.На все це треба було зважати при шкільній політиці".

"Часто Райхскомісар видавав накази закрити театри чи якісь інші розвагові інституції.Але ж людина,що працює,розваги конче потребує."

У себе в Таврії він,Фравенфельд,на власну руку давав населенню пільги,і це йому виплачувалося. Виходячи з засади,що "коней, волів і корів треба добре доглядати,щоб мати з них пожиток",Фравенфельд цинічно стверджує,що "цієї самої засади ми мусимо дотримуватись у поводженні з українцями...Мешканці Сходу мають у собі якийсь інстинкт примітивних людей природи,і тому вони нерозривно зв"язані з землею.Також відчувають без того,щоб їм багато про це говорити,чи хтось ставиться до них доброзичливо,чи зневажливо.З цих імпондерабілій складається пізніше небажаний настрій і впливає на поставу людей та на їхні досягнення праці".

"Моє поступовання в Таврії відібрало ґрунт у партизанки.Коли ж про це довідалися кола,близькі до райхскомісара,вони твердили просто - "це тому,що в степах партизани не мали де триматися".

Фравенфельд доводить,що це неправда,бо за першої світової війни партизанка була найбільше поширена якраз у Таврії.І продовжує:

"Фолькcдойчерка... часто (щоб не казати здебільшого) расово виглядає гірше,як українка,і її знання німецької мови,як навчила практика,було багато гірше,як української студентки... Під час, коли представникам правління було заборонено вдержувати товариські відносини з тубільцями - незалежно від того,чи був це науковець,мистець,чи заслужений співпрацівник... навіть у службовому відношенні мали уникати навіть подання руки, - вермахт і найвищі штаби поступали з тубільцями,що збереглися і мали певний ступінь освіти,як із собі рівними... Але представникам влади Райхскомісар забороняв сидіти за одним столом із тубільцями...Землевласник,який їздив із своїм агрономом степом годинами і днями, контролюючи сівбу чи якісь інші роботи,під час їжі мусів бути сам,бо ж йому було заборонено їсти разом із тубільцями.Це виглядало так,немов покривджені не тубільці,що їдять разом,а німець,

що їсть наодинці...

Зрештою не можна було оминути того факту,що якраз ТІ ЛЮДИ, ЯКІ БУЛИ ВИЗНАЛЬНИМИ МОРАЛІ ВИЩОСТИ СВОЄЇ РАСИ,ПОСТІЙНО ВПИВАЛИСЯ,І ТО ЦІЛКОМ ПРИЛЮДНО.

Як оцінювались такі події в очах тубільців,і як вони вплинули на настрій,про це було б навіть зайво писати".

Називаючи цих урядовців "урядовцями 4-ї й 5-ї гарнітури", Фравенфельд доводить,що користь,яку має Німеччина від України, є мінімальна. В той час,як обсаджені німцями країни потребують річно додатково 130 мільйонів тонн провіянту,з України німці вивозять усього 3 - 3,5 мільйонів тонн,отже,мінімальну кількість. Усе це через безглузду політику.

Переходячи до "вербування для роботи в Німеччині",Фравенфельд пише:

"Вербування переведено таким способом,що населенню насувалось порівняння з большевицькими засланнями на Сибір,рівнозначним із довголітньою невільничою працею,що була повна мук.А в тих,що залишились,було рівнозначним з утратою рідних назавжди. І це вербування на роботу до Німеччини приводило до розпуки людей,які сподівались від нас звільнення й встановлення порядку.Також методи,які при цьому застосовувались,мали своє джерело очевидно в лектурі екзотичних романів для старшої молоді.Вони тільки посилювали ці враження.Почавши від обведеного дротом табору,через заґратовані вантажні вагони,аж до нападів і пересіювання сіл,та до нічних облав,під час яких на зразок ГПУ витягали людей з постелі,застосовано ловлю невільників.Ця метода ні в чому не уступала методам,уживаним при ловлі африканських неґрів у минулих століттях.

Забирання відвідувачів із кін,театрів і ярмарків було тим самим так улюблене,як скупчування "добровільних" робочих сил ударами прикладів.Часто забирали людей і відтранспортовували,не давши їм можливости попрощатися з своїми рідними чи взяти з собою найнеобхідніші речі.

До того прилучилися ще методи,які застосовувано в батьківщині супроти "добровільних робочих сил": їм заборонялося сидіти за одним столом із працедавцем,відвідувати кіно,театр,користуватися публічними комунікаційними засобами,купувати на торгах,а працедавцям ще заборонялось залишати їх самих у помешканнях.

Пізніше прийшов обов"язок носити напис на вбранні "ОСТ",і це остарбайтери сприймали,як щось дуже принижуюче.Тому,що з другого боку не вистарчало сил і організацій,щоб контролювати переписку з батьківщиною тих,які знаходились на роботі в Німеччині, всі ці вістки поширювались таємничою степовою поштою,з питомою всім людям природи швидкістю,по всій Україні. До того ще долучились такі організаційні хиби,як недостаток,а часом і зовсім відсутність харчування,брак печей під час їзди зимою в вантажних вагонах,недостатня лікарська перевірка,брутальність супроти вагітних і хворих,недозволювання відпустки перед вступом на працю,і багато іншого.

Люди природи мають дуже тонке відчуття до того чи іншого,особливо що він вважається вище поставленим.Вони відчувають,що у

даної особи дійсно є природня перевага - чи він без примусу чується паном,чи може тут маленькі люди наподоблюють іберменшів і підкресленим суворим та владним виступом хочуть прикрити свою внутрішню неневність,а брутальністю заступити свою меншевартість.

Замість того,щоб визнати якнайкращою і для цих областей особливо атракційною пропаґанду розподілу землі й швидко діяти в цьому напрямку,ми цілковито затерли сподіване враження повільним поступованням і поділом усієї акції на частини.Немає сумніву,що евентуальні втрати при переведенні негайного привернення приватної власности на землю були б незначними в порявнянні з враженням,яке б не обмежувалось лише окупованою нами територією,а дало б також свої наслідки глибоко в запіллі ворога,розкладаючи й розпорошуючи його відпорну силу."

Крім того,це,на думку Фравенфельда,не вплинуло б на зменшення продукції.

"Зате Райхскомісар Кох ствердив:

"Не можна дати російському населенню землі,бо вояки,що борються на фронті,були б цим огірчені,що,замість дати їм на Сході землю,її ділиться поміж ворожим населенням країни".

Супроти цього стверджує Фравенфельд,що фронтовики зовсім не хотіли землі на Сході.Крім того,навіть відрахувавши державну власність землі,яка становить на Україні 20 відсотків,на Криму 25 відсотків резервуару було б забагато для німців,що полакомилися б на посідання її.

"Хто знає непереможне стремління мешканів Сходу до приватної власности на землю,тільки той може зрозуміти,які пропаґандивні можливості впливу на настрої мас ми проґавили...В 1942 р.дали людям в оренду для вжитку землю до 1 га (4 морґи) і водночас заявили,що прибуток від землі є їхньою приватною власністю й належить до їхнього розпорядження.Коли ж при зборі жнив виявилось,що оцінка збору була вища,ніж збір фактично дав,у наслідок дурного бюрократизму урядові чинники перейшли прямо до того, що,не дивлячись на обіцянку населенню,відбирали насильно 80 відсотків прибутку з землі.Те,що тим способом далося зібрати,було зовсім незначним у порівнянні до нечуваних шкод,яких заподіяно у відношенні до настроїв населення.

У всіх країнах недовірливе селянство знайшло в німців лише те,що воно пізнало вже за два з половиною десятиліття у совєтів,тільки ще виразніше:що не можна вірити даним обіцянкам,бо дане слово завжди неправдиве,і відтоді вони вживають на німецькі обіцянки те саме слово,що в них уже за часів большевизму стало лайкою,якою вони висловлювали свою перевагу й погорду,окреслюючи всі наші заходи словом: п р о п а ґ а н д а.

На Сході не можна працювати з може добре задуманими,але наскрізь ДИЛЕТАНТСЬКИМИ гаслами й розпорядженнями,зглядно наказами,а треба добре знати відносини країни".

"А як же німці могли познайомитися з психікою тубільного населення,коли їм було заборонене усяке зближення з українцями?", - питає далі ґавляйтер.

"Представники правління,особливо обласні комісари одержали

наказ - якнайшвидше вчитись української мови, згідно російської, однак, вони його майже не виконували, бо тут ішло, як відомо, про тяжку для вивчення мову, а німець має дуже нерозвинуту здібність до вивчення чужих мов. Тому їхні намагання порозумітися мовою країни, мали зовсім протилежні наслідки, ніж це було бажане. Бо тубільне населення швидко помітило, що воно в стані швидше вивчити німецьку мову, ніж це можливе німцям вивчити російську. Не задовольнившися тим, заборонили тубільцям вчити німецьку мову, бо...

...існує побоювання, що "чужинці можуть вдертися в суть німецької істоти і підслухати її душу..."

Фравенфельд стверджує, що з расових поглядів мешканців південної України й Криму треба оцінити в расовому відношенні дуже позитивно! Не дивлячись на те, що багато в цьому напрямку попсовано.

"Без сумніву, цього доконав большевизм, викорінюючи всіх тих, які намагалися ставити йому опір - а це були расово найкращі. Так змінився характер народу, завдяки голодові, нужді й арештам. Але тут відбувся також процес добору, вправді не в непрямі високовартісних і найшляхетніших елементів, але залишились може найменше симпатичні, зате найтвердіші і найвідпорніші елементи.

Дуже швидко стало населенню відомо, що відносини між німцями й українцями вважаються за каригідні і заборонені, і це дивно, як сильно було цим ображене національне почуття населення, й як сильно воно почувалося цим приниженим.

...Райхскомісаріят України розповсюдив підписану ним летючку в 10.000 примірниках, у якій він не обмежився лайкою на адресу українців чи росіян, але ставив одразу взагалі всіх СЛОВ'ЯН, як меншевартісну збиранину. Цю летючку, щоправда, стягнуто на наказ райхсміністерства Сходу, але це вказує, наскільки непокликані люди займалися пропагандою на Сході".

Взагалі в адміністрації України були дуже великі недотягнення, що їх Фравенфельд описує далі докладніше й закінчує свій меморіял так:

"...Було соромно ствердити, що українське й російське населення дуже скоро зрозуміло те, що не є ясним для багатьох німців. А саме, що творення господарських організацій так, як це робив райхскомісаріят України, НЕ ЯВЛЯЛО собою нічого іншого, як переіменування попередніх большевицьких заводень, - обставина, яка провадила до того, що по стороні тубільців виробилося враження, ніби в ділянці господарській ми не маємо ні фантазії, ні власної програми, і не відрізняємось нічим від ненависного большевизму..."

---oooOooo---

o

ВИНАР ЛЮБОМИР

ПРОЄКТ ПЛЯНУ ПРАЦІ ЛІТЕРАТУРНОЇ КОМІСІЇ "ЗАРЕВА"

А. ВІСНИКІВСЬКИЙ ПЕРІОД

I. Дмитро Донцов - щоби зрозуміти цей літературний очерк, треба докладно проаналізувати його політичне кредо, цебто, потрібне докладне студіювання таких творів Донцова, як "Націоналізм", "Дух нашої давнини", "Де шукати наших історичних традицій", "Підстави нашої політики".

а) Вісниківська Квадрита (поезія).
   1. Є.Маланюк ("Стилет і Стилос", "Гербарій" та інші).
   2. Ю.Клен. Прокляті роки
   3. Л.Мосендз ("Зодіяк", "Вінок сонетів").
   4. О.Ольжич ("Рінь", "Вежі").

До 1. Цікаво опрацювати таку проблему: "Значення творчости Євгена Маланюка у зв'язку з ідеологією Д.Донцова".

До 4. Тут насувається тема: "Батько й син" (О.Олесь - О.Ольжич).

Б.Кравців, Ю.Дараган, Б.Антонич, С.Бабій, М.Чирський, Б.Гомзин (Тройзілля), А.Кара, О.Стефанович, А.Коломієць, Б.Нижанківський.

б) Проза: У.Самчук ("Волинь", "Марія", "Кулак" та інші).
   Ю.Липа ("Нотатник" та інші).
   І.Керницький ("Мій світ").
   Р.Єндик ("Сміх Аріядника") Реп. – Аріядника
   Ж.Процишин
   Б.Гомзин ("Еклезіяст",
   Королів-Старий.

в) Жінки: О.Теліга, Н.Холодна-Лівицька, Г.Мазуренко, Г.Журба, К.Гриневичева, У.Кравченко[x)], К.Малицька, І.Вільде

г) Літературна критика:
   Д.Донцов ("Криза нашої літератури"),
   О.Грицай ("Критичні статті на чужу літературу"),
   М.Мухін,
   Л.Луців.

II. В цей час (20-ті роки в Західній Україні, поруч із літературою націоналістичного характеру, розвивається другий напрямок, так зв. "КАТОЛИЦЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ". Виходять журнали: "Поступ", "Дзвони" та інші. Деякі співробітники цих журналів гуртуються в

---

x) Хоч віком У.Кравченко призначена до старшої літературної школи, однак своїми творами намагалася йти впарі з духом часу.

товаристві "Гурт письменників - Львов". Знані В.Мельник (В. Лімниченко), С.Самчук, П.Сосенко, О.Петрійчук та інші. Деякого значення набирає теж журнал "Нові шляхи" - більшовицької орієнтації.

Ш. Не маючи змоги студіювати й перебувати на рідних землях, значна частина студентів виїздить за кордон, у Чехословаччину. І саме там на 20 - 30-ті роки припадає розквіт т.зв. "ПРАЗЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ ШКОЛИ". В поезії здобули найбільше признання О.Теліга, О.Лятуринська, О.Стефанович, О.Ольжич; в прозі Ю.Липа, Н.Королева, У.Самчук і М.Чирський.

ІУ. ЧЕРВОНА КАЛИНА. Воєнні події 1918-20 років знайшли свою синтезу в письменстві у видавництві "Червоної калини". Тут знаходимо твори в загальному мілітаристичного характеру з останньої війни за національне визволення. Знані: Л.Лепкий, Р.Купчинський, Ф.Дудко, В.Софронів-Левицький, Матіїв-Мельник, Ю.Шкрумеляк та інші.

У. ЛІТЕРАТУРНЕ ОБ'ЄДНАННЯ. В роках 1933-1935 створилося в Галичині Літературне Об'єднання, в склад якого входили:

В.Ткачук, Б.Нижанківський, О.Цісик, М.Дужий.
І.Кирницький, В.Ковальчук, А.Курдидик,

Б. УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА ПІД БОЛЬШЕВИЦЬКОЮ ОКУПАЦІЄЮ

І. Двадцяті роки на СУЗ позначилися грандіозним розвитком різних літературних напрямків. Цей період знаний у нас, як "Ренесанс 20-х років на СУЗ".

1. "ПЛУГ": С.Пилипенко, А.Головко, Д.Куменна та інші.
2. "ГАРТ": М.Хвильовий, В.Сосюра та інші.
3. "ВАПЛІТЕ": на чолі з М.Хвильовим.
4. "ПРОЛІТФРОНТ" (продовження "Вапліте):
   Г.Епік, Ю.Яновський, О.Досвітній,
   А.Любченко, О.Вишня, І.Сенченко,
   М.Йогансен, П.Тичина, М.Козоріз,
   М.Куліш, Ю.Смолич, М.Івченко.
5. "НОВА ҐЕНЕРАЦІЯ" (новатори літературних стилів):
   М.Семенко, М.Бажан, О.Полторацький.
   Г.Шкурупій, О.Влизько,
6. "ЛАНКА":
   Б.Антоненко-Давидович, В.Підмогильний,
   Г.Косинка, Є.Плужник,
   Т.Осьмачка, М.Галич,
   Д.Фальківський.
7. "НЕОКЛЯСИЧНИЙ ОРДЕН":
   М.Зеров, М.Рильський, М.Могилянський,
   П.Филипович, О.Бургардт (Ю.Клен) Драй-Хмара.

"А" - техно-мистецька група:
   О.Слісаренко,
   В.Гжицький,

8. "МОЛОДНЯК": П.Усенко, О.Донченко, Д.Гордієнко, І.Момот. І.Ткачук,

КРИТИКА: М.Зеров, Драй-Хмара, Полторацький.

В. ЕМІГРАЦІЙНА ТВОРЧІСТЬ

I. Проза:

МУР - його ідеологія (три збірники МУР-у).

У.Самчук, І.Багряний,
Т.Осьмачка, Ю.Косач,
В.Домонтович, І.Костецький,
В.Чапленко, Д.Гуменна,
В.Русальський, Любомирський.

б) Поезія:

С.Гординський, І.Багряний,
А.Гарасевич, М.Орест,
В.Барка, Т.Осьмачка,
Г.Черінь, Л.Лиман,
Л.Полтава, М.Ситник
Б.Кравців, і багато інших.

в) Критика: О.Грицай, Ю.Шерех,
В.Державин, Л.Луців.

---ooo---

З листів

Марта ПОЛЯНСЬКА, Буенос-Айрес, Арґентина.

"...Складаю щиру подяку за надісланий мені Бюлетень "ЗАРЕВО" і особливо мій палкий привіт Об'єднанню Українських Студентських Товариств Національного Солідаризму".

Мене надзвичайно скріпив внутрішньо ваш почин. Це, власне, те, за чим я давно тужила. Я вдячна вам за плодовитий задум і за акцентовані вами проблеми, що на мою думку, як наші головні "пункти найменшої відпорности" вимагають творчої розв'язки. Національний Солідаризм: в тих двох словах міститься глибока істина життя.

Особливо цінним уважаю відважне виведення на денне світло отої інтелектуальної незрілости, неглибокости української людини і - намагання боротися з цим злом. Ми надто шкідливо для себе звикли прикривати оту інтелектуальну наготу тендітною одежиною нашої "чуттєвої глибини", або політичною фразеологією і мнимим героїзмом. Проблем же буття ми в суті речі ніколи не поглиблювали, і тому плавали по морю історії, кидані припадковими штормами в той час, коли інші народи наполегливо поринали вглиб життя і здобували звідтіль дорогоцінні скарби, що затвердили їм незаперечно їхнє існування і їхню істотність.

Сердечно стискаю руку всім тим, що вибрали оту неефектовну, але істотну дорогу, що на ній триваєте і намагаєтеся вести по ній інших: постараюся бути з вами".

---ooo---

ПРОФ.ДР.В.ДЕРЖАВИН

ДО ПОХОДЖЕННЯ СЛОВА "ЗАРЕВО"

Незрідка доводиться чути - зокрема серед мовних фахівців - що іменник "зарево" становить собою т.зв.русизм,себто є безпосередньо запозичений з російської (літературної) мови,і слід визнати, що за сучасним станом етимологічних відомостей така можливість не є виключена; проте вона не лише не доведена,а й посідає меншу наукову правдоподібність за інші дискусійні припущення.

Наростов віддієслівних іменників -ев- (в українській літературній мові - -ив-,але це радше питання правопису) є праслов'янський.Вокалізація основи з її а (в чергуванні з о,порівн."зоря", "зоріти" тощо) належить до праслов'янського,від індоевропейської прамови успадкованого типу о (з праіндоевроп.о короткого): а (з праіндоевроп.о довгого),напр. "помогти": "помагати"; з російським т.зв."аканням" а в "зарево",зрозуміла річ,не має нічого спільного,бо міститься в наголошеному складі,а до того ж маємо в новгородській Остромировій євангелії 1056-1057 р. - себто кілька сторіч перед виникненням "акання" в південноросійських діялектах (а можливо,що й перед виникненням самих тих діялектів) назву місяця серпня "заревь" - назву,найправдоподібніше,ще праслов'янську,порівн.чеськ. z a ř - "вересень" (И.И.Срезневский: Материалы для словаря древне-русского языка,Спб.1893,т.I,ст.943).Отже, є причини думати,що й "зарево" - слово праслов'янське,що існувало і в давньоукраїнській мові,але в сучасних українських діялектах, здається,не збереглось; бо подані в Російсько-українському словнику УАН (т.П,ДВУ,1929,ст.79) форми "зорєво" та "зоріво" є наведені без жадного посилання і викликають підозру,чи не становлять вони штучний продукт модерної "гіперукраїнізації" російського "зарево"; а зазначена там само форма "жарево" хоч і стверджується цитатом із Степана Васильченка - доброго знавця української лексики,проте без фахової лінгвістичної освіти - але її ж звуковими законами української мови не виправдується і походить,найрадше,з контамінації російського "зарево" та засвідченого на Київщині "жарево" в значенні "тлеющий костер" (Б.Гринченко: Словарь украинского языка,ДВУ,1925,ст.516).

З другого боку,відсутність іменника "зарево" в давньо-українському письменстві (княжо-київської доби) само з себе нічого ще не доводить,бо за самим своїм значенням таке слово могло потрапити до літописних або ж релігійно-моральних текстів хіба-що випадково; адже й в зазначених вище "Материялах" І.Срезневського,де використано давнєросійське та середньоросійське (московське) письменство,цього слова немає! Що ж до письменства середньоукраїнського (литовсько-польської та козацької доби),то його лексика є ща так мало досліджена,що на сьогодні припущення про неіснування слова "зарево" в середньоукраїнській літературній лексиці було б передчасним.

Отже,гіпотеза про суто російське походження того слова є найменш правдоподібною (з тих,що науково можливі),через архаїчну ст[illegible]ру та дуже давнє засвідчення основи з а р е в (Остромирова [illegible] є найдавнішим східньо-слов'янським рукописом з усіх,що

збереглись); значно правдоподібніше - що це праслов'янське слово, яке в давньоукраїнському письменстві не засвідчене лише випадково, а в середньоукраїнському - може ще знайдеться, а може й ні. В останньому випадку, це є на сьогодні "зворотне" запозичення з російської мови, в якій "зарево" збереглось безперервно від праслов'янської доби.

Проте не виключається, що "зарево" могло, зберігшись у середньоукраїнському письменстві, перейти звідти - ще не ясними для нас шляхами - до наддністрянської галузі новоукраїнської літературної мови, а вплив російської літературної мови в Галичині (за доби "москвофільства") лише вторинно сприяв його поширенню.

oooOOOooo
o

З листів.

ІНЖ.ЧАРНЕЦЬКИЙ.

"...Ознайомлення з нашим сучасним і шукання нових шляхів являється не лише правильною розв'язкою, але конче потрібною. Одначе практичне переведення цих думок повинно бути послідовне.

Щодо конкретної праці, то мене цікавило б розроблення слідуючих питань: у першу чергу - ознайомлення із сучасним станом індустрії на Україні, її функціональна пов"язаність з індустрією СССР. Виходячи з існуючого стану, треба шукати шляхів усамостійнення.

Другий комплекс питань, важливих для техніка - це взаємовідносини робітника і підприємця. Для цього треба ознайомитися з життєвими умовами, психікою, станом почуття і потребами нашого робітника.

Цікаво тут слідкувати за шуканням бази цих взаємовідносин в Західній Европі і в Америці. На мою думку, немає сенсу для наших техніків пробувати творити якісь суто-фахові комісії, бо людей з тотожним фахом, які мали б зацікавлення обмінюватися вузько-фаховим практичним досвідом, тяжко знайти, і такого роду праця не вкладається в рямці "ЗАРЕВА".

---o---

ОСип ЗІНКЕВИЧ, Франція.

"...Почин творення комісій уважаю дуже щасливим. Та чи знайдуться для його практичної реалізації потрібні кадри?..

З охотою буду співпрацювати з "Літературною Комісією". Уважаю, що ми повинні пильно слідкувати за новими появами книжкового ринку УСРР і кожночасно інформувати про них наше членство".

---o---

Б.ЖЕБУТОВСЬКИЙ, Австралія.

"...Постава "ЗАРЕВА" мені дуже сподобалась. Вона гостра і рішуча, а при тому надзвичайно оригінальна.

Прочитавши "ЗАРЕВО", я відкрив в собі стільки енергії тут у чужому оточенні, як рідко коли перед тим. Я радий би одержувати більше нашої літератури".

----ooo----

Х Р О Н І К А.

3-РІЧЧЯ ІСНУВАННЯ УСТ НС "СІЧ".

І2 грудня І949 наше Товариство урочисто відсвяткувало Третю річницю свого існування, получивши це із традиційним Андріївським Вечером. Свято відбудося в Мюнхені, Функ касерне, в приміщеннях Ресторану "Чорний Кіт"

В програму входила загальна інформація голови Б.Винара про діяльність і осяги нашого Товариства, а відтак Мистецька частина. Пані Рома Дзюбинська майстерно продеклямувала власний монтаж з "Мойсея" І.Франка, присвячуючи його Полк.Андрієві Мельникові, з нагоди Його Уродин та Іменин. Пані Гузій та молодий компоніст І,Синевицький заповнили вокальну та музичну частину, а Др.Р.Єндик своєю новелею п.н."Нова Європа" та "Гуцульською Колєдкою" зробив перехід до Андріївських забав, що тривали до 4-ої год.ранку чергового дня.

У вечорі взяло участь біля 80 осіб, а серед них УСТ "Січ" вітало й члена УНР-ади Інж.Дмитра Андрієвського.Рівночасно Товариство попрощало активну членку п.Адвентину Животенко, що чергового дня виїхала до ЗДА.

Вечір залишив по собі незабутнє враження в учасників.

НОВІ КЛІТИНИ УСТ НС "СІЧ".

На перший день Різдва Христового 7.січня І950 року в Ляйпгаймі засновано нову клітину, що стоїть на нашій ідеологічній платформі.В основуючих сходинах взяло участь І0 осіб.Представники "Зарева" зазнайомили учасників з плятформою "Зарева" та з основними завданнями, після чого рішено створити клітину, на чолі з Єдвардом Маркушевським. Клітина виявила пожвавлену діяльність, а дещо з вислідів праць буде вже друковане в черговому числі Бюлетеню "Зарево".

ШОСТІ ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ УСТ НАЦІОНАЛЬНОГО СОЛІДАРИЗМУ "СІЧ" в МЮНХЕНІ.

В суботу 4.лютого І950 відбулися Шості Звичайні Загальні Збори Українського Студентського Товариства Національного Солідаризму "С І Ч" в Мюнхені.Українське Студентське Товариство Національного Солідаризму "С І Ч" в Мюнхені - це перше ідеологічне угруповання на студентському відтинку. В основу своєї ідеології прийнято ідею Українського Націоналізму. В І949 році разом з іншими однозвучними товариствами, мюнхенське товариство стало підвалиною для заснування ідеологічної Централі українського націоналістичного студентства "З А Р Е В О".

Загальними Зборами керувала Президія на чолі з студ.Пав-

лом Дорожинським, як головою, та О.Шевченком і М.Савин - членами. Крім звітів уступаючих керівних органів, доповнення Статуту, виборів нових органів і ін., денний порядок заповнено доповіддю Д-ра Петра Старча (заступника Провідника "ЗАРЕВА") на тему: "Наші завдання на майбутнє".

Уступаючий голова Богдан Винар здав вичерпний звіт Управи за пройдену каденцію. З'ясовано труднощі, що зумовляли дещо послаблену діяльність товариства. Зате треба відмітити великі осяги в організаційній площині, бо на місце понад 80 виїхавших у різні країни світу членів прибуло не на багато менше НОВИХ, - молодого доросту. Тому у Зборах взяло участь біля 80 людей. Контрольна Комісія у свойому звіті відмітила недомагання, а потім уділено абсолюторію. Статут доповнено, щоб "СІЧ" могла творити теренові секції, а існуючі - в Ляйпгаймі та Берхтесґадені - затверджено. Члени їх брали участь у Зборах.

Нову Управу Товариства обрано в такому складі: Павло Дорожинський - голова, Дмитро Фурманець - заступник, Марія Микулович - секретарка, М.Березюк і Козій - члени. До Контрольної Комісії обрано: Івана Жеґуца - головою і В.Квасвицького та О.Варецького - членами.

В Загальних Зборах брав участь громадський діяч з терену Великої Британії В.Шевчук, як також організаційний референт ЦЕСУС-у І.Ґута. Як на теперішні умови, участь у Зборах була направду чисельна, що є доказом зацікавлення членства своїм Товариством і його діяльністю. Тому Збори проходили в повному порядку, в піднесеному настрої, в повній гармонії загалу.

-:- -:- -:-

До дальших імпрез Мюнхенської УСТ "СІЧ" слід зачислити відсвяткування річниці проголошення самостійности Карпатської України (18.III.ц/р) і вшанування Шевченківських Роковин (25.III. ц/р).

В програму святкувань Карпатської Річниці входив реферат І. Жеґуца та деклямація М.Кричфалушій. Численною приявністю вшанували "січовики" та приявні гості пам'ять Героїчних Борців "Срібної Землі".

Шевченківські Сходини Товариства заповнено рефератом "Т.Шевченко, його життя і творчість", що його виголосив Мих.Березюк. Маріян Козій - продеклямував Шевченкове "Посланіє".

XI. ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ УСГ МЮНХЕН.

22.квітня ц/р відбулися в Мюнхені XI.Звичайні Загальні Збори Української Студентської Громади. Зборами керували Гр.Васькович - як голова президії і Козій М. і Земська Н. - члени. До нової Управи увійшли: В.Наняк - голова, Гр.Васькович - заст.голови, В.Саляк - секретар та др.Осип Теслюк - голова Контрольної

Комісії.

Уступаючий голова др. О.Теслюк підкреслив у своєму звіті незацікавленість нашого студентства життям і працею своєї Громади і посилену втечу в приват з усіми його рисами: студійні і життєві труднощі, еміґраційні турботи і т.д.

Різко відмічені наслідки посиленої еміґрації членства:до кінця каденції вибули всі члени Управи, крім голови!

Збори приняли внесок уступаючої Управи УСГ, згідно з яким зліквідовано окремі високошкільні УСТ та повернуто до централізованої Громади. Ця зміна (стан УСГ до 1946) виявила себе у зв'язку із сталим зменшенням чисельного стану Громади (з 800 членів у 1946 р. на 280 членів - тепер) конечною, і треба сподіватися, що вона вплине на пожвавлення дальшої праці УСГ.

Треба зазначити, що організатори нашого студентського життя звертають дуже мало уваги на добір кандидатів з-поміж молодого активу, що хоч не так чисельно, але все таки допливає до наших, проріджених еміґрацією рядів. Між нами тепер чимало таких, що тієї "громадської школи" не перейшли, але переросли її і ясно - не беруть участи в організаційній роботі.Це одна з причин послаблення праці наших студентських осередків.

Стан безнадійний? Ні! Дійсність такого припущення не підтверджує: є і на студентському відтинку дрібні і більші осяги, слід їх бачити! Існує, напр., в самому Мюнхені кілька ідеологічних студентських Товариств, кожне з них гуртує іще по дватри десятки активних студентів, що проявляють сьогодні більше, як мінімум зацікавлення загально-студентськими справами; є між ними одиниці, які відповідають усім вимогам сучасного студента і під оглядом студій, і під оглядом громадського заінтересування. Перед Управою УСГ поважне завдання: відкрити "Ґетта" згаданих Товариств, використати кожну нагоду до стрічі, як у праці, так і в товариських імпрезах (прогульки, дискусії, товариські вечори,тощо).Це - передумова для здорового розвитку і суцільности наших студентських рядів у майбутньому.

На тому відтинку чимало буде залежати від пожвавлення культ.-освітньої і виховної роботи серед студентства.Наш дорост відбився від самостійної праці і в найкращому разі поглиблюється в свій фах. А хто працює над позашкільним вихованням українського студента, хто поглиблює зміст студентського життя?

Дещо відстаємо! І у зв'язкуз тим чи не слід відсвіжити в пам'яті численні приклади посвяти, відданости і зрозуміння, жертви і праці, що характеризують українського студента вчорашніх років? Бо ж не сьогоднішній день , що викидає нас після років змагу за своє "я" на чужий пісок, а той вчорашній - наш - хай остане мірилом наших стремлінь і світить тим, що тратять - чи загубили шлях.

_:_:_:_:_:_

Марка Попович

„ЗАРЕВО"

БЮЛЕТЕНЬ

МОНТРЕАЛ

Рік II. 1951 Ч. 3.

БЮЛЕТЕНЬ
Об'єднання Українських Студентських Товариств Національного Солідаризму "З а р е в о".

Рік II ГРУДЕНЬ 1950 Число 3

ПРАЦІ КОМІСІЙ.

----oooo----

Видає "З А Р Е В О" Редагує КОЛЕҐІЯ

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:
Др.Марко Антонович
М о н т р е а л
3462 Сіти Галл Аве
К а н а д а

Від Редакції: Ми свідомі того, що це число має дуже багато недомагань зокрема щодо технічної сторінки. Просимо наших читачів мати на увазі, що ми мусіли друкувати його власними силами. Це має бути для нас не лиш оправданням, але й побудником до дальшої праці над технічним удосконаленням нашого бюлетеню на майбутнє.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

ЦЕ ЧИСЛО ВИЙШЛО ЗАВДЯКИ ЛАСКАВІЙ ВСЕСТОРОННІЙ ДОПОМОЗІ В.Ш. ПАНІВ ЕВГЕНА ДОВГАНЯ ТА СТЕП. КУТНОГО. ЗГАДАНИМ ПАНАМ ДОБРОДІЯМ СКЛАДАЄМО НАШУ ЯКНАЙЩИРІШУ ПОДЯКУ.

РЕДАКЦІЯ.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

Вже після замкнення числа прийшли деякі інформації,що їх хочемо подати до відома членству:
З Чікаґо прийшло повідомлення,що дня 18. листопада ц.р. відбулися там чергові сходини клітини "Зарева", на яких дипл. екон. Микола Домашевський виголосив доповідь на тему:" Економічний лад в майбутній Українській Державі". Після доповіді відбулася жвава виміна думок.
В Лорейн - Клівленд в суботу, дня 16. грудня ц.р. основано клітину "Зарева".
В Монтреалі відбулися в неділю, дня 17. грудня ц.р. основуючі сходини клітини "Зарево", що в них взяло участь 13 членів - основоположників. В першій частині Микола Плавюк відчитав доповідь на тему:" Можливості праці "Зарева" на нових теренах поселення".Після доповіді відбулася дискусія. В другій організаційній частині сходин принято статут товариства, що приняло назву "Українське Академічне Товариство" "Молода Громада". Вибрано управу в складі : Голова: Б.Дуда, заст.голови: С.Антонович, секретарка: І.Лебідь.
Дальші інформації дивись в Хроніці.

Інж.Аркадій Жуковський.

Розбудова Держав.

Держава не твориться в будуччині
Держава будується нині.
О.Ольжич.

I. Спроба переоцінки минулого. Вперше на другому річному З'їзді "Зарева" виринуло в яскравій формі питання поколінь носіїв націоналістичної ідеї та руху. На цьому З'їзді однаково брали активну участь всі три ґенерації, а саме: I/ основоположників модерного націоналізму в його зорганізованій формі, 2/ ґенерація яка закріпила українській націоналізм у 30-тих роках, та назріваюче нове покоління - военного та повоєнного періодів. І хоч всі ці три ґенерації собі гармонійно чергують і останні дві виростали на здобутках і практиці попередніх, то все ж таки кожна з них має свої питоменності, що заключають їх в цілість і дозволяють їх характеризувати кожну зокрема.

Середовище основоположників - співтворців визвольних змагань 1917 -20 рр., яких об'єднала спільна участь у відбудові молодої української держави та пізніша реакція на помилки відповідальних чинників - уважало всю вину невдачі українського відродження у відсутности національної свідомости головно серед провідної верстви та в бракові віри у власні сили. У висліді вони імперативно видвигнули клич Самостійности й Соборности Української Держави, а зміст цілої праці характеризувався влучно підібраним гаслом Розбудова Нації. Що вибраний шлях був правильни[й] потвердили наступні роки. Сам клич став власністю всього вільного вільного українського народу, а зміст був виповнений у різних відтинках м[...] [...]чною працею. Він зреволюціонізував духовість, психіку та світовідчування українця.

Наступна ґенерація, яка мала досвід своїх попередників, взялася за поглиблення та популяризацію видвигнених основоположниками кличів. Нажаль за не надто численними виїмками вона спромоглася зробити порівнюючи малий поступ і обмежувалася здебільшого переспівуванням попереднього, що мусіло припровадити до внутрішньої кризи та врешті решт до бунту. І в такому стані застає українство друга світова війна, що як через зовнішні так і внутрішні обставини не дозволяє реалізувати намічені цілі. Катастрофальний для української справи вислід війни тільки поглиблює кризу та безвихідність.

Слід ствердити, що тоді коли основоположники цілістю витримали пробу життя і єдині по сьогоднішний день несли і несуть відповідальність за здоровий розвиток цілости українського життя а зокрема за націоналістичний відтинок, в той час їх переємники за малими виїмками і без огляду на табори приналежности попадали в кризу, зневіру, бунт та дезерцію.

В такому стані виховувалася і виростала третє покоління, що сприймало вже життя в націоналістичному окруженню. Воно слухняно співпрацювало з своїми духовими вчителями і хоча повне енергії та маючи не дуже то світлий примір своїх попередників, не знеохочувалося, не бунтувалося і не починало історії від себе, як покоління 30-их років. Проте їм багато ближчими були старші носії тої самої ідеї ніж безпосередні їхні попередники. Теж характерно для них є те, що вони в шуканні за тим виповняючим змістом, який мусів наступити, щоб не поглибити ще більше існуючу прогалину, не починало від деклярацій, тільки реалізуючи той зміст і випробовуючи його з життям та своїми скромними спроможностями - виступили з ним тоді, коли запрацювались в поодиноких відтинках, коли побачили що те за чим шукали дійсно не було ніким заступлене. Вони продовжували в повній гармонії працю попередників, що зміцувалася в кличі "Розбудова Нації" і як консеквентні її продовжувачі дійшли до нового етапу праці, що її зміст характеризується гаслом: Розбудова Держави.

II. Нові шляхи. Шукання за виповнення змісту праці розпочалося в перших повоєнних роках. Перший конкретний шлях опрацював один з основоположників, який цей зміст заповнював національним солідаризмом. Ця концепція була зовсім на місці. Саме тому молода ґенерація прийняла національний солідаризм за зміст своєї праці. Але зараз виказалося, що національний солідаризм є ще замало розпрацьований та що цю концепцію прийдеться наповнити не тим змістом, який йому підсувають ідеологи чужих солідариз -

мів !Також замінити національний солідаризм - національною солідарністю не задовольнило б бажань "Зарева". Навязуючи до традиції основоположників та критично застановляючись над веденою працею по фахових комісіях, виринула думка означити наші шукання гаслом - Р о з б у д о в а Д е р ж а в и.

В чому суть ?Проблема нації знайшла своє обширне висвітлення та аналізу на протязі двох десятиліть. Тут вже багато не віднайти, а йде не так про якісь периферійні справи, як скорше про основні. Акцентуючи проблему нації, прийшлось до певної міри залишити в тіні проблему держави. Трактуючи державу, як форму у якій може найкраще розвиватися державна нація, ці два явища хоча не зливаються, але доповнюють себе і між ними існує органічний звязок.

Пройшовши перший етап - р о з б у д о в и н а ц і ї, мусить природньо прийти на чергу другий - р о з б у д о в и д е р ж а в и, інакше перше останеться тільки абстрактним розумуванням. Цей етап тим більше конечний в ці часи, коли суверенність української думки здобула горожанство серед українства і потрібно перейти до опрацювання тих відтинків, які ставить перед кожною суспільністю існування держави і коли знова назріває можливість якраз розбудовувати державу. Додатковий момент, що промовляє за потребою розбудування ділянок державного організму - це брак будьякої підготовки серед політичної еміграції в цьому напрямі, як і в теоретичному так і практичному видах. Працювати над цими занедбаними справами взялося середовище молодого націоналістичного покоління. Діло надзвичайно відповідальне та відважне. Ми були того свідомі і відти наша здержливість у декляраціях. Тому наступила спочатку праця по комісіях, що сама по собі старається схопити цілість відтинків розвитку держави.

Вибираючи цей шлях не забуваємо також про нашу заяву дану в часі основуючого З'їзду "Зарева". Заява в якій ми всю нашу увагу звертали до стану на Батьківщині. І саме працею над розбудовою державницьких ділянок ми доказуємо послідовну його реалізацію. Ті, що осталися в Батьківщині, що живуть в українській державі, хоч не національній, привикли думати такими державницькими категоріями, які були чужі еміграції. Студіюючи їх -ми підготовимо себе до майбутньої важливої праці : затерти те провалля між представниками того самого покоління, що силою обставин виростали в різних дійсностях, як необхідну вимогу попереджуючу могутній своєю монолітністю чин над будовою нашого суверенного буття.

III. Місце "Зарева". Після вище сказаного виринає питання що таке "Зарево" та яке відношення його до інших націоналістичних формацій ?

Безпідставним є твердження, що середовище "Зарева" це партія, прибудівка, орден і т.д., чи з другої сторони що це нова диверсія в націоналістичному русі. Відповідальні за долю "Зарева" не беруться до тих справ, до яких не є покликані й до яких ще не виросли. Справи практичного характеру належать людям досвіду. Себе обмежуємо покищо до теоретичного озброєння, будучи кожної хвилини готовими приступити до приміненння його в життя.

Середовище "Зарево" не обмежує себе виключно до студентської проблематики й уважає за бажану участь і молодоакадемічного й позаакадемічного елементів в його праці. "Зарево" виписавши на своїм прапорі девіз Рорбудова Держави реалізувати ме його в повній гармонії і співпраці з націоналістичним рухом, уважаючи себе за молоде покоління цього останнього.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

x ".....В кожній війні - а революція є теж війною - річ не виключно в рішучости й x
x хоробрости, але також в продуманому пляні, організації всіх сил та в одноцілому x
x проводові". Т.Г. Масарик, "Світова Революція" стор. 33. x
x x
x Коли Україна має визволитись - вона мусить мати один провід і одну визвольну політику ! - x
x
x полк. Андрій Мельник.
x

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

Марко Антонович

О.Я. КОНИСЬКИЙ.
/ Закінчення /

У. Значіння О.Я. Кониського.

З черги постараємося оцінити те значіння,що його мав Кониський для різних ділянок українського життя.Зробити це не легко,бо й тут бракуватиме безпосереднього матеріалу, зокрема його листування,що переховувалося у О.І.Лотоцького в Петербурзі та загинуло під час революції,а в такої темпераментної,рухливої й підприємчивої людини як О.Я.Кониський - це джерело першорядної ваги.

Ще найпростіше писати про його літературну діяльність,що порівнюючи добре оцінена такими ученими як Огоновський,Єфремов,Возняк тощо,тому й ми зможемо що до цієї ділянки скоротитися.

І/ Літературна діяльність О.Я. Кониського.
а/ Поезія

Кониський писав вірші з дитинства українською і московськими мовами.В альбомі Н.Гербеля записаний вірш рукою Кониського з датою 9.II.1848 р. і жартівливий лист Гурії до Магамета з 26.IX.1847 р. отже обидва твори походять із II року його життя. Обидві речі писані в Ніжині,отже непорозуміння виключене.В.Доманицький,що подав цей матеріал / ЗНТШ 83 стор.176 - 184 / над цим питанням не застановлявся,видно не бачив нічого надзвичайного в тому,що II-тирічний хлопець спромігся написати такий вірш.Згаданий вірш московською мовою пізніше сам автор переклав на українську.

Вірші О.Кониського в загальному вказують на певну здібність,навіть обдарованість,проте вони не дозволяють поставити автора між першорядних наших поетів.Значіння їх не так у естетичній красі,як у ідеї,що в цих віршах висловлюється.З погляду етики - моралі й світогляду вірші Кониського кришталево чисті й мають неабияку виховну вартість.Тому вони до нині ряснюють у читанках для шкільної молоді й у декляматорах української поезії.

Зрештою,як не відсуджувати таке перенаголошення суспільно - громадських моментів у поезії з чисто естетичної точки погляду не сміємо забувати,що в ті часи це було загально принятим явищем не лиш у східній але й у західній Європі.Цьому напрямку заплатив данину навіть один із найбільших ліричних ґеніїв всіх часів Гайнріх Гайне / з українців м.ін.П.Куліш і І.Франко/.В Росії цей напрям санкціонувало гасло:"Поэтом можеш ти не бить, но гражданином бить обязан".Кониський посвятив себе українській справі отже й його літературні твори мали за завдання служити в першу чергу народові а щойно другою мірою естетичному задоволенню.

У своїх віршах оспівує Кониський недолю України й закликає до витривалости в боротьбі за кращу долю нації.Тому його вірші до сьогодня лишились глибоко актуальні.Ось один з них,що був недавно перекладений на англійську мову / див. "Свобода",англ.вид.23,I.50/

КАТАМ.

Я не боюсь тюрми і ката
Вони для мене не страшні !
Страшніш тюрма у рідній хаті,
Неволя в рідній стороні.
Мені не стид носить кайдани
За волю краю і братів,
Ганьба ... золочені жупани
Носить нанявшись до катів.
Нехай нас мучать і катують,
А слова правди не убють;
Нехай кати всі бенкетують,
Час прийде - разом пропадуть....

Що нам тюрма? - то слава наша.
Ми всі тепер сидим в тюрмі
Всі п'ем одну ми скорбну чашу
Одна вона - тобі й мені !
В кого є совість і надія,
Того ця чаша не мина;
Той випити її зуміє
Усю,усю,до дна, до дна !
Кого у краще віра гріє,
Тому ця чаша не страшна,-
Вона привабить ще надії
І більше укріпить вона.

Влучно характеризує діяльність Кониського, як поета Б.Лепкий /Струни I стор 225/ "На його літературну працю........патріотична робота не мала доброго впливу. Він роздроблювався, а до того в своїх поезіях проголошував програмові кличі без того поетичного натхнення яке мусить бути джерелом усякої поезії.

А все таки і в віршах і в прозі дав чимало гарного й вартного і в історії української літератури не тільки займає одно з кращих місць, але й звертає на себе увагу своєю окремою фізіогномією, як поет - діяч, як романтик на службі реальної праці."

б/ Белетристична творчість О.Я. Кониського,

що з неї ми наводили вже не один цитат, належить згідно з думкою більшости наших літературних критиків "до кращих зразків української прози 60-их - 80-их років мин.ст." Ідейний зміст її подібний його поезії.

Кониський перший в українському письменстві присвячує пильну увагу рідній інтелігенції й то якраз у своїх більших творах - повістях: "В гостях добре, дома ліпше", "ЮрійГоровенко", "Семен Жук і його родичі" й ін.

Його дрібніші оповідання мають здебільшого виховне значення й займаються всіми актуальними для України й українців справами. Отже не лиш національні, але й соціальні, культурно освітні, народнього здоров'я чи й просто побутові справи заторкує О.Я. Кониський у своїй прозі. Він один із перших усвідомив собі, що загумінковість української літератури полягає у відсталости від загально - людських ідеалів, до того українські письменники раз у раз відривалися від народности й її потреб і замість користи приносили хіба шкоду українському народові. Поруч із Шевченком Кониський був довгий час єдиним українським письменником, у якого загально - людські й національні ідеали творили синтезу, що так позітивно вражає нас у його творах.

До того ж Кониський умів ударити по найніжнійших й найчутливіших струнах а разом з тим навіть там, де інший письменник попавби в банальний сентименталізм його оповідання зберігають своєрідну безпосередність, привабливу природність і щиру життєвість. При тім усім, - і це уважаємо за його найбільший артизм - його "реалізм" ніколи не вражає з естетичного боку, хоя його оповідання зправила досить прості й прозоро побудовані.

Цих речей не відчув належно навіть такий добрий знавець О.Кониського як С.Єфремов і тому його характеристика прозової творчости нашого письменника виходить безбарвно. / пор. Історія Українського Письменства II,4, стор.91/: "Вище з літературного погляду / як поезії, прим. М.А./ стоять белетристичні твори Кониського, власне його нариси та оповідання... В них змальовано життя всіх станів громадянства на Україні...." Влучніше висловлюється М.Грушевський / ЗНТШ,39 стор.10 /: "Найбільше цінним у белетристичній творчости Кониського - оповідання з народного життя, оповіджені часом дуже добре, з гумором". Ми б і тут пішли дальше : на нашу думку напр. такий твір Кониського як Казенний Млин або Півень можна поставити поряд із найкращими гумористичними творами нашої літератури".

Взагалі проза Кониського чітка. Їй бракує тих жахливих з артистичного боку розтягнених описів, які нас вражають навіть у творах наших клясиків Нечуя-Левицького /"Хмари", "Причепа"/ або П.Мирного / "Повія" чи хочби "Хіба ревуть воли як ясла повні"/. Мова його жвава, дотепна й незвичайно багатаКоли до цього додати, що Кониський був першорядний стиліст, якому такий письменник ,як Дмитро Маркович завдячував свої перші кроки в літературі, то стане ясним, як несправедливо повелася літературна критика з цим мистцем нашої прози.

в/ Драматичні твори.

Ареною, з якої можна було чи не найбільше зробити для суспільно - громадської справи в 70 - 80-тих мин.ст. був український театр. Кониський пробує й тут не без успіху свої сили. Зокрема його комедія "Порвалась нитка" / раніша назва: "По вусам текло та в рот не попало"/, що вийшла в Львові 1884 р. знайшла як літературний твір загальне признання . В цьому ж році пише Кониський в листі до Ів.Белея /I.VI.1884 р./, що працює над історичною п'єсою "Ольга Носачівна". Обидві п'єси згадує Д.Антонович / "Триста років українського театру/ признаючи їм певний літературний хист, але критикуючи з точки погляду театрального мистецтва.

О.Кониський мав у своїому помешканні на Бібіковському / Шевченківському / бульварі сцену де часом відбувалися аматорські вистави.

П'єси Кониського слід розцінювати, як даток моді й суспільно - громадським потребам, що збудились під впливом славних виступів Кропивницького в Києві в грудні 1881 р. В усякому випадку ні перед ні після того Кониський не займався писанням п'єс.

г/ Наукові твори.

До наукових творів О.Кониського зачисляють звичайно 2 його праці а саме : "Етнографію Слов'янщини" написану в рр. 1882-83 й Монографію про Шевченка. Перший твір обговорював М.Драгоманов у збірці "Товариш" під загаловком "Науковий метод в етнографії"/ див. За сто літ 1930,6 стор.230 / і оцінював її досить позитивно навіть у приватному листуванні.

Двохмова монографія про Шевченка вийшла московською / Одеса 1898 / й українською/ Львів I.1898,II.1902 / мовами. Над цією працею просидів Кониський довгі роки збираючи матеріал і звіряючи різні дані та витрачаючи за його власним висловом "силу -силенну часу і чимало грошей". Про один епізод із збирання матеріалів згадаємо словами Кониського: "До одного "образованого Українця" я вдався просячи в нього кількох-4 чи що-Шевченкових листів, щоб перевірити їх з тими списками з них, що вже були надруковані. За це він загнав з мене 50 карб. і не яко убезпеку за цілість листів, це було б зовсім зрозуміло, ні ! я повинен був "за пользование письмами Шевченка внести вперед 50 руб....."Я став на тому, що це вже здирство і нехай уже листи не будуть перевірені....."

Не дивлячись на такі й подібні перепшкоди О.Я.Кониський не лише зібрав цінні, до того часу невідомі дані з Шевченкового життя, але й упорядкувати хоч приблизну хронольогію його творів, праця на якій собі перед тим поламав зуби М.П.Драгоманов.

Монографія ця була прийнята дуже прихильно. М.Грушевський писав про неї: "Ця студія, разом з деякими дрібнішими причинками становить дуже важну вкладку в історію новішої української літератури й трівку заслугу покійника.....вона, певно, довго ще буде підставовою працею про Шевченка."

Ф.Колесса у своїй обширній рецензії / ЗНТШ,9 стор.24-37 / м.ін. пише: "К-ий перший попробував звести докупи увесь обширний вже нині розкиданий матеріал, що належить до життя нашого ґенія, він перший старався цей матеріал провірити критично і уложити з нього систематичну цілість, що..... представлялаб докладний образ життя Ш -ого. Образ той дорогої цілому народові постаті нашого Кобзаря облив автор теплом ніжної любови і глибокого поважання."

Сьогодні, коли ми маємо цілий ряд матеріалів з життя Шевченка невідомих Кониському його праця зазнала неодного виправлення й доповнення, але свого значіння вона не втратила дотепер. Цю монографію прочитає ще й сьогодні кожний українець з захопленням, бо вона поєднує наукові дані з живим мистецьким досконалим описом.

Але наукове значіння мають на сьогодні і деякі інші праці Кониського "що принесли новий біографічний матеріал" /М.Грушевський / як некрологи знайомих і близьких йому людей прим: Чубинського, Пільчикова, Глібова, Максимовича, Костомарова тощо. Ширше закроєну біографію останнього Кониський не встиг вже закінчити.

Крім цього до катеґорії наукових творів треба зачислити критику на "Очерки" Петрова і "Відчити з історії русько-українського письменства XIX в."

з/ Переклади.

Немало часу присвячував Кониський на переклади зокрема з російської мови. Він був чи не перший, хто доводив конечність перекладати навіть московською мовою писану прозу на українське, хоч у ті часи це уважалося за зайве дивацтво, адже ж українці мовляв, і так розуміють московську мову. Ще віршовані переклади часом зустрічаються / Л.Боровиковський, С.Руданський: "Віщий Олег", Я.Шоглів "Вечірний дзвін" тощо /, але для того, щоб витрачати час на переклад московської прози треба було /"шовініста" і "сепаратиста" - найгірші лайки / Кониського. Він перший переклав на рідну мову Шевченкові повісті, далі перекладав Потапенка "На действительной службе" й інші твори, що згідно з його поглядами надавалися до перекладу та могли принести користь українському народові.

д/ Публіцистика.

Маючи в першу чергу на увазі потреби рідного народу О.Я.Кониський лишив по собі багато цінних статтей, що, як ми вже згадували, охоплювали майже всі сфери заінтересування тодішнього українця. З нього був першорядний популяризатор; ділянка нині в нас на жаль зовсім занедбана, але така необхідна в житті кожного народу.

Властива у Кониського не завжди й можна провести точну межу між балетристикою, публіцистикою і листами / на пр. Із життя хуторян у Полтавщині, Листи про Ірляндію тощо /.

Публіцистичні Його статті тяжко взяти на облік,адже ж вони часто друкувались під різними ініціалами,псевдо - чи криптонімами.[x]

Знаємо,що Кониський писав і на медичні теми і на політичні / пр.Війна кн.Бісмарка з соціалістами/ і на релігійні / про релігійність Шевченка,про релігійні секти на Україні/ і на інші.Ще за життя Кониського повставали з приводу Його авторства різні непорозуміння.Так у збірнику "Гада" /прмір.ВУАН в Київі/ за 1883 р. маємо аж дві примітки зроблені особисто Кониським,де виправляється авторство а саме на стор.422 під літерою в/ З України.Секта штундистів Правда 1874 Ч:5 стор.229 Кониський приписав не моя а на стор 425 проти д/Сегочасне літературне прямування Правда 1878 ч,II і 1880 ч,4:брехня ! це Левицького

Але вклад Кониського в українську публіцистику тих часів був на стільки поважний,що деякі особисті чи світоглядові вороги / як нпр.М.П.Драгаманов / старалися Його взагалі здеґрадувати до ролі виключно публіциста,або ж навіть "неука".

ж/ Листи

Кониського можна поділити на 2 групи:офіційні /літературні/ й приватні.Він так любив листовну форму,що послуговувався нею від початку своєї літературної діяльности / Основа.1861/аж до смерти.З літературно-публіцистичних Його листів згадаймо хоч би:Листи з подорожі,Листи з Полтавщини,Листи про Ірляндію.

Приватне листування провадив Кониський дуже інтензивно на протязі пів століття свого свідомого життя,З цих листів зберіглася лише дуже незначна частина;загибіль листування Кониського становить собою невіджалувану втрату.Скільки цікавого можна з такого листування довідатися показує нам Михайло Возняк у своїх розвідках:З років заслання Петра Єфименка на Архангельщину / Листування з Кониським рр.1863 - 1867 За сто літ 1929,2 стор 110-181 і Ів.Белей і Ол.Кониський / вище цитована / або ж з нарису самого Кониського:До життєпису М,О.Дикарева написаного виключно на основі листування.

2.Суспільно-громадська і політична діяльність Кониського.

На протязі більше як 40 років брав Кониський участь у суспільно-громадському житті "прямуючи завжди до одної ясної мети - щасливої України.....Серед великого моря суєсловів та делетантів української ідеї небіжчик на всю постать стояв живим для них докором -своєю невтомною,безупинною працею...."/ Спектатор - О.І.Лотоцький ЛНВ 1901,2 стор. 105-106/ "Його енергія, сила волі і невсипуща трудолюбивість змушують до подиву навіть тих,хто нераз не згоджувався з Його роботою.В хвилях тяжкого занепаду українського духа і українського слова він нераз бував майже одиноким незломним,бував "гласом вопіющим во пустині".

А в хвилях ожвилення і розповсюдження українського руху він,усе стояв у першій лаві робітників"/ Іван Франко,ЛНВ 1901,І стор.46 /.

Цю Його працю майже неможливо прослідити, з одного боку вона була надто многогранна,як ми вже бачили вгорі,а з другого конспіративність самої праці й неприхильність до нього багатьох тодішних діячів спричинилися до замовчання цілого ряду Його починів і вчинків для добра нашої занедбаної батьківщини/ пор.О.І.Лотоцький:Сторінки минулого.Варшава 1932 т.І. стор. 175/.

Про полтавський період ми вже згадували а в нім і про Його працю над народньою просвітою в недільних школах і видавничу діяльність і інші кроки на суспільно-громадській ниві для добра селян зокрема підчас Його майже двохлітньої адвокатської практики 1861-62р. Навіть на засланні Кониський не покидає праці для громади.Сам живучи в тяжких матеріальних злиднях він організує допомогу засланцям,цей труд посилюється зокрема тоді,коли в зимі 1863-64 р. царський уряд почав примусово виселяти масово польські родини після невдалого повстання 1863 р.Кониський не жалував ні часу,ні труду,ні грошей помагаючи цим товаришам по нещастю,що потерпіли від спільного ворога - Москви / Див. Дмитро Маркович: З давнього минулого ЛНВ 1901,9 стор.256 /

В дальшому зупинимося лише над найголовнішими сферами Його діяльности,що до неї зараховуємо працю коло заснування Товариства ім.Шевченка та пізнішої Його переміни на Наукове Товариство імени Тараса Шевченка.Навіть тут Його вклад праці замовчується.

Х Їх список дивись на кінці.

Коли недавно святковано досить широко 75-ти літний ювілей цього товариства,то О.Я.Кониського майже не згадано.Так само для шкоди нашої суспільности забуто належне підкреслення факту,що заснування Т-ва ім.Шевченка у Львові це був перший прояв свідомого соборництва в практичній дії.

Друга важлива ділянка суспільно-громадської діяльности Кониського це була праця з студентами київської духовної семінарії.В цьому зв'язку Кониський являється безсумнівним батьком української автокефальної церкви,адже ж він виховав і підготував для майбутньої діяльности всіх тих,що пізніше цю справу реалізували:Липківський,Чехівський,Лотоцький,Біднов і інші.майбутні діячі української автокефальної церкви, вийшли із середовища в котрому тон і напрям надавав Кониський.Але й тут його ролю забуто.На автокефалію ми дивимося нині,як на самозрозумілу річ,як на виплив подій 1917 р.,забуваючи скільки праці й труду треба було прикласти її духовому батьку О.Я. Кониському починаючи від 80-тих років мин.ст. для підготовлення цієї справи спочатку в головах і серцях тих одиниць,що пізніше перевели в життя цю величну ідею не страхаючись ніяких жертв.

Третий великий комплекс ідей,якому Кониський посвятив все своє життя,всі свої думки й пориви й який є його найбільшою заслугою це - ідея українського націоналізму.І в цій ділянці його ролі належно не оцінено.За основоположника українського націоналізму сьогодня уважають загально М.Міхновського,хоч останний своєю палкою брошурою Самостійна Україна лиш завершив той процес назрівання ідеї й перший подав її таке гостре формулювання.Але й М.Міхновський зазнав на собі впливів О.Я.Кониського й щойно пізніше порвав із ним на ґрунті особистих зв'язків та в дальшому протиставляв себе свідомо також під оглядом політичним останньому.x

З ідейного і морального боку націоналізм Кониського бездоганно чистий.Позитиви цього націоналізму полягають у тому,що він і за нинішних умовин відповідавби / за незначними виїмками укапістів і марксистів - правих і лівих уердепівців / всім нашим політичним угрупованням,себто творить той ґрунт,на якому може й мусить зростати всяка світоглядово-ідеологічна праця молодого українського покоління,якщо ця праця має в дійсності послужити батьківщині.

Коли розходилось про національну справу Кониський не знав компромісів і за національний злочин міг порвати з найближчою собі особисто людиною як і собі самому він не прощав таких злочинів: "Я блудний син,лукавий син
Зневажив я свою родину
І тяжко , соромно згадать
Про те , що я служив чужині.Відси й закиди йому зо сторони М.П. Драгоманова в сепаратизмі.На один з таких закидів О.Я.Кониський в свойому останньому листі до М.П.Драгаманова з 10.VI.1893 заявляє:"В сфері політики і відносин міжнародніх я кажу: Україна-Русь однаково з усіми народами має право уладнатись по своїй уподобі.А Ви зараз гукаєте,що це сепаратизм.Я хочу справді сепаратизму від неволі,від злиднів,від темноти й кнута.Я ворог всякого неволення людей,тим то й гидую всяким "обрусеніем" і уважаю,що націоналізм - единопевний ґрунт,де може зрости й пишатись усе те,що зветься щастям людей;російську літературу,звісно,поступову її частину,уважаю потрібною для тих українців,що не можуть користуватись з другої якої,але не можу признати її р і д н о ю і боготворити так,як Ви цього хочете....

Лишаючи по боці інші потягнення О.Я. Кониського / як прим.і досить оспорювані "нової ери" / підкреслюємо ще раз ті три великі комплекси,що в них покійний живе й досі як суспільно - громадський і політичний діяч.Організація першої української наукової установи й вирощення наших національно вихованих учених;x/ Підготова й розбудова ідеї української автокефальної церкви й кристалізація української націоналістичної ідеї.

---

x В 90-тих рр.М.Міхновський попав під вплив радикалізму драгоманівця Ковалевського.Це не має бути закид М.Міхновському.Навпаки,нам дуже цінний його твердий шлях до революційного націоналізму.Наводимо цей факт лише для того,щоб пояснити його деякі без сумніву хибні потягнення за часів революції,які йому нині залюбки закидають соціалісти.

x/ Довколо О.Я. Кониського гуртувались в Київі такі пізніші учені як М.Грушевський,С.Єфремов,О.Лотоцький,В.Біднов,Е.Тимченко,В.Доманицький,Ф.Матушевський і інші.

3. Кониський і Галичина.

Коли б О. Я. Кониський не мав більше заслуг, як три вище наведені, то він би в українському пантеоні мусів заняти одно із перших місць. Але його діяльність цим зовсім не обмежується. Щоб зпоміж багатьох інших справ вихопити одну незвичайно важливу, спинимо-хоч коротко над тою ролею, що її Кониський відіграв у відродженні Галичини.

Відродження Галичини в 1848. Р. називає М. Грушевський слушно "шумним фаєрвер-ком", що не лишив по собі жодних слідів. Тому справжне послідовне відродження Галичини мусимо датувати з пізніших часів / кінець 50-тих і початок 60-тих рр./. Проходило воно під значним впливом СУЗ і відіграли в ньому визначну ролю м.ін. такі діячі як П.Куліш, М.Драгоманов, Ів.Нечуй-Левицький і О.Кониський. Коли ролю Куліша і Драгаманова для національного розвитку Галичини приходиться в цілому оцінювати скоріше неґативно, а вплив Нечуя-Левицького мав досить обмежений засяг, то роля О.Кониського для національного збудження Галичини хоч у цілому далеко не дооцінена, або вірніше сказавши забута, але тим не меньша і ні що до глибини, ні що до постійности не знайде собі рівня.

В галицькій пресі починає О.Кониський реґулярно співпрацювати вже від початку 60-их років /Галичанин, Слово, Русалка і ін./ В Галичанині /1863, Істор.2/ надрукована перша повість українською мовою з життя нашої інтеліґенції /Пропащі люди" Кониського/. В Галичині появляються друком вперше майже всі літературні твори О.Я.Кониського, так що М.Грушевський його дотепно називає найкращим галицьким письменником 60 80 -их рр. Від 1865 р. почавши він часто буває особисто в Галичині й пізнавши позитиви конституційної держави разом з Пільчиковим ініціює орґанізацію Товариства іменем Шевченка для видавання книжок українською мовою поза засягом царської цензури. В свойому тестаменті записав Кониський найбільшу частину свого маєтку в тій або іншій формі на Наукове Т-во ім. Шевченка / одна позиція була призначена на це т-во, якщо воно переміниться на Академію Наук/ і не його вина, коли гроші дісталися куди інще / пор. О.І. Лотоцький: Сторінки минулого І Варшава 1932 стор. 178-80 /.

Визначну ролю відіграв О.Я. Кониський у боротьбі проти галицького москвофільства. Як людина, що добре знала московську мову й культуру, він вмів дуже дотепно розкривати москвофільське неуцтво й незнання мови тих, хто хотів усіх галицьких українців "за одну ґадзіну" навчити московської мови. Такому продажному герові "москвофільського" табору поставив він незабутній памятник в особі Головня у своїй повісти " В гостях добре, дома ліпше", даючи прекрасні зразки кацапофільської тарабанщини. За це все сплачували йому москвофіли безмежною ненавистю, доносами й брехливими наклепами, що не уставали навіть після його смерти.

Крім того допоміг Кониській не одній галицькій читальні і грошима і книжковими пожертвами. Навіть такі загумінкові села як Добростани користалися у 80-тих роках з його щедрости й зараховували його у почесні члени своєї читальні / Адріян: Аґрарний процес у Добростанах. Львів 1901 стор. 67 /.

Коли так звані народовці на ЗУЗ зуміли розвинутися й закріпитися не дивлячись на численних ворогів Драгомановим і ін. своїми противниками починаючи москвофілами тапо-лянами кінчаючи, то й у цьому неабияка заслуга Кониського, що надзвичайно добре знав галицьке життя, потреби й психологію західного українця. Отже і у Галичині завдячує предтеча націоналістичного руху немало Кониському і його вмілій і жертовній праці.

Крім того Кониський спільно з В.Б. Антоновичем був на протязі довшого часу неофіційним провідником української політики в Галичині й ініціатором т.зв. " нової ери ". Була це після довшого й безвиглядного бою спроба українсько-польського порозуміння. Це порозуміння очевидно було дуже непопулярне й не принесло бажаних успіхів за винятком того, що українці отримали на львівському університеті катедру історії Східної Європи, а Наукове Т-во ім. Шевченка державну субсидію на свої наукові видання. Обидва здобутки вмів М.Грушевський надзвичайно зручно використати.

Значіння О.Я. Кониського для Галичини цей то Грушевський оцінює /ЗНТШ 39, II / словами: "Спеціально важне значіння мали відносини Кониського до Галичини - для розвою національної ідеї і в Галичині і на Україні ...Для нав'язання спільности між цими двома частинами України - Руси / себто Галичини і Наддніпрянщини М.А./, розтятими кордоном його діяльність була найбільша: а на зміцнення українського руху в Росії це мало превелике значіння...

в цім часі 60 -80 рр. цебув для щойно пробудженої і повної рутенства Галичини провідник, котрого голос вів її наперед,до поступу,ширших перспектив".С.Єфремов формулює / у своїй передмові до Вибраних творів Кониського т.I. Київ 1927 / цю ролю слідуюче :"Власне з Кониського може треба починати історію тісного єднання двох кордоном порізнених частин української землі,бо коли зв'язки бували й до того,то тільки спорадичні й між поодинокими людьми. Кониський же зробив ці звязки постійними й систематичними,а через те й міцними".

4. Оцінка Кониського.

З огляду на брак місця пилишаємо 2 уступи з нашого огляду: I/Кониський і молоді ґенерації та 2/ Кониський і Драгоманов.Цей уступ постараємося подати пізніше окремо,а на цьому місці згадуватимемо Драгоманова в міру потреби,як критика особи,думок і діяльности О.Я. Кониського.

Коли ми вгрі ствердили,що Кониський був націоналістом,демократом і ворогом лібералів,то це вимагає деяких коментарів.Ні націоналізму,ні демократизму його не можна розуміти в сучасному значінні цих слів.

Націоналізм Кониського був органічний і радикальний,але не революційний .Навпаки.Кониський був великим прихильником еволюції і леґалізму.Обидві засади новітній український націоналізм слушно відкидає з практичних мотивів і в теорії. x/

Світогляд Кониського формувався за 50-тих років,коли ще була в світлій памяті сумна доля Братчиків -Кирило - Методіївців і суспільство шукало інших шляхів для дії в леґальній площині.Великим прихильником леґалізму був і духовий батько Кониського Д.П.Пильчиков,який крім того був і великим ворогом ліберальної Росії розуміючи що для несамостійної України остання більш небезпечна як деспотія царату.Адже ж на насильство сприймається як утиск а в ліберальній Росії московська більшість правною санкцією накидати ме українській меншості свою волю.

Тому й Кониський більше вірив послідовній, хай і скромній розміром леґальній праці для добра справи,як підпільній революційній дії.Цей леґалізм нераз підіймав на глум Драгоманов і справді це була концепція,яка її визнавцям / зос ереджиним в Старій Громаді/ приносила здебільшого самі розчарування і удари.Все ж таки цією леґальною довго літною працею покладено тривалі підвалини, необхідні для розвитку українства. x/ Всю згубність цієї "леґальної" праці для царської Росії пізнали москалі вже геть пізніше.

З леґалізму Кониського випливають деякі його потягнення що їх критикував і відсуджував свого час-у Драгоманов а за ним і радикальні та ліві українські кола.Ось приклад :Кониський ясно бачив,що соціалізм несе згубу українському народові.Знаючи,що царський уряд провадить війну з соціалістами він був написав Победоносцеву листа,в якому просив визнати "українофільну" групу бо цим він найкраще може протиставитись соціалізмові.Треба во істину "драгоманівської" нетерпимости,щоб з цього листа зробити докір Кониському в донощицтві. Победоносцев був справді заклятим ворогом всього українства і централістом,отже й сучасні націоналісти бойкотували б його так само,як це робили свого часу соціалісти.Сам Кониський ненавидів його напевно більше як Драгоманов з своїми всеросійськими симпатіями,але бачучи що царат не може собі дати ради з соціалізмом він шукав шляхів,якби з цієї слабости витягнути користь для української національної справи репрезентованої в той час "українофілами" Це з тих потягнень,котрі галицькі політики практикували залюбки за Польщі,називаючи це "реальна політика".І та й друга реальні політики давали мінімальні осяги,а всеж коли порівняти досягнення тих кілька приватних одиниць з кінця минулого століття,коли не було на що опертися з осягами послів державного польського парляменту з іммунітетами,то кожний скаже що осяги українофілів були без порівнання кращі й тревапіші.

Що ж до доносів ;то цей закид взагалі не на місці.В кінці минулого століття наше суспільство не було на стільки здеморалізоване,як тепер.Людина з клеймом донощика була виключена з громади й уважалася за найгіршого злочинця.І могли між собою не згоджуватися й поборювати себе взаїмно як окремі люди так і політичні групи,але нікому з них ніколи в го-

x/ В найновіших часах філософічні висновки з дослідів у мікрофізиці й мікрохемії підтверджують це становище новітнього українського націоналізму. / див. стаття Я.Гайваса в слідуючому числі Бюлетену/.

x/ Згадати хоч би журнал "Кіевская Старина",що на протязі 25 літ подавав наукові праці з усіх ділянок українознавства.

лову не прийшло б поборювати противниками доносами.Це привілей сучасних політичних діячів без етики й моралі,без відданости ідеї,що їх випадкова хвиля подій неждано винесла до гори й не сьогодні-завтра кине таксамо раптово в безжалісне небуття.

Національна ідея і праця задля неї були альфою й омегою всіх змагань Кониського Україна в нього була понад все,але засада чиста справа вимагає чистих рук лишалася для нього завжди аксіомою.

Коментаря вимагає і демократизм Кониського.Сьогодня під цим словом уявляє собі кожний,що йому найвигідніше,лиш звичайно не те,що демократія в дійсності означає а саме: форму правління,в якій нарід /демос/ є носієм влади; це очевидно не має нічого спільного ні з пацифізмом,ні з терпимістю до поглядів інших,нінавіть,як дехто практикує,з ужиттям спільного добра для власної кешені.

Ми згадували нераз,що Кониський був сепаратистом-самостійником,але над формою державної влади він не застановлявся.Як слушно вказував на Високошкільному Тижні др.І.Лисяк Рудницький,це була проблема на яку наша інтелігенція другої половини XIX.ст. була за винятком може Куліша глуха й сліпа.Отже демократизм Кониського - це булапросто безмежна любов до українського народу."Само собою розуміється,що за народ уважався тільки простий нарід,селяни;вони ідеалізувалися до крайности,їм,бідолашним начіплювалися всякі добродітелі.Все це було крайністю,але все це мало незвичайно гарний вплив на молоді душі і розум наш,синів кріпацького віку...."/Дмитро Маркович ЛНВ,1901,9 стор.257 /

В окремій главі треба було б висвітлити вплив Кониського на молодь.Тут вкажемо лиш на знаменний факт.Так само як молодь,що стояла під впливом Драгоманова в своїй масі за незначними виїмками опинилася в московському таборі,так з другого боку молодь,що групувалася довкола Кониського могла пізніше переходити в різні політичні групи,але на завжди лишалася національно українською.Пригадую собі як мій батько,марксист з переконання й ворог Кониського,не раз згадував,що якби не вплив Кониського,за його молодих літ,то він очевидно загинув би в російському морі,як його брат.

Кониський мав дуже багато ворогів і вони не щадили під його адресою закидів. Основним його ворогом був Драгоманов і його адоратори.Зокрема петербурзьке студентство українського походження,яке стояло під сильним впливом Драгоманова старалося всіляко осміщити й скомпромітувати Кониського.Польський соціаліст Лев Васілевскі згадує в своїх споминах /Варшава 1932/ ст.10 як"один із найбільш свідомих" уклаїнських студентів у Петербурзі Журенко йому "з усміхом розповідав,що Олександер Кониський в Київі в своїм націоналістичнім дивацтві дійшов до того,що на своїх дверях мав над почтовою скринькою напис не по російськи "письма",як принято,а "листи".

Сам же Драгоманов реагував з невимовною люттю на саму згадку про Кониського,хоч він його згідно з власними словами мало знав.Він для нього наївний дурень;"Конищина" для нього вершок реакції / лист до Ів.Франка з 25.2.1886/;про нього Драгоманов уживає залюбки найгрубіших натяків використовуючи його псевдоніми / Дрозд,Щук/..."Дрозд" або інша птиця то того гнізда ....цвірінькання цього птаха / лист до Ів.Франка 25.2.1886 /"верзякання й черевовіщання школи С.Жука й подібної кузьки / лист до Ів.Франка Ч: 25 /."Подібні мудрості миряться в його з узісінькою національно - сепаратистичною ідеєю і вкупі з безталантливістю і необразованостю роблять з його прешкодливу фігуру" / лист до Ів.Франка з 8.XI.1885/.Всі ці порожні й необгрунтовані лайки не приносять чести Драгоманову й не в силі затемнити є справді величної ролі Кониського для розвитку українського руху.Це і стверджують інші дослідники.Згадуваний поляк Л.Васілевскі пише в цитованих спогадах стор.20:.....але одночасно мені подобався антимосковський націоналізм Кониського й Барвінського,а самому Арабашину / один із найяскравіших драгоманівців М.А./ я мав за зле,що він знаючи досконало українську мову і володіючи нею досконало в мові й письмі,балакав по московськи й не уважав за нормальне послуговуватися українською мовою в щоденному житті".Іван Франко порівнюючи Кониського із Драгомановим про першого каже:"Це не був авторитет,що своєю силою пригнітав молодих і слабших,як чинив Драгоманов.Це був гарцівник рухливий і легко озброєний, що вказує нові терени до здобування,хоч сам і не здобував їх". x/

x/ Цитую за М.Мухіним: Ів.Франко як критик політичних поглядів М.Драгоманова.Збірник Українського Наукового Інституту в Америці.Сент Поль - Прага 1939 р. стор 87.

Сергій Єфремов пише про нього в Історії Української Літератури II.4,стор.88-94 :"........здебільшого він вів перед у роботі,організував робітників,гуртував людей прихиляв і заохочував їх до праці на користь рідному краєві.....Це був діяч того ж типу,що й Куліш - запальний,різносторонній і хоч меншого росту,але більшої постійности й видержки в основних питаннях ....Такими людьми як Кониський,найбільш державась українська справа під той темний час,коли навіть голосу українського не чути було.Треба було самому пережити страшний час реакції 80 - 90 рр.,щоб оцінити по заслузі творчу ролю таких людей - прапорів.
Дмитро Маркович /ЛНВ I90I,9 стор.258/ згадує про Кониського:"....Я не можу не памятати,що перші прочинки свідомої любови до вітчизни розвинулися під впливом його ;дякуючи йому я ніколи не забував про свій нарід,жив із ним,навчався в нього"....
О.І.Лотоцький в своїх споминах [illegible] його так /стор .76/ "Все життя Кониського нерозділько сполучене було з життям України.Я не знав людини,[illegible]більше,ніж він,жила життям батьківщини,страждала її горем,була щаслива з її щастям.Можна любить Україну так,як її любив Кониський, - але більш,як він,любить не можна.Він не жив,він горів тою любовю,увесь свій вік,не покладаючи рук,в поті чола працював на користь єдине доброго йому діла,....під тягарем трудних обставин,під ворожими замахами" "чужих" і "своїх"...Будучий історик українства конче й найперше мусить простудіювати історію життя Кониського.Ім'я Кониського в історії українства - одно з найбільш поважаних ,вік незабутнє ім'я".

Навіть дуже суворий критик М.Грушевський стверджує /ЗНТШ 39,стор.I0 /:"...Від свого повороту з заслання /I866/ і до смерти він неустанно будив український рух скрізь , куди заводила його доля.Треба знати тяжкі обставини цього руху в Росії,слабу національну свідомість,"безвладність"і апатію української / ґенте / інтелігенції,цих різних "щирих Українців" і " тоже Малоросов",щоб відповідно зрозуміти значіння таких віщунів українсько-відродження,цих Оводів,кажучи словами Сократа,що не дають зовсім заснути суспільности і перерватись слабкій течії своєнародного українського життя.Кониський належить до найвизначніших між такими віщунами.Громадський рух в нім був незвичайно розвинений.Він мав незвичайно широкі відносини,старанно розширяв їх повсякчас далі й піддержував,використовуючи їх для ширення української ідеї й національного руху...

Безперечно,це був гарячий патріот,що любив щиро свій нарід і жив його інтересами,його радостями й лихом.Безперечно,це був чоловік з горожанською відвагою,незляканий пригодами,що впали на нього,й не зломаний лихоліттях,що замкнуло уста так багатьом...Його завзятт,енергія,витревалість особливо відбиваються на тлі сучасної байдужности й безвладности його земляків і роблять з нього одну з визначніших фіґур в історії України XIX.віку" Навіть Драгоманову була "симпатична його в'їдливість в українську справу."

В усякому разі Кониський вартий дослідчих студій і надіємося що 50 ліття з дня його смерти кінцем цього року викличе ще не один відзив про його багатогранну й жертвенну діяльність для добра України.

Спис псевдонімів О.Я. Кониського.

Живучи під постійною загрозою Кониський мусів уживати безличі псевдо і криптонімів.Повного їх переліку ледви чи коли можна буде подати.Велика кількість його статтей пішла взагалі без підпису.З ініціалів і скорочень,що їх уживав Кониський нам відомі:
П.Я.-О.Я.К.-О.К.-В.О.-О.Я.К-ий- Кн.- К-ський А. О.К-ий,-В-р-ля.
Псевдо і криптоніми:Бурхун,Вакула з Лубен,Варнак,О.Верниволя,Горголя,Горовенко,Дрібний, Дрозд,/Семен/ Жук,Журавель,Антін Калина,О.Кошовий,Крапоченко,Крутень,Лесько,Лисий,К.Маруся К.Одівець,О.Я.Перебендя,К,Перебендя,Переходовець,Полтавець,О.Сирота,О.Стодольський,Стриженъ,О.Я.Хуторний,Чигирь,Шкода,О.Яковенко.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

"...Очевидно,наш інтерес полягає в тім, щоб іти в чолі , а не в "хвості",припадати до джерел,а не брати від передавачів, розглядатися в нотах, а не переймати, як малі діти, з голосу.А це вимагає праці і щирости в навчанні".

Микола Зеров,"До Джерел" стор. 256.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

Олександра Савин.

В.В.Л О Б О Д А.

Післе невдачі в кримській війні стало ясним,що всю російську державу треба зреформувати,що вона зосталась далеко позаду держав Західньої Европи.

Тоді уряд дає трохи більшу волю суспільству.Наслідком цього починається енергійна праця в культурно - освітній ділянці,яку підсилює ще приготування до скасування кріпаччини.

Інтеліґенція України почала об'єднуватися в громади,які за гасло мали:праця на користь народу.

Полтавська громада виникла в 1858 р. [1] До громади належали люди різних національностей і різних суспільних настроїв.Характер громад ясно характеризує "Одзив из Киева",де члени київської громади,т.зв. хлопомани кажуть:"єдина справа певних друзів народу під цю пору - це допомагати розвиткові народньому,не вияивавчи чи то політичного,чи то соціального тлумачення,і терпляче чекати часу, коли сам нарід зможе розмовляти з нами про речі,які зараз неприступні для його розумового розвитку а через те для нього й загадкові,темні,непотрібні".Подібно й полтавська Громада не мала зовсім ніякої політичної програми,а обмежувалась освітою народу.

Тому дуже цікавою є постать активного члена полтавської Громади - Віктора Васильовича Лободи,що виходив далеко поза ці надто скромні рямки.

В.В.Лобода народився 1823 р. в родині визначного петербурзького урядовця,закінчив інститут шляхів і до 1858 р. перебував на посаді в Київі,Перекопі,та Пскові. 1858 р. одержав він посаду начальника полтавської телеграфної станції.

1860 р. в Полтаві відкрито першу чоловічу недільну школу.Керівником її став Стронін,а пізніше Лобода.Останній належав і до загальної ради,що керувала працею в недільних школах.Рада постановила вчити в недільних школах народньою мовою,а щоб переконатися про бажання учнів відносно цього Лобода,Кониський і Стронін прочитали в клясах одну байку Крилова а тоді схожу на неї байку Гребінки.На запитання,мовою котрої байки волють вчитися,із 140 за Гребінчину мову висловилося 123 учні.Післяцього рада почала стараться про підручники українською мовою.

Лобода був добрим організатором.Коли він перейняв після Строніна провідництво першою недільною школою дня 28 травня 1861 р. то писав в своєму нотатникові : "школа перемінювалась в погану школу - бо в ній думали не про справу для якої прийшли а про те,якби її скоріше позбутися" / переклад з російського / Систематичним веденням праці Лобода досягнув того,що ця школа стала внедовзі взірковою.

Лобода дуже хвалив те,що о.Боровиковський вчив релігії по українськи.В зв'язку з тим він пише:"така повага до народньої мови,вражтою дуже рідка в цій країні, вплинуло як на учеників так і на відвідувачів якнайкраще;всі відчули себе дома,а вже не митарями по далеких країнах,де Боже Слово виголошується чужою мовою і важко сприймається.Не можна не признати о.Миколаю,що він перший в Полтаві захотів зійти до народу і заговорив на цій мові;ця мова звідусіль вигнана і її не викладають ні в одній навіть народній школі / за вийнятком першої недільної школи / і ні в одній семінарії хоч,дивно.Священники більше всього повинні бути приготовлені до розмов з народом - це для народу і вся наука.Київ ! - це ти відповідальний,що наші священники не наслідують апостолів і не розказують істини евангелія мовою народу ,серед якого працюють".

Лобода старався пробуджувати свідомість народу не тільки в недільних школах. На смерть Шевченка Лобода склав оповістку про смерть і в ній закликав людей на панахиду,що дуже їх зворушила.Полтавська громада плянувала ставити вистави для народу. Участь в них мав брати і Лобода,але губернатор не дозволив,мовляв,в п'єсах криється протиурядовий зміст.Тоді Лобода і Шелкоп вдалися до новопризначеного міністра внутрішних справ Валуєва [3],що нажаль підтримав губернатора кажучи,що навіть в Англії, яка далеко випередила Росію в ділянці народньої освіти,не має народних вистав.Громада старалася видавати газету "Нива",і редактором мав бути Лобода,Стронін або Милорадовичка.Та дозволу на це підприємство не отримано,бо губернатор післав до міністерства внутрішних справ дуже негативні характеристики про ініціаторів.Великою мірою спричинились до цього статті Лободи та Кониського проти місцевої адміністрації.[3]

Після одної сутички Пільчикова з поліцмейстром у церкві, Лобода гостро виступив проти знущання з народу у статті:" Сортировка людей при входе в церковь". Тут він описує, як поліція не пускає простих людей до церкви на урочисті відправи і інше. Тому що Лобода був на чолі громади, і був ініціятором всіх діл громади, його переведено адміністративним порядком в Смоленськ.

Лобода ніколи не погоджувався з аполітичністю Громади. Тоді як загал інтелігенції вбачав визволення в піднесенні народніх мас на вищий ступінь, в поширенні культури між масами, Лобода думає про революцію. Підготовкою до цього вважає не культурництво, а політичну конспіративну партію. В своїй "Казці про двох братів" Лобода ясно висловлює :"Нарід сам усвідомлює собі, що над ним неправильно панують і сам повстане. Та яка це довга дорога. Свідомість при рабстві майже ніколи не приходить. Тут необхідний інший початок, інша дорога. Якщо справді можливе людське стремління по знаній, заздалегідь призначеній меті, якщо не перст Божий завжди вказує, а розуми і воля людей знаходять і досягають, то треба зрозуміти сучасне становище і діяти вже з ясно усвідомленою метою. Успіх залежить від ступня правильного усвідомлення обставин і їх взаїмних відносин, від уміння повести справу відомим шляхом, підсилити те, збійти інше, без галасу і крику створити партію людей, кріпких розумом і волею, знати, підготовити, збудувати, але не маси, це довготривала робота, а в різних місцевостях людей розумних, впливових - в Києві, Харкові, Одесі, Чернігові, Казані; примусити їх діяти не різно, а в купі, вести й розвивати відому справу не всюди під одним і тим же видом, а дені як вкажуть на це обставини. Звичайно, в кожному місті повинен бути хоч один чоловік, що йому була б знана й кінцева мета. Молодь, навіть ґеніяльну, в останню мету не посвячувати, хіба коли все буде готове."/пер. з рос./

Це дуже прогресивні на ці часи і обставини в Україні думки. Запозичив їх Лобода очевидячки із західної Европи, де в той час також було поширене переконання, що революцію треба підготовити в небагатьох добре зорганізованих групах, а тоді першими своїми успіхами можна повести за собою маси. На скристалізовання таких поглядів Лободи вплинули, мабуть, події в Італії, де в 1861 р. після революції об'єднано всі етноґрафічні італійські землі. Тат діяв і Ґарібальді, до якого Лобода ставився з великим пієтетом і який був для нього взором.

Лобода - це вже людина, яка ясно усвідомила собі, що Россія і Україна не все одно, і що не може бути на Україні свободи соціяльної без свободи національної: "Що небудь одно: або держава / розумій московська - прим. ред. / або свобода. Нема чого захоплюватися назвою члена широкої держави. Така, як Россія, свобідна країна - неможлива. Лише єдино деспотія може підвести під спільний знаменник всю цю різношерсту збіранину, фіна з татарином, москвина з українцем. У свобідній державі про все рішає більшість, отже, знову влада москалів ..."[4] / пер. з рос./

М. Гніп з приводу цього зазначує:"Записка промовляє про націоналізм Лободи, що було спинився на проблемі політичної самостійности України, бо на його думку навіть вільна, демократична Россія не може забезпечити національних справ інших нарфдів." / Полтавська Громада, стор. 37./

В 1863. р. вже почали думати трохи дальше: освіта мас, освідомлення, а далі політика, боротьба. Але саме тоді Валуєв виголошує своє " України не било, нет и бить не может". Ця акція викликає протиакцію і в громадах зацікавилися політичними питаннями. Почались суперечки політичного характеру і культурництво відійшло на деякий час на другий плян.[5]

Хоч Лободу переведено до Смоленска ще раніше - в травні 1862 р, то можна припускати, що великий вплив на таку зміну в думках громади мав саме він.[6]

Влітку 1862 р. випадково до рук губернатора дістались листи Строніна, Шиманова і інших та в зв'язку з цим заарештовано Лободу, Строніна, Шевича і Шиманова.

На допиті Лобода говорив про зміни, що зайшли в останніх роках в державному ладі Західної Європи, про утиски в Росії, де обмежено волю друку, де просвітня праця зазнавала утисків і т.д. Взагалі Лобода тримав себе підчас слідства дуже самопевно й гідно; за це йому не повелося більше бачити України. В 1868 р. його звільнено з під поліційного догляду без права повороту на Україну, за якою він увесь час так тужив[7].

Як далеко випередив Лобода в своїх поглядах українське суспільство,що не мало ще ніякої ясної політичної програми бачимо з порівнання вищенаведеної думки Лобо з заявою київських українців у "Отзиві" де вони кажуть:"....усякий політичний сепаратизм,на наш погляд чудасійна маячня,яку ми не можемо поважно обмірковувати через те що вона некорисна і непотрібна нам,і не вважаючи на гучний вираз,не приваблює нас... інша річ,коли під висловом "сепаратизм" розуміти жадання розвитку української мови та письменства.Оце бажання навсправжки наше,та тільки,що в ньому бачити злочинного - ми не второпаємо ..." Там усвідомлення потреби політичної незалежности,тут тільки культурної.Нажаль нам не пощастило зібрати більше відомостей про світогляд Лободи з пізніших часів його життя.В рр. 1863 до 68 він перебував у Красноуфимському а потім у Слікамському повіті на посаді соляного пристава.В рр. 1869 до 75 він працює інженером залізниць на приватній посаді а з 1876 р. на державній службі в міністерстві шляхів.В "Київській Старині" були у 80-тих рр. видрукувані його спомини про Шевченка.З інших його літературних творів зберіглися фарс на 3 дії "Пройдисвт Шкубент" та стаття "О равнодушии нашем к собственной народности".Підчас побуту на Україні збирав він етнографічний матеріал.

Ось ті скупі відомості,що їх поталанило нам зібрати про цю видатну людину що за 50 - 60 рр. був радикальним визнавцем революційного націоналізму в противагу до еволюційного націоналізму його приятеля О.Я. Кониського.

П р и м і т к и .

1/ Михайло Гніб:Громадський рух 1860 рр. на Україні.Книга І. полтавська громада на стор. 7 чомусь подає дату заснування полтавської громади на літо 1861 р.О.Я. Кониський визначний діяч цієї громади подає дату заснування 1858 р.Нема підстав квестіонувати цієї дати,як видно з дальшого тексту / заснування шкіл,акція в звязку з смертю Шевченка тощо /.

2/ Валуєв,знаний із своїх пізніших гострих виступів проти української мови.

3/ Зокрема гостро висловлювався В.Верниволя /Кониський/ проти Волкова в галицькім "Слові".Ці виступи були широко відомі в Полтаві й стали причиною пізнішої [illegible] на членів громади.

4/ Цей твір Лободи знаходився в архіві т.зв. III. відділу.Підчас арешту Лобода нищив самі компромітуючі речі,між ними й продовження цієї статті.Останній збережений листок кінчається саме на слові "москвічей".

5/ Відгомони цих суперечок в творах Кониського,зокрема в його повісті Юрій Горовенко

6/ На доказ цього твердження можна привести слідуючий уривок з листа Стронина до Лободи / з Полтави в Смоленськ дня 4.VII.1862 р/:"...громада,що в слід за Вашим від'їздом розбрелась,так що її й не бачив вже Куліш,що недавно сюди приїздив..." в іншому листі без дати цей самий Стронін пише до Лободи:"...так,Ви в дійсности наш провідник.Заперше тому,що з Вас,випадково чи нарочито,але з Вас почали розгром юрби;а задруге тому,що Ви й з далека не перестаєте її бадьорити й підтримувати.." / переклад з російського /.

7/ В недатованому листі Лободи до Стронина читаємо:"... нема краще Полтави,і не лише тому,що в Полтаві я зустрів людей,з якими зійшовся так як ніколи раніше,але й сама Полтава з себе - гарна,не дивлячись на те що багато старається зробити її гіршою ніж вона є,ніж вона може і хоче бути.Полтава гарна по природі.В ній є якась сила що підносить дух людини,вливає в нього енергію,невтомимість,чого я / за винятком Перекопа/ не зустрічав ніде.....Мені здається,що в Полтаві людина робиться кращою,як в других містах.Може бути південь взагалі такий ....я ніколи не почував себе таким близьким до Полтави і до всього що в ній знаходиться навіть можна сказать ніколи не почував себе більше українцем як у Смоленську - куди не поглянь все не те - всюди нудно,нікуди не хочеться вийти.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx
x [illegible] : пролог не епілог. x
x / І. Франко / x
xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

М. Плав'юк

Поняття нації і держави в "Листах до Братів - Хліборобів" В.Липинського.

В Бюлетені "Зарева" ч.2 були розглянені соціологічні та зовнішньо - політичні концепції В. Липинського. Автор згаданої статті передав думки В.Липинського та провів їх критику, вказуючи при тому на причини, що довели до таких заключень автора "Листів до Братів - Хліборобів".

Вважаємо за доцільне вказати ще на деякі погляди В.Липинського, які стали причиною не лише згаданих, але взагалі всіх заключень в "Листах до Братів - Хліборобів". Маємо на увазі те, як розумів В.Липинський поняття нації та держави взагалі, а української зокрема. Зазначуємо, що свої твердження нав'язуємо до думок В.Липинського висказаних в його найважливішому творі, бо тільки вони, правдоподібно,є для нього найбільш зобов'язуючими.

Але й в згаданому творі так часто висловлюється до названих справ, що читачеві важко з[illegible]міти що є причиною так різного інтерпретування того самого поняття в різних місцях цього обширного твору.І якщо говорити про поняттянації взагалі,то тут власне найчастіше ми стрічаємося із тими запереченнями.На доказ нашого твердження наводимо цитати з його "Листів".

x

x x

В частині другій "Наша Орієнтація",лист 4-тий / стор. 27 циклостилевого видання в Німеччині 1946 / В.Липинський пише:".......В основі поняття нації лежить містичне ядро....Доказати факт існування нації раціоналістичними методами неможливо"; А в своїй "Передмові",написаній дві речі після появи всіх листів пише на стор.XIII. ".....В книзі цій поняття Нації уточнюється з поняттям Держави.Нація для нас всі мешканці даної Землі і всі громадяне даної Держави.. ."

Вже з двох наведених цитат читач "Листів" стрічається з цілим рядом заперечень,які змушують його зупинитися над тим,яким чином вони знайшли місце в тому творі, що його сам Липинський називає своїм "життєвим твором".

Бо,як не як але поняття держави,з якою уточнює він націю,не лише в наших часах,але ще й перед появою "Листів" належало до тих понять,що їх якраз можна раціоналістичними методами написати.А як в такому випадку стоїть справа з першим твердженням,що " доказати факт існування нації раціоналістичними методами неможливо" ? Відповідь ясна: ці обидва твердження були висловленні при розгляданні різних питань і В. Липинський вживав їх так,як йому було в даному випадку вигідно.Крім цієї суперечности ми не можемо позбутися враження,що Липинський не дивлячись на своє наскрізь ворожe становище до демократії взагалі,а української зокрема в трактуванні поняття нації перебрав демо - ліберальні погляди уточнюючи її з мешканцями даної землі та громадянами даної держави.Ми не посуджуємо цим В.Липинського в демократизмі,але стверджуємо,що він таксамо як наші демо-соціалістичні політики того часу займає цілком фальшивий погляд на поняття нації.Елемент волі,що його ніяк не можна виелімінувати при аналізі поняттянації,і В.Липинський і наші демо-соціалісти поминули.Це зрозуміле, якщо йде мова про наших демо-ліберальних та демо-соціалістичних політиків;вони в той спосіб віддавали дань обов'язуючому їх матеріалістичному світоглядові.Але В.Липинський ? Він все підчеркав ідеалізм як ознаку свого світогляду.Доводиться ствердити,що і тут існує суперечність між декларативно обов'язуючим світоглядом,та методами якими послуговувався В.Липинський при аналізі поняття нації.Для ілюстрації нашого твердження наведемо ще два цитати з "Листів" В.Липинського.

В "Передмові" стор.XI. він правильно твердить"....Народ і демократія - це не синоніми.Народ був єсть і завжди буде.І до нього завжди належить будуччина".Термін народ вживає В.Липинський в розумінні нації,але при тому він забуває,що на стор. VII згаданої "Передмови" він твердив"....без власної держави не може бути української Нації".Отже що є причиною а що наслідком ? Народ-нація чи держава ? І тут знову черговa суперечність.Коли В.Липинському в боротьбі проти демократії як певної системи побудови держави,вигідно послуговуватися поняттям нації,як органічної спільноти живих , мертвих і ненароджених,то він беззастережно це робить.Він навіть забуває про те,що він

тих живих, мертвих ненароджених забув зв'язати територією і громадянством держави, бо щойно тоді згідно з його поглядами могли б вони бути народом - нацією. Але це в даній ситуації / боротьба проти демократії / не є конечним. Цілковито він забуває про це коли твердить на стор. УІІ "Передмови", що "без власної Української Держави не може бути Української Нації". У В. Липинського це є нормальним, бо в цьому випадку він думає не про демократичну державу, з якою не можна уточнювати поняття нації, лише про нім проектовану клясократичну державу. Це чергова неконсеквенція в нього, яка випливає вже з помилкового розуміння української нації.

Але звернім ще увагу на те що В. Липинський називає державою. На це ми маємо відповідь на стор. 384, де він пише: "Під поняттям Держава - ми розуміємо людей які правлять, які вже завоювали, вже здобули собі політичну владу". Для нас не є важним в даній хвилині звідки В. Липинський перебрав цей погляд, по всій правдоподібности це спроба перенести на український грунт моду з "добрих часів" абсолютистичних монархій чи родових аристократій. Та принявши цю тезу В. Липинський не обстоює до кінця її. Бо згідно з тим нацією він повинен вважати також лише той вузький "круг завойовників, що є при владі". Нажаль в Липинського виходить інакше. Чи не під впливом "духу часу" він поширює те поняття й модернізує його. На стор. 387 він про націю пише: "Врешті нацією я називаю продукт оцього складного взаємовідношення держави, громадянства." Якщо приймемо на увагу факт, що "громадянством" Липинський називає ту категорію людей в державі, якою правлять, то це вказує, як Липинський від своїх "ортодоксальних" поглядів відступає в бік "модних" демократичних переконань. В цій мішанині тверджень розібраться важко і це відбивається на розгляді Липинським української нації зокрема. Пятнуючи всі українські некласократичні елменти пятном недержавників він як державник "чистої води" пише на стор. 417 слідуюче: " Для українського державника: Українцем, своїм, близьким, людиною одної нації - есть кожна людина, що органічно / місцем осідку і праці / зв'язана з Україною; не-Українцем, чужим, людиною чужої нації /що не значить конечно ворогом / есть кожний мешканець [illegible] землі, хочби він визнавав ту саму віру, належав до того самого стану чи класи, говорив тою самою мовою і хочби в його жилах текла та самам кров одних і тих самих предків.." /підкреслення Липинського./
Чи можна зробити більшу шкоду для української справи, як провести поділ на українців і неукраїнців згідно з тою тезою? Та не лише стан населення України тепер, але і в часах Липинського був таким /головно міста/, що таке розуміння української нації нас раз на все позбавляє можливостей думати про створення своєї держави нашими силами. Цей погляд подиктований Липинському правдоподібно 3-ма моментами:

1. Спробою ґльорифікації "скоропадщини" на Україні в 1918р., яка була неначе воплоченням тої теорії,
2. боротьба з українськими демократами, як тодішніми конкурентами "скоропадщини",
3. ненависть до зростаючого українського націоналізму.

На це припущення штовхають нас знову ж таки вислови Липинського про ці справи. І якщо йде про "скоропадщину", то в "Листах до Братів-Хліборобів" можна відрізнити два підходи; в початку спроба "об'єктивної" аналізи тої доби, де засуджується деякі потягнення ґен. Скоропадського і друга частина, в якій маємо наскрізь неперебірчиве намагання ґльорифікації тих темних сторінок нашої історії. Жертвою, на яку Липинський скидає вину за невдачу наших визвольних змагань є демократи і націоналізм. Не будемо тут розглядати всіх закидів, бо вони не відносяться до нашої теми, зацитуємо лише ті вислови, що до неї якраз відносяться. І так на стор. 535 Липинський пише: "Утопія української демократії збудована на двох фальшивих заложеннях /премісах/, Перше - що порушаючі сили нації, в тім числі і "свідомість національна", йдуть з низу вверх а не зверху в низ. Друге - що народ український знаходиться в такім самім національнім відношенню до народу московського, як на пр. чехи до німців, поляки до росіян або Болгари до Турків, а не в такім, як Бельгійці/вальони/ до Французів, Баварці до Прусаків, або німці "австрійські до німецьких".

Ми не будемо входити в дискусію з першою частиною тези, хоч історично стверджено, що наші "верхи" в розумінні Липинського національну свідомість затратили багато скоріше, як "низи", але найважніше - це сказане в другій частині тези. Це вказує, що Липинський, навіть виїхавши з імперії Романових, не міг позбутися катего-

рії думання вірнопідданого їх величности і не розглядає української проблеми інакше, як загально - московськими категоріями. Твердження про те, що українство від Москви не різнить нічого більше, як баварців від прусаків в наших часах не можна назвати делікатніше, як шренням баламутства і безвідповідальщини серед нашого суспільства. У своїх потягненнях Липинський загнався так далеко, що зве нас не поневоленою нацією але недержавною /стор.418/, відкидаючи в той спосіб щонайменше три доби, в яких Україна фактично і формально була самостійною державою, дарма що не класократичною!

З подібних заложень випливає становище Липинського до націоналізму. Він твердить на стор.535:"...наша інтелігенція, замість творити ідеологію патріотичну, тобто будити Україно - творчу свідомість територіяльно - політичну, творить ідеологію націоналістичну, тобто будить Україно - руйнуючу свідомість культурно - віроісповідну."/підкреслення В.Липинського./ Для повної картини мусимо ще додати, що згідно з твердженням Липинського на стор.375:"патріотизм - свідомість своєї території." І це є той чинник , на якому він думає будувати Українську Державу у відміну від руйнуючого націоналізму.

X

X X

Ми свідомо наводили аж так багато цитат з Липинського, щоб у читачів усунути всякий сумнів відносно нашого наставлення до автора нашого твору. Ми не підходили до нього з жодним упередженням і не базували своїх переконань на нічому іншому, як його заявах. Одначе не можемо поминути мовчанкою хочби двох останніх цитат. Бо вони виказують прямо надужиття певних термінів. Всім зрозуміло, що до патріотизму, як любови і свідомости своєї батьківщини не має підстав ставитися неґативно. Навпаки.Одначе ходить про устійнення понять; територія не виповняє ще поняття батьківщини й через те не можна між тими двома поняттями ставити знаку рівнання.

Твердження про руїнництво націоналізму є в цьому творі так само необґрунтовані, як і інші закиди на адресу деяких опонентів. Це звільняло б нас від обов'язку дискутувати з тим твердженням. Одначе, щоб уникнути неясностей, мусимо зайвий раз ствердити, що єдиний шлях, що впродовж цілої нашої історії червоною ниткою вказує наші стремління до свойого самобутнього життя - це та чи інша фаза розвитку українського націоналізму. І так ту справу розуміє загал свідомого українства.Факт, що все те стручається з лайкою та нападами в творах Липинського, нас не повинно застрашувати. Він,виходячи із аналізів неґативів нашого відродження в 1917 - 20рр., попав в таку однобічну скрайність, що довела його до абсурду.Він намагається, шляхом неґації наших дотеперішних вартостей,творити свої поняття /пор. нація, держава, громадянство ітд./ що у висліді звелиб наше суспільне життя до об'єкту нових, в даному випадку класократичних експериментувань. На щастя вже негайно після появи Листів вони знайшли гідну відповідь у нашій публіцистиці і не осягнули тої мети, для якої були написані.

X

X X

В нашому еміграційному житті після другої світової війни можна завважити тенденції реактивувати погляди Липинського. Цікавим є зокрема те, що багато з неознайомлених з дійсним змістом його творів, сприймають їх як "єдине, що є на потребу", та єдино успішну зброю в боротьбі з ...українським націоналізмом.

Так як твори Липинського колись, так і їх відгрівання тепер не становлять для нас поважної загрози, бо ми переконані, що кожний, хто їх прочитає, виробить собі про них правильний погляд. Також всі ті, що надіються опертись у боротьбі з українським націоналізмом на творчість Липинського - скоріше чи пізніше розчаруються. Для нас молодих є важне, не піддатися шкідливому впливові тих популяризаторів творів Липинського і студією джерел їх пізнавати. Як чесно поступають ті популяризатори у свої й боротьбі, вистарчить навести факт, що у новому виданні "Листів" пропущена /напевно свідомо!/ передмова, а інші попутчики Липинського радо роблять нам, націоналістам, різні закиди в неґрунтовности, ненауковости ітд, забуваючи цілком про себе. Одним із маркантних примірів є факт, що нам закидають писання "нація" з великої букви.А в "Листах" без винятку майже пишеться "нація" з великої букви. Отже як, "науковці"? Або Ви не читали "Листів",або остаєтесь"чесні між собою", роблячи нам всякі закиди?

Мирослав Виговський:

Проект пляну комісії

по вивченню підсоветської дійсности.

I.

Вивчення умов життя окремих станів в підсоветській дійсності, починаючи з їх дитинства.

А. І. Виховання дітей та вплив родини, школи, піонерської організації і оточення на творення їхнього світогляду.
2. Здобуття початкової освіти / 7 кляс./

Б. І. Дальший розвиток у молоді, що вчиться в середніх та вищих школах, та впливи школи, оточення, КСМ організації, родини, літератури, мистецтва /кіно, театри, то що./ Виховання моральности та політичної орієнтації.
2. Здобуття освіти і фаху.
3. Розвиток молоді, що пішла на виробництво / після 7-ої кляси/. Вплив родини, робітничого оточення, КСМ та парт. органів, виховання моральности та політичного світогляду.
4. Розвиток світогляду у селянської молоді. Вплив родини, села, КСМ та парт. орг. Виховання моральности та політичного світогляду.

В. І. Життя селянства та його інтелігенції / колгоспи, радгоспи, МТС, МТФ, МТМ, та інші види сільско-господарського виробу одиниць./ Моральність, взаємовідносини /між собою, ставлення до своєї інтелігенції, до робітництва та його інтелігенції, до парт. керівництва ітд/, політична орієнтація, національна свідомість, релігійне питання, матеріяльний стан, відношення до армії та вплив військової служби на відбувших її селян.
2. Життя робітництва та його інтелігенції ітд /те саме, що і в попередньому/.
3. Життя міщанства ітд / те саме, що і в попередньому./

II.

Вивчення економічного стану та господарства СРСР.

А. Природні багатства та їх експлоатація.
І. Географічний розподіл природніх багатств.
2. Експлоатація та розподіл їх між окремими республіками в СРСР.

Б. Промисл та сільске господарство.
І. Стан промислу та його постійний розвиток в СРСР та окремих республіках. Розподіл сировини та фабрикатів.
II. Стан сільско-господарства та розподіл сільско-господарської продукції.

В. Транспорт/ див. зам.І./
І. Стан залізничного транспорту.
II. Стан транспорту безрейкових шляхів.
III. Стан водного та повітряног о транспорту.

III.

Ідеологічна концепція СРСР.

А. Соціялізм / як початкова стадія комунізму/.
І. Перші соціялістичні реформи в СРСР.
II. Поворот до НЕПу.
III. 5-ти річні пляни розбудови та реконструкції соц. держави.
ІУ. "Завішення" соціялізму та "перехід" до комунізму.

Б. Комунізм.
І. Теорія комунізму.
II. Практичний розвиток комунізму в СРСР від І9І7.р.
III. Наслідки запровадження комунізму в практиці.
ІУ. Активна та пасивна опозиція комунізму в СРСР.

В. Державна безпека.
І. ЧК, ГПУ, НКВД, МГБ.
II. Міліція.
III. Судівництво.
ІУ. Тюрми, концтабори, заслання, та інші терористичні методи "виховання" в дусі комунізму та утримання дисципліни в СРСР.

ІУ.Тюрми, концтабори, заслання,та інші терористичні засоби "виховання" в дусі комунізму та утримання дисципліни в СРСР.

ІУ.

Мілітарна сила СРСР.

А. Армія.
  I. Стан та розміщення сов. наземних військ
  II. " " " " " " " морської флоти
  III. " " " " " " " повітряної флоти.

Б. Військовий промисл.
  I.Стан та розміщення сов. військового промислу.

В. Стратегія.
  I. Командування сов. армією.
  II.Особовий склад сов. військ та їх духовий стан і боєздатність.
  III.Стратегічні можливості сов. оборони та нападу.

У.

Всі інші ділянки життя в СРСР.

Замітки:

I. Як в цьому, так і в інших випадках можна подавати дуже багато тем, але я стараюся подати цей плян у можливо короткому виді.

З ВИДАВНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТИ "ЗАРЕВА"

Не дивлячись на тяжкий матеріяльний стан та на різні інші перешкоди видавнича діяльність "Зарева" систематично розгортається.Зокрема гарними успіхами може похвалитися Літературна Комісія,яка видала досі 2 Листки Літературної Комісії та підготовила 3-до друку.Крім того для вшанування ювілею великого приятеля молоді і літератора др.О. Грицая члени Літературної Комісії видали його "Слово до Молоді" /Мюнхен 1950 р. /, та зредагували сторінку "Смолоскипу" присвячену Ювеліянтові.

Економічна Комісія видала свій Інформативний Листок та з огляду на обмежене число членів Комісії вирішила на майбутнє контактуватися листовно,а свої праці друкувати на сторінках Бюлетену "Зарево".

Представництва "Зарева" на Канаду й ЗДПА видають від вересня місяця цього року регулярно місячний Листок Дружби для зв,язку з членством розсіяним на західній півкулі.

Провід "Зарева" видав окремо "Постанови" 2-гого З'їзду.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

"...ще більше значіння має ідеал у сфері суспільного і політичного життя.А тут синтезою усіх ідеальних змагань,будовою,до якої повинні йти всі цеглини,буде ідеал повного,нічим не зв'язаного і не обмежуваного / крім добровільних концесій яких вимагає дружнє життя із сусідами/ життя і розвою нації.Все,що йде поза рами нації,це або фарисейство людей,що інтернаціональними ідеалами раді би прикрити свої змагання до панування одної нації над другою,або хоробливий сантименталізм фантастів,що раді би широкими "вселюдськими " фразами покрити своє духове відчуження від рідної нації." І.Франко,Л.Н.В. жовтень 1900 р.

"....всяке людське діло в далеко більшій мірі виплід людської пристрасти,ніж чистого розуму.А для такого великого діла,як відродження і консолідація якоїсь нації не біда приняти в рахунок і порцію національної виключности,односторонности,чи, коли хочете,шовінізму".

І.Франко Л.Н.В. 1900 р. грудень,стор. 141 .

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

ХРОНІКА.

ДРУГИЙ РІЧНИЙ З'ЇЗД "ЗАРЕВА".

Травневі дні ц.р. відсвяткувало членство ОУСТНС "Зарево" своїм річним з'їздом на який з'їхалося не дивлячись на пожвавлену еміграцію понад 80 членів і гостей.

З'їзд відбувся в студентськім приміщенні на Функказерне в Мюнхені в днях 20 до 21. травня 1950 р. й за програмою мав складатися з трьох частин: І/ організаційної 2/ світоглядової проблематики й 3/ святочної. На жаль з браку часу третю частину, а саме святочний реферат перенесено на пізніше.

З'їзд відкрив провідник "Зарева" др.М.Антонович після чого вибрано Президію З'їзду на чолі з др.М.Данилюком, який привітав присутніх делегатів з Парижу, Мюнхену, Ерлянґену, Берхтесґадену, Міттенвальду, Ляйпгайму, Ульму та відпоручника Ґрацу / делегат з Тібінґен приїхав дещо пізніше/ і запрошених гостей що між ними в першу чергу слід відмітити п.ґен. М.Капустянського, інж.Дм.Андрієвського, інж. О.Бойдуника, Я.Гайваса. До з'їзду "Зарева" вплинули привіти від Голови ПУН полк.А.Мельника, ОУН, Голови УНРади Українського Вільного Університету, Наукового Т-ва ім.Шевченка, Президії ЦЕСУС-у, Федерації "Обнова", УСТНС "Січ" Ґрац, від групи студентів з Лювену, проф.др.З.Кузелі, проф.др.Ю.Студинського, проф.др.О.Грицая, інж.Ю.Колларда та від членів "Зарева" : А. Животенко, М.Плавюка /Канада/ др.інж.П.Стерча і інж.І.Турянського / ЗДПА /.

Перший день з'їзду був призначений організаційним справам, які розпочато молитвою, що її відчитав присутній парох о.Миг.ль; після того др.М.Антонович здав звіт за рік діяльности накресливши ґенезу повстання централі "Зарево", її методику праці та діяльність. Хоч товариство головний натиск клало на духовий та інтелектуальний розвиток, всеж не занедбано і формального діловодства, хоч воно і не може в даному разі віддзеркалити многогранної діяльности. За звітний час відбулося 9 засідань Проводу. Вихідних листів було 74, вхідних 60. В дальшому Провідник зафіксував зміни і діяльність клітин та накреслив плян переселення за океан намічений проводом "Зарева" / ЗДПА: Ню - Йорк, Шікаґо, Ст - Поль; Канада: Монтреаль, Торонто, Вінніпеґ /. Для легшого контакту на місцях і координації праці визначено представників на Західню Европу / інж.А.Жуковський, ЗДПА /др.інж.П.Стерчо/ і Канаду/М.Плавюк/. Анкетних листків виповнила лише половина всего членства / 74 особи /. Каса "Зарева", хоч диспонувала лише добровільними датками зазначила 666 ДМ прибутків і 559 ДМ видатків; сальдо 107 ДМ. Зібрано певну кількість книжок із яких зорганізується пізніше бібліотека "Зарева".

Богдан Винар здав звіт з діяльности видавничої, комісій. Переведено реорганізацію комісій, що їх первісне число зменшено до 13. Видано 2 інформаційних листків комісій: літературної та економічної і 2 числа Бюлетену "Зарева".

Звіт Контрольної Комісії підкреслював труднощі праці, яка йде по зовсім нових шляхах і не може взоруватися на прикладах. Висловлено побажання уруxомити в якнайскоршому часі всі комісії.

Тому що відчит М.Плавюка не наспів на час заслухано після обідової перерви доповідь І.Жеґуца: Проект пляну праці Об'єднання на майбутнє, в якій прелеґент незвичайно вдало оцінив ситуацію і у звязку з тим дав прозорий плян дії на майбутнє в обставинах розпорошення нашого членства підкреслюючи вагу двох баз діяння: Західньої Европи і ЗДПА та Канади і заторкнув конечність децентралізації праці по осередках скупчення. Децентралізацію і так із собою приносить вибрана нами система ділових комісій.

З великою цікавістю учасники З'їзду заслухали інформацію-доповідь інж. А. Жуковського "Міжнародне студентське положення, в якій доповідач подав схематичний розвиток міжнародного студентського організованого життя та давши його оцінку, вказав на перспективи його розвитку на майбутнє. Прелеґент осудив співпрацю студентства західньої сфери з москвофільським Міжнароднім Союзом Студентів та пояснив цю співпрацю браком якоїсь міцнішої світоглядової бази серед студентства Заходу. Завданням "Зарева" на міжнародньому форумі є м. ін. допомогти віднайти духову ... під будову нової міжнародньої студентської централі.

Після дискусії над діяльністю, в якій домінантну участь взяла наймолодша ґенерація членів "Зарева" й переведення незначних змін у статуті приступлено до вибору органів Об'єднання. Перевибрано за незначними змінами дотеперішних функціонарів: Провідник: др. Марко Антонович

Заступники: інж. др. П. Стерчо,
М. Плавюк
Секретарі: інж. А. Жуковський,
О. Шевченко
Орг. Реф.: П. Дорожинський
Фін. Реф.: І. Жеґуц
Прес. Реф.: др. Б. Винар
Контрольна Комісія: др. М. Данилюк
інж. І. Турянський
В. Нагірняк
Товариський Суд: др. Б. Цюцюра
Г. Микитчак
А. Фридрих

Другий день був присвячений світоглядовій проблематиці і зібрав велику кількість слухачів з поза середовища "Зарева". В першій доповіді інж. Л. Андрієвський в своєму рефераті "Українська Держава і Національна Революція" підкреслив політичну рацію признавати тяглість української державности від 1918 р. по сьогоднішний день. Визнання такої рації дає нам колосальні атути на міжнародному політичному форумі. Завданням української національної революції, як сукупности переоцінки політичних, соціяльних, економічних та культурних вартостей є привернути українську національну владу у власній державі.

Ярослав Гайвас виголосив реферат на тему: "Молодь як співтворець нових вартостей", в якому проаналізував розвиток людської думки та соціяльних класів на протязі віків та їхню участь у завершенні найдосконалійшої суспільної одиниці, якою являється нація. Аналізуючи національно - соціяльні процеси в Україні за останних років під кутом визвольно - революційної дії прелеґент вказав на те велике завдання, яке повинна сповнити молодь у вивигненню і реалізації нових вартостей.

Підчас обідньої перерви всі учасники З'їзду взяли участь в панахиді по сл. п. Симоні Петлюрі та Е. Коновальцеві, що її відправлено в церкві на Функказерне.

Слідувала доповідь др. М. Антоновича: "Український націоналізм і льокальні патріотизми", в якій прелеґент дав історичний перегляд всяких спроб льокальних патріотизмів на тлі національнім, релігійнім чи груповім та вказав на велику акцію, яку розпочав і успішно веде український націоналізм у реалізації національної соборности.

Остання доповідь Михайла Данилюка: "До проблеми українського зорганізованого примітива", була, як пізніше сказав у дискусії Р. Єндик - червоною точкою над "і", яку старався поставити прелеґент розцінюючи загрозливий стан сучасного українства. Подаючи субтильну аналізу життя на еміґрації та стараючись окреслити примітива, автор вбачає всю вину розбагненого українського культурного, громадського, студентського та політичного життя в існуванні та дії українського примітива, який находиться у всіх середовищах. Сміливий підхід та оригінальність проблематики знайшли признання для автора серед всіх присутніх на з'їзді.

Цікавими запитами та відважною дискусією, у якій взяли участь і члени інших ідеологічних товариств закінчено многогранну проблематику, яка займає сьогодні українську студентську молодь.

Ухваленням резолюцій закінчено дводенну працю З'їзду "Зарева".

Даючи оцінку З'їздові - можна би констатувати певне перевантаження програми, що її багато повніше можна було вичерпати на протязі довшого часу. Се ж таки дух з'їзду був знаменитий, живий дотеп доповідачів і дискутантів, що завжди був намісці побіч глибини думки удержував піднесений настрій учасників. Запрошуючі до участи дiючі студентські ідеологічні товариства /Обнова, ім. М. Міхновського/- була збагачена дискусія а заразом це вплинуло на послаблення ізоляційних тенденцій окремих ідеологічних середовищ. Дружня атмосфера учасників, уроджеців всіх земель та численна участь доросту "Зарева" - служила доказом духової та організаційної спаяности молодого націоналістичного середовища.

К О Н Ф Е Р Е Н Ц І Я Д О Р О С Т У "З А Р Е В А".

В днях 29 - 30.УІІ. ц.р. відбулася в Берхтесґадені дбайливо підготовлена імпреза доросту "Зарева",що її треба схарактеризувати,як надзвичайно вдалу.Думка улаштувати таку конференцію виникла підчас ІІ. З'їзду "Зарева" й мала на меті дати можливість доросту Зарева поставити свої проблеми в своєму насвітленні.Перший день був призначений світоглядовій проблематиці.На порядку денному було 3 відчити:

І/ В.Дмитрюк :"Завдання молодіпід сучасну пору",

2/ О.Шевченко:"Аристократія як провідна верства нації",

3/ Л.Винар:"До проблеми індивідуальности й стадности української нації в процесі визвольних змагань".

Доповіді викликали жваву дискусію,в якій було заторкнено ролю Д.Донцова й інші похідні явища сучасної нашої доби.Перший день закінчено товариською забавою. Другого дня відбулася прогулька,що її закінчено відвідинами могили бл.пам.А.Гарасевича.В святі взяли участь крім членів ще запрошені гості,що між ними відмічуємо др. О.Грицая,проф.Шульгу,проф. Федусевича, дир.Г.Мартинця, К.Мельника,др.О.Лащенка,ред. А.Курдидика.

С Т И П Е Н Д І Й Н И Й Ф О Н Д ім. О.О Л Ь Ж И Ч А.

В серпні місяці ц.р. покликано до життя стараннями др.інж.П.Стерча Стипендійний Фонд ім.О.Ольжича.Завданням цього фонду є дати матеріальну допомогу тим членам "Зарева",які в тяжких фінансових обставинах провадять свої високошкільні студії зокрема в европейських країнах.Кожний член Фонду деклярує певну суму,що її зобовязується щомісяця платити.Як інформує нас Керівництво фонду,на його заклик відгукнулася частина українського громадянства і при кінці цього року Керівництво видасть вислід дотеперішньої праці Фонду.

З і я л ь н о с т и к л і т и н "З А Р Е В А".

П а р и ж : ІІ червня ц.р. засновано в Парижі клітину "Зарева".Головою новостпореного товариства вибрано О.Небелюка.В дні І. листопала Провід клітини в приявности ґенерального секретаря "Зарева" інж.А.Жуковського склав вінець на могилі Головного Отамана Симона Петлюри.Членство клітини бере активну участь в житті Української Студентської Громади Париж,а на останних Загальних Зборах вибрано Головою УСГ,члена "Зарево" друга Мардака.

Чікаґо: Дня 9.липня ц.р. відбулися Основуючі Загальні Збори Українського Академічного Т-ва "Січ" в Чікаґо.Головою Т-ва вибрано мґр.М.Яшка.На сходинах Т-ва дня 5.жовтня ц.р. які були присвячені справам Стипендійного Фонду ім.О.Ольжича всі члени зголосили на заклик др.П.Стерча готовість активно підтримувати цей Фонд.

Ню - Йорк. І. жовтня ц.р. відбулися сходини фізчних членів і прихильників "Зарева" в Ню - Йорку на яких створено Ініціативну Групу для заснування клітини "Зарева". Ця Ініціативна Група скликала на суботу 28 жовтня Загальні Збори,на яких в приявности Керівника "Зарева" на ЗДПА інж.др.П.Стерча засновано Українське Академічне Т-во Національного Солідаризму "Смолоскип".Головою Т-ва обрано абсольвента теольогії Нестора Столярчука,секретарем Д.Фурманця а Головою Контрольної Комісії інж.І.Турянського.

Монтреаль: Дня 7.жовтня створено в Монтреалі Ініціативний Гурток для зорганізування клітини "Зарево".Головою Ініціативного Гуртка вибрано Карпа Роговського. Членство Ініціативного Гуртка включилася в акцію придбання фондів на цілі Стипендійного Фонду ім.О.Ольжича.В дні 4.листопада ц.р. з ініціативи гуртка відбувся реферат Провідника "Зарево" др.М.Антоновича на тему "Ґенеза, цілі та методика праці "Зарева".На тихже сходинах поширено склад Ініціативного Гуртка на нових членів,що зголосились до праці в ньому.

Торонто : Дня 9 жовтня відбулися сходини фізичних членів і прихильників "Зарева" в яких взяв участь інж.др.П.Стерчо. У висліді нарад покликано до життя Ініціативну групу для заснування клітини "Зарево" з М.Мициком на чолі. В міжчасі відбулись там Основуючі Загальні Збори клітини "Зарево", одначе до замкнення числа не вплинув звіт з тих Зборів.

Буенос - Аірес: Заходами М.Полянської і Л.Філя основано першу клітину "Зарево" на південно-американському континенті. Членство нашої клітини бере активну участь в праці УСГ Буенос-Аірес та Секції Української Молоді при Т-ві "Відродження".

В інших осередках, а саме: Лорейн, Ст.-Поль, Вінніпеґ, Гамільтон, Порт-Артур де перебуває менше число наших членів оснування наших клітин натрапляє на поважні труднощі. В тих місцевостях діють уповноважнені Проводу "Зарево".

З ЛИСТУВАННЯ:

Др.В.Ящун, ЗДПА в листі з дня 15.X.1950 р. пише"... Число 2 бюлетеня "Зарева" я отримав; щиро дякую. При цьому хочу висловити свої побажання і звязані з ними питання до розв'язки. Зміст цього бюлетеню є дійсно цікавий й повністю виправдує свою публікацію. Многогранність тем і намагання грунтовно, з науковим підходом застановою, їх розпрацювання криють у собі вальорність бюлетеню і випливаюче з неї зацікавлення.

Оригінальне, нове й в об'єктивному світлі зображене духово - національне "я" О.Я.Кониського др.-ом М.Антоновичем, коротке і ядерно схоплене "вірую" В.Липинського, що само собою видвигає проти себе життєво-досвідчені закиди так на внутрішньому суспільно - політично - національному відтинку як і на плятформі зовнішній політичних відносин; вступне введення у спробу, шляхом аналізу господарсько-економічних структур чужих народів і держав, віднайти синтетичну сукупність позитивів проаналізованих структур і , розцінивши притаманність ресурсів України, здійснити примінення найкращих позитивів цієї синтези для тих же ресурсів, розпрацьовуване Б.Винаром; наукове вияснення слова "Зарево" проф.Державином і інші теми цього числа бюлетеню - це матеріал, який читачеві, непривиклому до поверхового змісту друкованого слова, дає бажаний ним правдивий корм розуму і вдоволення серця.

І розцінювання значення і вартостей бюлетеню в цьому аспекті і находить виправдання його появи та виправдання його моральної та матеріальної піддержки.

В попередному листі до Вас я висловив був бажання замінити бюлетень місячником-журналом, рахуючись з його непопулярністю у випадку випусків його за проектованим і формою першого числа здійсненим пляном. Та друге число вносить уже зміст у щілини в яких ще в першому числі стояли знаки питання. Комісії начеркають пляни праці по окремим ділянкам збагачується квантитативно й квалітативно. Читач починає набувати не тільки "мульта" але й "мультум", чого не набуде в поверховних змістами друках. З цих рацій доцільнішим є зрезиґнувати з популярности обчисленої лише на "мульта" і зв'язаної з нею можливости набуття конечного мінімального фонду для запевнення систематичної і частої своєї появи на світлі дня, а твердо йти по лінії дати "мультум" впершу чергу, погоджуючися на обмеження популярности в напрямі від скільkости до якости читачів, але при цьому мати більше внутрішнє вдоволення із свідомости, яку велику і якісну роботу виконується для читачів бюлетеню сьогодні і на майбутнє.

Не буде пересадою, коли скажу, що не тільки студент, але й кожний тонко вибагливий інтелігент в стислому цього слова значенні знайде в бюлетені "Зарево" високовартісну поживу для свойого інтелекту. Я вірю - що в майбутньому бюлетень "Зарево" стане підручною книжкою студентів і кваліфікованих інтелектуалів у їх приватному житті як допоміжно - доповняючий чинник у їх змаганні до збагачування і вивершування життєвого знання.

Побажання: Видавати друк на кращому папері, подбати про краще оформлення.

Завваження і питання: I/ поданий переклад Тіта Лівія п.з. "Битва над Тразіменським озером", завірений проф.др.Держачним, в принципі не насуває жодних сумнівів про невірність перекладу думок з оригіналу.Одначе,для внутрішної сатисфакції заінтересованого читача побажано б було подати рівнож оригінальний текст.Думаю,що для багатьох зацікавлених такий текст вистарчав би. Великого фінансового витрачення у зв'язку з цим не потрібно було б переводити..............

2. стор. 55,вступні завваги.

"....бо вважаємо,що людина,яка має надати матерії форму і її відповідно......мусить знати його світогляд......"

Як це розуміє автор ?Що розуміє під матерією,а що під формою ? Знаємо що кожна матерія,досягнена змислами людини,має якусь форму;це досягнення може бути безпосереднє або посереднє.Форма матерії може змінятися різно,не зміняючи при цьому суті матерії Значить форма є чимось акцидентальним,другорядним. Значить дальше виходить зі слів автора,що "людина мусить знати світогляд народу,який він повинен сповняти.....щоб надати матерії форму,тобто світогляд народу стоїть у прямій пропорції до форми матерії,тобто є чимось другорядним,несуттєвим в житі цього народу в "його ґеополітичному просторі"? Якщо ж автор не має на думці такої прикметности матерії як подано вище,а розцінює її як щось, що лежить і поза межами досягаємости людських змислів тобто речі схоплені абстрактними поняттями, так тоді слід говорити про ідеї,доктрини чи зміст взагалі яким треба надати форму..... і т.д.

3/ Загльний проект пляну праці літературної комісії, до якої і я бажаю належати,є вправді об'ємистий , але замало сконкретизований,найменше зо всіх. А деж взяти твори до розроблення намічуваних праць?

Які практичні можливости вияву завважень чи евентуального продискутування питань розроблених на сторінках "Зарева".Така можливість мусить бути корисна для "Зарева" і його читачів.Бож не можемо згори прийняти,що все там уміщене є останнім словом.

Від Редакції: Містячи цього,під кожним оглядом цікавого листа хочемо зазначити,що Редакція нез усім погоджується.Зокрема уважаємо за зайве видавати поруч перекладів з латинських текстів ще й оріґінал,хоч би лиш тому що хто цікавиться останнім може його легко здобути де інде.Заввага до слів інж.А.Жуковського має слушність,але повстає питання чи ця дискусія не є певним непорозумінням,що виплмває із незручного формулювання думки. Голоси дискусії до сутті порушених питань міститимемо радо на сторінках нашого Бюлетеню,як помістили ми й повищого листа.

Л.Гинар,Берхтесґаден,I7.XI.ц.р. "....назагал ми всі в Европі працюємо ,як можем,щоб розбудувати "Зарево".Вже сміло тепер можемо заявити,що вона одна з найповажніших ідеологічних централь українського студентства.Не фразами й пустомельством позначуються етапи нашої праці - але глибокою аналізою всіх складних процесів,що проходять в нашому суспільстві.Комісії - це дійсно "новум" - у системі студентської діяльности - вони своє існування вповні виправдали.Тепер лиш треба працювати над їхнім поширенням і втягненням нових членів до праці.